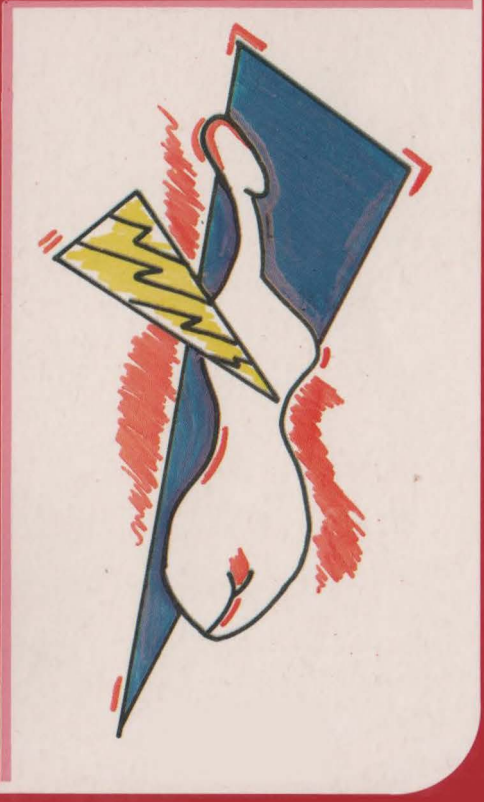
S. FREUD

CİNSEL YASAKLAR VE NORMALDIŞI DAVRANIŞLAR

ara

ARA YAYINCILIK: 21
RUHBİLİM DİZİSİ: 1

Montaj : Erol Söğüt
Baskı : Gülen Ofset
Cilt : Kısmet Ciltevi
Kapak Düzeni : Alp Esin
Kapak Baskı : Kanaat Basımevi Ltd. Şti.

© VERSO A.Ş. - ARA YAYINCILIK

Ara Yayıncılık
İlk Baskı : Temmuz 1989

ARA YAYINCILIK
Ankara Cad.
Konak Han No. 43-8
Cağaloğlu-İST.

S. FREUD

CİNSEL YASAKLAR VE NORMALDIŞI DAVRANIŞLAR

Türkçesi:
Muammer SENCER

ARA YAYINCILIK
İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

FREUD DEYİNCE 7

BİRİNCİ BÖLÜM
ANORMALİN PSİKANALİZİ VE ÇOCUKLAR 21

Cinsel Nesneyle İlgili Sapmalar 22
Cinsel erekle İlgili Sapmalar 35
Bütün Sapıklıklar İçin Genel Düşünceler 44
Nevrotiklerde Cinsel İtki 46
Bölümsel (Kısmî) İtkiler ve Erojen Bölgeler 50
Psikozlarda Bozuk Cinselliğin Görünüşte Ağır Basması ve Onun Açıklanımı 52
Cinselliğin Çocukluğuna Geri Gidiş 53

İKİNCİ BÖLÜM
ÇOCUKLUKTA CİNSELLİK 55

Çocukluğun Gizil (Latans) Dönemi ve Onun Boşlukları 59
Çocuktaki Cinselliğin Dışlaşması 61
Kendi Kendini Doyurmayla (Masturbasyon) ilgili Cinsel Davranışlar 66
Çocuğun Cinsel Araştırması 73
Cinsel Kuruluşun Gelişme Evreleri 76
Çocuktaki Cinselliğin Kaynakları 79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ERGENLİK DEĞİŞMELERİ 86

Cinsel Organ Bölgelerinin Ön Planı Alması ve On-Zevk 86
Cinsel Heyecan Sorunu 90
Libido Kuramı 93
Erkek ve Kadının Ayırdedilmesi 95
Nesneyi Bulma 97
Özet 105

YASAK SEVİ KORKUSU 116
TABU VE DUYGUSAL UYARIMLARIN ÇİFT DEĞERLİLİĞİ 132
ANİMİZM, BÜYÜ, DÜŞÜNCENİN OLAĞANÜSTÜ GÜCÜ 181
ÇOCUKTA TOTEMCİLİĞİN YENİDEN ORTAYA ÇIKIŞI 205
TOTEMCİLİĞİN KAYNAĞI 214
Adcıl (Norminalist) Kuramlar 214
Toplumsal Kuramlar 217
Tinbilimsel (Psikolojik) Kuramlar 221
DIŞTAN EVLENMENİN KAYNAĞI VE ONUN TOTEMCİLİKLE İLİŞKİSİ .. 224

FREUD DEYİNCE

Tinbilime (Psikoloji, ruhbilim) gerçekten gönül bağlamış, bulgularını kütlelere yılmadan mal etmeye ve tinsel (ruhsal) sorunların genel kurallarını yakalamaya çalışmış bir kafa. Kendine özgü düşüncelerini büyük bir tutarlılıkla savunmaya, kanıtlamaya çalışmış bir bilim adamı. İnsanın tinsel sorunlarına çözüm aramaktan başka bir şey düşünmemiş bir tabip. Kişioğlunun dertlerini, acılarını paylaşmaya çalışmış bir hümanist. Kaleme aldığı pek çok yapıtla, kendisinden üniversite kürsüsü esirgenmiş olmasına karşın, binlerce öğrenciye kılavuzluk etmiş bir hoca. Seçtiği sözcüklerle mecazi anlatımıyla, yarı duygu yarı espri karışık tümceleriyle eksiksiz bir yazar.

Böyle tanıdım Sigmund Freud'u. Böyle tanıyorum. Bir de ince sakalı uzunca yüzüyle Abdülhak Hamid'e benzettiğimi anımsıyorum. Bugün de benzetiyorum. Bu denli güç anlaşılır ve bu denli popüler olmakla da benzerler ya.

Belki de başka resmi olmadığı için hep sakalıyla belleğime yerleşmiş S. Freud'un zengin düşünce ve yazı yaşantısını anlatmak, daha doğrusu derleyip toparlamak güç.

Onun, 1856 Mayısının 6'sında doğduğunu söyleyerek, klâsik yaşam öykülerine özgü bir biçimde başlayabiliriz söze. Doğduğu kent de Moravia'nın Freiberg kenti.

Klasik olmaktan kurtulmak için, kendinin de istediği gibi "öznel ve nesnel anlatım yollarıyla özyaşamı ve tarihsel bakış açısını" birleştirmeye çalışarak sürdürelim sözlerimizi. Merceğimizi Freud'a göre ayarlayabilmek için, kendinden iki üç kısa cümle aktaralım:

"Baba tarafım uzun süre Ren bölgesinde yaşamış, sonra Galiçya üzerinden, Avusturya'nın Almanca konuşulan bölgesine gelip yerleşmiş. Viyana'ya göç ettiğimizde 4 yaşındaydım. Bütün okulları Viyana'da okudum. Orta öğrenimde 7 yıl sınıf birincisiydim. Öğretmenlerim beni sınava çekmek istemezlerdi pek."

Baba anlayışlı. Ailenin durumu düzgün değil diye, oğlu ille de bir an önce hayata atılsın veya kısa öğrenimle bol paralı bir uğraş sahibi olsun çabasında değil. Oğul bağımsız. İçindeki okuma isteği çığ gibi büyüyor. Hekimlik dışında her şeyi okuyor. İnsanı tanımayı baş görev edinmiş.

Bir ara bir lise arkadaşının etkisiyle hukuka girmek ister. Ama Allah'tan, kişiyi doğal konulara, bir tür natüralizme çeken Darwin kuramı günün konusu. Genç Sigmund'un, dünyayı ve insanları tanıma yolunda karşısına çıkan mutlu bir olay.

Olgunluk sınavlarına yakın Karl Brühl'ün bir konferansı. Konferansta Goethe'nin "doğa" üzerine düşünceleri. Ve tıp fakültesine yazılma. Birbirini bütünleyen üç olay.

1875'te başlıyor Üniversite öğrenimine. Yani bundan tam 100 yıl önce. Bunu özellikle belirttik. Çünkü o zaman tıp, bugünkü denli dallanıp budaklanmış, allanıp pullanmış değil. İlâç sayısı az mı az. Bu yüzden, genç tıp öğrencisi, çeşitli bilim dallarına el atıyor. Ancak kendini tam başarılı saymadığı da bir gerçek. Dilinde gezen şu dizelerden anlaşılıyor:

Tırmanmak boş, her bilim ağacına,
Kişi alabildiğini alır dağarcığına.

Sonunda Ernst Brücke'ün fizyoloji laboratuvarına kapağı atış. Hocanın kişilikli asistanlarıyla tanışma ve ortamını bulduğu inancından doğma bir kendine güven ve çalışma tutkusu.

1882'de, maddi durumun bozukluğu nedeniyle kuramsal çalışmaları bırakıp pratik çalışmaya yöneliş. Devlet Hastanesi.

Bir yandan da kuramsal çalışmayı sürdürüş. Ammocoetes-Petromyzon'un omuriliği üzerine inceleme. Oradan insanın merkezsel sinir sistemi ve omurilik soğanına sıçrama.

İlerde hiç vazgeçilmeyecek bir alışkanlığın, tek konuya yönelme ve ondan ayrılmama, olup bitenleri, adeta bütün dünyayı o konu çerçevesinde görme alışkanlığının doğuşu.

Beyin anatomisti Theodor Meynert'in önerisi:

"Çalışmalarını beyin anatomisine yönelt. İlerde kürsümü sana bırakacağım."

İşte o zaman oldukça şaşırtıcı bir tavırla karşılaşıyoruz. Anatomiyi, tinbilime göre ileri bir adım saymadığından bu öneriyi reddetmektedir Freud. Ve sinir hastalıkları üzerindeki çalışmalarını yoğunlaştırmaktadır.

O zamanlar, sinir hastaları, henüz, iç hastalıkları kliniklerinde tedavi edilmekte. Üniversite de, sinir hastalıklarını, salt beyinle ilgili görüyor ve beyin merkezlerini saptadığı, kişinin iç yaşantısını yerelleştirdiği zaman bu hastalıkları giderme yolunu da bulabileceğini sanıyordu.

Nöroloji-tinbilim (psikoloji) denklemi üzerine kafa yormayı sürdüren Freud, sinir sistemi üzerindeki organik bozuklukları gözlemekte, sinirlerin had iltihabından doğan sonuçları saptamaktadır.

Hastanedeki Amerikalı hekimlere bir nevrozluyu kronik ve yerel menenjit diye tanıtacak denli gelecekteki bilgilerinden uzaktır henüz. Ancak, unutmamalı ki, dönem, nevrasteniye beyin tümörü teşhisi konulduğu dönemdir.

PARİS

Freud, 1885 yılında nöropatoloji doçentliğine yükselir. Dolgun bir bursla Paris'e gider. Salpêtriére Üniversitesine öğrenci gibi devam eder. Fransızcayı yarım yamalak bilmesine karşın, Prof. Charcot'nun derslerini Almancaya çevirmeye istekli olur ve çevirir.

Histeriler üzerine deney yapmaktadır Charcot. Histerinin erkekler-

de daha çok göze çarptığını, uyutma telkiniyle histerik felçler ve kasılmalar elde edilebileceğini ve bu yapay histerilerin, gerçeğinden ayırt edilemeyeceğini savunmaktadır.

Freud, burada, histeri felçlerinin ve kasılmalarının anatomik bir köke bağlanamayacağını kanıtlamak isterse de çalışmasını sonuçlandırmadan Viyana'ya döner 1886'da evlenir ([1]).

Paris'teki histeri çalışmaları Viyana'da alayla karşılanır. Özellikle, bir erkeğin histerik olabileceği düşüncesi.

HİPNOTİZMA

Zamanını yılmadan, sinir hastalıklarının gözlem ve tedavisine ayıran Freud, tedavide elektroterapi ve uyutmayı (hipnotizma) kullanmaktadır. Ancak çok geçmeden, Alman nöropatolojisinin bir "rüya yorumundan" farklı olmadığını anlar.

Öğrenciyken, ünlü hipnotizmacı Hansen'in deneylerinde bulunmuş olması nedeniyle hipnotizma tecrübesi fazladır. Telkinin yol açtığı katalepsi olayları, yöntemin işe yarayabileceği inancını vermiştir.

Nedeni organik olan sinir hastalıklarının tedavisinden henüz tam olarak el çekmemekle birlikte, hipnotik yöntemini geliştirmek için 1889 yazında Nancy'ye gidip ünlü hipnotizmacı Liébault'nun *işçi halk* üzerindeki tedavi denemelerini izler.

Üniversite kapılarının yüzüne kapatılmasına neden olan hipnotizma çalışmalarını 2-3 yıl içinde geliştirerek, 1895'te *Histeri Üzerine İncelemeler*'i yayınlayacaktır.

Kitapta, histeri belirtilerinin duygu birikimi ve normal enerjinin başka yana yönelmesi sonucu ortaya çıktığı kanıtlanarak onların oluşumu aydınlığa kavuşturulur. Tedavi yöntemi, yanlış yollarda sıkışıp ka-

(1) Henüz nişanlı olduğu gelecekteki eşinin yanına Hamburg'a tatile giderken, kokain üzerindeki araştırmasını yarım bırakır. Tatildeyken Carl Coller kokainle, yerel uyuşturma (lokal anestezi) yöntemini geliştirerek kılgısını (tekniğini) Heidelberg'teki oftalmoloji kongresine bir bildiriyle sunar. Freud'u cerrahi bir buluşun ününden yoksun eder.

lan enerjiyi normal yollara aktarmaktır. Histeri belirtilerinin nedenleri üzerinde durulmaz.

NEVROZLAR

1914'te yayınlanan Psikanalizin Tarihçesi, bu nedeni cinsel fonksiyonun bozukluğu olarak saptamıştır. Tinsel kökenli korku nöbetlerinin egemen olduğu nevrozlarla, seksüel-kimyasal bozuklukların egemen olduğu nevrasteniler, bir köprüyle histeriye bağlanmış olur böylece.

Psikanaliz, hastaların bilincinde ferahlık sağlamak ve hiç bilinçlerindeki (bilinç altı) bilgileri su yüzüne çıkarmak bakımından, enerjinin normale yöneltilmesine katkıda bulunuyordu. Ancak, hastalar, uyandıktan sonra, uykudayken anımsadıklarını unutmuş görünüyorlardı. Freud, uyanan hastaların alnına elini koyarak, onların uykudayken anımsadıklarını yinelemesini istemeyi, öz geçmişini anlatırken önemli bir buluş olarak nitelendiriyor. Hastaları böylece anıları yine geriye itme sıkıntısından, geriye itilmiş itkilerin vücudun herhangi bir yerinde, uzlaşma ürünleri olarak kendini gösteren belirtilerden kurtardığını söylüyor.

Freud, hipnotizma aracılığıyla girdiği nevrozlar incelemesinden, nevrozların öz geçmişini ele alırken, çocukluk yıllarına ve sonuç olarak çocukların cinsel yaşantısıyla, o yaşantı üzerindeki etkilerin sonuçlarına geçmiştir.

Çevirisini sunduğumuz yıllar süren gözlemlerini topladığı *Psikanaliz Üzerine Üç Deneme* her şeyden önce yüzyıllardır süregelen bir ön yargının yıkımına yol açmıştır. Çocukların "masum" olduğu ön yargısına.

Onun libido, cinsel fonksiyonda kümelenmeler, çift cinsellik, yasak sevi, gizil dönem, iğdiş edilme, narsislik, Oedipus kompleksi üzerindeki düşüncelerinin ilgiyle okunacağını ve özellikle ana babalar yönünden çocuk eğitimine kılavuz kitap olarak kullanılacağını umuyorum.

DÜŞLERİN (RÜYALARIN) YORUMU

Şurası kesindir ki Freud, salt kuram adamı olarak kalmamış, düşüncelerinin tedavide kullanılmasına elinden geldiğince çalışmıştır. Onun

yorum tekniğinin yararına *Gündelik Yaşantının Psikopatolojisi*'nde rastlıyoruz. Bir kez hasta, geriye itilmiş dönemin duygusal durumlarını yeniden yaşadığına inandırılır. Bu inanç, hastayla hekim arasındaki, anımsamaya karşı koyma ilişkisinin, hekim yönünden, iyileşme isteği lehine bozulmasıyla doğar.

Çağrışım tekniği, eskiye dönmenin, eskiyi yeniden yaşamanın, kısacası düşlerin can damarına götürmüştür Freud'u. Çok eskiyi, örneğin çocukluğu anımsamanın düş görmekten ayrımı olmadığını kabullenen *Düşlerin Yorumu* (1911), düşleyene yabancı bir öğenin, bir isteğin düş düşüncesinde var olduğunu kanıtlar.

Bütün düşü oluşturan, düşe gerekli enerjiyi veren bu istektir. Günlük yaşantıyla ilişki kesilip uykuya dalınca, geriye itilimleri ayakta tutmak için harcanan çabalar ortadan kalkar veya gücünü önemli ölçüde yitirir. Ben'in baskısından kurtulan itki böylece bilince sıçrar. Ancak, geriye itimin bilinçte kalan bir parçası bir sansür oluşturur yine de. Gizli düş, düşünceleri, birtakım değişmelere uğrar böylece.

Dolayısıyla güç, itkinin ben'e yönelttiği istekle, ben'deki sansür edici güç arasındaki uzlaşmanın ürünü olduğundan, bu iki gücün çekişmesi durumunda nevroza benzer belirtiler çıkar ortaya.

Gizli düş düşünceleri, ben'in denetiminden çıkarsa, uyuyan, korkuyla uyanır (normal durumda düş sansürü, düşlerin benimsenmesine elvermektedir çünkü).

Düş fonksiyonundaki bu başarısızlık, dış uyarımların etkisiyle de ortaya çıkabilir.

Hiç bilinçteki gereçler, gizli düş düşüncelerini, açık düş içeriğine çevirme oluşumuyla işlenir, yoğunlaşır, tinsel ağırlık noktalarını değiştirir, birtakım arkaik özelliklerin de (cinsel semboller) yardımıyla, uyku sahnesine konur.

Bu konuları okur ve düşünürken, Freud'un şu sözlerini de anımsamak yerinde olur:

"Başlıca tasam, dış görünüşlere hiç bir şey feda etmemek ve psikanalizi, basit, bütünlenmiş bir bilim olarak sunmaktan kaçınmak olmuştur. Ne sorunları gizlemeye çalıştım, ne de onların boşluk ve belirsizliklerini saklamaya."

"Bir gökbilim (astronomi) kitabı okuyan kimse, bilgimizin karanlıklar içinde kaldığı sınırlar gösterilince, okuduğundan umut kırıklığına

uğradığını ya da kendini gökbilim üzerinde tutmayı aklına bile getirmez. Tinbilimdeyse başka türlüdür durum."

"Orada, kişinin bilimsel araştırmadaki yetersizliği olanca genişliğiyle göze çarpar. Tinbilimden, okuyucu hal-i hazır bilginin ilerlemesi değil de doyumlar (tatminler) bekler. Çözümlenememiş her sorun, her belirsizlik, onun eksikliğiymiş gibi yüzüne vurulur. Tinbilimi gerçekten seven biri bu eleştirinin haksızlığına katlanmak zorundadır."

TOTEM VE TABU

En ilkel insanlık örgütleri olan gens'te (oba, aile) ve boyda (klan) (2) geçerli totem dini, avcılık, balıkçılık ve toplayıcılık gibi uğraşıların biçimlediği üretim ilişkilerinin ürünüdür. Bu üretim ilişkilerinin,

(2) Freud'un, sınırlarını kesin olarak çizmediği bir takım kavramların tanımları üzerinde durmakta yarar görüyorum. "Gens" ortak bir kökten gelen, ana hukukunun yürürlükte olduğu bir birliktir. Ziya Gökalp "sop" diye çeviriyor bunu. Bizim "boy" diye çevirdiğimiz, baba hukukunun geçerli olduğu, kan akrabaları birliği, "klan"sa Gökalp'in dizilemesinde yok. Ancak o, "boy"u "kabile", "kabile"yi de "phratrie" çevirisi olarak kullanmış. Bizim "oymak" sözcüğüyle karşıladığımız "kabile"yse Gökalp'te "öz".

"Fratri"yse aslında eski Atina'da, yarı siyasal yarı dinsel aile kümeleri. Genellikle 30 aileden oluşan "fratri"ye bir fratriark başkanlık eder. Freud'ta, özel evlilik sınıfları.

Bununla birlikte eski Moğol metinlerinde oba oymak (kabile) anlamına (Moğolların. İçtimai Teşkilâtı, B.Y. Vladimirstof, s. 74). Faruk Sümer içinse boy oymaklar birliği, oba'ysa oymak karşılığı. Oymak, hem boyları hem obaları toplu olarak dile getiriyor. Oba'larsa klanları (Oğuzlar, 199-200). Moğolların Gizli Tarihi'nde oba "soy, aile" anlamına (s. 5, not 5). Moğolcada aile birlikleri (klan) yerine yasun (kemik) sözcüğü kullanılmakta (Gizli Tarih, 50, 4. dip notu). Göçebe ailesine oba yerine ayil dendiğini de biliyoruz. (Yakubovski, Altın Ordu, 78).

Tarihsel ve antropolojik bulgular ilk ailenin anaerkil olduğunu gösteriyor (Moğolların İçtimai..., 77). Oradan babaerkil boy'a (klana) ve boy birliklerine (oymak) sonunda il'e (oymak birlikleri) geçilmesi (Oğuz İli gibi) bilimsel evrim şemasına uygundur.

Baba soylu (babaerkil) klan ve oymakta bir ataya (ebüge), dolayısıyla ata tinine (ruhuna) bağlılık, dolayısıyla animist din söz konusudur (Moğolların İçtimai..., 78). Bu da Freud'un anlattıklarına uyar.

dolayısıyla oba ve boy'un temsılcisidir totem. Her oba ve boyun temsilcisi ayrıdır. Dolayısıyla totem, kümelenmelere yol açarak, bir örgütlenmeye ve kapsadığı yasaklarla ahlâk sisteminin kurulmasına da yol açmıştır ([3]).

Freud, çevirisini sunduğumuz bu önemli yapıtında totem dinini yaratan kaynak, yani üretim ilişkileri üzerinde hiç durmadığı gibi, tersine, onun doğuşunu bireyin nevrotik semptomlarına indirger, daha doğrusu, nevrozların çift değerli davranışına. Ve onu belirleyici etken sayar. Hükümdarların yüceltilmesinde ve aşağılanmasında olduğu gibi.

"Bugün bir kral gibi ululanan, yarın bir cani gibi öldürülür."

Freud için, aşırı ağır basan şefkat dışında, ona karşıt, ancak hiç bilinçsel (bilinç altı) bir duygu yer alır. Özellikle paranoyaların ortaya koyduğu örnek, ilkellerin totem olan hükümdarlarına karşı çift değerli duygusunu açıklar.

Bütün ulusların geçirdiği totemcilik dönemini, Freud'un sadece bireysel bozukluklarla, daha doğrusu, her insanda ortak, ancak açığa çık-

(3) Totem ve Tabu'nun başlarında "bir toteme ilişkin kümenin, küçük bir ailenin yerini nasıl olup da" aldığının bilinmezliğinden söz ediyor yazarınız.

Devlet ve hukuk felsefesine kafa yoranlar, bunun aileyi geliştirme, toplumsal sözleşme, güç veya dinsel nedenlerle ortaya çıkacağını ileri sürüyorlar.

Zaman adları (domuz yılı), coğrafi adlar (Tilki geçidi) aracılığıyla, Türklerin de Orta Asya'da geçirdiğini kabullendiğimiz ve Freud'un da verdiği örneklere uygun olarak, hayvan adları egemenliğinde totemcilik döneminin, bir aileden bir kümeye uzanması komünal topluluklarda, maddi yaşama koşullarında ortaya çıkan zorlayıcı etmenlerin sonucu sayılırsa daha rasyonel davranılmış olur.

Toplayıcılık, avcılık ve ilkel çobanlık döneminde, göçebe aileler için o zamana değin sağladıkları besin maddeleri yetmez duruma gelince ve toplayıcılık, avcılık kılgılarının (tekniklerinin) geliştirilmesi, yeni silâhlar bulunması zorunluğuyla imeceye başvurulunca, kendiliğinden boy'a (klana) doğru bir gelişme başgöstermiş, artık savunma olanakları da artan bu aile birlikleri, yerleşik yaşantıya geçebilmişlerdir.

Aileden boy'a geçişin bir başka önemli sonucu da ana hukukunun yerini baba hukukunun almasıdır.

Toplayıcılık ve avcılığın koşulları, erkek bu işler için, barınağından uzaklaştığında, kadının ona egemen olmasına elveriyordu. Halbuki, gerek üretim kılgılarına, gerekse yerleşik yaşantıya geçildiği dönemde bu durum da kendiliğinden ortadan kalkmış ve yönetimi erkek ele almıştır. Elinizdeki çalışma, bu noktayı psikanalizin özel görüş açısından ele almaktadır.

mış veya çıkmamış çift değerlilikle açıklamaya kalkarak toplum içindeki ilişkileri (boy içindeki ilişkiler) bir yana itmesi veya görmezlikten gelmesi, kendisinin özel yönteminden doğan bir sonuçtur.

HAKSIZ BİR ELEŞTİRİ

Bu noktada hemen Jasper'in Freud'u eleştirmek için ileri sürdüğü bir kanıya katılmadığımı açıklamak isterim (Psychopathologie Générale). Jasper'e göre Freud'ta, özel ilişkileri çözümleyerek anlatma, dolayısıyla anlayış tinbilimi (psikolojisi) egemendir. Halbuki Freud tersine her tinbilimsel, dahası her toplumsal görünümü "libido" kavramı ve "Oedipus kompleksi" veya "zorlama nevrozların davranışlarındaki çift değerlilik"e geri götürmek, dolayısıyla, tutarlı, kendi içinde bakımlı bir tin ve toplumsal bilim kurmak tasarısındadır. Bizce, onun asıl eleştirilecek yanı, Jasper'in ileri sürdüğü gibi, nedenselliğe dayanmayışında değil, hep belli nedenlere baş vuruşunda aranmalıdır. (Bir takım psikanalizciler, daha da ileri giderek, değer, para, ticaret, kazanç gibi genel ekonomi kavramlarını ve kapitalizm türünden ekonomik sistemleri bile cinselliğe geri götürmek çabasındadır.)

Cinsel iç güdünün, insanların en güçlü iç güdüsü olduğu bir gerçek. Ancak tinsel antropoloji verilerine bakıldığında, kişioğlunun, eski yüzyıllardan beri değişmeyen özelliğini biçimleyen cinsel itki karşısında, sürekli olarak değişen toplumsal örgütlerin açıklanımı için başka bir kaynak arama zorunluğu doğmakta. Başka türlü dendikte, psikanaliz, Freud'un savına aykırı olarak, bir toplum kuramı olma, özellikle, toplumların evrimini açıklama özelliği taşımaz. Her ne denli Freud, tek eşli (monogamik) aileyi açıklarken, mülkiyet ilişkisine (babanın evdeki kadınlara sahip çıkması) yaklaşıyorsa da...

Temel cinsellik ilişkisinden yola çıkan Freud, toplumların gelişmesindeki bütün mantığı, bu ilişkinin zaman ve yere göre gösterdiği değişmelere bağlamaktan çekinmiyor. Denebilir ki, *Totem ve Tabu*, bu varsayımın çok sayıda antropolojik bulgularla kanıtlanmasına ayrılmıştır.

Yazarımız, hastaları üzerindeki klinik gözlemlerden hastalıkların etiolojisine geçerken, gerçi *a priori* olmaktan kurtulmuş, somuttan soyuta geçmiştir. Ama, bireysel davranış bozukluklarının karmaşık bir toplumu da yorumlamaya elverişli olduğunu ileri sürdüğünde, ister istemez, dogmatik olma eleştirisini karşısında bulmuştur.

Örneğin o, Karamazof Kardeşler'deki suçluluk duygusuyla, dinlerin doğuşunu aynı kaynağa, baba kompleksine bağladığı zaman, yargısının sınırlarını iyice zorlamış oluyor.

Bu örneği biraz daha açarak düşüncemizi kanıtlamaya çalışalım: Yüzyıllardır bilinen morbus sacer (sara) tedirginlik ve saldırganlığa yöneltir ve Helmholtz olayında görüldüğü gibi zihinsel yaşantıyı bozmayabilir. Saranın ortak belirtisi, onun anormal iç tepisel bir boşalma mekanizmasına, fonksiyonel olarak bağlanabileceğini, bağlanmasını olanaklı kılıyor.

Durum, histolojik ve toksik etkilerin yol açtığı beyin bozukluklarında, tinsel (psişik) ekonominin gerektiği gibi denetlenmemesi ve tinsel enerjinin tüketilmesinde de ortaya çıkar.

Sara, tinsel bakımdan uzlaşılmaz durumlardan somatik yolla kurtulma yolu olan nevroza bağlıdır. Çünkü, toksik ve histolojik etkilerle tinsel etkiler arasında bir birlik söz konusudur. Cinsel süreç de temel olarak, toksik bir kaynaktan türer. Dolayısıyla çiftleşme, toksik uyarımların boşaltılması oluşu açısından saraya çok benzer. Ve sara nöbeti, histerinin belirtisi durumuna gelir.

O halde sonuçları ve nedenleri açısından birbirine yaklaşan sarayla nevroz arasındaki kesin ayrım nerededir?

Freud, nedenlerini ve mekanizmasını yaklaştırdığı her iki olay arasında şöyle bir pratik ayrım gözetiyor:

Organik saralı kişi, beyin hastalığına tutulmuştur. Duygusal saralı kimse, nevrozludur. Karamazof kardeşin sarası ikinci türdendir. Babasının öldürülmesinden sonra sara nöbetlerine tutulan Dostoyevski, Karamazof Kardeşler'de kendini de tanıtlamıştır. Ölüm korkusu ve karasevda (melânkoli) normaldir bu kişilerde.

Sara nöbeti, ölüme benzer bir durumdur. Böyle bir durumda, bir ölüyle özdeşleşilir. Bu kişi, gerçekten bir ölü veya ölümü istenen biri olabilir. Sonraki durumda, nöbet, bir ceza verme, istekleri açığa vurma belirtisi niteliğindedir.

Freud bu noktadan, Totem ve Tabu'nun son makalesinde izleyeceğiniz, ilk günahı, dinsel törenleri yaratan baba katilliği düşüncesine geçiyor. Yani bir nevroz belirtisinden çok kişisel bir hastalık durumundan

toplumsal bir kurama yöneliş. Toplumsal olaylarda, başka toplumsal olayların etkisi olacağından söz bile etmiyor.

Böylesi, nefret, korku ve suçluluk duygularının, hele, toplumun sıradan kişilerinde gözlendiği zaman nasıl taklitçi bir yaygınlığa ve hele evrensel dinlerin temel kavramlarına götüreceğini izleyebilmek, eğer büyük bir hoşgörümüz yoksa, çok güçtür. Biokimyacıların, çevre koşullarını değiştirmekle insanoğlunda biolojik değişme yaratamayışı, tek model insan ortaya koyamayışları, kişilerin toplumsal çevre değişimiyle koşullanmayışı anlamına gelmeyeceği gibi, Freud yöntemlerinin bireysel alanda kazanacağı başarı, onların toplumsal varlık alanına aynı başarıyla aktarılabileceği sonucunu vermeyecektir.

PSİKANALİZİN YARARI

Bununla Freud'un yararsız bir iş yaptığı veya kuramının genellikle geçersiz olduğunu kesinlikle söylemek istemiyoruz doğallıkla. Öyle olsa bunca uğraşıya girip çevirmezdik kendisini.

Televizyonda bir ara *"Hayata Dönüş"* adıyla yayınlanan dizi programda görüldüğü gibi, pek çok kişisel sorunun çözümünde Amerikan tıbbı Freud'çu yöntemlerden geniş ölçüde yararlanmakta ve başarı sağlamaktadır. Bu gerçeği görmezlikten gelemeyiz. Ancak, Dostoyevski örneğindeki çözümlemelerden toplumsal kurama sıçramanın güçlükleri de ortada.

Elinizdeki çalışmada animizm ve büyü üzerine başvurulan açıklamalar da, zengin içeriğine ve orijinal yoruma karşın, toplumsal bir bildiri getirmek istediğinde bazı tartışmalara konu olabilir.

Gerçekte pratik gerekimlere baş vurmakla Freud, büyüyü açıklarken daha gerçekçidir.

Önce, haklı olarak, ölü tinlerine karşı, benzer koşullarda insanlara davranır gibi davranmayla (sihir), kaba tinbilimsel yöntemlerin dışında kalan bir takım kılgıları (teknik) birbirinden haklı olarak ayırır ve "büyü" adını bu ikinciye verir.

Çok katlı niyetlere hizmet eden büyü, animistik düşünce kılgısında (tekniğinde) büyük yere sahiptir ve yine bireysel düşüncenin üstün gücüyle açıklanır.

Freud, bu açıklamayı yapabilmek için, sadece nevrotik değerlerin geçerli olduğu bir dünyada yaşayan, ancak, günah duyguları da, suçluluk duyguları da, psikanaliz tedavisi altına alındıklarında bir nedene bağlanabilen nevrozlardan örnekler verir.

Nevrozların tedavisi büyüsel yapıdadır, büyü değilse bile, karşıt-büyüdür, nevrozu başlatan uğursuzluk bekleyişlerinden korumaya yöneliktir. Uğursuzluk bekleyişleri arasında ölüm de vardır.

Zorlama nevrozların koruyucu formülü, büyünün sihir formüllerinde karşılığını bulur. Nevrozların tarihi, onlarda, düşünen insan tininin gücüne inancın ağır bastığını da göstermektedir.

ÜÇ DENEME

Birey, çocukluk çağına doğru gerisin geri izlenirse, libido dışlaşmasının çocuklukta da kendini göstermekten geri durmadığı anlaşılır. Sonradan kendini gösteren patolojik saplantıların o dönemde yerleştiği anlaşılır. (Elinizdeki çalışmanın ikinci kitabı olan *Psikanaliz Üzerine Üç Deneme*'ye bkz.).

Psikanaliz Üzerine Üç Deneme, özellikle çocukta zevk doyumlarının (tatminlerinin), nesne olarak kendisini aldığı ya da kendine yöneldiğini (otoerotik) kanıtlamaktadır. Çocuğun, kendi zevkini doyuran, kendi benidir. Sonradan narsislik biçiminde kalır bu evre.

Bir nesneye, sahip olan kişinin benliği kurtulmuştur. Çünkü benlik, artık kendi kendini doyuran bir varlık olmaktan çıkmış, bağımsız kalmıştır. (Sevgi durumunda olduğu gibi).

İşte, büyüye baş vuran ilkel de aslında, düşüncenin olağanüstü gücünden, yani narsislikten kurtulma yolunu tutmuştur.

Böylece, Freud'un yaptığı sınıflamada, animistik evre narsisliğe, dinsel evre nesne bulmaya, bilimsel evreyse olgunluk çağına karşılık olur. Nesne arama gençlik çağıdır.

ÜÇ DENEMEDEN TOTEM - TABU

Sonuçta, ata tinlerine tapınma olan ve insan topluluklarının göçebe çobanlık dönemine karşılık tutulması gereken animizm, Freud'ta yine bireysel bir sorun olup çıkmıştır. Ve animizmin temelindeki var-

sayımı, ata tinlerinin ayrı bir varlık alanı oluşturmasını ve doğa nesnelerinin kutsallaştırılmasına geçişi (natürizm), Freud'un konuya geniş sayfalar ayırmasına karşın inandırıcı değildir.

Kişioğlu, ilkel çobanlık döneminde, özel mülk konusu olmayan, "gens"e ilişkin hayvanları evcilleştirme çabasına girdiğinde, yavaş yavaş bu hayvanlar bir servet ortamı hazırlamış ve ana hukukuna dayalı *gens*'i sarsmıştır. Servetin (hayvan), babaların kanından olma çocuklara aktarılması, totem veya ortak bir simge (sembol) bağlılığına dayanan örgüt yerine, kan bağlılığına dayanan bir toplumsal örgüt gerektirmiştir (4).

Animist din, yani, *gens* çerçevesinin dışına çıkma ve aileler birliği olan oymağa geçme olayı, hastalıklı zihinlerden çok, sağlıklı bir ekonomik etmenin ürünüdür. Toplumların evrimini olanaklı kılan bir etmenin.

Freud'un, din konusundaki en olumlu yaklaşımı, sanıyorum, dinin, kişioğlunun yaşantısını denetleyen dış güçlerin fantastik bir yansısı olduğunu Robertson Smith aracılığıyla kabullenmesidir. Freud bu kabulü, fizik-üstücü bir yöntemle ele aldığından, diyalektik bir inceleme konusu yapmamış ve Robertson Smith gibi, totem yemeğini, totem dininin başlıca öğesi saymakla yetinmiştir.

Halbuki, tanrıların kişileşmesi, diyalektik bir yöntemle incelenseydi, geriye, salt baba kavramına değil, o kavramın da ardındaki toplumsal güçlere, Freud'un gereçlerinin de elvereceği bir oranda gidilebilecek, böylece, tanrıların, sonradan kazandığı çift kişilik (doğal ve toplumsal yüklemler) temel bir açıklanıma kavuşmuş olacaktı.

SONUÇ

Yukarıdan beri değindiğimiz birtakım noktalara karşın, Freud'un bilim tarihinde geniş bir yeri olduğu açık. Tıp gözlemleriyle antropolo-

(4) Totem Tabu, insanlığın evrimi sırasında ortaya çıkan üst-yapı değişmelerindeki ayrılıklar üzerinde durma, boy (klan), oymaklar içindeki boy birlikleri (Sippe) için aynı tür totemciliğin söz konusu olmasını öngörür. Ayrıca, yazarın da iki kez belirttiği gibi, günümüzdeki ilkeler üzerindeki gözlemden, onların gelenek ve göreneklerini bozulmadan sakladığı ve gözlemcilere olduğu gibi gösterdiği varsayılarak, geriye, insanlığın çok eski yüzyılları üzerine tahminler yapmaya gitmek, bir takım sakıncalar içerir.

jiyi birleştiren PSİKANALİZ ÜZERİNE ÜÇ DENEME'ye TOTEM-TABU'ya, gerek lise çağındaki, gerekse üniversitelerimizin çeşitli bölüm ve fakültelerinde (sosyoloji, antropoloji, eğitim, psikoloji, Totem-Tabu'nun ekonomik evrime bağlantısı açısından iktisat) okuyan gençlerimiz yönünden olduğu denli tüm aydınlarca, her şeyden önce bilim tarihi açısından hakkı verilmelidir.

Muammer SENCER

BİRİNCİ BÖLÜM

ANORMALİN PSİKANALİZİ ve ÇOCUKLAR [1]

İnsanda olsun, hayvanda olsun, cinsel gerekimler olgusu biyolojide cinsel itkinin kabul edilmesiyle dilè getirilir. Besin alma itkisiyle (Trieb) ve açlıkla bir benzetme yapılmış olur burada. Cinsel 'açlık' sözcüğüne karşılık olacak ad yoktur halk dilinde. Bilim bunun için *"libido"*yu kullanır[2].

Halk düşüncesi, bu cinsel itkinin yapısı ve özellikleri üzerine çok belirli görüşlere sahiptir. Cinsel itkinin çocuklukta olmadığı ve zamanla, ergenlik süreci içinde kendini gösterdiği, karşı konulmaz çekim görünüşleri içinde dışlaştığı (bir cins öbür cins üzerinde uygular bu çekimi), ereğinin cinsel birleşme veya en azından, bu birleşmeler yolundaki işlemler olduğu ileri sürülür.

(1) Birinci denemedeki bilgiler, v. Krafft-Ebing, Moll, Moebius, Havelock Ellis, v. Schrenk - Notzing, Löwenfeld, Eulenberg, I. Bloch, M. Hirschfeld'in yayınlarından ve M. Hirschfeld'in yayınladığı "Jahrburch für sexuelle Zwischenstufen"den alınmıştır.

Oralarda, öbür literatür de verildiğinden, ayrıntılı kanıtlardan kaçınma olanağı buldum.

Çevirtiklerin psikoanalitik araştırmasıyla sağlanan görüşler I. Sadger'in bildirilerine ve benim deneylerime dayanıyor.

(2) Almanca'daki tek uygun sözcük "zevk" maalesef çok anlamlı. Gerekim algısını da doyumu da adlandırıyor.

Bu savlarda (iddialarda), gerçekliğin hiç de doğru olmayan bir tanıtı (tasviri) var. Daha yakından gözden geçirince, onlardaki yanlışlar, belirsizlikler ortaya çıkar.

İki terim sürüyoruz ileri:

1. Cinsel çekimi doğuran kişiye *cinsel nesne* diyoruz.
2. İtkinin sürüklediği işleme *cinsel erek* adını veriyoruz.

Bilimsel olarak ele alınana değin, cinsel nesne ve cinsel erekle ilgili sayısız sapmalar çıkmıştır ortaya. Onların kabul edilen normla ilişkisi, derinliğine bir araştırmayı gerektirir.

1. CİNSEL NESNEYLE İLGİLİ SAPMALAR

Cinsel itki konusundaki halk kuramı şiirsel bir masala geri gider. İnsanın, erkek ve kadın diye ikiye ayrıldığı ve onların sevgide yeniden birleşmeye çalıştığı yolundaki güzel bir masala.

Kadını değil de erkeği, cinsel nesne alan erkekler, erkeği değil de kadını cinsel nesne alan kadınlar bulunduğunu işitmek, halk için şaşırtıcıdır bu bakımdan.

Böyle tiplere, karşı cinsli, daha iyisi *çevirtik*, böyle olgulara da *çevirtim* (inversion) denir. Kesin biçimde araştırılmaları güçlükler çıkarmaktaysa da, sayısı çoktur böylelerinin[3].

A. ÇEVİRTİM.

ÇEVİRTİKLERİN DAVRANIŞLARI. Söz konusu kişiler, değişik yönlerde bütünüyle değişik davranırlar.

a. *Mutlak Çevirtikler.* Yani, cinsel nesneleri sadece eş cinsten olanlar. Bunlar için karşı cins hiç bir zaman cinsel özlem konusu değildir. Soğukturlar karşı cinse. Dahası, cinsel bir uzaklaşma güdüsü duyarlar ona karşı.

Mutlak çevirtik erkekler, uzaklaşma güdüsü nedeniyle cinsel akt'ı sürdürmeye yetenekli değillerdir veya böyle bir akt'a giriştiklerinde hiç zevk duymazlar.

b. *Çift Yönlü Çevirtikler (Psikoseksüel Hünsalar).* Bunların cinsel

(3) Çevirtiklerin oranını ortaya koyma yolundaki güçlükler ve çabalar için M. Hirschfeld'in "Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen"deki çalışmasına bakın (1904).

nesnesi başka cinse olduğu denli aynı cinse de ilişkindir. Çevirtim sadece tek cinse yönelik olma karakterini yitirmiştir.

c. *Arada Bir Çevirtikler.* Normal cinsel nesneye erişilememesi ve her şeyin üstüne, taklit gibi koşullarda kişi, aynı cinsi cinsel nesne olarak seçebilir ve onunla cinsel ilişki kurarak tatmin olabilir.

Cinsel itkilerinin özelliği üzerindeki yargılarında çok katlı bir davranış içindedir çevirtikler. Bir takımı çevirtimi normal birinin libidosu gibi doğal görür ve çevirtimin, normallerin libidosuyla aynı hakka sahip olduğunu şiddetle savunur.

Bir takımıysa, çevirtimlerinin gerçek yüzünü göstererek onu sayrılı (hastalıklı) bir baskı gibi duyar[4].

Başka değişmeler zamansal koşullarla ilgilidir. Çevirtim özelliği bireyde, ya belleğinin geri gittiği her zaman içinde, ya da ergenlikten önce veya sonra belli bir zamanda kendini gösterir[5].

Çevirtim karakteri bütün yaşantı boyu sürdürülür, ya arada bir geriler, ya da normal gelişimde ikinci derece bir olgu olarak kalır. Uzun bir normal cinsel yaşantı dönemi geçirdikten sonra, yaşantının sonraki döneminde de dışlaşabilir bu karakter.

Normalle çevirtik cinsel nesne arasında dönemsel bir gidiş geliş de gözlenebilir. Libidonun, kendini, normal cinsel nesneyle acılı bir deney sonucu çevirtime dönüştürmesi olayları ilginçtir.

Bu değişkenler dizisi, genellikle birbirinden bağımsızdır. En uç biçimden, aşağı yukarı kural olarak, çevirtimin çok erken ortaya çıktığı ve kişinin, kendini çevirtim özelliğiyle özdeş saydığı kabul edilebilir.

Bir çok yazar, burada sayılan durumları bir araya toplamaktan kaçınarak, bu öbeğe (kümeye) bir birlik yerine, çevirtimin kendilerince uygun değerlendirmesine göre bir ayrılık yüklemeyi yeğ tutabilir.

(4) Çevirtim zorlamasına karşı böyle bir çaba, telkin tedavisi veya psikanalizle etki altına alma koşulunu sağlayabilir.

(5) Değişik kişiler, çevirtim eğiliminin ortaya çıkış zamanı üzerine, öz geçmiş (oto biografi) anlatımlarına güvenilemeyeceğini belirtmiştir haklı olarak. Heteroseksüel algıların belleklerden geri itilmiş olabileceği için.

Psikanaliz, bu kuşkuyu, ele aldığı çevirtim olgularında kanıtlamış ve çevirtim unutkanlığını, çocukluk unutkanlığıyla doldurarak açıkça değiştirmiştir.

Böyle ayırmalar tek başına haklı bile olsa, ara basamakların bol bol bulunacağı, dolayısıyla, bir dizilemenin gerektiği gözden kaçırılmamalı.

Çevirtimin Yorumu. Çevirtimin ilk değerlendirilmesi, onun doğuştan gelme sinirsel bir soy bozukluğu (dejenerasyon) olduğu biçimindeki yorum aracılığıyla yapılmıştır. Gözlemci doktorların ilk kez sinir hastalarında veya böyle bir izlenim yaratan hastalarda çevirtime rastlamış olmaları bu yoruma uygun düşmekteydi.

İki özellik yer alır bu olguda. Birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmesi gereken iki özellik:

1. Doğuştan geliş.
2. Soy bozukluğu.

Soy Bozukluğu. Sözcüğün gelişigüzel kullanımının yarattığı karşı duruşlara yol açar. Travmatik veya bulaşıcı kökene sahip olmayan her hastalık belirtisini soy bozukluğuna yüklemek alışkanlık olmuştur.

Magnan, soysuzlaşmışları sınıflandırmıştır. Böylece, sinir çalışmasının en seçkin biçimlenişi, soy bozukluğu kavramının uygulanabilirliğini dışarıda bırakamaz.

Bu gibi durumlarda "soy bozukluğu" yargısının hâlâ ne yararı ve ne gibi bir içeriği olduğu sorulabilir. Soy bozukluğundan şu durumlarda söz etmemek daha uygundur:

1. Normdan, büyük sapmaların görülmediği yerlerde.
2. İş görme ve varlık yeteneğinin genellikle hasara uğramadığı yerlerde.

Çevirtiklerin, bu yerinde anlayışla, soyu bozuk olmadığı, şu değişik olgulardan da anlaşılır:

1. Çevirtim, normdan hiç bir ağır sapmanın görülmediği kişilerde de rastlanır bir durumdur.
2. Yetenekleri bozulmamış, dahası, özel yüksek zihinsel gelişim ve ahlâksal (etik) ekinle (kültür) ayrıcalık kazanmış kişilerde de gözlenmez değildir.[6]

(6) Soy bozukluğu teşhisinin hangi koşullarda ileri sürülebileceği ve ona, hangi dar pratik anlamın karşılık olduğu, Moebius'tan öğrenilebilir:

"Burada, üzerine bir kaç yanışık tutulan geniş soysuzlaşma alanı, gözden geçirilirse, onun, soysuzlaşmayı teşhiste, çok küçük bir değer taşıdığı anlaşılır." (Über Entartung, Grenzfragen des Nerven-u. Seelenlebens, Nr. III, 1900).

3. Tıbbi deneyleri bir yana itip, daha geniş bir çevreyi kavramaya çalıştığımızda, çevirtimi soy bozukluğu belirtisi saymamızı engelleyen iki olgu yönüne rastlarız.[7]

a. Çevirtimin, ekinlerinin (kültürlerinin) doruğundaki eski halklarda sık görünmesi ve önemli görevler yüklenmiş bir kurum olması dikkat edilmesi gereken bir husustur.

b. Vahşi ve ilkel halklarda olağanüstü biçimde yaygındır çevirtiklik. Halbuki soy bozulması kavramı yüksek uygarlığa özgü tutulur (I. Bloch). Avrupa'nın yüksek halkları arasında da, çevirtikliğin yayılması ve kınanmasına, hava, iklim ve ırk, en güçlü etkiyi yapar.[8]

Doğuştan Geliş. Doğuştan geliş, anlaşılacağı üzere, birinci ve en uç çevirtikler sınıfı için söz konusu edilebilirdi. Bu söz konusu etme, böyle çevirtiklerin, yaşantılarının hiç bir zaman başka bir itki yönü bulunmadığını kesinlikle belirtmesine dayanır. Yoksa, yukarıki öbür iki sınıfı, özellikle üçüncüsünü, doğuştan gelme karakter yorumuyla bağdaştırmak güçtür.

Dolayısıyla, bu görüşün temsilcisinin eğilimi, yetkin çevirtiklerin öbürlerinden ayrılması, sonuçta, çevirtikliğin genel geçer yorumundan kaçınmaya götürür.

Böylece, çevirtim, bir dizi olayda, doğuştan gelme karaktere sahip, bir dizi olaydaysa, başka türlü ortaya çıkmış olacaktır.

Bu yoruma karşılık ileri sürülen bir başkası, çevirtimin elde edilmiş bir cinsel itki karakteri taşıdığıdır. Şu noktalara dayanır bu yorum:

1. Çevirtiklerin çoğunda, mutlak çevirtikler dahil, erken yaşta kendini gösteren bir izlenim kanıtlanabilir. Onun sürekli sonucu olarak, eş cinsli (homoseksüel) eğilimler çıkar ortaya.

(7) Genellikle hastalarımız arasında bulunan, kimi ileri gelen kişilerin, çevirtik, belki de mutlak çevirtik oldukları konusunda "üranizm" sözcüğünü kullananlara hak vermek gerekir. ("Üranizm": Üreme organları hiç bir anormallik göstermediği halde çevirtik olma, ç.n.)

(8) Çevirtim konusunda, patolojik görüş noktaları, antropolojik özelliklerden ayrılmıştır. Bu araştırma, I. Bloch'un başarısıdır. (Beitraege zur Aetiologie der, Psychopathia sexualis, 2 Bölüm, 1902/3). I. Bloch, eski ekin (kültür) halkalarındaki çevirtim olgusunu vurguyla değerlendiren kişidir.

2. Başka pek çok kişide, destekleyici ve engelleyici dış etkiler kendini gösterir ve onları ergeç çevirtime saplanmaya götürür. (Sadece aynı cinsle ilişkide olmak, savaşta ve tutukevinde aynı cinsle birliktelik, öbür cinsle ilişkinin tehlike göstermesi, katolik rahiplerinin bekârlığı, cinsel güçsüzlük v.ö.).

3. Çevirtim, uyutarak (hipnotik telkinle) giderilebilir. Doğuştan gelme karakterde şaşırtıcıdır böylesi.

Bu bakış noktasından, doğuştan gelme çevirtime karşı durulabilir. Şu karşı duruş da sürülebilir ileri:

Doğuştan gelme çevirtimin kabul edilme süreci de araştırılabilir pekâlâ. Kişinin belleğinde yer etmemiş bu yaşantı, uygun etkilemeyle hatıra getirilebilir. (Havelock Ellis).

Çevirtim, bu yazarlara göre, cinsel itkinin sık değişimi sayılabilir. Bu değişim, bir takım dış yaşantı koşullarınca belirlenebilir.

Böylece kazanılmış görünüşsel güvenlik (çevirtimin sonradan kazanıldığının görünüşteki kesinliği ç.n.), çok kişinin, aynı tür cinsel etkiler altında (ilk gençlikte, baştan çıkma, karşılıklı onani gibi) çevirtik kalmadığı veya sürekli çevirtik olmadığı kanıtladığında son bulur. Böylece, doğuştan gelme-kazanılmış olma almaşığının (alternatifinin) ya eksik olduğu, ya da karşımıza çıkan durumları kapsamadığı kanısına ulaşılır.

Çevirtimin Açıklanması. Çevirtim, ne doğuştan geldiği ne de sonradan kazanıldığı kabul edilerek açıklanır. İlk durumda, kişinin cinsel itkisinin, belirli cinsel nesneyle bağlantısında doğuştan varolanın ne olduğu açıklanmalıdır. Kaba açıklamayla yetinilmeyecekse yapılmalı bu.

İkinci durumdaysa, çok katlı ilineksel (arızi) etkilerin, bireyde az çok onlara karşılık bir şey bulunmadıkça, çevirtikliğe varmaya yetip yetmeyeceği sorulabilir. Önceki açıklamalarımıza bakarak son noktanın reddedilmesinin uygun olmadığını söyleyebiliriz.

Çift Cinselliğin Ortaya Çıkışı. Frank Lydstone, Kiernan ve Chevalier'den beri, cinsel çevirtim olanağının açıklanması yolunda bir dizi düşünce çıkarıldı ortaya. İnsanı, ya erkek ya kadın sayan halk düşüncesiyle çelişki içeren bir dizi düşünce.

Cinsiyet karakterlerinin ortadan kalkar göründüğü ve cinsiyet belirlemesinin güçleştiği durumlarla karşılaşmaktadır bilim. Her şeyden önce anatomik alanda.

Bu kişilerin cinsel organları, erkek ve kadın karakterini birleştirir (hünsalık). Çok seyrek durumlarda her iki cinsiyet organı da biçimlenmiştir (gerçek hünsalık). Ancak, çoğunlukla her ikisi de körleşmiştir.[9]

Bu anormalliklerde anlamlı olan, onların, beklenmedik biçimde normal kuruluşu anlamayı kolaylaştırmasıdır. Anatomik hünsalığın belli bir derecesi, onun norma uygun olduğu sonucunu verir.

Normal yaratılmış hiç bir erkek veya kadında, öbür cinsin cinsellik aygıtı eksik değildir. Ancak o, ya görev yapmaz, ilkel bir organ olarak varlığını sürdürür, ya da başka görevler yüklenmiştir.

Uzun zamandanberi bilinen bu anatomik olgulardan doğan kavram, kökende çift cinsli bir eğilim olduğu, bu eğilimin, gelişim sırasında körleştiği (dumura uğradığı), tek cinsliliğe dönüştüğü ve körleşen cinsin tek tek izlerinin kaldığıdır.

Bu kavramı tinsel (ruhsal) alana aktarmak ve çevirtikliği, türleri içinde, tinsel hünsalık olarak anlamak kalıyor geride. Sorunu bir karara vardırmak için, çevirtiklikle, tinsel (ruhsal) ve bedensel (somatik) hünsalık belgilerinin (işaretlerinin) düzenli çakışmasını saptamak gerekir.

Ancak, olmamıştır bu pek. Kabul edilen tinsel ve kanıtlanan anatomik çift cinslilik (hünsalık) arasındaki ilişki bu denli yakından izlenemez.

Çevirtiklerde cinsel itkinin genellikle azalması (Havelock Ellis) cinsel organın, hafif anatomik körleşmesindendir. Ancak, çok kez düzenli veya sadece egemen değildir bu körleşme. Böylece, çevirtimle bedensel hünsalığın birbirinden bağımsız olduğu kabul edilmelidir.

Dahası, ikinci ve üçüncü cinsellik karakterine büyük değer verilir ve onun, çevirtiklerde sık sık kendini gösterdiği belirtilmiştir. (H. Ellis).

Yerinde olan çok şey söz konusudur burada. Ancak, unutulmamalı ki, ikinci ve üçüncü cinsel karakterler, tam anlamıyla çok kez öbür cinste de çıkar ortaya ve cinsel nesne, çevirtim anlamına alınabilecek bir

(9) Bedensel hünsalığın son ayrıntılı sunumunu, Taruffi'nin, Hermaphroditismus and Zeugungsfaenigkeit'iyle (Almanca baskı, R. Teuscher, 1903) ve Neugebaeur'ın, "Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen'ın değişik ciltlerindeki makaleleriyle krş."

değişikliğe uğramaksızın, bu karakterler hünsalık belirtileri ortaya koyar.

Cinsel nesnenin çevirtimiyle, en azından öbür tinsel özellikler, itkiler, karakterlerin değişimi, öbür cinsel cinsi betimleyen (tasvir eden) değişmeye paralel gitseydi, tinsel hünsalık bedensel bir özellik kazanırdı. Kendi düzenliliğine sahip böyle bir karakter değişimine çevirtik kadınlarda rastlanır sadece. Erkeklerde, çevirtimle tinsel erkeklik bir aradadır.

Tinsel bir hünsalık belirlenimine bağlı kalındıkta, onun değişik alanlardaki dışlaşmalarının sadece dar bir karşılıklı koşullanmayı ortaya koyduğu da gözden uzak tutulmamalı. Bedensel hünsalıkta da aynı durum söz konusudur.

Halban'a göre, belli organların körleşmesi (dumura uğraması) ve ikinci derecede cinsel karakterler, birbirinden oldukça bağımsızdır.[10]

Çift cinslilik öğretisi, en kaba biçimi içinde, erkek çevirtiklerin bir sözcüsü yönünden dile getirilmiştir: Erkek bedeninde kadın beyni. Ancak "kadın beyni"nin karakterini bilmiyoruz. Psikolojik sorunlar yerine anatomik olanı geçirmek, haksız olduğu ölçüde yararsızdır da. Von Kraft Ebbing'in açıklama çabası, Ulrich'inkine bakıldıkta daha kesin biçimde kaleme alınmıştır. Ancak, yapı bakımından Ulrich'inkinden pek ayrı değildir.

Von Kraft Ebbing, çift cinsli kuruluşun, bireye, bedensel cinsellik organları gibi, erkeksi ve kadınsı beyin merkezlerini de birlikte verdiğini ileri sürmektedir. Bu merkezler, önce ergenlik sırasında, daha çok, çift cinsliliğin kuruluşunda kendilerinden bağımsız cinsellik bezlerinin etkisiyle gelişir.

Kadınsı ve erkeksi "merkez" için geçerli olan, kadınsı ve erkeksi beyin için de geçerlidir. Bunun yanında, cinsellik fonksiyonlarına özgü, gelişigüzel beyin yörelerinden ("merkezler"inden) söz edip edemeyeceğimizi de bilmiyoruz.[11]

(10) J. Halban, Die Entstehung der Geschlechtscharaktere, Archiv für Gynaekologie. C. 70.1903. Oradaki, konuyla ilgili literatüre bkz.

(11) Çevirtimin açıklanmasında, çift cinselliğe ilk yaklaşan, Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen'deki literatür bildirisine göre E. Gley olmalıdır. Gley, Jena'

Bu tartışmalardan iki düşünce kalıyor:

1. Çevirtim için çift cinsli bir eğilim söz konusudur. Ancak bu kuruluşun, anatomik biçimlenmenin neresinde olduğunu bilmemekteyiz.

2. Cinsel itkiyi, onun gelişimi sırasında yakalayan bozukluklarla ilgilidir çevirtim.

Çevirtiklerin Cinsel Nesnesi. Tinsel hünsalık kuramı, çevirtiklerin cinsel nesnesinin, normal cinsel nesnenin karşıtı olduğunu varsayar. Çevirtik erkek, kadın gibi, erkek vücuduna ve tinine ilişkin özelliklerin çekimine kapılır, kendini kadın sayar, erkek arar.

Bu, ne denli bütün çevirtikler dizisine karşılık olursa, çevirtimin genel karakterini belirlemekten o denli uzaklaşır. Erkek çevirtiklerin bü-

da çıkan, Revue Philosophique'te, Cinsel İçgüdünün Sapmaları adlı bir makale yayınlamıştır.

Çevirtimi, çift cinselliğe geri götüren yazarların çoğunun, bu etmeni sadece çevirtikler için değil, bütün normaller için geçerli sayması ve sonunda, çevirtimi, bir gelişim bozukluğunun sonucu olarak kavraması dikkate değer.

Chevalier (Cinsel Çevirtim, 1893) bunlar arasındadır. Von Kraft-Ebig (Zur Erklaerung der kontraeren Sexualempfindung. Jahrbücher für Psychiatrie und Neurologie, XIII, cilt) "bir ikinci merkezin (geri plandaki merkez) virtüel varlığını gösteren" bir dolu gözlem bulunduğundan söz eder.

Dr. Arduin, Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen'in ikinci cildinde (1900) şu kanıyı ileri sürmektedir.

"Herkeste, erkek ve kadın öğeleri vardır." (Die Frauenfrage u. die sexuellen Zwischenstufen). Krş. Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen, c. I. 1899.

Dr. M. Hirscfeld "karşıt cinsten kişiler ele alındıkta, sadece üreme organları konusunda, bir öz çizginin (karakterin) öbüründen ağır bastığını" söylüyor (Bkz. anılan yapıt, s. 8-9 v.ö.).

G. Herman'a göre "her kadında erkek, her erkekte kadın tohumu ve özellikleri içerilmiştir." (Genesis, das Gesetz der Zeugung, IX, Libido und Mania, 1903).

W. Fliess, çift çoğalma organına sahip olma anlamına, çift cinsellik düşüncesini ileri sürdüğü iddiasındadır. (Der Ablauf des Lebens, 1906).

Uzman olmayan çevreler, insanın çift cinselliği kavramını, ilk kez, genç ölen filozoflardan O. Weininger'in işlediğini düşünürler. Weininger bu düşünceyi, oldukça yüzeyde bir kitapta ele alır. (Geschlecht und Charakter, 1903).

Belirtilen bu kanıt, Fliess'in bu iddiasının, ne denli temelsiz olduğunu göstermektedir.

yük bir bölümünün, erkekliğin tinsel karakterini koruduğundan, öbür cinsin ikincil karakterini nisbeten düşük ölçüde kendinde bulundurduğundan ve cinsel nesnesinde kadının tinsel özelliklerini aradığından kuşku yoktur.

Başka türlü olsaydı, kendini çevirtiklere sunan erkeksel fahişeliğin (eski çağlarda olduğu gibi bugün de) bütün giyim ve davranış dışlaşmalarında kadınları kopya etmesi anlaşılmaz kalırdı. Yoksa bu taklit, çevirtiklerin idealine hakaret olmalıydı.

En erkekcil görünen erkeklerin çevirtikler arasında yer aldığı Greklerde, erkeğin sevgisini, çocukların erkekcil karakteri değil, kadınlara özgü tinsel özellikleri, utançgaçlığı, çekingenliği, öğrenme ve yardımı gereksinmesi alevlendirmiştir.

Çocuk erkekleşince, erkeğin cinsel nesnesi olmaktan çıkmış ve hemen hemen kendisi çocuk sevici olmuştur. Cinsel nesne, bu durumda da, başka pek çok durumda olduğu gibi, aynı cins değil, iki cins karakterinin birleşimidir.

Erkeği isteyen duyguyla, kadını isteyen duygunun, aşağı yukarı uzlaşmasıdır. Kadını isteyen duyguda koşul, erkekliğinin, yani, cinsel

(12) Psikanaliz, şimdiye değin, çevirtimin kaynağına tam bir açıklık getirmemiştir. Ancak, onun doğuşundaki tinsel mekanizmayı açığa çıkarmış ve göze çarpar tartışmalı durumları zenginleştirmiştir.

Araştırıcılar, bütün durumlarda, sonradan çevirtik olanların, kadınlar üzerine (çoğunluk anneye) çocukluklarının ilk yıllarında, çok yoğun, ancak kısa ömürlü bir saplantıya girdikleri, bu saplantının yenilmesinden sonra, kendilerini kadınla özdeş tuttuğunu ve yine kendilerini cinsel nesne olarak aldığını saptadık. Onlar, narsislikten, hareket ederek, genç ve kendine benzer erkekler arar. O erkeklerin, kendilerini sevmesini ister. Kendileri, annelerini sevdikleri gibi.

Ayrıca, çok kez, dönüklüğü ileri sürülen kimselerin, kadının uyarısına karşı hiç de duyarsız kalmadığını, ancak, bu heyecanı, sürekli olarak bir erkek nesneye aktardığını bulduk. Yaşantıları boyunca, çevirtimlerinin doğduğu mekanizmaya yönelmiştir onlar. Erkek olma yolunda zorlama çabalarını, kadınlardan durmaksızın kaçmalarıyla koşullamıştır.

Psikoanalitik çalışma, bütün kararlılığıyla, homoseksüelleri, özel olarak düzenlenmiş bir öbek (grup) olarak, öbür insanlardan ayırmaya karşı çıkmaktadır. Bu araştırma, açıkça bildirilmiş öbür heyecanları da inceler ve bütün insanların, aynı cinsten nesne seçimine yetenekli olduklarını ve onu bilinç altında uyguladıklarını öğretir.

Libido duygularının, aynı cinsten olan kişilere bağlantıları, normal cinsel ya-

organlarının alıkonulması, yani, nesnenin, kendi çift cinsli yapısını yansıtmasıdır.[12]

Kadınlarda durum daha açıktır. Etken (aktif) çevirtik kadınlar çok kez, erkeğin bedensel ve tinsel karakterini kendi üzerinde bulundurur ve kendi cinsel nesnelerinden kadınsı davranış isterler. Ancak, burada da, daha yakından bakınca, daha büyük bir çeşitlilik (çok renklilik) kendini gösterebilir.

şantıda hiç de küçük rol oynamaz ve hastalık bakımından, karşı cinsten olanlara bağlantıdan daha büyük bir role sahiptir.

Psikanaliz, ayrıca, nesne seçiminin, nesnenin cinsinden bağımsızlığını, erkek ve dişi nesnelere, bağımsızca ve eş biçimde tasarrufun, çocuklukta, ilkel koşullarda ve eski tarihsel zamanlarda gözlendiği gibi, temel olduğunu ve onun şu ya da bu yönde sınırlanmasının, normal veya çevirtik tipi geliştirdiğini öğretmiştir.

Psikanalizde, erkeğin kadına karşı özel cinsel ilgisi de, açıklanması gerekli bir sorundur ve apaçık bir gerçek değildir. Temelde, kimyasal bir çekim söz konusudur.

Bitimsel (nihai) cinsel davranış üzerindeki karar ergenlikten sonra verilir ve henüz gözlenmemiş, kısmen yapısal, kısmen ilineksel (arızi) etmenler dizisinin sonucudur.

Bu etmenlerin bazısı, öylesine büyüktür ki, sonucu kendi yönlerinde etkilerler.

Ancak, genellikle, belirleyici etmenlerin çokluğu, insanın, görünürdeki cinsel davranışının çıkış noktalarının çok katlılığında yansır.

Çevirtim tiplerinde, eski kuruluşların ve ilkel tinsel mekanizmaların egemenliği saptanmaktadır. Narsistik nesne seçiminin geçerliği ve anala bölgenin erotik anlamının korunması, çevirtiklerin en esaslı karakteridir.

Ancak, böyle yapısal özellikler temelinde, en aşırı çevirtim tiplerini öbürlerinden ayırmakla bir şey kazanmaz insan.

Çevirtiklerde yeterli bir temel olan özellikler, geçiş tiplerinin yapısında ve görünüşte normal olanlarda da vardır. Yalnız, daha az güçlü olarak. Sonuçlardaki ayrılıklar nicel yapıda olabilir.

Bir nesne seçiminin, ilimseksel etkileriyle, zamansız cinsel utangaçlığı (cinselliği hazırlama) dikkate değer bulduk. İlgimiz, ana-babanın önemli bir rol oynadığına çekildi. Güçlü bir babanın olmayışı çok kez, çevirtimi destekliyordu.

Sonunda, cinsel nesnenin çevirtimi, cinsellik karakterinin, öznede birbirine karışımından iyice ayırt edilebilir. Bu ilişkide de belli ölçüde bağımsızlık gözden kaçmamaktadır.

Çevirtim konusunda bir dizi anlamlı görüş, Ferenczi'nin bir makalesinde ileri sürülmüştür. (Zur Nosologie der maennlichen Homosexualitaet) (Homoerotik) (Intern. Zeitschrift f. PSA, II. 1914).

Ferenczi, "homoseksüellik", (bunun yerine, daha iyi bir sözcük olan "homo-

Çevirtiklerin Cinsel Ereği. Önemli sağlam olgu, çevirtimde cinsel ereğin, hiç bir zaman tek biçimde görülmeyişidir. Erkeklerde ters ilişki (anüs ilişkisi) çevirtimle hep bir arada değildir. Elle yetinim (mastürbasyon) da çok kez başlı başına erektir.

Cinsel ereğin, sadece duyguların dışarı dökülmesine değin sınırlanışı burada, değişik cinsten (heteroseksüel) sevgiden daha sıktır.

erotik"i geçirmek ister o) başlığı altında, çok değişik, cinsel olduğu gibi, organsal açıdan da eş değerli olmayan durumları, çevirtim arazına bir arada sahip oldukları için bir araya toplar. **Özne homoerotik**'le (kendini kadın sayan ve öyle davranan homoerotik) **nesne homoerotik** (erkeksi olan, kadınsı nesneye karşılık, eş cinsini alan homoerotik) tipler arasında bir ayrım gözetmeyi önermiştir.

İlkini, Magnus Hirschfeld'in anladığı anlamda, gerçek cinsel ara adım, ikincisini (daha az yerinde bir deyimle) zorlama nevroz olarak nitelendirir.

Çevirtim eğilimine karşı çaba, cinsel etkilenme olanağı gibi, sadece nesne homoerotik'te söz konusudur.

Bu iki tipin tanınmasından sonra, çok kişide, bir miktar nesne homoerotikle, özne homoerotiğin birbirine karışmış olarak bulunduğu söylenebilir.

Son yıllarda, biologların çalışması, çoğalma organlarının karakterlerine olduğu gibi (özellikle Eugen Steinach), homoerotiğin koşullarına da ışık tutmuştur. Öbür cinsin tohum bezlerinin aşılandığı iğdişler (hadımlar) üzerinde yapılan deneylerle, çeşitli memelilerde, dişiyi erkeğe, erkeği dişiye dönüştürmek olanaklı olmuştur.

Bu değişim, az çok eksiksiz olarak, bedensel, cinsellik öz çizgilerinin (karakterlerini) ve psikoseksüel davranışı (özne ve nesne erotiğini) ilgilendirir. Bu cinsellik, belirleyici gücün sahibi olarak, cinsellik hücrelerini yapan tohum bezesi değil, organın dokular arası yapısıdır.

Bir durumda, husyeleri tüberküloz yüzünden zarar görmüş bir erkekte, cinsel değişme görülmüştür. Cinsel yaşantısında edilgen öz çizgileri (karakterleri) (saç, sakal, meme ve kalçalarda yağlanma) gösteren bir erkek, erkek husyesinin aşılanmasıyla, erkek gibi davranmaya ve dikkatini kadına yöneltmeye başlamıştır. Bedensel kadınsı öz çizgiler de aynı zamanda yitmeye başlamıştır (A Lipschütz, Die Pubertaetsdruse u. ihre Wirkungen, Bern 1919).

Bu güzel deneyle, çevirtim kuramını yeni bir temele oturtmak ve homoseksüelliğin tedavisine yeni bir yol eklemek haksızlık olur.

W. Fliess, haklı olarak, bu deneylerin yüksek hayvanlardaki genel çift cinslilik temelini sarsmayacağını belirtmiştir.

Bu türden, daha ileri araştırmaların, kabul edilen çift cinsliliğe dolaysız bir karşıt sağlaması, daha belkili (muhtemel) görünüyor bana.

Kadınlarda da, çevirtiklerin cinsel ereği çok katlıdır. Ağız mukozasıyla temasonlarda yeğ tutulur görünüyor.

Sonuç. Çevirtikliğin doğuşunu, şimdiye değin karşımıza çıkan, ortaya döktüğümüz gereçlerle doyurucu biçimde açıklayacak durumda görmüyoruz kendimizi. Ancak, bu araştırmayla, yukarıki sorunun çözümünden daha anlamlı olabilecek bir iç görüye vardığımızı söyleyebiliriz.

Cinsel itkinin, cinsel nesneyle bağlantısını çok içtenmiş gibi gördüğümüze çekilmiştir dikkatimiz. Anormal sayılan durumlar üzerindeki deney, cinsel itkiyle cinsel nesne arasında bir kaynaşma olduğunu, bizim, normal biçimlenmenin (Gestaltung), (itki, nesneyi birlikte getirir görünüyor burada) tekdüzeliği (monotonluğu) nedeniyle bu kaynaşmayı ayırdetmemek tehlikesiyle karşılaştığımızı öğretmiştir.

Böylece, zihnimizdeki, itki-nesne bağını gevşetmemiz gereği belirir. Cinsel itki, belki nesnesinden bağımsızdır ve doğuşunu, onun uyarısına borçlu değildir.

B. CİNSEL BAKIMDAN YETİŞKİN OLMAYANLAR

Cinsel nesne olarak, normal, uygun nesneyi seçmeyenler, yani çevirtikler, gözlemciye, başka durumda belki bütünüyle normal gibi görünürken, cinsel bakımdan yetişkin olmayan kişilerin (çocukların) cinsel nesne olarak seçildiği durumlar, daha ilk bakışta, çok az rastlanan sapıklık olarak kendini belli eder.

Sadece ve sadece çocukların cinsel nesne olarak alınmasına pek rastlanmaz. Korkak ya da erksiz (iktidarsız) bir birey, bu eksikleri giderecek bir varlık gereksindiğinde, dürtüsel ve bastırılamayan bir itki, o sıra daha uygun bir nesneye sahip olamazsa, böyle bir rolü çocuklar yüklenir.

Nesnesini bu denli değişik, bu denli dikkat dışı tutan cinsel itkinin yapısını aydınlatır bu. Nesnesine, çok daha enerjik biçimde bağlı kalan açlık, böyle bir durumu, ancak çok aşırı olaylarda normal karşılayabilirdi.

Benzer görüş, köylü halk arasında hiç de eksik olmayan, hayvanlarla cinsel ilişki konusunda da geçerlidir. Orada da cins çekimi tür sınırını aşmıştır.

Estetik temele dayanarak bunlar, öbür ağır sapıklıklar gibi ruh hastalıklarına yüklenmek istenir gönençle (memnunlukla). Olmaz böyle şey. Deneyler böyle kişilerdeki cinsel itki bozukluklarının, sağlamlardaki, temiz, safkan kişilerdeki bozukluklardan ayrı olmadığını ortaya koymuştur.

Öğretmenler ve disiplin sorumlularınca, cinsel yönden kötüye kullanılır çocuklar. İnanılmaz ölçüde sık görülür bu. En iyi fırsat o mesleklerde çıkar çünkü.

Ruh hastalarında bu tür bozukluklar artar ve daha önemlisi tekelciliğe yükselir ve normal cinsel doyumun yerini alır. (Ruh hastaları, kendilerini sadece ve sadece çocuklarla doyurmaya çalışırlar, o bakımdan tekelcidirler, ç.n.).

Cinsel değişmelerin, sağlıklı olanlardan tinsel bozukluğa değin uzanan, bu çok dikkate değer ilişkisi üzerinde durmak gerekir.

Yüksek tinsel işlevliğe en çok kendini kaptırmış olanlarda bile, cinsel uyarımların ortaya çıkması, öğretici olmalı demek istiyorum.

Toplumsal herhangi bir ilişkide anormal olanlar, benim deneylerime göre, cinsel yaşantıda da anormaldir. Ancak, başka noktalarda, ortalama insana karşılık olan (normal olan ç.n.), kültür gelişimine katılmış çok kişinin de yine cinsel yaşantısı anormaldir. Güçsüz yanları, cinsel yaşantılarıdır onların.

Bu tartışmaların en genel sonucu olarak, çok koşulda ve şaşılacak ölçüde çok kişide, cinsel nesnenin türü ve değerinin arka plana geçtiğini, ana ve sürekli olan öğenin başka şeyler olduğunu söyleyeceğiz.[13]

(13) Eski dünyanın sevgi yaşantısıyla, bizim dünyamız arasındaki derin ayrım, eski dünyada, itkinin kendisi üzerinde durulması, bizim, onun nesnesi üzerinde duruşumuzdur. Eskiler, itkiyi kutlu saymışlardı ve değeri düşük bir nesneyi, onun aracılığıyla soylu tutuyorlardı.

Halbuki biz, itki işlevliğini küçümsüyoruz ve onu, nesnesinin üstünlükleri nedeniyle tercihlerinden ötürü hoş görüyoruz.

2. CİNSEL EREKLE İLGİLİ SAPMALAR

Cinsel organların birleşmesi, normal cinsel erek sayılmaktadır. Çiftleşme olarak betimlenen (tasvir edilen) bu akt, cinsel gerilimin çözülmesini, cinsel itkinin bir süre için sönmesini sağlar. (Açlığın doyurulmasına benzer bir yetinim.)

En normal cinsel süreçte bile, gelişimi, sapıklık olarak tanımlanan bozukluğa götüren bir öge vardır. Yani cinsel nesne yönünde (çiftleşme yolunda) belli aracı ilişkiler vardır. Cinsel nesneye dokunma, bakma, geçici cinsel erek alınması gibi.

Bu, bir yandan arzuyla bağlantılıdır. Öte yandan, cinsel ereğe ulaşana değin sürecek heyecanı yükseltir. Bu temasların bir tanesi, dudak mukozasının teması, öpüşme olarak, halkların çoğunda (yüksek düzeyde uygarlaşmış olanlar dahil) yüksek cinsel değer kazanmıştır. Halbuki, söz konusu organ, cinsellik organı değildir. Sindirim kanalının girişini biçimler.

Bozuklukların, normal cinsel yaşantıya bağlanabileceği ve sınıflandırılabileceği noktalar ele geçmiştir böylece.

Bozukluklar,

a. Belirli beden bölgelerinin cinsel birleşmesindeki anatomik aşırılıklar.

b. Cinsel nesneyle aracı ilişkiler kurarak oyalanmaktan ibarettir. İlişkiler, normal olarak, son cinsel ereğe (gayeye) ivedilikle varmaya çalışmalıydı.

a. Anatomik Aşırılıklar

Cinsel Nesnenin Aşırı Değerlendirilmesi. Cinsel nesnenin, cinsel itkinin istek ereği olarak tinsel (psişik) değerlendirilmesi, cinsel nesnenin cinsel organlarına bağlanır çoğun. Ama, onun bütün vücuduna bağlanma eğilimindedir.

Benzer aşırı değerlendirme tinsel alana da sıçrar ve cinsel nesnenin, tinsel güçce eksiksizliği ve üstünlüğüne, mantıksal bir kamaşmaya (körleşme, yargı güçsüzlüğü), cinsel nesneden doğan yargılara inançlı bir baş eğişe yol açar.

Sevgiden doğan güvenirlik, böylece otoritenin ilk başlangıç kaynağı değilse de önemli bir kaynağıdır.[14]

Cinsel ereğin, gerçek cinsel organlarla birleşmeye özgü kılınmasına tahammülsüzlük, başka beden bölgelerini cinsel ereğe katma çabası, işte bu aşırı değerlendirmeler sonucudur.[15]

Cinsel aşırı değerlendirme anlarının anlamı herkesten önce erkekte araştırılır. Sadece erkeğin sevgi yaşantısıdır araştırmaya el veren. Kadınınkiyse, ekin (kültür) kayması, kadınların geleneksel suskunluğu ve açık konuşmayışı gibi nedenlerle, nüfuz edilmez bir karanlığa bürünmüştür.[16]

(Dudak - Ağız Mukozasının Cinsel Kullanımı. Bir kişinin dudakları (dili) öbürünün cinsel organıyla temasa geldiğinde, cinsel bozukluk söz konusudur da, dudak mukozaları karşılıklı temas edince değildir. Sonraki ayrıl (istisna) normal sayılmıştır. Öbür ayrılı (dudakların cinsel organla ilişkisi ç.n.), insanlığın eski zamanlarından beri gelen edimle (uygulamayla, pratikle) bozukluk olarak bir yana iten açık bir iğrenme duygusuna kapılır. Böyle bir duygu, söz konusu cinsel ereğe (dudakların cinsel organla ilişkisi ç.n.) engel olur.

Ancak, bu direnmenin sınırları, çok kez salt gelenekseldir. Bir genç

(14) Hipnotize edilmiş olanların, edenlere, inananlara özgü baş eğişini anmadan edemiyorum. Bu baş eğiş, hipnozun özünün, libidonun, hiç bilinçsel (bilinç altı) olarak uyutana saplanıp kalması olduğunu tahmin ettiriyor bana. (Uyutanın cinsel itkisinin mazoşist öğesinin yol açtığı bir saplantı.)

S. Ferenczi, bu telkin altında kalma öz çizgisini (karakterini) "ana baba kompleksi"ne bağlamıştır (Jahrbuch für Psychoanalyt. u. psychopathol. Forschungen, I. 1909).

(15) Burada, cinsel aşırı değerlendirmenin, nesne seçiminin bütün mekanizmalarında kurulmamış olması ve bizim, daha sonra öbür beden bölümlerinin cinsel rolü için başka ve daha dolaysız bir açıklama bulacağımıza dikkat etmek gerekir.

Roche ve I. Bloch'a göre, cinsel ilginin, üreme organlarından başka bölgelere uzanmasını, "uyarma açlığı"yla açıklaması, bu anlamı hak etmemiş geliyor bana.

Libidonun dolaştığı çeşitli yollar, daha başlangıçta, bileşik kaplardaki gibi davranmaktadır. Yan akımları da hesaba katmak gerekir.

(16) Tipik durumlarda kadın, erkeği cinsel bakımdan aşırı değerlendirmez. Ancak yeni doğmuş çocuğuna hemen hiç de böyle davranmaz.

kızın dudaklarını hararetle öpen, belki de, onun diş fırçasını iğrenerek kullanabilir. Halbuki bu kişinin hiç de iğrenmediği kendi ağzının, genç kızın ağzından daha temiz olduğunu kabul etmemize yarayacak bir neden yoktur.

Cinsel itkinin libidoyla bağlantılı olarak aşırı değerlendirilmesinin yoluna dikilen, ancak libidoyla yenilen iğrenme dikkatini çekiyor insanın.

İğrenmede, cinsel ereğin sınırlanmasını gerçekleştiren güçlerden birini görmek istiyor kişi. Genel olarak bu sınırlanma, cinsel organların önünde kaybolur.

Ancak, kuşku yok, öbür cinsin cinsel organları da tek başına kendisi için iğrenme nesnesi olabilir. Bütün histeriklerin (özellikle kadın histeriklerin) karakteristiğidir bu tutum. Cinsel itkinin gücü, bu iğrenmenin yenilmesi için çalışmaktan hoşlanır (aşağıya bakınız).

Arka Yanın (Anüs) Cinsel Kullanımı. Arka yanın uğraşı konusu olmasında, bu cinsel ereği bozukluk olarak damgalayanın iğrenme olduğu, önceki durumdan daha açıktır. Fakat, bu vücut parçasının dışkı çıkartmaya yaradığı ve iğrenç şeylerle (dışkıyla) ilişkide olduğu için iğrenme konusu biçimlediği yolundaki görüş pek savunulur gelmiyor bana.

Bu görüş, histerik kızların, erkek cinsel organından, onun idrar boşaltımına yaradığını düşünerek iğrenmelerini açıklamaktan daha sağlam değildir.

Anüs mukozası, erkekler arasındaki ilişkiye özgü değildir hiç bir zaman. Çevirtik duygular için onun yeğ tutulmasında karakteristik olan bir yan yoktur. Çevirtiklerin, kendilerini karşılıklı yetindirmesinde (tatmininde) hemen cinsel erek olan erkek anüsü, rolünü, kadın cinsel organının davranışına benzerliğine borçludur.

Öbür Organların Anlamı. Vücudun öbür bölgelerine yaklaşım, bütün değişimleri içinde, cinsel itki hakkındaki bilgimize bir şey eklemez. Burada cinsel itki, cinsel nesneye her yönden egemen olmak istemiştir.

Cinsel aşırı değerlendirme yanında, anatomik aşırılıklar, bir ikinci ve halk bilgisine yabancı bir etmen (faktör) daha içerir.

Ağız ve anüs mukozası gibi, daima bu tür edimlere götüren bir takım vücut bölümleri, onların yukarıdakilere benzer biçimde, cinsel organ olarak görülüp kullanıldığı kanısını uyandırmaktadır.

Bu kanının, cinsel itkinin gelişimiyle nasıl yerinde bulunduğunu ve onun, belirli sayrılık (hastalık) durumlarının teşhisinde, nasıl yerinde bulunacağını göreceğiz.

Cinsel Nesne Yerine Uygun Olmayan Bir Başkasının Konulması-Fetişizm. İçinde, cinsel nesnenin kendisiyle ilişkili, normal cinsel ereğe hizmet etmeye hiç de uygun olmayan bir başkasıyla yer değiştirdiği durumlar, çok özel bir izlenim verir.

Bu çok ilginç sapıklık öbeğini (grubunu), cinsel nesnelerle ilişkili sapmalarla birlikte anmak, sınıflandırma açısından çok yerinde olurdu. Ancak, cinsel *aşırı değerlendirmeyi* öğrenene değin erteledik onu ele almayı.

Söz konusu ve cinsel ereği, bir yana bırakan sapmalar, bu aşırı değerlendirme etmenine bağımlıdır.

Cinsel nesnenin yerini, cinsel erek için çok kez uygun (ayak, saç gibi) veya cinsel kişiyle, daha iyisi onun cinselliğiyle besbelli bağlantısı olan herhangi bir nesne (giysi parçası, iç çamaşırı) alır.

Bu, yerini almanın, vahşinin, Tanrısını cisimleşmiş olarak gördüğü fetişle karşılaştırılması yersiz olmaz.

Normal veya bozuk cinsel ereği bırakarak, fetişizme geçişi, cinsel nesnede, cinsel ereğe ulaşılacağı zaman fetiş koşulunun arandığı durumlar biçimler. (Belirli saç rengi, giysi, dahası bedensel arıza).

Cinsel itkinin, patolojik olmaya yaklaşan bir başka değişimi fetişizmin yol açtığı görünümlerin apayrılığı denli dikkatimizi çekmez. Normal cinsel ereğe doğru çabalamanın az çok azalması (cinsel aygıtın, uygulama yönünden güçsüzlüğü) her fetişizm durumunda ileri sürülecek bir varsayımdır.[17]

Normal cinsel nesneye bağlantıya, cinsel nesnenin, psikolojik olarak gerekli aşırı değerlendirilmesi aracılık eder. Bu aşırı değerlendirme, cinsel nesneyle çağrışım yapacak her türlü şeye uzanır. Bu tür bir fetişizmin belli bir derecesi, kural olarak normal sevgiye özgüdür. Özellik-

(17) Bu güçsüzlük, bedensel uygunluğa karşılık olur. Psikanaliz, erken cinsel korkutmayı normal cinsel erekten uzaklaştıran ve onun yerine başkasını geçirmeye çalışan ilinekselbir koşul olarak kanıtlamıştır.

le, normal cinsel ereğin erişilmez olduğu ve ona varma olanağının ortadan kalktığı durumlarda.

"Bir atkı yap bana
Göğsünü
Ve de,
Sevgime bir bağ
Onu" (Faust)

Fetiş yolundaki çaba, bu koşulun dışına çıkar ve normal ereğin yerini tutarsa, dahası, fetiş belirli kişiden kopup, kendi başına cinsel nesne olursa patalojik durum çıkar ortaya.

Cinsel itkinin yalın değişmelerinin patolojik bozukluklara dönüşmesinin genel koşulları bunlardır.

Fetişin seçiminde, Binet'nin önce ileri sürdüğü, sonra, çok sayıda kanıtlarla kanıtlandığı gibi, çoğunlukla, ilk çocukluk yıllarında alınan cinsel izlenimlerin süregelen etkisi gösterir kendini.

Normallerde, ilk sevginin, artık atasözü olmuş unutulmama niteliğiyle ("on revient toujours ä ses premiers amours") ("ilk sevgilere dönülür daima") dile getirilebilir bu izlenim.

Böyle bir türetme, cinsel nesnenin salt fetişsel olduğu durumlarda özellikle açıktır. Erken yaştaki cinsel izlenimlerin anlamına başka yerde de rastlayacağız.[18]

Fetişizme yakalanmış kişinin, çok kez bilmediği simgesel (sembolik) düşünce bağlantısı da söz konusudur başka durumlarda. Fetişin nesne yerini almasına götüren böyle bağlantılar, daima kesin olarak kanıtla-

(18) Daha derin psikoanalitik çalışma, Binet'nin kanısının haklı eleştirisine götürmüştür. Buraya ilişkin bütün gözlemler, içerikte fetişle ilk karşılaşmayı yapar. Fetiş, o içerikte, cinsel ilgi kullanılırken çıkar ortaya. Onun, cinsel ilginin kullanımına nasıl verildiği, yardımcı koşullardan anlaşılmaz.

Bütün bu "erken" cinsel izlenimler, beşinci, altıncı yaştan sonrasına rastlar. Halbuki, psikanaliz, bu patolojik saplantıların yeniden biçimlenmesinin öylesine geç olduğundan kuşkuya düşürür.

Gerçek, fetişin ortaya çıkışıyla ilgili ilk anının ardında cinsel gelişimin yitmiş ve unutulmuş evresinin bulunduğu, bu evrenin bir bulanık anıyla olduğu gibi, fetiş aracılığıyla da temsil edildiği, fetişin, onun kalıntı ve serpiştisini dile getirdiğidir.

namaz. (Ayak, çok eski efsanelerden kalma cinsel simgedir. Kürk, fetiş rolünü mons veneris'in tüyleriyle yapmış olduğu çağrışıma borçludur.)[19]

O simgelerin, çocukluktaki cinsel yaşantılardan bağımsız olmadığı anlaşılıyor.[20]

b. Geçici Cinsel Ereklerin Saptanması

Yeni Niyetlerin Ortaya Çıkışı. Normal cinsel ereğe ulaşılmasını güçleştiren veya onu geriye iten dış ve iç koşullar (iktidarsızlık, cinsel nesnenin pahalılığı, cinsel edimin tehlikesi) anlaşılacağı gibi, hazırlayıcı akt'larda oyalanmayı ve normal ereğin yerini tutacak yeni cinsel ereğin, bu uygulamalar aracılığıyla biçimlenmesini sağlar.

Daha yakından bakınca, bu niyetlerin, görünüşte en tuhaf olanlarının bile normal cinsel süreci işaret ettiği anlaşılır.

Dokunma ve Seyretme. Dokunma, belli ölçüde, normal cinsel ereğe varılması yolunda vaz geçilmez bir nitelik taşır. Onun, bir yandan nasıl bir zevk kaynağı olduğunu, öte yandan, cinsel nesnenin tenine dokunmakla kazanılan duyumların, nasıl yeni uyarımlara götürdüğünü herkes bilir.

(19) Aynı biçimde, ayakkabı veya pantufi, dişi çoğalma organı sembolüdür.

(20) Psikanaliz fetişizmin anlaşılmasındaki boşlukları doldurmuştur. Fetiş seçiminde, geriye gitme yoluyla yitmiş, koprolil koku zevki'nin anlamını saptamıştır.

Ayak ve saç iyice koku yapan organlardır. Zevk dışı olmuş koku izlenimlerinden vazgeçmesiyle fetiş aşamasına yükseltilmişlerdir.

Ayak fetişizmine karşılık olan sapıklıkta, cinsel nesne olarak, kirli ve kötü kokulu ayak alınır. Fetişsel yeğlemenin (tercih) açıklanmasına başka bir katkı, çocukluğa değgin cinsel kuramlardan çıkar. (Aşağıya bkz.). İyice yiten kadın penisinin yerini tutar ayak.

Kimi ayak fetişizmi, aslında üreme organına yöneltilmiş nesnesine, aşağıdan doğru gelmeye çalışan, yasaklama ve geri itme yoluyla yarı yolda kalan, dolayısı ile ayağı, yahut ayakkabıyı fetiş olarak alan seyretme itkisi kendini gösterir.

Kadın üreme organı, çocuğun da beklediği gibi, erkek üreme organı biçiminde görülür.

Böylece, dokunmayla oyalanma, cinsel uygulama (akt) daha ileri evrelere (safhalara) vardığı sürece sapıklık sayılmaz pek.

Son çizgide, dokunmadan ayrılan seyir de dokunmaya benzer. Libido uyarımını çok kez uyandıracak bir yol optik izlenimdir. Cinsel nesneyi —haydi teleolojik konuşalım— güzelliğe ulaştıran seçim bu yolla yapılır.

Vücudun, ekinle (kültürle) birlikte gelişen, gizlenmesi ve örtülmesi durumu, cinsel merakı uyanık tutar. Bu merak, yasak bölgelerin açılmasıyla cinsel nesneyi tamamlamaya girişir.

Ancak, böyle bir açılma, sanatsal yöne çekilebilir (yüceltilebilir). İlgi, üreme organlarından, bütün vücut yapısına yönelir.[21]

Bu aracı cinsel erekte bir süre oyalanma (cinsel vurgulu seyir), belli ölçüde bütün normallerde çıkar karşımıza ve onların libidolarının belli bir miktarını, daha yüksek ereğe çevirme olanağı verir.

Seyir.

a. Sadece cinsel organlara özgü kaldığında,

b. İğrenmenin bastırılmasıyla (ortadan kalkmasıyla) bağlantılı olarak. (Gözetleyiciler, dışkı fonksiyonlarını gözleyenler.)

c. Normal cinsel ereği hazırlamak yerine geri ittiğinde, sapıklıkla nitelendirilmelidir.

Teşhircilerde (ekzibisyonistler) durum aynen üçüncü ayrıldaki (şıktaki) gibidir. Çeşitli çözümlerden çıkarmış olduğum sonuca göre, kişinin cinsel organlarını göstermesi, karşılığında, öbür yanın cinsel organlarını görmek isteyişi demektir.[22]

Çabası gözlemek ve gözlenmek yolunda olan sapıklıkta, aşağıda sözünü edeceğimiz bozuklukta, bizi daha yoğun olarak uğraştıracak

(21) "Güzel" kavramının, cinsel heyecan temelinde kökleştiği ve özce cinsel heyecan verici "uyarım" anlamına geldiği kuşkusuz görünüyor bana.

Seyri en güçlü cinsel heyecan veren çoğalma organlarının kendilerini, hiç bir zaman güzel bulmayışımız bununla ilgilidir.

(22) Çözümlemeyle, bir sapıklığın —başka pek çoğunun olduğu gibi— gerekçe ve anlamlarının çok katlılığı kendini gösterir. Örneğin, teşhir zorlaması, iğdiş kompleksine iyice bağımlıdır. Kendi çoğalma organlarının bütünlüğü üzerinde durur ve kadın çoğalma organının eksikliğiyle ilgili çocukluk doyumunu yineler (tekrarlar).

dikkate değer bir karakter çıkar ortaya: Cinsel erek, orada iki katlı bir kuruluşa, etken (aktif) ve edilgen (pasif) biçime sahiptir.

Gözetleme zevkine karşı çıkan güç, utanmadır (öncekinde iğrenme olduğu gibi). Gözetleme zevkine bu duygu son verir.

Sadizm ve Mazoşizm. Cinsel nesneye acı karma eğilimi ve onun tersi (cinsel nesneden acı alma ç.n.), sapıklıkların bu çok sık rastlananı ve en anlamlısı von Kraft-Ebing yönünden sadistlik ve mazoşistlik diye adlandırılmıştır. Acı verme eğilimi, etken eğilim, sadistlik, acı alma eğilimi, edilgen eğilim mazoşistliktir (aktif, pasif eğilimler.)

Başka yazarlar, daha dar bir gösterim olan *algolagnie*'yi yeğ tutuyorlar. Acı ve eziyetteki zevki, şehveti anlatıyor sözcük. Von Kraft-Ebing'in seçtiği sözcüklerdeyse, her türlü aşağılanma, küçülme, baş eğme ön planda.

Etken (aktif) algolagnie'nin köklerini normallerde de bulabiliyoruz. Çok erkeğin cinselliği, bir saldırı, bir ezme eğilimi taşır. Bunun biyolojik anlamı, cinsel nesnenin direncini, onu iknadan başka yolla kırmaktır.

O halde sadistlik, cinsel itkinin bağımsızlaşmış, abartılmış, kaydırılma yoluyla ön plâna geçmiş saldırgan bir öğesidir.

Dilsel kullanımda sadistlik cinsel nesneye karşı, salt etken (aktif), şiddetli bir girişimden, bu nesnenin, aşağılanma ve kötü kullanımına varan bir kavrama değin değişen anlamlara sahiptir.

Dar anlamıyla alındıkta, sapıklık nitelemesi, sadece son aşırı duruma (aşağılama, kötü kullanma ç.n.) verilmelidir.

Benzer biçimde, mazoşistlik, cinsel yaşantıda ve cinsel nesne karşısındaki bütün edilgen girişimleri kuşatır. Onun en dış biçimi cinsel nesne yönünden gelen fiziksel ve tinsel (ruhsal) acıya dayanmak olarak görülür.

Mazoşistlik, sapıklık olarak, normal cinsel erekten, sadistliğe bakıldıkta daha çok uzaklaşma olarak görünüyor. Ayrıca, mazoşistliğin, kendi başına mı ortaya çıktığı yoksa sadistlikten mi türediği sorulabilir.[23]

(23) Tinsel aygıtın yapısı üzerine belli kabullere ve o aygıtta etkili olan itki türlerine dayanabilen daha ileri düşünceler, mazoşizm üzerindeki yargımı iyice değiştirdi. Böylece, sonradan **dişil** ve **ahlâksal** diye ikiye ayrılan **birincil erojen** mazoşizmi tanımış oldum. Uygulanmayan sadistliğin, kişinin kendine dönmesiyle,

Mazoşistliğin, kişinin cinsel nesnenin yerini alan kendine karşı giriştiği sadistlik olduğu çok kez farkedilmekte. Aşırı mazoşist sapıklıkların klinik çözümlemesi, temelde edilgen (pasif) cinsel girişimi abartıp saptayan (tesbit eden) büyük etmenler (faktörler) dizisine geri gider (iğdişik kompleksi, suç bilinci.)

Burada, geri bırakılan acı dünyası, libidoya direnç gösteren iğrenme ve utanma gibidir.

Sadistlik ve mazoşistlik, sapıklıklar arasında özel bir yer alır. Onların temelinde bulunan etkenlik ve edilgenlik (aktiflik ve pasiflik) cinsel yaşantının genel öz çizgilerine (karakterlerine) özgüdür.

Zalimlikle cinsel itkinin birbirine içten bağlı olmasını ekin (kültür) tarihi her kuşkunun ötesinde öğretiyor. Ancak, bu bağlantının açıklanmasında, libidonun saldırgan etmeninin (faktörünün) üzerine çıkmamıştır kişi.

Bir takım yazarlara göre, cinsel itkiye katılan bu saldırı yamyamca bir isteğin artığıdır, egemenlik altına alma aygıtının işe karışmasıdır. Egemenlik altına alma aygıtı, ontojenetik olarak daha eski ve büyük bir başka gerekimin doyurulmasına yarar.[24]

Öte yandan, her acının, kendiliğinden ve kendisi için şehvet izlenimini içinde bulundurduğu varsayılmıştır. Bu sapıklığın açıklanmasının hiç de doyurucu biçimde verilmediği mazoşistlikte, değişik tinsel çabaların birleştiği izlenimiyle yetinmek istiyoruz.[25]

Bu sapıklığın en göze çarpar özelliği, onun etken ve edilgen biçiminin, ayrılsız (istisnasız) ayrı kişide bulunabilmesidir.

Cinsel ilişkide, başkasına acı vermekten şehvet duyan, cinsel ilişkiden doğma acıdan şehvet duyandır.

birincile eklenen ikincil bir mazoşizm doğar (Bkz. Das ökonomische Problem des Masochismus, Internat. Zeitschrift für Psychoanalyse, X, 1924. Ges Werke, c. XIII, s. 369-383).

(24) Cinsel gelişimin, doğum öncesi (pre-jenital) evresi üzerine bu görüşün berkitildiği sonraki bildiriyle krş.

(25) En son anılan araştırmadan, sadizm-mazoşizm karşıt çifti için, itki kökenine dayalı özel bir durum türer. Bu durum, o çiftin, öbür "sapıklıklar" dizisinden ayrılmasına yarar.

Bir sadist, aynı zamanda bir mazoşisttir. Sapıklığın etken veya edilgen yanı çok gelişmiştir ve ağır basan, cinsel işlevliği biçimler.[26]

Böylece, sapıklık eğilimlerinin bazısının düzenli biçimde *karşıt çiftler* olarak ortaya çıkmış olduğunu görmekteyiz. Sonradan sağlanan gereçlere bakıldıkta, yüksek kuramsal bir anlam kazanabilir bu karşıt cinsler.[27]

Sadistlik-mazoşistlik karşıt çiftlerin varlığı, tek başına saldırı etmeninden türetilmez.

Böyle, aynı zamanda var olan karşıtları, kadıncıl-erkekçil karşıtının çift cinslilikte birleşmesiyle ilişkili saymak yerinde olur. Psikanalizde çok kez, etken-edilgen (aktif-pasif) diye geçer bu karşıtlık.

3. BÜTÜN SAPIKLIKLAR İÇİN GENEL DÜŞÜNCELER

Değişim ve Sayrılık (Hastalık). Sapıklıkları, çarpıcı örneklerden ve özel koşullarda incelemiş olan doktorlar, onlara, tıpkı çevirtimde olduğu gibi, bir sayrılık (hastalık) ve soy bozukluğu özelliği yükleme eğilimi göstermişlerdir.

Bu görüşü reddetmek, çevirtim konusunda olduğundan daha kolaydır.

Gündelik deneyler göstermiştir ki, bu aşırılıkların çoğu, en azından, pek kötü olmayanları, sağlamlarda nadiren bulunmayan bir öğedir ve özel yaşantının başka gizlilikleri gibi, sağlamlarca kınanır.

Koşulların elverdiği yerde, normal bir kişi de bu sapıklıkları, normal cinsel ereğin yerine geçirebilir uzun zaman. Veya onlara normal cinsel erek yanında yer ayırabilir.

(26) Bu kanı için, bir sürü kanıt yerine, sadece Havelock Ellis'ten bir tümce aktaracağım (Das Geschlechtsgefühl (1903).

"Bilinen bütün sadizm-mazoşizm durumları von Krafft - Ebing'in andıkları dahil, Collin, Scott ve Féré'nin gösterdiği gibi, her iki görüntü öbeğinin izini, bir ve aynı bireyde gösterir."

(27) Krş., sonraki "çift değerlilik" deyimi.

Hiç bir sağlamda, cinsel ereğe karşı, sapık denilen durum eksik değildir ve bu genellik, tek başına, sapıklık adının kınayıcı kullanımının amaca uygun olmadığını kanıtlamaya yeter.

Cinsel yaşantı alanında fizyolojik genişlik içindeki salt değişmeyle sayrılı araz (hastalıklı semptomlar) arasında kesin bir sınır çizmeye kalkınca, özel ve şimdilik çözümlenmeyecek güçlüklerle karşılaşır kişi.

Bu sapıklıkların bazısında yeni cinsel ereğin niteliği özel bir değerlendirmeyi gerektirir. Bir takım sapıklıklar da içerik bakımından normalden öyle uzaklaşır ki, onları "sayrılı" (hastalıklı) saymaktan alamayız kendimizi. Cinsel itkinin dirençleri (utanma, iğrenme, eziyet, acı) yenerek yaptığı işlerde (pislik yalama, ölüye tecaviiz) olduğu gibi.

Ancak, bu gibi durumlarda da kesin olarak, başka tür ağır anormallikler, tin sayrılıkları (ruh hastalıkları) beklenmeyebilir. Başka alanlarda normal davrananların, sadece cinsel yaşantı alanında neden bütün itkilerin en dizginsiz olanının egemenliği altında sayrı (hasta) olarak göründüğü anlaşılmaz.

Ama tersine, öbür yaşantı ilişkilerinde açık anormallik gösterenler, bu kez anormal bir cinsel davranışın arka temeline sahiptirler.

Çok durumda, sapıklıktaki sayrılıklı (hastalıklı) öz çizgiyi (karakteri) yeni cinsel ereğin içeriğinde değil, onun normale ilişkisinde buluruz. Sapıklık, normalin (cinsel erek veya nesne) *yanında* ortaya çıkmadığında (burada elverişli koşullar sapıklığı sürdürür, elverişli olanlar normali engeller) normali her koşulla geri ittiğinde ve onun yerini aldığından başka durumları dışarda bırakmasında, belli bir *saplantıya* yol açmasında, onu sayrılı araz olarak damgalama hakkına sahibiz.

Sapıklıklarda Tinsel (Ruhsal) Katılım. En çirkin sapıklıklarda, cinsel itkinin biçim değiştirmesine, en bol tinsel (ruhsal) katılım söz konusudur.

Bir tinsel çalışma gerçekleştirilmiştir burada. Bu çalışmaya, çirkin başarısına karşın (rağmen) itkinin ülküleştirilmesi gibi bir değer yüklenebileceği yadsınamaz (inkâr edilemez).

Sevginin her şeye egemen gücü, kendini hiç bir yerde bu sapıklıklarda olduğundan daha güçlü olarak ortaya koymaz. Cinsellikte, en yüksek ve en alçak, birbirine her yerde çok içten bağlıdır. ("Gökten, dünya yoluyla, cehenneme değin").

İki Sonuç. Bozuklukların incelenmesinden şu yargıya varmış bulunuyoruz: Cinsel itki, en başta, en açık olarak utançla ve iğrenmenin yer aldığı bir takım dirençlerle savaşmak zorundadır.

Bu duyguların, itkiyi, normal sayılan sınırlar içinde tuttuğunu ve onların, cinsel itki tüm gücünü kazanmadan gelişmesi durumunda, itkinin gelişim yönünü çizdiğini tahmin ettik.[28]

Daha sonra, araştırılan bozuklukların bazısının, sadece değişik gerekçelerle anlaşılabildiğine işaret ettik. Onlar, bu çözümlemeye elveriyorsa, bileşik bir yapıda olmalıdır.

Buradan, cinsel itkinin, belki basit değil, çözümlemede kendisinden ayrılan bileşenlerden kurulu olduğu yolunda bir ipucu çıkarıyorduk.

Klinik, eş biçimli normal davranışlarda, anlatımlarını yitiren kaynaşmalara dikkatimizi çekiyordu.[29]

4. NEVROTİKLERDE CİNSEL İTKİ

Psikanaliz. Normallere en azından yakın duran kişilerde, cinsel itkinin tanınmasına önemli bir katkı, sadece belli bir yoldan ulaşılabilen bir kaynaktan doğar. Psikonevrotik denen kişilerin (histeri, zorla olan nevroz, yanlış olarak nevrasteni denilenler, kesinlikle dementia praecox, paranoia) hakkında, sağlam, yanlışa götürmeyen bilgiler elde etmenin sadece bir yolu vardır:

1893'te benimle J. Breuer yönünden, o zamanlar "*katartik*" denilen tedayi sürecinin ele alındığı psikolojik araştırma.

(28) Bu cinsel gelişimi destekleyen güçler (iğrenme, utanma, ahlâk), öte yandan, dış engellerin tarihsel kalıntıları olarak görülmelidir.

Cinsel itkinin, insanlığın psikojenesinde öğrendiği engellerin...

Bu engellerin, bireyin gelişiminde, eğitim ve etkilenmenin etkisiyle (Winke) nasıl kendiliklerinden ortaya çıktığı gözlenmiştir.

(29) Tıpkı fetişizimde olduğu gibi, normal cinsel gelişimin temelinin, sapıklığa saplanmadan da var olduğunu, sapıklığın ortaya çıkışıyla ilgili olarak belirtmek istiyorum.

Analitik araştırma, şimdiye değin, tek tek durumlarda, sapıklığın, Oedipus kompleksinin gelişmesinin gerilemesi olduğunu göstermiştir.

Onun geriye itilmesiyle, cinsel itkinin en güçlü öğesinin temeli yeniden ortaya çıkmıştır.

Öbür yayınları tekrarlayarak önceden söyleyeyim ki, deneylerimin ulaşabildiği ölçüde, bu psikonevrozlar cinsel itki gücüne dayanırlar.

Cinsel itki enerjisinin, itki güçlerine, hastalıklı görüntüleri (semptomları) besleyen bir katkıda bulunduğunu söylemek istemiyorum. Kasdettiğim, bu nevrozların, tek değişmez ve en önemli enerji kaynağı olduğu ve ilgili kişilerin cinsel yaşantısının, ya tümüyle, ya da bölümsel (kısmi) olarak, bu arazla (semptomlarla) açığa çıktığıdır.

Arazlar, başka bir yerde de dile getirdiğim gibi, hastaların cinsel işlevliğidir. Bu kanının kanıtını, histerik ve başka sinirliler üzerinde sayıları 25 yıldır gittikçe artan psikanaliz çalışmaları vermiştir. Bu psikanalizlerin sonuçlarını, başka yerlerde ayrıntılı olarak ele almıştım. Yine de alacağım.[30]

Psikanaliz, özel tinsel bir süreç sonucu (geriye itme), bilince yetenekli tinsel işlevlik aracılığıyla giderilemeyen histeri arazını, onların, bir dizi duygusal etkilerle donatılmış süreçler, istekler ve çabaların yerini tutması (onların kılık değiştirmesi de denebilir buna) koşuluyla ortadan kaldırır.

Bu hiç-bilinç (bilinç-altı) durumundaki düşünceler, duygusal değerlerine karşılık olacak bir anlatım kazanmak, dışarı atılmak isterler ve bedensel görünümlerde (fenomen) evirinne (konversiyon) aracılığıyla histeride, dahası, histeri arazında bulurlar bu atılma olanağını.

Arazların, özel bir teknikle (sanatçı tekniği gibi) bilinç durumuna gelmiş duygusallık dolu tasarınılara çevrilmesi, önceden bilinçsiz olan bu dinsel imgelerin, yapısı ve kaynağı üzerine kesin bilgi edinmemizi sağlar.

Psikanalizin Sonuçları. Böylece, arazların, güçlerini cinsel itki kaynağından alan çabaların yerini tuttuğu denenmiş oldu. Burada, bütün psikonevrozların örneği olarak alınan histeriklerin, sayrılanmadan önceki karakterlerine, sayrılık nedenleri üzerine söylediklerimiz, onların, güçlerini tinsel itki kaynağından aldığı görüşüyle tam olarak uyuşmaktadır.

(30) Onu şu biçimde değiştirirsem, daraltmış değil, genişletmiş olurum: Sinirli arazlar, bir yandan libido itkisinin varlığına, öte yandan, ben'in karşı duruşuna, o itkinin tepkisine dayanır.

Histeri karakteri, normal ölçünün üzerine çıkan bir geri itmeyi, utanma, iğrenme ve ahlâk olarak tanıdığımız cinsel itki karşıtı dirençlerin artmasını, zihni cinsellik sorunuyla uğraştırmaktan içgüdüsel kaçışı (belirli durumlarda ergenliğe değin cinsel bilgisizliği sürdürme başarısına ulaşan bir iç güdü) tanıma olanağı verdi.[31]

Histeri için temel olan bu karakter, histerinin ikinci yapısal etmeninin (faktörünün) elde bulunması veya cinsel itkinin ezici biçimde büyümesi nedeniyle kaba gözlemden kaçar çok kez.

Ancak, tinbilimsel çözümleme, onu her zaman ortaya çıkarmasını ve histerinin çelişmeli bilinmezliğini, aşırı cinsel gerekim ve çok ileri götürülmüş cinsel yadsımadan (inkârdan) ayırmasını bilir.

Histerikliğe eğilimli kişide ileri bir ergenleşme veya dış yaşantısal ilişkiler sonucu gerçek cinsel istek belirdiğinde sayrılık (hastalık) verileri doğmuş olur.

O halde, itkinin sürüklenmesi ve cinsel yadsıma (inkâr) çabası sayrılığın ortaya çıkışında etkendir.

Uyuşmazlığı çözmez sayrılık. Libidosal çabaların arazlar biçiminde dışarı vurulmasına yarar sadece.

Histerik bir erkeğin kaba bir duygu devinisi ya da bir uyuşmazlık sonucu hastalanması, her zaman merkezinde cinsellik öğesini taşır. Bunun tersi bir ayrıldır (istisna.) Psikanaliz, tinsel süreçlerin normal çalışmasını engelleyen normal hastalığa, cinsel uyuşmazlık öğesinin yol açtığını kanıtlayabilmiştir.

Nevroz ve Sapıklık. Görüşlerime karşı ileri sürülen itirazların çoğu, psikonevrotik arazı türettiğim cinselliğin, normal cinsel itkiyle karıştırılmasından doğuyor.

Ancak, başka şeyler de öğretiyor psikanaliz.

Arazların hiç bir zaman, yalnızca normal denen cinsel itki pahasına doğmadığını (hiç değilse her zaman veya çoğunlukla normal itkiden çıkmadığını) *sapık* (geniş anlamıyla *sapık*) denebilecek evirtilmiş itkilerin anlatımı olduğunu da öğretmektedir. Bu öğretme işlemi, arazlar

(31) Studien über Hysterie, 1895 (c. I. Ges. Werke) J. Breuer, katartik yöntemi ilk kez uyguladığı sayrısı (hastası) hakkında "cinsel etmen, şaşılacak ölçüde az gelişmişti" diyor.

bilinçten sapmaksızın, kendilerini, doğrudan doğruya, gerçeğe uygun düşmeyen niyet ve davranışlarla dışarı vurduğunda sağlanır.

Kısmen, normal olmayan cinsellik pahasına ortaya çıkar arazlar. Kısası, nevroz, sapıklığın olumsuzudur (negatifi).[32]

Psikonevrotiklerin cinsel itkisi, normalin değişmeleri ve sayrılıklı cinsel yaşantı olarak incelediğimiz bütün sapıklıkları tanıtır bize.

a. Ayrılsız (istisnasız) bütün nevrotiklerde hiç bilinçsel (bilinçaltı) yaşantıda çevirtim uyarımları, libidonun, aynı cins üzerine saptanması göze çarpar. Derinliğine inmeyen bir tartışmada bu etmenin, hastalık tablosunun biçimlenmesindeki anlamını gereğince değerlendirmek olanaksızdır.[33]

Hiç-bilinçsel çevirtim eğiliminin hiç bir zaman eksik olmadığını ve özellikle, erkek histerisini açıklamakta en büyük hizmeti gördüğünü güvenle söyleyebilirim.

b. Hiç-bilinç'te (bilinç-altı) anatomik aşırılıklara bütün eğilimler psikonevrotiklerde ortaya çıkar ve araz tablosu çizer. Sözü geçen aşırılıklar arasında, ağız ve anüs mukozasına cinsel organ rolünü yükleyenler özellikle sık ve yoğundur.

c. Psikonevrozların araz tablosu arasında, çoğunluk, karşıt çiftler biçiminde ortaya çıkan bölümsel itki (yeni cinsel erek ortaya koyucu olarak görmüştük bunu), seyretme ve gösterme itkisi, etken ve edilgen eziyet itkisi önde gelen bir rol oynar.

Etken ve edilgen eziyet etme itkisinin ölçüsü, belirtilerin yapısındaki acı verme derecesini anlamak konusunda vazgeçilmezdir ve sayrıların toplumsal davranışını her zaman biraz etkiler.

(32) Sapıkların, uygun koşullar altında uygulamaya dönüşen uyduruları; paranoitlerin, başkalarına yansıttıkları korkular; histeriklerin, psikanalizle, arazları ardından ortaya çıkarılan bilinçsiz imgeleri, birbirine, en ince ayrıntıya değin uyar.

(33) Psikonevroz, çok kez, açık çevirtimle bir arada bulunur. Burada "heteroseksüel" duygu bütünüyle bastırılmıştır.

Psikonevrozlarda çevirtim eğiliminin zorunlu genelliğine ilk kez Berlin'de W. Fliess'in özel açıklamalarıyla dikkatimin çekildiğini ve onları, sonradan tek tek gözlemlerle kişisel olarak da doğruladığımı söylersem, yararlandığım uyarıların hakkını vermiş olurum.

Yeter ölçüde değerlendirilmemiş bir olgu, bütün homoseksüellik kuramlarını etkilemeliydi.

Libidonun eziyetle bu bağlacı dolayısıyla, sevgiden nefrete şefkatten düşmanlığa dönüşüm kendini gösterir. Bu değişim, bir dizi nevrotik olayda, aynı zamanda paranoia'da karakteristiktir.

Bu sonuçlara karşı bir kaç olgunun özelliğini anabiliriz:

a. Hiç-bilinçte karşıtına ayrılabilen böyle bir itkinin ortaya çıktığı yerde, karşıt da etkili olur. Her "etken" çevirtime onun edilgen karşılığı eşlik eder.

Hiç-bilinçte (bilinç-altı) gösterici (teşhirci) olan aynı zamanda gözetleyicidir. Geriye itme sonucu sadist uyarımlara kapılan, mazoşist kaynaklardan gelme arazların etkisindedir.

Uygun "pozitif" sapıklıklarla tam uyuşma çok dikkate değer. Ancak, sayrılık tablosunda, şu veya bu karşılıklı eğilimler ağır basıcı bir rol oynar.

b. Daha göze çarpan bir psikonevroz olayında, bu sapık itkilerin tek birinin gelişmesi çok seyrektir. Genellikle, bir sürü sapıklık bir arada bulunur ve kural olarak her türlü sapıklığın izine rastlanır.

Ancak, tek itki, yoğunlukça, öbürlerinin ortaya çıkışından bağımsızdır. Böylece, psikonevrozlarda, değişik itkilerin gelişmesi sonucu pozitif sapıklığın incelenmesi negatif sapıklık üzerine bilgi verir.

5. BÖLÜMSEL (KISMİ) İTKİLER VE EROJEN BÖLGELER

Pozitif ve negatif sapıklıklardan öğrendiğimizi bir araya getirirsek, bu bozukluklar bir dizi "bölümsel (kısmi) itki"ye geri gider. Birincil olmayan ve daha ileri dizilere elveren dizilere.

Bir "itki"den, beden içi sürekli akışa sahip uyarı kaynağının tinbilimsel (psikolojik) sunumunu anlamaktayız. Ve böylece, onu, dıştan gelen tek tek uyarılardan ayırdediyoruz.

Dolayısıyla itki, tinsel olanı, bedensel olandan ayıran kavramlar arasındadır.

İtkilerin yapısı üzerine, en basit başka bir varsayım biçimi, onların kendiliklerinden hiç bir niteliğe sahip olmadığı, yalnızca, tinsel yaşantı için iç gerekim ölçüsü olarak ele alınabileceğidir.

İtkileri, birbirinden ayırdeden ve onlara özel nitelikler kazandıran, onların, bedensel kaynaklarına ve ereklerine (gayelerine) ilişkisidir.

Bir organda heyecan verici süreç, itkinin kaynağıdır. İtkinin sonraki ereği, bu organ uyarımının ortadan kaldırılmasıdır.[34]

İtki öğretisinde, daha ileri ve bizim göremeden geçemeyeceğimiz varsayım, beden organlarından, kimyasal farklılığa dayanan iki tür heyecan doğduğudur.

Bu heyecan türlerinden birini biz, başlı başına cinsel ve ilgili organı, ondan doğan cinsel bölümsel itkinin *erojen bölgesi* olarak tanıtlıyoruz[35]

Ağız boşluğuna ve anüse cinsel anlam yükleyici bozukluk eğilimlerinde erojen bölgelerin rolü kendiliğinden görülür. Bunlar her bakımdan, cinsellik aygıtının bir parçası olarak ortaya çıkarlar.

Histeride, bu beden bölgeleri ve onlardan çıkan mukoza salgısı, tamamen benzer biçimde, normal cinsel sürecin heyecanları ardındaki gerçek cinsel organlar gibi yeni duyumların ve sinirsel değişimlerin —sertleşmeyle karşılaştırılabilecek değişimlerin— merkezi olur.

Erojen bölgelerin, yardımcı aygıt ve temsilci olarak anlamı, psikonevrozlar arasında ve histeride en açık biçimde kendini gösterir. Ama, bununla başka sayrılık (hastalık) biçimlerinde erojen bölgelerin daha az değerlendirilmediği düşünülmelidir.

Yalnız, başka sayrılık biçimlerinde erojen bölgelerin anlamı, yalnızca farkedilmez durumdadır. Çünkü oralarda (zorlama nevrozlar, paranoia) araz tablosu, bedene egemen olacak tinsel aygıt bölgelerinde ortaya çıkar.

Zorlama nevrozlarda iç tepilerin anlamı (yeni cinsel erekler yaratan ve erojen bölgelerden bağımsız görünen iç tepiler) daha çok dikkati çekmektedir.

Bununla birlikte, gözetleme ve gösteri (teşhir) isteğinde göz, erojen bölgeyi temsil eder. Cinsel itkinin, acı ve eziyet içeriği kapsaması

(34) İtki öğretisi, psikoanalitik kuramın, en anlamlı ve en az eksiksiz parçasıdır. Daha sonraki çalışmalarımda, o öğretiye başka katkılarda da bulundum. (Jenseits des Lustprinzips, 1921; Das Inc u des Es, 1920) (Ges. Werke, s. 235-289)

(35) Nevrotik sayrılıkların belli bir sınıfının incelenmesinden doğan bu kabulleri, burada haklı çıkarmak kolay değildir. Öte yandan, itkiler üzerine sağlam bir şey söylemek, bu koşullardan söz edilmedikçe olanaksız olacaktır.

durumundaki benzer rolü, belli beden bölgelerinde duyum organları biçiminde farklılaşan ve mukozayla nitelik değiştiren deri yüklenir (kat ekzohin)[36].

6. PSİKONEVROZLARDA BOZUK CİNSELLİĞİN GÖRÜNÜŞTE AĞIR BASMASI VE ONUN AÇIKLANIMI

Yukarıdaki tartışmalarda, psikonevrotiklerin cinselliği belki yanlış anlaşılmış olabilir. Onların, cinsel davranışlarında bozukluğa yaklaştığı ve dolayısıyla normallerden uzaklaştığı havası çıkabilir bundan.

Şimdi, bu sayrıların bedensel yapısı, aşırı cinsel geriye itme (represyon) ve ileri ölçüde cinsel itki dışında, bozukluk yönünde en geniş anlamıyla aşırı bir eğilim gösterebilir pekâlâ.

Daha hafif olayların araştırılması, son durumun şart olmadığını veya en azından marazi durumların değerlendirilmesinde bir etmeni (faktör) dışarıda bırakmak gerektiğini ortaya koymuştur.

Psikonevrozların çoğunda, sayrılanma (hastalanma) ergenlikten sonra, normal cinsel yaşantının gerekimiyle ortaya çıkar. Buna karşı, her şeyden önce geriye itme baş gösterir veya libidonun normal yolla doyurulmasını engelleyen sonraki sayrılıklar ortaya çıkar.

Her iki durumda, libido, ana yatağı kaymış bir ırmak gibi davranır. O zamana değin, belki de boş kalmış yan kollardan akmaya koyulan bir ırmak gibi.

Böylece, psikonevrozların, görünüşte o denli büyük (herhalde negatif) bozukluk eğilimi yan kollarla koşullanmış, herhalde o kollarla güçlenmiş bir bozukluk olmalıdır.

Gerçek şudur ki, bir iç etmen olan cinsel geriye itme, özgürlüğün kısıtlanması, normal cinsel ilişkinin tehlikesi v.ö. türünden dış etmenlere yüklenmelidir.

Bu dış etmenler (faktörler), başka durumlarda normal kalabilecek bozukluğa neden olur.

(36) Moll'un cinsel itkiyi, kokntrektasyon ve detumesans (sertliğin yumuşaması) diye ikiye ayıran düşüncesini anımsamak gerek burada. Kontrektasyon, deriyle temas gerekimi demektir.

Her nevrozda değişik davranışlar söz konusu olabilir. Bir kez, bozukluk eğiliminin doğuştan gelme yüksekliği, başka kez aynı eğilimin, libidoyu normal cinsel erek ve cinsel nesneden uzaklaştırarak yan kollardan güçlenmesi ölçüt olabilir.

Bir işbirliği ilişkisinin ortaya çıktığı yerde bir karşıtlıktan söz etmek doğru olmaz. Bir bünye ve yaşantının (deney, Erlebnis) aynı anlamda birbirine etki etmesi durumunda nevrozlar her kez ortaya çıkar.

Uygun bir bünyenin nevroza yakalanması için, bir takım olayların etkisinde kalması gerekmez. Sıradan bir bünye, büyük bir sarsıntı sonucu nevroza yakalanabilir.

Bu görüş, dahası, benzer biçimde, başka alanlarda da doğuştan gelen ve ilineksel (arızi) olarak yaşananın etiolojik anlamı konusunda da geçerlidir.

Özel olarak gelişmiş bir bozukluk eğiliminin psikonevrotik bünyenin özelliklerinden olduğu tercihen kabul edilirse şu veya bu erojen bölgenin, şu veya bu bölümsel itkinin, bu tür bünyelerin çok katlılığını ayırdedebilme yolunda bir adım atılmış olur.

Sapıklığa yatkınlığın, sayrılık biçiminin seçimine özel bir ilişkisi olup olmadığı, bu yoldaki çok şey gibi henüz araştırılmış değildir.

7. CİNSELLİĞİN ÇOCUKLUĞUNA GERİ GİDİŞ

Psikonevrozlarda sapık uyarımların olduğunu kanıtlamakla, bozuk sayılabilecek insanların sayısını, olağanüstü biçimde arttırmış bulunuyoruz.

Nevrozların, yalnızca, zengin bir insan sınıfı biçimlediğini değil, normale doğru, değişmeyen bir dizi biçimlediğini de dikkate almak doğru olur. Moebius, haklı olarak hepimizin bir parça isterik olduğunu söyleyebilmiştir.

Bozuklukların, doğuştan gelme koşullara geri gidip gitmediği veya Binet'nin fetişizm konusunda kabul ettiği gibi, rastlantısal deneyimlerde doğup doğmadığının tartışmalı olduğunu işitmiş bulunuyoruz.

İmdi, bozukluklarda, doğuştan gelme bir özelliğin işin içine katıldığını, ancak *bütün insanlarda, doğuştan gelenin* yoğunluğunun değişebileceğini, onların, deneyimlerin (Erlebnis) etkisiyle bir vurgu kazandığını saptamak bize düşüyor.

Cinsel itkinin, doğuştan gelme ve bünyede bulunan kökleridir söz konusu.

Bir dizi olayda, cinsel işlevliğin gerçek sahibi olarak gelişen, başka bir kez, yetersiz bir baskı altına almaya, geriye itmeye maruz kalan kökler...

Böylece onlar, karmaşık bir yoldan, cinsel enerjinin hatırı sayılır bir bölümünü, sapıklık arazı olarak kendine çekebilir.

İki uç arasındaki (bozukluk ve geriye itme ç.n.) etkili sınırlamayla ve başka tür bir süreçle, en elverişli durumlarda, normal denen cinsel yaşantıyı ortaya çıkarır.

Bütün bozuklukların özünü içeren bu bünyenin, yalnız çocukta kendini gösterebileceğini ve çocukta, bütün itkilerin, sadece hafif yoğunlukta ortaya çıkacağını, çıktığını söyleyeceğiz.

Böylece nevrozların, çocukluktaki cinselliklerinin durumunu korudukları veya ona geri gittikleri yolunda bir formül geliyor usumuza. Çocuğun cinsel yaşantısına çeviriyoruz ilgimizi ve çocukluktaki cinselliğin gelişme sürecini, bozukluğun, nevrozun veya normal cinsel yaşantının ortaya çıkışına değin egemenliği altına alan etkilerin oyununu izlemek istiyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLUKTA CİNSELLİK

Çocukluğun İhmali. Cinsel itkinin çocuklukta görülmediği ve ilk kez ergenlik denilen yaşantı dönemînde uyandığı, halk düşüncesinin bir parçasıdır.

Bu sadece basit değil, ağır sonuçlar doğuran bir yanlışlıktır da. Çünkü bugün, cinsel yaşantının temel ilişkilerini bilmeyişimizin belli başlı suçlusudur o.

Çocukluktaki cinsel dışlaşmaların (tezahürlerin) esaslı bir incelemesi, belki cinsel itkinin ana çizgilerini bulmamıza yardımcı olacak ve cinsel itkinin gelişmesini ortaya çıkaracak ve onun, değişik kaynaklardan nasıl bir araya toplandığını gösterecektir.

Yetişkin bireylerin özellikleri ve tepkilerinin açıklamasıyla uğraşanların, atalarının yaşantısınca saptanan ön zamana ve kalıtıma, kişinin bireysel varlığına, yani çocukluğuna ilişkin öbür ön zamandan çok ağırlık tanımaları çekicidir.

Halbuki, bu yaşantı döneminin (çocukluk dönemi ç.n.) etkisini anlamanın daha kolay olduğunu ve kalıtımdan önce ele alınmaya hakkı bulunduğunu söylemek gerekirdi.[37]

Gerçekten, edebiyatta, arada bir küçük çocuklarda erken başlayan

(37) Kalıtıma bağlı bölümü doğru olarak tanımak, çocukluğun hakkını vermedikçe olanaklı değildir.

cinsel işlevlik, sertleşme, elle tatmin, kendi kendisiyle birleşme davranışları üzerine bazı notlara rastlamaktayız.

Bunlar, daima, ayrılsal (istisnai) süreçler, meraklar veya dehşete düşürücü erken bozulma örnekleri olarak gösterilmiştir. Bildiğime göre, çocukluktaki cinsel itkinin yasal yönünü hiç bir yazar açıkça ortaya koymuyor değildir.

Çocuğun gelişmesi üzerine kaleme alınan sayısız yazıda, çoğunda "cinsel gelişme bölümü" atlanmıştır.[38]

(38) Burada kaydedilen kanı, bana, sonradan öylesine cesaretle öne sürülmüş geldi ki, literatürü yeniden gözden geçirmeye giriştim. Sonuçta, kanımı, olduğu gibi bıraktım.

Çocukluktaki bedensel ve tinsel cinsellik görünümleri (fenomenleri) üzerindeki bilimsel çalışmalar oldukça yenidir.

Bir yazar (S. Bell) şöyle diyor:

"I know of no scientist, who has given a careful analysis of the emotion as it is seen in the adolescent." (Heyecanı, ergenlikteki biçimiyle iyice çözümleyen bir bilim adamı tanımıyorum.) (A Preliminary Study of the Enotion of Love between the Sexes, American Journal of Psychology, XIII, 1902).

Ergenlik çağındaki bedensel cinsellik dışlaşmaları, sadece, soy bozukluğu görünümleriyle ve soy bozukluğu belgisi (işareti) olarak dikkat çekmiştir.

Bu çağın psikolojisinde, çocuğun sevgi yaşantısı üzerine bir konu yoktur. Preyer'in Baldwin'in (Die Entwicklung des Geistes beim Kinde u. bei der Rasse, 1898), Peres'in (L'enfant de 3-7 ans. 1894), Strümpell'in (Die paedagogische Pathologie. 1899), (Karl Gross'un (Das Seelenbelen des Kindes, 1904), The Heller'in (Grundriss der Heilpaedagogik, 1904), Sully'nin (Untersuchungen über die Kindheit, 1897) ve başkalarının, tanınmış yapıtlarında yoktur böyle bir bölüm.

Bu alandaki durum hakkında en iyi izlenimi, 1896'dan beri yayın yapmakta olan "Die Kinderfehler" sağlayabilir.

Bununla birlikte, çocukluktaki sevginin varlığını ortaya çıkarma gereğinin artık kalmadığı kanısına varılmaktadır.

Perez, bu sevgiye yer vermektedir (agy), K. Groos'ta o, "bazı çocukların cinsel bakımdan çok erken uyarıldıkları ve öbür cinsle ilişki dürtüsü duydukları" genel olarak bilinir biçiminde anılmaktadır (Die Spiele der Menschen, 1899, s. 396).

S. Bell'in gözlem dizisinde, cinsel sevgi (sex-love) uyarımlarının ortaya çıkışına değgin en erken olay, üçüncü yaşının ortalarındaki bir çocuğa ilişkindir. (Havelock Ellis'in, Das Geschlechtsgefühl'üyle krş. Çeviri, Kurella, 1903, Ek II).

Çocukluk cinselliği üzerine yukarıdaki yargı, Stanley Hall'ün büyük yapıtı yayınlandığından beri gereğince savunulamaz durumdadır ("Adolescence, its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and aducation" iki cilt, New York, 1908).

A. Moll'un son betiği (kitabı) "Çocuğun Cinsel Yaşantısı" (Berlin, 1909)

Çocukluk Unutkanlığı (Amnezi). Bu dikkate değer ihmalin temelinin ben, kısmen yazarların, geleneksel olarak, kendi yetişmelerini dikkate almalarından ileri gelen çekingenliğe, kısmen de şimdiye değin açıklanmamış tinsel bir görünüme (fenomen) bağlıyorum.

Bununla, çok insanda (herkeste değil), çocukluklarının 6 veya 8 yaşına değin ilk yıllarını gizleyen bünyesel unutkanlığı erekliyorum.

Şimdiye değin, bu unutkanlık olgusuna şaşkınlıkla bakılmış değildir. Ama ona şaşmak için iki neden var elimizde. Çünkü, bizim, anlaşılmaz anı parçacıkları olduğundan sonradan belleğimizde hiç tutmadığımız bu yıllarda, izlenimlere canlı biçimde tepki gösterdiğimiz; acıyı ve zevki, insansal biçimde dışlaştırmayı anladığımız; o zamanlar, bizi güçlü biçimde sarmalayan sevgi, kıskançlık ve öbür tutkuları gösterdiğimiz; yetişkinler yönünden bir iç görüye ve yargı gücünün başlangıcına yerinde kanıtlar olarak işaret edilen sözler söylediğimiz bildirilmektedir.

Bütün bunlar, biz yetişkinler olarak kendi deneylerimizce bilinmez. Belleğimiz, öbür tinsel işlevlerimizin gerisinde, bu denli gerisinde neden kalmıştır?

Onun, hiç bir zaman, çocukluk yıllarındaki denli, daha çok kapma ve yeniden üretme yeteneğine sahip olmadığına inanacak nedenler var elimizde.[39]

Öte yandan, unuttuğumuz, yukarıda sözü geçen izlenimleri tinsel yaşantımızın en derin noktalarında bıraktığımız ve onların bizim daha sonraki bütün gelişmemizi belirlediğini kabul etmeli veya başkaları üzerindeki tinbilimsel (psikolojik) araştırmayla bu kanıya varmalıyız.

Buraya, hiç bir zaman, çocukluk izlenimlerinin, gerçekten ortadan kalktığından değil, nevrozların sonraki yaşantılarında gözlediğimiz ve

böyle bir değişmeye olanak vermektedir.

Tersi için bkz. Bleuler, Sexuelle Abnormitaeten der Kinder (Jahrbuch der schweizerischen Gesellschaft für Schulgesundheits pflege, IX, 1908).

Bayan doktor, H. von Hug- Hellmuth'un bir betiği (Aus dem Seelenleben der Kinder, 1913) o zamana değin ihmal edilen etmene gerçek değerini vermiştir.

(39) En erken çocukluk anılarına bağlı sorunlardan birini "Örtük Anılar Üzerine" adlı denememde çözmeye çalıştım. (Monatsschrift für Psychatrie und Neurologie, VI, 1899), (Krş. "Zur Psychopathologie des Alitagslebens", IV. Bölüm, Ges Werke, c. IV, s. 51-60. Fischer Bücherei, 68.

yapısı, bilinçten uzaklaştırmadan (geriye itilim) ibaret bir unutkanlıktan söz edilmelidir.

Ama, çocukluk izlenimlerinin geriye itilimini ortaya çıkaran güç nedir? Bu bilmeceyi çözen, histerik unutkanlığı da açıklamış olur.

Çocukluk unutkanlığının varlığının, çocuğun cinsel durumuyla, psikonevrozun cinsel durumu arasında yeni bir karşılaştırma noktası yarattığını ileri sürmeyi kabul etmeyeceğiz.

Psikonevrozların cinselliğinin, çocukluktaki çıkış noktasını koruduğu veya ona geri götürüldüğü yolundaki formüle ister istemez vardığımızda, başka bir karşılaştırma noktasına daha önce de ulaşmıştık. Çocukluk unutkanlığı, çocukluğun cinsel heyecanlarıyla, sonunda yine ilişki kurmasaydı ne iyi olurdu.

Dahası, çocukluk unutkanlığıyla histerik unutkanlık arasında bağ kurmak, salt bir şakadan fazla bir şeydir.

Geri itilmeye hizmet eden histerik unutkanlık, bireyin, bilinçli eğilime gelmeyen çağrışımsal bağlantıyla yakalanan ve üzerlerine, bilinçten geri itmenin kovucu güçlerinin etki ettiği anı izleri hazinesine sahip olması olgusuyla açıklanır.[40]

Çocukluk unutkanlığı olmasaydı, histerik unutkanlık olmazdı denebilir.

Demek istiyorum ki, herkes için, çocukluğunu *tarih öncesi* bir önzaman durumuna getiren ve herkesin, kendi cinsel yaşantısının başlangıcını gizleyen, kişinin, çocukluk dönemine, cinsel yaşantısının gelişimi konusunda genellikle bir değer vermeyişinden sorumlu olan, çocukluk unutkanlığıdır.

Bir gözlemci, bilgimizde böylece ortaya çıkmış boşluğu dolduramaz. Daha 1896'da, cinsel yaşantıya bağımlı bazı önemli görünümler (fenomenler) üzerinde durmuştum. O zamandan beri, çocuklukta geçen zamanın, cinsellik konusunda ön plâna geçirildiğine rastlamadım.

(40) Sadece birlikte etki eden süreçlere bakıldıkta, geriye itme mekanizması anlaşılmaz. Büyük Gazze piramidinin doruğundaki turistin durumu bu karşılaştırmaya yardım edebilir. Turist, bir yandan itilmekte, öte yandan çekilmektedir.

ÇOCUKLUĞUN GİZİL (LATANS) DÖNEMİ VE ONUN BOŞLUKLARI

Çocukluğun, ayrılsal (istisnai) ve kurala aykırı olduğu varsayılan cinsel heyecanlarının, olağanüstü biçimde sık görülmesi, nevrozların bilinmeyen çocukluk anılarının bulunup çıkarılması, çocukluğun cinsel davranışından tasarlanan şu tabloyu çizmemize yardımcı olmaktadır.[41]

Yeni doğan çocuğun, bir süre gelişen, sonra, ileri bir baskı altına alınan cinsel uyarıları birlikte getirdiği kesin görünüyor. Cinsel gelişimin düzenli dürtüleriyle kesintiye uğrayan bu uyarıların arkası, bireysel özelliklerle kesilebilmektedir.

Bu salıntılı gelişme sürecinin dönemselliği ve kurallılığı üzerine kesin bir şey bilinmiyor. Ancak, çocuklukların cinsel yaşantısı, üçüncü veya dördüncü yaşta gözleme elveren biçimde anlatım kazanır görünüyor.[42]

Cinsel Engellemeler. Bu bütün veya yalnızca bölümsel gizil (latans) dönem boyunca, sonradan cinsel itki karşısına birer engel olarak dikilen ve birer baraj gibi onun yolunu daraltan tinsel güçler (iğrenme, utanma, estetik ve ahlâksal istekler) kurulmuş olur.

(41) Sonradan nevroz olanların çocukluk yıllarının asıl olmadığı, sonradan sağlıklı olanların çocukluk yıllarından, sadece yoğunluk ve açıklık bakımından ayrıldığı, son gerecin açıklanmasından haklı olarak beklenen bir sonuçtur.

(42) Benim, çocukluktaki cinsel fonksiyonun davranışı hakkındaki kanıma olanaklı anatomik bir benzerlik, Bayer'in buluşuyla sağlanmıştır (Deutsches Archiv für klinische Medizin, c. 73).

Bayer, yeni doğmuş bebeğin iç cinsellik organlarının (uterus) kural olarak yaşlı çocuklardan daha büyük olduğunu saptamıştır.

Burada, Halban'ın doğumdan sonra, üreme organlarının öbür bölümleri için de saptadığı hacim küçülmesi görüşü kesinleşmemiştir.

Halban'a göre (Zeitschrift für Geburtshilfe und Gynaekologie, LIII, 1904), gerileme süreci, rahim dışı yaşantının üzerinden birkaç hafta geçtikten sonra durur.

Tohum bezesinin dokular arası kesimin, cinsellik belirleyici organ sayan yazarlar, anatomik araştırmalarla, çocuktaki cinsellik ve cinsel gizil zamandan söz etmeye yönelmişlerdir.

Lipschütz'ün, daha önce değindiğim, ergenlik bezi üzerine olan betiğinden

Kültürlü çocuklarda, bu barajların, eğitim sonucu kurulduğu izlenimi çıkar. Kesinlikle, eğitim çok rol oynar bu konuda. Gerçekten bu gelişme, organik olarak koşullanmış, kalıtımsal olarak saptanmış bir gelişmedir ve eğitimin yardımı olmaksızın ortaya çıkabilir.

Eğitimin kendisi, organik olarak verileni işler ve onu daha açık daha derin biçimde belirleme yolunda sınırlarsa öz egemenlik alanında kalmış olur.

Tepki Biçimleme ve Yüceltme. Sonraki kişisel kültür ve normallik için bu denli anlamlı bir yol hangi araçlarla ortaya konur? (Kişinin kültür sahibi ve normal olması için gerekli oluşum nasıl sağlanır (ç.n.)

Belki, akışı bu gizil (latans) dönemde kesilmemiş, enerjisi bütünüyle veya büyük ölçüde cinsel kullanımdan türetilmiş ve başka ereklere yönetilmiş çocukluktaki cinsel uyarımlar pahasına.

Kültür tarihçileri, cinsel itki güçlerinin, cinsel ereklerden saptırılıp yeni ereklere yöneltilmesiyle *yüceltme* adına layık bu süreçle bütün kültürel başarılar için güçlü öğeler kazanıldığını kabulde birleşmiş görünüyorlar.

Sözü geçen sürecin, tek tek bireyin gelişiminde rol oynadığı ve çocukluğun gizil döneminde başladığı, söylediğimize eklenmelidir.[43]

Böyle bir yüceltme mekanizması üzerinde tahmin de yapılabilir:

Bu çocukluk yıllarının cinsel uyarımları, üreme fonksiyonları geri bırakıldığından (gizil dönemin belli başlı karakterini biçimler bu) bir yandan kullanılmaz durumdadır. Öte yandan, bireyin gelişmesinde, salt zevk dışı izlenimler ortaya çıkarabilen erojen bölgelerden türediği ve itkilerle aktarıldığı için kendi içinde bozuktur.

Bu uyarımlar, tinsel karşı güçleri (tepki uyarımlarını) uyandırırlar.

(kitabından) şu satırları almak istiyorum:

"Cinsellik bilgilerinin (işaretlerinin) ergenlikteki olgunlaşması, çok daha önce –bana kalırsa ambrional yaşantıda– başlamış süreçlerin büyük ölçüde hızlanmasından ibarettir dersek, gerçeğe daha çok yaklaşmış oluruz" (s. 169).

Şimdiye değin ergenlik olarak adlandırılan, belki, ergenliğin, sadece ikinci evresidir. Yaşantının, ikinci 10 yılının ortasında başlayan evresi..." (s. 170).

Anatomik bulguların, tinbilimsel (psikolojik) gözlemle, Frenczi'nin raporunda ileri sürülen çakışması (Int. Zeitschrift f. Psychoanalyse, VI, 1920), cinsel organların gelişiminde ilk doruk noktasının ilk ambrional zamana rastladığı, cinsel yaşantının, çocukluktaki erken gelişmenin, üçüncü ve dördüncü yaşa alınması gerektiği yolundaki bildirimle sarsılır.

(43) "Cinsel gizillik dönemi" deyimini de W. Fliess'ten alıyorum.

Tinsel karşı güçler, anılan tinsel barajları (iğrenme, utanma, ahlâk) etkili biçimde yıkacak araçları hazırlar.[44]

Gizil Zamanda Rastlanan Boşluklar. Çocukluktaki gizil veya bir yana itme döneminin süreciyle ilgili görüşmelerimizin varsayımsal yapısına ve yeter ölçüde aydınlık olmayışına aldanmadan gerçekliğe dönmek ve çocukluk cinselliğinin bu biçimde kullanılmasının bir eğitim ideali biçimlediğini söylemek istiyoruz.

Bu ideal karşısında bireylerin gelişimi, çoğunlukla herhangi bir yerde ve çok kez büyük ölçüde sapma gösterir. Zaman zaman, bir parça cinsel dışlaşma açığa koyar o. Yüceltmeden kaçırdığı bir dışlaşma. Veya, gizil dönem boyunca, ergenlikte cinsel itkinin patlak vermesine değin, cinsel bir işlevliği kapsar.

Eğiticiler, çocuk cinselliğine dikkat verdikleri ölçüde, ahlaksal koruma güçlerinin cinsellik pahasına biçimlendiğine değgin görüşlerimizi paylaşırmış ve cinsel uğraşının, çocuğu eğitilmez duruma getirdiğini bilirmiş görünüyorlar. Çocuğun bütün cinsel dışlaşmasını "kötü" sayıyorlar.

Biz, eğitimcilerin korktuğu görünümlere, (fenomenlere) ilgi gösterecek her nedene sahibiz. Çünkü biz, görünümlerden, cinsel itkinin kökensel biçimlenişi üzerine bilgi alacağımız inancındayız.

ÇOCUKTAKİ CİNSELLİĞİN DIŞLAŞMASI

Emme Zevki. Sonra göreceğimiz gerekçelerle, çocuğun cinsel dışlaşmaları arasında parmak emmeyi örnek olarak almak istiyoruz. Macar çocuk doktoru Lidner, bu konuya çok üstün bir çalışmasını ayırmıştır.[45]

Parmak emme, emzikli çocukta ortaya çıkar, olgunluk yıllarına değin sürer. Bütün yaşantı boyunca da kalabilir. Ağızla (dudaklar) ritmik olarak tekrarlanan emme temasından kurulur.

(44) Burada sözü edilen durumlarda, cinsel itki güçlerinin tepki yolunda yüceltildiği açıktır. Genel olarak, yüceltme ve tepki biçimlemeyi, iki ayrı süreç olarak ayırmalı. Yüceltme, başka ve daha basit mekanizmalarla da sağlanır.

(45) Jahrbuch für Kinderheilkunde'de, N.F., XIV, 1879.

Yiyecek alma ereği söz konusu değildir burada. Dudakların bir parçası, dil, ulaşılabilen başka herhangi bir deri parçası (baş parmak) emmenin sürdürüldüğü bir nesne olarak alınır.

Bunun yanında ortaya çıkan bir tutma itkisi, kulak memesini eş zamanda ritmik olarak çekme biçiminde gösterir kendini ve başka bir kişinin beden parçası, çoğunlukla onun kulağı aynı erekle kullanılabilir.

Meme emerken gözün süzülmesi, dikkatin bütünüyle yitimine bağlantılıdır. Ya uykuya götürür ya gidip gelmeden ötürü oluşan motorsu bir tepkiyle bir tür orgazma.[46]

Belli duyarlı beden bölgelerinin, göğsün ve dış cinsel organların sürtücü temasıyla göz kaymasının birleşmesi, seyrek rastlanan olaylardan değildir. Çok çocuk, parmak emmeden kendini tatmine bu yolla varır.

Lindner, bu edimin cinsel yapısını açıkça anlamış ve çekinmeksizin vurgulamıştır. Çocuk yuvalarında parmak emme çok kez, çocuğun öbür cinsel 'terbiyesizlik'leriyle eş aşamada görülür.

Sayısız çocuk ve sinir doktoru, bozukluğu yönünden, bu anlayışa enerjik biçimde karşı durmuştur. Onların karşı duruşları, "cinsel"le, "üreme organına ilişkin" olanın karıştırılmasına dayanır.

Çelişme, soğuk olmayan, güç ve önemli bir soru çıkarır ortaya:

Çocuğun cinsel dışlaşmalarını hangi genel karakterle tanıyacağız?

Psikoanalitik araştırma aracılığıyla, hakkında bilgi edindiğimiz görüntülerin bağlamı, parmak emmeyi cinsel bir dışlaşma olarak görmemize ve çocukluktaki cinsel uğraşının ana çizgilerini parmak emmekte incelememize hak verir.[47]

(46) Bütün yaşantıda geçerliğe sahip olan, burada da belirir: Cinsel doyumun en iyi uyku aracı olması. Sinirsel uykusuzluklardan çoğu, cinsel doyumsuzluğa geri gider.

Bilinçsiz dadıların, ağlayan çocukları, onların üreme organlarını okşayarak uyuttuğu bilinmektedir.

(47) Dr. Galant, 1919'da yayınladığı makaleyle (Das Lutscherli, Neorol, Zentral, 20), yetişkin bir kızın itiraflarını açıklamıştır.

Kız, çocukluğundaki cinsel işlevliğinden vaz geçmemiştir. Parmak emmede, tamamen, cinsel doyuma benzer bir zevk duymaktadır. Sevgilinin öpüşünden duyulan doyum gibi.

"Öpüşlerin tümü bile, bir kez parmak emmenin yerini tutmaz. Hayır, hayır. Hiç bir zaman tutmaz. Parmak emmenin, bütün vücuda nasıl zevk verdiği anlaşıl-

Otoerotizm. Bu örneği derinliğine değerlendirme yükümlülüğü karşısındayız. Böyle bir cinsel uğraşının en göze çarpıcı karakteri, itkinin öbür kişilere yönelmeyişi, kendini kendi bedeninde doyuruşu. Havelock Ellis'in ileri sürdüğü yerinde bir deyimle *otoerotik*'tir.[48]

Emen çocuğun, yaşanmış ve anımsanmış bir zevki aradığı açıktır. Bir deri veya mukoza bölgesini ritmik biçimde emerek tatmin, onu yinelemeye (tekrarlamaya) çalıştığında, bu zevkin ilk deneylerini hangi vesilelerle yaptığını tahmin etmek kolaydır.

Çocuğun ilk ve ne büyük yaşantısal önemi olan uğraşısı, anne göğsünü (veya onun ucunu) emmek, tanıdığımız türden bir zevkle yüklenmiş olmalı. Çocuğun dudaklarının *erojen* bölge gibi davrandığını ve ılık sütün akışının yarattığı çekimin, zevk duyumunun nedeni olduğunu söylemek istiyoruz.

Başlangıçta, erojen bölgelerin doyurulması, beslenme bölgelerinin doyurulmasıyla ilişkili durumdadır. Cinsel uğraşı, yaşantının sürdürülmesine yarayan fonksiyonlara bağlıdır önce, sonra, ondan bağımsız duruma gelir. Bir çocuğun, doymuş halde göğüsten sarktığını, kırmızı yanaklar ve mutlu gülücükle uykuya daldığını gören, bu tablonun, sonraki yıllarda, cinsel doyumun anlatımı olarak aynen kaldığını düşünmeli her halde.

İmdi, cinsel doyumun yinelenmesi (tekrarlanması) gerekimi, yiyecek alma gerekiminden ayrılmıştır. Dişler ortaya çıkınca ve yiyecek, artık sadece emilmeyip çiğnenmeye başlanınca kaçınılmazdır o ayrım.

Yabancı bir nesne, çocuk için emmeye yaramaz. Kendi derisi bu işi daha iyi yapar. Çünkü o, çocuğun daha kolayına gelir. Böylece, henüz, egemen olamadığı dış dünyadan bağımsızdır. Düşü değerli de olsa, ikinci erojen bir bölge yaratılmıştır.

Sözü edilen ikinci bölgenin düşük değerli olması, daha sonra, ben-

maz ki. Dünyasından geçer insan. Gönençlidir (memnundur), mutludur, başka bir şey istemez".

"Olağanüstü bir duygudur o. Sükûnet istersiniz. Kesintiye uğramayacak bir sükûnet. Anlatılmayacak denli güzeldir o. Hiç acı duymazsınız. Üzüntü duymazsınız. Başka bir dünyaya gidersiniz."

(48) H. Ellis, "otoerotik" terimini başka türlü tasarlamıştır. Dışardan doğan içerden gelen bir heyecan anlamına. Psikanaliz için, oluşum değil, bir nesneye bağlılıktır asıl olan.

zer bir bölümün, başka bir kişinin dudaklarının aranmasına vesile olur. "Yazık ki, kendi dudaklarımı öpemiyorum" dizesini anabiliriz burada.

Her çocuk emmeden zevk almaz. Dudak bölgesinin erojen anlamı, yapısal olarak güçlü olan çocuklarda emme zevki bulunduğu kabul edilmelidir. Bu yapısal güçlülüğü sürdüren çocuklar, yetişkinliklerinde, öpmekten hoşlanırlar. Bozuk öpmeye yönelirler veya ilerde, içki ve sigaraya karşı güçlü bir gerekçeyi birlikte getirirler.

İşin içine geriye itme karışınca, çocuklar yemekten iğrenir ve histerik kusmalar gösterirler. Dudağın, cinsel zevk alma ve beslenme bölgesi oluşu nedeniyle, beslenme itkisi de geri itilir.

Yiyecek şikâyetleri, histerik boğaz düğümlenmeleri ve kusma yakınmaları olan kadın hastalarının çoğu, çocuklarında memeden cinsel zevk almışlardır.

Memeden cinsel zevk almada ve gözlerin süzülmesinde, çocuğun cinsel dışlaşmasının üç ana öz çizgisini (karakterini) ayırt etmiş bulunuyoruz:

1. Bu dışlaşma, yaşantısal önemi olan beden fonksiyonlarına *dayanmaktan* doğar.
2. Hiç bir cinsel nesne tanımaz, otoerotiktir.
3. Dışlaşmanın cinsel ereği, *erojen bir bölgenin* egemenliği altındadır.

Bu öz çizgilerin (karakterlerin), çocuğun cinsel itkisinin öbür çabalarının çoğu için geçerli olduğunu evvel-i emirde kabul ediyoruz.

ÇOCUKTAKİ CİNSELLİĞİN CİNSEL EREĞİ

Erojen Bölgelerin Öz Çizgileri (Karakterleri). Emme zevki örneğinden, erojen bir bölgenin, daha başka özelliklerini de öğrenebiliriz.

Belli tür uyarıdan, belli nitelikte bir zevk duygusu çıkaran, deri veya mukoza bölgesidir erojen bölge. Zevk yaratan uyarının, bilmediğimiz özel koşullara bağımlı olduğu kuşkusuz. Ritmik karakter bir rol oynamalı orada. Gıdıklanma gibi.

Uyarımla ortaya çıkan zevk izleniminin karakterini "özel" bir karakter olarak belirleyip belirlememek, bu özellikte cinsel anın içerilmiş olup olmayışı, daha az önemli görünüyor.

Zevk alma veya almama durumlarında, psikoloji henüz karanlıkta. Bu konuda en ihtiyatlı tutum, en çok salık verilecek davranıştır. Belki daha sonra, zevk duyumlarının niteliğini destekler görünen temellere rastlayacağız.

Erojen özellikler, tek tek vücut bölgelerine olağanüstü biçimde bağlanabilir. Önceden belirlenmiş erojen bölgeler vardır. Emme örneğinin gösterdiği gibi.

Aynı örnek, herhangi gelişigüzel deri ve mukoza bölgesinin, erojen bir bölgenin görevinin yüklenebileceğini ve bu konuda, belli bir yeteneği birlikte getirmesi gerektiğini öğretir.

Uyarımın niteliği, beden bölgesinin yaratıcılığından daha çok, zevk izleniminin ortaya çıkışıyla ilgilidir. Parmağını emen çocuk, kendi vücudunu araştırmış ve kendine, emecek bir yer seçmiştir.

Bu yer, gitgide, seçkin bir yer olur onun için. Birden, önceden belirlenmiş noktalara rastlayınca (meme, çoğalma organları) buraları ön plâna geçer.

Benzer, bütünüyle benzer bir kaydırma, histerinin semptomatolojisinde yeniden ortaya çıkar. Bu nevrozda, kişinin kendi çoğalma bölgeleri çoğunlukla geri itilir. Geri kalan yaşantıda erojen bölgeler, tastamam çoğalma organları gibi davranır. Çoğalma bölgeleri yetişkinlikte geri plâna çekilen erojen bölgelere uyarımları alma niteliğini aktarır.

Ancak, bunun dışında, tamamen parmak emmede olduğu gibi, başka herhangi bir beden bölgesi, çoğalma organlarının uyarılabilirliğiyle donatılabilir ve erojen bölge aşamasına çıkarılabilir. Erojen ve histerojen bölgeler aynı karakterleri gösterirler.[49]

Çocuktaki Cinsel Erek. Çocuktaki itkinin, cinsel ereğin şu veya bu seçilmiş erojen bölgelerin uygun uyarımı aracılığıyla doyumu (tatmini) sağlamaktır. Bu duyum, yinelenmesine (tekrarına) gerek duyulması için, daha önce de yaşanmış olmalıdır. Doğanın, bu duyum yaşantısını rastlantıya bırakmamak yolunda kesin düzenekler sağladığını düşünmeye hazırlıklı olabiliriz.[50]

(49) Başka gözlemlerin daha çok düşünülmesi ve değerlendirilmesi, erojenlik niteliğini, bütün vücut bölgelerine ve iç organlarına yükler. Aşağıda narsislik üzerine söylediklerimize bkz.

(50) Biolojik tartışmalarda, teleolojik düşünceden kaçınmak olanaklı olmaz pek. Kimi durumlarda yanlışlıktan kaçınılamayacağı bilinse de.

Dudak bölgelerinde bu ereği yerine getiren düzeneği, daha önce öğrenmiştik. Dudağın, aynı zamanda, besin alma görevi yüklenmesiydi o.

Cinsellik kaynağı olarak, benzer başka düzeneklerle karşılaşacağız. Doyumun yinelenmesi gerekimi iki yolda açığa çıkar:

a. Kendi içinde zevk dışı bir özelliğe sahip, kendine özgü bir gerilim.

b. *Merkezsel olarak koşullanmış*, çevrel erojen bölgeye atılmış gıdıklanma ve uyarılma duyusu.

Cinsel erek böylece, şu yolda dile getirilebilir:

Erojen bölgede dışa vurulmuş uyarım durumu yerine, bu duyumu kaldırıp doyum duygusunu getiren dış uyarımı geçirmek. Bu dış uyarım, emmeye benzeyen bir uygulamadan biçimlenir çoğunluk.

Doyum gerekiminin, çevresel olarak ve erojen bölgedeki gerçek değişmeyle uyanması, fizyolojik bilgimizle tam olarak uyuşur. Bir uyarımın ortadan kalkması için, kendi yerine bir ikincisini gerektirir görünmesi tuhaf gelir bir ölçüde.

KENDİ KENDİNİ DOYURMAYLA (MASTURBASYON) İLGİLİ CİNSEL DIŞLAŞMALAR

Çocuğun cinsel işlevliğinden, tek bir erojen bölgeden gelen itki anlaşıldıktan sonra, artık, öğrenecek önemli bir şey kalmadığını keşfetmek, bizim için sadece, son derece rahatlatıcı olabilir.

Çocuğun, cinsel işlevliğiyle, tek bir erojen bölgeden gelen itkinin en açık ayrımı şudur:

Çocukta dudak, emmeden doyum duygusu almak için gereklidir. Yetişkinde, başka bölgelerin durum ve konumuna göre, başka kas eylemleri alacaktır emmenin yerini.

Arka Yanın (Anüs) Cinsel İşlevliği. Arka yan, dudak bölgesi gibi, durumu dolayısıyla başka vücut fonksiyonlarına cinselliğin eklenmesine aracı olur. Bu vücut bölgesinin erojen anlamının, aslında çok yüksek olduğu düşünülmelidir.

Psikanaliz, anüsten doğan cinsel heyecanlarda, hangi değişmelerin, normal olarak söz konusu olduğuna ve o bölgenin, yaşantı boyunca, nasıl, üreme organının uyarılabilirliğinin büyük bir parçası olarak kaldığına

değgin şaşırtıcı bilgi verir.[51]

Çocuklukta sık sık görülen barsak bozuklukları, bölgenin yoğun heyecanlardan yoksun olmadığını ortaya koyar. En duyarlı çağda, barsak akıntısı, tabir caizse sinirli yapar. Sonraki nevrotik sayrılıklarda (hastalıklarda), nevrotik belirtilerin kendini göstermesine etki eder. Bu etki, nevrozları, bir dizi barsak bozukluğuna elverişli duruma getirir.

Barsak çıkış bölgesinin değişmeye dayanıklı erojen anlamında, eski tıbbın, nevrozların açıklanmasında büyük ağırlık verdiği hemoroit etkileri küçümsememek gerekir.

Anüsün erojen uyarılabilirliğinden yararlanan çocuklar, barsak birikimleri, güçlü kas kasılmalarıyla, dışarı çıkarken anüs mukozasına güçlü bir uyarım verene değin oturağa oturmaktan kaçınarak, arka bölgenin erojen uyarılabilirliğinden haberli olduklarını ortaya koyarlar.

Acılı duyum yanında zevk duyumu da olmalı. Sonradan ortaya çıkan kendine özgü durumlar veya sinirliliğin ön işaretinin arka bölgede bulunabileceği şuradan anlaşılır:

Çocuk, bakıcısı yönünden oturağa oturtulunca, barsaklarını boşaltmayı inatla hayırlar (reddeder) ve bu işi kendi başına yapmayı yeğ tutar. Doğallıkla, yatağını kirleteceğini düşünmez. Ancak, dışarı çıkarken duyacağı zevki yitirmemeyi düşünür.

Eğitimciler, dışarı çıkmayı "aradan çıkaran" çocuklara "kötü" demeyi marifet sayarlar.

Cinsel olarak duyarlı mukoza yüzeyi için uyarıcı madde olan barsak içeriği, başka bir organın öncüsü gibi davranır: Çocukluk evresinden sonra eyleme geçecek bir organın... Çocuk için çok ayrı bir anlama sahiptir bu madde.

Küçük yaratığın, dışarı atmakla çevresine baş eğişini, atmamakla karşı çıkışını temsil eden ilk "hediye"dir o. Hediye kavramından, "çocuğun" yemekle elde edildiği ve barsaktan doğduğu kuramına varılır.

Başlangıçta, dışkının, anüsün kendi kendini doyurma uyarısında veya bakıcıyla ilgili olarak kullanılması, nöropatlarda sık sık ortaya çıkan

(51) Onani üzerine, zengin, ancak görüş noktaları düzensiz literatürle krş. Örneğin, Rohleder, Die Masturbation, 1899 Diskussionen der Wiener Psychoanalytischen Vereinigung. II. Heft, Die Onanie, Wiesbaden, 1912.

kabızlığın köklerinden biridir. Bütün anlamı şu olguda yansır anüsün: Özenle gizlediği skatolojik kullanımı, bu konuda törenleri v.ö. olmayan nevrotik azdır.[52]

Anüsün, parmak vardımıyla, merkezden koşullanan veya çevreden gelen, gerçek mastürbatorik uyarımı, yaşlı çocuklarda seyrek değildir.

Cinsel Organ Bölgelerinin İşlevliği. Çocuk bedeninin erojen bölgeleri arasında, kesinlikle birinci derecede rol oynamayan, en eski cinsel uyarımları kendinde taşımayan, ancak gelecekte büyük şeyler yapmaya aday bir organ vardır.

Erkek çocukta olsun, kız çocukta olsun, idrar boşaltımıyla ilişkili durumdadır bu organ (penis başı, klitoris). Penis başı, bir mukoza torbasıyla kuşatılmıştır. Cinsel heyecanı erken yaşta salgı aracılığıyla başlatan uyarımlar, böylece eksik olmaz.

Gerçek cinsel organlara ilişkin bu erojen bölgenin cinsel işlevlikleri, "normal" cinsel yaşantının başlangıcıdır.

Anatomik durum dolayısıyla, salgının aşırı akması vücudun, temizlik sırasında yıkanma ve ovalanması, belirli ilineksel (arızi) heyecanlar (kızlarda barsak kurtlarının dolaşımı), bu vücut bölgesinin ortaya koyabildiği zevk duyumunun, çocuğun emme çağında kendini göstermesini ve o duyumun yinelenmesi (tekrarlanması) isteğini kaçınılmaz yapar.

Önümüzdeki durumu gözden geçirir ve vücudu temizlemenin, kirletmeden ayrı bir etki yapmadığını düşünürsek, memedeki çocuğun onanisiyle (aşağı yukarı her bireyde görülür bu) bu erojen bölgenin, cinsel işlevlik için gelecekte oynayacağı üstün rolü saptamış oluruz.

Uyarıyı gideren ve doyumu çözüştürücü eylem, elle ovalayıcı bir sürtme veya elle basınç yapıp gevşetme veya kapanan uyluklarla sağlanır.

Uylukların sıkılması, kız çocuklarda daha çok kendini gösterir. Erkek çocuklarda elin ön plânı alması, erkek cinsellik işlevliğinde egemen olma itkisinin hangi önemli katkıyı kapsadığını belirler.953

(52) "Charkakter und Analerotik." "Über Triebumsetzungen insbesondere der Analerotik" makaleleriyle krş. (Ges. Warke, c. VII, s. 201-209, c. X, s. 402-410).

(53) Anal-erotik'in anlamını anlayışımızı derinleştiren bir makalesinde

Çocuğun kendi kendini doyurmasında üç evre (safha) ayırt edildiğini söylersem, işi, daha bir aydınlığa kavuşturmuş olurum. Bu evrelerden ilki, meme emme zamanına ilişkindir. İkincisi, cinsel işlevliğin kısa açılma zamanına (dördüncü yaş), üçüncüsüyse, çok kez, aşırı biçimde değerlendirilen ergenliğe.

Çocukta İkinci Kendi Kendini Doyurma (Mastürbasyon) Evresi. Çocukluk onanisi kısa bir süre sonra ortadan kalkar görünür. Ancak bu onaninin, ergenliğe değin kesintisiz sürmesiyle, ekin (kültür) insanı olma yolundaki gelişmeden ilk büyük sapma kendini gösterir.

Emme çağından sonra, geleneksel olarak dördüncü yaştan önce, bu cinsel bölgenin cinsel itkisi yine uyanır, sonra yine bir süre baskı altına alınana değin veya kesintisiz sürer.

Olanaklı durumlar çok katlıdır. Tek tek durumların daha açık çözümlenmesi tartışılabilir ancak.

Çocukluğun, bu *ikinci* cinsel uğraşının bütün ayrıntıları, kişinin belleğinde en derin (bilinçsiz) izlenim artıkları bırakır. Kişinin karakterinin gelişimini belirler. Kişi sağlıklı kaldıkça. Nevrozunun semptomatolojisini belirler. Kişi ergenlikten sonra hastalanırsa.[54]

Son durumda, çocukluğun ikinci cinsel uğraşısı unutulmuştur. Ona tanıklık eden anılar bir yana itilmiştir. Benim de, normal çocukluk unutkanlığını, çocukluktaki bu cinsel işlevlikle bağlantılı duruma getirmek istediğimden söz etmiştim. Psikoanalitik araştırma aracılığıyla, unutulmuşu bilinçli yapmak ve böylece bilinçsiz tinsel gereçten çıkan bir zorlamadan kurtulmak olanaklıdır.

Andreas Salome ("Anal ve Cinsel", Imago, IV, 1916), çocuğa, anal işlevliği ve onun ürününü yasaklayan ilk yasağın, onun bütün yaşantısında etkili olduğunu saptamıştır.

Küçük varlık, bu yesileyle, itki uyarılarına düşman bir dış dünya düşünmelidir. Kendi varlığını, o yabancıdan ayırmasını öğrenmelidir. Kendi zevk olanaklarına ilk "geri gitme"yi başarmalıdır.

"Anal" o andan başlayarak atılan'ın, yaşantıdan ayrılanın simgesi (sembolü) olarak kalır.

Anal ve üreme organı süreçlerinin, sonradan ortaya çıkan salt ayrımına, yakın anatomik ve fonksiyonel anoloji ve ilişkiler çelişmeli düşer.

Üreme organı, boşaltma organı bölgesine komşu kalır, dahası, kadında boşaltına organına "ödünç verilmiştir."

(54) Onani'nin sonraki yıllarda uygulanmasında, alışılmadık teknikler, yeniden onani yasağının etkisi olarak görülüyor.

Meme Emen Çocuğun Mastürbasyonunun Yeniden Ortaya Çıkması. Meme emme zamanının cinsel heyecanı, belirtilen çocukluk yıllarında, ya merkezden koşullanmış, onanistik doyumu isteyen gıdıklama uyarınıyla, ya da olgunluk çağının polüsyonu gibi, bir eylemin yardımı olmaksızın doyuma ulaşan süreçle geri döner. Sonraki durum kızlarda, çocukluğun ikinci yarısında daha sıktır.

Bağıntılılığı bakımından tüm anlaşılır değildir bu. Daha önceki aktif bir onani dönemini, çok kez, -kural olarak değil- bir ön koşul gibi içinde bulundurur görünür.

Bu cinsel dışlaşmaların semptomatiği yoksuldur. Henüz gelişmemiş cinsellik organı için, çoğunlukla idrar aygıtı, cinsellik organının, tabir caizse destekçisi olarak koyar ortaya belirtisini.

Bu zamanda ortaya çıkan idrar yakınmaları, cinsel yakınmalardır. Gece altını ıslatmak, epileptik bir durum söz konusu değilse bir polüsyondur.

Cinsel işlevliğin yeniden ortaya çıkmasında iç ve dış nedenler büyük rol oynar. İkisi de, nevrotik sayrılıklarda, semptomların biçimlenmesini tahmine elverir. Ve psikoanalitik araştırmayla kesin olarak saptanır. İç nedenler, sonraki söz konusudur.

İmdi, ansal dış vesileler, büyük ve sürekli bir anlam kazanmaktadır. Onların başında, çocuğu, vakitsiz bir cinsel nesne gibi ele alan ve etkili koşullar altında cinsel organların nasıl doyurulacağını ona öğreten baştan çıkarma etkisi gelir. Çocuk bu doyumu, onanistik olarak tazelemeğe mecbur kalır.

Bu tip etkileme, yetişkinlerden veya başka çocuklardan gelir.1896 da yayınladığım "Histerinin Etiolojisi Üzerine" adlı denememde, onun sıklığını ve anlamını abarttığımı söyleyemem.

Halbuki, o zamanlar, normal kalmış bireylerin, çocukluk yıllarında aynı yaşantıları yaşamış olabileceğini ve baştan çıkarmanın, böylece, cinsel kuruluş ve gelişimde verilen etmenlerden (faktörlerden) daha yüksek değerler aldığını bilmiyordum.[55]

(55) Nevrotiklerin suçluluk duygusu Bleuler'in de kısa bir süre önce belirttiği gibi, anımsanan onanistik işlevliğe, çoğunluk, ergenlik zamanına bağlantılıdır ve tüketici, analitik bir çalışmayı gerektirir.

Bu koşulun en kaba ve en önemli etmeni (faktörü), onaninin, bütün çocuk-

Çocuğun cinsel yaşantısını uyandırmada böyle bir baştan çıkarmanın gerekmediği ve böyle bir uyarımın, kendiliğinden ve iç nedenlerle belirdiği açıktır.

Çok Biçimli Sapık Yapı. Çocuğun, baştan çıkarma etkisi altında çok biçimli sapık olabilmesi, bütün olanaklı aşırılıklara sürüklenebilmesi öğreticidir. Çocuğun, yapısında, ona yatkınlık getirdiğini gösterir. Cinsel aşırılıklara karşı tinsel barajlar (utanma, iğrenme ve ahlâk) çocuğun, yaşına göre henüz kurulmamış veya ancak eğitimde yeni yeni kavranmış olduklarından, uygulama, çok az bir dirençle karşılaşır.

Çocuk, burada, çok biçimli ve bozuk temeli sürdüren, ekinsiz (kültürsüz), ortalama bir kadın gibi davranır. Normal koşullarda, aşağı yukarı cinsel olarak normal kalabilir. Ustalıklı bir baştan çıkarıcının yönetimi altında, bütün sapıklıklardan zevk alabilir. Ve çocukluğunun zevkini, cinsel ilişkilerinde sürdürebilir.

Çok biçimli çocuksu sapıklığı, mesleklerinde uygular fahişeler. Fahişelerin pek çoğunda fahişeliğe yatkın kadınlarda (onu meslek olarak uygulamasalar da) ve her türlü sapıklık ortamında varolan temel ve genel özelliği, en sonunda ayırdetmemek olanaksızdır.

Bölümsel (Kısmi) Sevgi. Dahası, baştan çıkarma etkisi, cinsel itkinin başlangıçtaki ilişkilerini ortaya çıkarmaya yardım etmez.

Baştan çıkarma etkisinin, çocuğa, vaktinden önce, çocuğun cinsel itkisinin henüz bir gerekim duymadığı sırada, cinsel nesnenin gösterildiğini düşünerek işi karıştırması söz konusu olabilir. Burada, çocuktaki cinsel yaşantının, erojen bölgelerin bütün ağırlığıyla, başka kişileri, daha başlangıçta dikkate alan öğeler gösterdiğini kabul etmeliyiz. Erojen bölgelerden belli ölçüde bağımsız, seyretme ve gösterme (teşhir) ve eziyet itkisi de böyledir.

Bu itkiler, çoğalma yaşantısında, iç bağlantılarını daha sonra, kurar. Çocukluk yıllarında, erojen cinsel işlevlikten ayrılmış, bağımsız çabalar olarak göze çarparlar.

Küçük çocuk her şeyden önce utanmazdır. Belki, ilk yıllarda, çoğalma organlarını ortaya çıkaran soyunmalarla çift anlamlı bir zevk du-

luk işlevliğinin uygulanmasını biçimlediği ve bu, yapışıp kalan suçluluk duygusunu yüklenmeye yetenekli olduğudur.

yar. Bozuk sayılan bu eğilimin, başka kişilerin çoğalma organlarını seyir merakının karşıtı, ilk kez, sonraki çocukluk yıllarında utanma duygusunun yarattığı engel belli bir gelişime ulaştıktan sonra kendini belli eder. Seyir sapıklığı, baştan çıkarma etkisi altında, çocuğun cinsel yaşantısı için büyük bir anlam kazanır.

Bununla birlikte, çocukta seyir itkisinin, kendiliğinden bir cinsel dışlaşma olduğunu, nevrotik ve sağlıklı çocuklar üzerinde yapmış olduğum araştırmalarla söyleyebilirim.

Dikkatleri bir kez kendi çoğalma organlarına, çok kez mastürbaorik olarak yönelen küçük çocuklar, bu dikkati, yabancı bir karışım olmaksızın geliştirir ve oyun arkadaşlarının çoğalma organlarına canlı bir ilgi gösterir.

Böyle merakları doyuracak fırsatlar çoğunlukla, her iki dışkı gerekimlerinin yerine getirilmesiyle doğduğundan, böyle çocuklar, başkalarının barsak ve idrar boşaltmasını istekle seyretmeye koyulur.

Bu eğilimlerin itilmesinden sonra, yabancı çoğalma organlarını (kişinin kendi cinsinden veya başka cinsten kişilerin çoğalma organlarını) seyretme merakı, mide bulandırıcı bir dürtü olarak kalır. Bu dürtü, bazı nevrotik olaylarda araz yaratma yolunda itki gücü verir.

Başka durumda erojen bölgelere bağlanmış cinsel işlevlikten daha büyük ölçüde bağımsız olarak geliştirir çocuk, cinsel itkinin eziyet öğesini. Eziyet, çocuğun karakterine yakın düşer. Orada, başkalarına acı çektirme itkisine son veren engel, acıma yeteneği, nisbeten geç kurulur. Bu itkinin temel tinbilimsel çözümü, bildiğimize göre, henüz yapılmamıştır.

Eziyet verme uyarısının, egemen olma itkisinden doğduğunu, üreme organları, sonraki rollerini henüz almadığı bir sırada cinsel yaşantıya girdiğini kabul edebiliriz.

Bizim, daha sonra prejenital örgüt olarak tanımlayacağımız cinsel yaşantı evresini, sözü geçen eziyet çekme uyarımı temsil eder.

Hayvanlara ve arkadaşlarına eziyet eden çocukların yoğun ve zamansız cinsel işlevliğe girdikleri haklı olarak düşünülebilir. Erken gelişen cinsel itkiler arasında erojen cinsel işlevlik baş yeri almış görünür.

Çocuklukta gerçekleşen, eziyet verme ile erojen itkilerin bağlantısı, acıma engeli ortaya çıkmazsa, ileriki yaşantıda da kopmayabilir ve tehlikeli olur.

Edilgen eziyet itkisinin (mazoşizmin) erojen kökünün, kaba etlerin acı verir biçimde uyarılması olduğu, eğitimcilerce, Jean Jacques Rousseau'nun itiraflar'ından beri bilinmektedir. Eğitimciler, buradan haklı olarak, bütün çocuklarda kaba etleri ilgilendiren bedensel cezalandırmadan vaz geçilmesi gerektiğini, vazgeçilmezse, sonraki ekin (kültür) eğitiminin gerekimleriyle libidonun yan yollara itilebileceğini çıkartmışlardır.[56]

ÇOCUĞUN CİNSEL ARAŞTIRMASI

Öğrenme İtkisi. Çocuğun cinsel yaşantısının, aşağı yukarı, meyvelerini verdiği bu zamanda, üçüncü yaştan beşinci yaşa değin, öğrenme ve araştırıcılık itkisine yüklenilebilecek işlevliğin başlangıcı kendini belli eder.

Öğrenme itkisi, yalnızca cinsellik başlığı altında toplanamaz. Bir itkinin yaptığı iş (edimi) bir yandan, egemenlik altına almanın yüceltilmesiyle, öte yandan, seyir zevkinin enerjisiyle işler.

Cinsel yaşantıya ilişkiler özellikle anlamlıdır. Çünkü, psikanaliz aracılığıyla, öğrenme itkisinin, cinsel sorunlara, tahminden erken ve beklenmedik yoğunlukta dönüştüğünü, belki de önce cinsel sorunlarla uyandığını öğrenmiş bulunuyoruz.

Sfenks Kompleksi. İğdiş (Hadım) Olma Kompleksi. Penis Özentisi. Çocukta araştırma işlevliğini deviniye (harekete) geçiren, kuramsal değil edimsel (pratik) ilgilerdir. Denenen, tahmin edilen yeni bir bebek aracılığıyla varlık koşullarının tehdidi, bu olayla bağlantılı olarak, bakım ve sevgiyi yitirme korkusu, çocuğu düşünceli ve bilmiş yapar.

(56) "Cinsellik Duygusu" adlı çalışmasının (1903) sonuna yaptığı bir ekle Havelock Ellis, sonradan normal kalan insanların, ilk cinsel uyarımları ve onların nedenleri üzerine, özyaşamsal (otobiyografik) bilgi vermiştir.

Bu bilgiler, doğallıkla, cinselliğin çocukluk unutkanlığıyla örtülmüş, tarih öncesi zamanını içermediği için eksiktir. Bu zaman, sadece, nevrotik bir kişi üzerinde yapılacak psikanalizle ortaya çıkarılabilir.

Ancak, söz konusu bilgiler, çeşitli açıdan değerlidir. Benzer araştırmalar, beni, nevrozların etolojisi (nedenlenmesi) konusundaki kabullerimi değiştirmeye götürmüştür. O değişmelerden metinde söz ettim.

Çocuğun ilk ilgi duyduğu sorun, bu uyanma tarihine uygun olarak, cinsellik ayrımı sorunu değil, bebeğin nereden geldiği bilmecesidir.

Kolayca geri götürülebilecek bir biçim değiştirmeyle, bu bilmeceyi, Tep sfenksinin ortaya koyduğu bilmece kılığına sokabiliriz.

Her iki cins gerçeğini, çocuk, ince eleyip sık dokumadan kabul eder. Daha çok, erkek çocuğa, tanıdığı herkeste, kendisininkine benzer cinsel organ bulunduğunu varsaymak normal gelir. Böyle bir organın, başkalarında bulunmadığını tasarlamak, onun için olanaksızdır.

Çocuk bu kanıyı enerjik olarak savunur. Gözlemden gelen aykırılıklara karşı inatla savunur ve ağır iç savaşlarından sonra (iğdiş olma kompleksi) bir yana bırakır. Onun yerini alan, kadın penisinin yitirildiği düşüncesi, çok katlı bozukluklarda büyük rol oynar.[57]

Erkek cinsel organının bütün insanlarda bulunduğu görüşü, çocukluktaki cinsel kuramların, dikkate değer ve izlenmesi güç olanlarının ilkidir. Biyolojik bilginin, çocuğun ön yargısına hak vermesi ve kadın klitorisini tam bir penis yerine koyması, çocuğun işine pek yaramaz.

(57) Çocukluktaki cinsellik üzerine, yukarıda andığım kanıları, 1905 yılında, yetişkinler üzerinde yaptığım psikanaliz çalışmaları sonucu doğruladım.

Çocuk, tam ölçüde, doğrudan doğruya gözlenemezdi o zaman. Sadece, tek tük imlemeler (imalar) ve tek tük değerli görüşler sürülebilirdi ileri.

O zamandan beri, duyarlı çocukluk çağındaki sinirsel rahatsızlık olaylarının çözümlenmesiyle, çocukluktaki psikocinselliğe bir bakış sağlandı.

Dolaysız gözlemin, psikanalizin vargılarını bütünüyle doğruladığını ve onun güvenliliğine güzel bir kanıt sağladığını gönençle (memnunlukla) belirtebilirim.

Beş yaşında bir çocuğun fobisi (Ges. Werke, C. VII, s. 241-377), bu konuda, bazı yeni şeyler öğretmiştir. Psikanalizde hazırlıklı olmadığımız bazı yeni şeyler...

Söz gelimi, cinsel simgelemenin (semboliğin) kendini göstermesi, cinsel olanın, bu ilk dil egemenliği yıllarına değin, cinsel olmayan nesne ve ilişkilerle yer değiştirmesi gibi...

Genel bakış açısından, otoerotizm ve nesne sevgisi evrelerinin kavramsal ayrılığını, zamansal bir ayrılık olarak ele alan yukarki açıklamadaki bir eksiklikten de haberli oldum.

Anılan çözümlemelerden (Bell'in bildirilerinden), çocukların üç yaşından beş yaşına değin, çok açık güçlü duygulanımların eşlik ettiği nesne seçimine yetenekli olduğu öğrenilir.

Kız çocuk, erkek çocuğun, başka tür biçimlenmiş cinsel organına bakınca, benzer hayırlamalara (red) girişmez. Söz konusu cinsel organı kabul etmeye hazırdır. Bir penis kıskançlığına düşer. Bu kıskançlık, erkek çocuk olma isteğinde doruğuna varır.

Doğum Kuramları (Teorileri). Çok kişi, çocukların nereden geldiği sorusuna, ergenlik öncesi zamanda, yoğun biçimde ilgi duyduğunu açıkça bilir. Anatomik çözümlemeler, o sıralar, çok değişik biçimde yansır. Çocuklar göğüsten gelir. Karından çıkar. Göbeğin açılmasıyla doğar gibi.[58]

İlk çocukluk yıllarını araştırırken, ancak çözümlemeyle bir şey öğrenilir. Çözümleme dışında, pek bir şey anımsanmaz. O yıllar, uzun zamandan beri geri itilmiştir. Ancak, onların sonuçları, baştan başa tek biçimlidir. İnsan belirli bir şey yiyince (masaldaki gibi) çocuğu olur. Çocuklar, barsaktan, tuvalete çıkar gibi doğar.

Bu çocukluk kuramları, hayvanlar dünyasındaki oluşumları anımsatır. Özellikle, memelilerin alt türlerindeki oluşumları.

Cinsel İlişkinin Sadist İlişki Biçiminde Kavranması. Çocuklar, böyle duyarlı bir çağda, yetişkinler arasındaki cinsel ilişkiyi seyrederse (büyüklerin, küçüğün cinseli anlayamadığı yolundaki kanısı, vesile hazırlar böylesine) cinsel aktı, bir tür kötü muamele, eziyet, aynı zamanda, sadist bir gözle görmesine yol açar.

Psikanaliz, bize aynı zamanda, ilk çocukluk yıllarındaki benzer bir izlenimin, cinsel ereğin sonradan kaydırılmasına epey katkıda bulunduğunu da öğretir. Dahası, çocuklar, cinsel ilişkinin veya kendi deyimlerince, evliliğin neden ibaret olabileceği sorusuyla uğraşır.

Gizin (sırrın) barsak ve dışkı fonksiyonlarının aracılık ettiği çözümünü, çoğunlukla, ortak bir yaşantıda arar.

Çocukluktaki Cinsel Araştırmanın Tipik Yanılgıları. Çocukluktaki cinsel kuramlardan, onların, çocuğun, cinsel kuruluşunun temsilcisi

(58) Kadınlarda, iğdişlik kompleksinden söz etme yetkimiz vardır. Erkek ve kız çocuklar, kadının da başlangıçta penisi olduğu ve onun iğdişlenme (hadım olma) yoluyla yitirildiği kuramının doğmasına yardımcı olur.

Kadının, penise sahip olmadığını öğrenmesi, erkekte çok kez, öbür cinsi küçümseme tortusu bırakır.

olduğu ve büyük yanlışlarına karşın, cinsel süreçlere, daha çok, yaratıcılarından beklenenden çok yaklaşım sağladığı söylenebilir.

Çocuklar aynı zamanda, annenin gebelik değişmelerini gerçek olarak değerlendirip, doğru olarak yorumlarlar. Leylek masalı çok kez anlatılır. Ancak derin ve çoğunlukla sessiz ve güvensizlikle karşılanır.

Çocukluktaki cinsel araştırmada iki öğe (döllenen yumurtanın rolü ve kadın üreme organının açıklığının varlığı) bilinmeden kalır. -Çocuğun kuruluşu henüz tam varlığına erişmemiş olduğundan söz konusudur bu bilinmezlik-. Bu nedenle araştırıcı çocuğun, çabası yarıda kalır ve vazgeçmeyle sonuçlanır. Araştırmadan vazgeçilmesi, öğrenme itkisini zarara uğratır çok kez.

İlk çocukluk yıllarındaki bu cinsel araştırma daima yalnız başına yürütülür. Dünyada bağımsız yönelime ilk adımı biçimler ve çocuğun, daha önce bütünüyle güvendiği kişilerden (çevresindeki kişiler) iyice yabancılaşmasına yol açar.

CİNSEL KURULUŞUN GELİŞME EVRELERİ

Buraya değin, çocukluktaki cinsel yaşantının öz çizgisinin (karakterinin), esasında oto-erotizm olduğunu (nesnesini kendi vücudunda bulması anlamına), bölümsel itkilerinin, birbirinden bağımsız, birbirine bağlantısız olarak, zevk alma yolunda yürümesi olduğunu ortaya koymuştuk.

Gelişimin ulaştığı nokta, yetişkinlerin, normal denen cinsel yaşantısıdır. Bu yaşantıda zevk sağlama, çoğalma fonksiyonunun hizmetine girmiştir ve bölümsel itki, tek bir erojen bölgenin önderliğinde, cinsel ereğin, yabancı bir cinsel nesneye ulaşması için sağlam bir kuruluş biçimler.

Çoğalma Organı Öncesi (Prejenital) Kuruluşlar. Bu gelişme sürecinde, psikanaliz yardımıyla engelleme ve bozuklukların incelenmesi, bir tür cinsel rejim kurmuş bölümsel itkilerin dayanak ve ilk adımlarını sağlar bize.

Bu cinsel kuruluş evreleri normal biçimde aşılır. Bu evrelerle ilgili olarak, ancak küçük işaretler saptanabilir. Sadece patolojik durumlarda eyleme geçer onlar ve kaba gözlemce belirlenir.

Üreteme organı bölgelerinin, egemen rollerini henüz oynamadığı

cinsel yaşantı kuruluşlarına, çoğalma organı öncesi (pre-jenital) diyeceğiz.

Bu zamana değin, iki çoğalma organı öncesi kuruluş öğrenmiş bulunuyoruz. Oralarda, *erken hayvansal* durumlara geri gidiyorduk.

Böyle bir, ilk çoğalma öncesi cinsel kuruluş ağızsaldır (oral). İsterseniz, buna *yamyamsal* da diyebilirsiniz. Burada, cinsel işlevlik, yiyecek alımından henüz ayırt edilmemiştir. Karşıtlıklar ortaya çıkmamıştır. Bir işlevliğin nesnesi, öbürünün de nesnesidir. Cinsel erek, nesnenin *bedene indirilmesinden biçimlenir*. Sonraları, özdeşleştirme (idantifikasyon) olarak çok anlamlı fizik bir rol oynayacak davranışın örneğidir bu.

Parmak emme, uydursal (fiktif) ve ancak patoloji aracılığıyla bilgi edindiğimiz bu kuruluş evresinin kalıntısı olarak görülebilir. Burada, cinsel işlevlik, beslenme işlevliğinden çözülmüştür. Yabancı nesne yerine, çocuğun kendi vücudunun nesnesi geçmiştir.[59]

İkinci çoğalma organı öncesi evre, *sadist-anal* kuruluş evresidir. Cinsel yaşantının karşılaştığı karşıtlık, artık belli etmiştir kendini. Ancak, bu karşıtlığa, henüz *erkeksi* ve *kadınsı* değil, *etken* ve *edilgen* (aktif ve pasif) adı verilebilir.

Etkenlik, egemen olma itkisi aracılığıyla, vücut kasları yönünden ortaya konur. Edilgen cinsel erek organı olarak erojen barsak mukozası geçerlidir. Her iki çaba için de nesneler vardır elde: Çatışmayan nesneler.

Bunun yanında, başka bölümsel itkiler otoerotik biçimde işlevlik gösterirler. Bu evrede, cinsel kutupluluk ve yabancı nesne kanıtlanabilir. Çoğaltma fonksiyonlarına göre düzenlenme ve kuruluş, henüz kendini göstermemiştir.[60]

Çift Değerlilik. Bu cinsel kuruluş biçimi, yaşantı aracılığıyla elde

(59) Çocukluğun, bu sonraki yıllarında cinsel kuram çoktur. Metinde, onlardan az örnek verilmiştir.

(60) Abraham'ın bu, evrenin yetişkin nevrotiklerdeki kalıntısı konusundaki çalışmasıyla krş. (Untersuchungen über die früheste praegenitale Entwickelungsstufe der Libido. Intern. Zeitschrift f. Psycoanalyse, IV, 1916).

Daha sonraki bir çalışmasında (Versuch einer Entwickelungsgeschichte der Libido, 1924) Abraham, ağızsal (oral) ve sadist-anal evreyi, öz çizgisini (karakterini) nesneye karşı değişik davranışın biçimlediği iki alt bölüme ayırmıştır.

edilir ve büyük ölçüde cinsel işlevliği sürekli olarak kendine ayırır. Sadizmin egemenliği ve anal bölgenin cinsel organ gibi kullanılması, ona olağanüstü bir nitelik kazandırır.

Karşıt itki çiftlerinin, benzer yaklaşıcı biçimde kurulması, anal bölgenin başka bir özelliğidir. Bu bölgenin davranışına, *Bleuler* yönünden ileri sürülmüş yerinde bir adla *çift değerli* denilecektir.

Çoğalma organı öncesi kuruluşların kabulü, nevrozların çözümlenmesine dayanır ve nevrozlardan bağımsız olarak pek değerlendirilemez. İleri çözümsel bir çabadan, bizi normal cinsel fonksiyonun gelişme ve yapısı üzerine daha yeni bilgiye götürmesini bekleyebiliriz.

Çocukluktaki cinsel yaşantı tablosunu tamamlamak için, çocukluk yıllarında nesne seçiminin (ergenliğin gelişimi evresinde ortaya çıktığı düşünülen nesne seçimi) sık sık ve düzenli biçimde yapıldığı kabul edilmelidir.

Nesne seçiminde toplam cinsel çabalar tek bir kişiye yönelir ve ereklerine bu kişide ulaşmaya çabalar. Cinsel yaşantının, ergenlikten sonra kesin olarak biçimlenmesine, çocukluk yıllarında olanaklı ilk yaklaşımdır bu. Çocukluk yıllarındaki yaklaşımın ergenlikteki yaklaşımdan ayrımı, çocuklukta bölümsel itkinin bir araya toplanıp, hiç gelişmemiş veya çok az gelişmiş çoğalma organlarının egemenliğine verilmesidir. Bu egemenliğin, çoğalma hizmetinde ortaya çıkışı, böylece, cinsel kuruluşun son evresi oluyor.[61]

İki Zamanlı Nesne Seçimi. Nesne seçiminin iki zamanlı olması, iki itilimde gerçekleşmesi, tipik bir olay olarak görülebilir. İlk itilim 2-5 yaşları arasında başlar ve gizil (latans) dönemde duraklar veya geriler. Cinsel ereklerinin çocuksu yapısıyla ayrıcalık kazanır.

İkinci itilim ergenlikte başlar ve cinsel yaşantının biçimlenmesini belirler.

Esas olarak, gizil zamanın etkisine indirgenen çift zamanlı nesne seçimi, son cinsel evrenin bozukluğuna büyük anlam kazandırır. Çocukluktaki nesne seçiminin sonuçları, sonraki zamana da uzanır. Ya öylece sürer gider, ya da olgunluk çağında tazelenir.

(61) Anılan son makalesinde Abraham, anüsün, ambrional temelin ilkel ağzından geldiğine dikkatimizi çekiyor. Psikoseksüel gelişimin biolojik öncüsü görünen ilkel ağzına...

Her iki evre (iki itilim ç.n.) arasında kalan geriye itilme gelişimi sonucu, bu itkiler kullanılmaz olur. Onların cinsel erekleri bir yumuşama gösterir. Ve bizim, cisel yaşantının şefkatli akışı olarak belirleyebileceğimiz durumu saptar. Bu şefkatlilik, tapınma ve aşırı saygının, çocukluktaki bölümsel itkilerin, artık kullanılmaz olmuş cinsel çabalarını gizlediği psikanaliz araştırmasıyla saptanabilir.

Ergenlik zamanının nesne seçimi, çocukluktaki nesnelerden vazgeçebilir ve yeni nesnelerden *duyumsal* akış olarak baş gösterir. Her iki akımın çakışmaması, cinsel yaşantının ideallerinden birine, bütün isteklerin bir nesnede birleşmesine ulaşılamayacağı sonucunu verir çok kez.

ÇOCUKLUKTAKİ CİNSELLİĞİN KAYNAKLARI

Cinsel itkinin kaynaklarını izleme çabasıyla, şimdiye değin, cinsel heyecanın,

a. Başka organik süreçlere bağlı olarak yaşanmış doyum duygusunun yeniden kurulmasından,

b. Erojen bölgelerin uygun çevrel uyarımından,

c. Kaynağında henüz tam olarak anlaşılmamış itkilerin (seyir ve eziyet itkisi gibi) dile getirilmesinden doğduğunu öğrendik.

Sonraki yıllardan çocukluğu yakalayan psikoanalitik araştırma ve aynı zamanda çocuk üzerinde yapılan gözlem birleşir ve cinsel heyecanın düzenli olarak akan öbür kaynaklarını ortaya koyar.

Çocukluk gözlemi (çocuk üzerinde yapılan gözlem ç.n.), nesneleri, kolayca yanlış anlaşılabilecek biçimde işlemesi ve nesnelerine, vargılarına olduğu gibi, sadece büyük dolambaçlı yollardan ulaşarak psikanalizi güçleştirmesi birer sakıncadır.

Ancak, her iki yöntem (çocukluk gözlemi ve psikanaliz ç.n.) birlikte iş görerek yeterli bir bilgi güvenliği aşamasına ulaşır.

Erojen bölgelerin araştırılmasıyla, bu deri bölgelerinin büyük ölçüde uyarılabilir olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Bu uyarılabilirlikten, bir dereceye değin, bütün deri yüzeyi pay almıştır.

Aynı biçimde, genel deri uyarımının belli türlerinin çok açık erojen itkilerle yüklü olduğunu öğrenince şaşırmayacağız. Bunlar arasında özellikle ısı uyarımını ön plana almaktayız. Böylece, belki ılık banyoların tedavi etkisini anlamış oluruz.

Mekanik Heyecanlar. Dahası, burada, cinsel uyarımın ritmik mekanik sarsıntılarla elde edilmesini ayrıca anlamalıyız. Bu sarsıntılar, üç katlı uyarım etkisine sahiptir:

1. Vestübüler sinir aygıtı üzerindeki etkiler,
2. Deri üzerindeki etkiler,
3. İç vücut bölgeleri (kas, eklem aygıtları) üzerindeki etkiler.

Yarattıkları zevk izlenimleri dolayısıyla, epey ileri giderek, "cinsel heyecan" ve "doyum" kavramlarını, bir ayrım gözetmeksizin kullanmanın, düşünmeye değer olduğunu, üzerimize, onları sonra ayırdetme görevi.düştüğünü söyleyeceğiz.

Çocukların, sallama ve uçtu uçtu gibi edilgen devini (hareket) oyunlarını çok sevmeleri ve durmadan, onun yinelenmesini istemeleri, belirli beden devinilerinden doğan zevkin kanıtıdır.[62]

Salıncak, huysuz çocukları uyutmanın, bilinen bir yoludur. Araba ve tren yolculuğunun sarsıntıları, daha ileri yaştaki çocuklara öyle çekici etki etmektedir ki, bütün çocuklar en aşağı bir kez kondüktör veya şoför olmak isterler.

Demir yolundaki süreçlere, olağanüstü yükseklikte gizemli (esrarlı) ilgi gösterirler ve onları, ergenlikten kısa bir süre önce (fantezi yaratma çağı) başlıbaşına, cinsel semboliğin özü yaparlar.

Demiryolu yolculuğunu cinsellikle bağlantılı duruma getirme zorlaması, devini (hareket) izlenimlerinin, zevk verici karakterinden doğar açıkça. Sonra, geriye itilme gelir. Bu itilme çocuklukta yeğ tutulanları tam tersi bir karaktere sahip kılar. Böylece, aynı kişiler, yetişmekte veya yetişmiş olarak, beşikten olsun, sallanmaktan olsun, adeta kusar-

(62) Bu sunumu değiştirdim sonradan (1932). Her iki doğum öncesi kuruluştan sonra, çocukluğun gelişmesine, üçüncü bir evre yerleştirdim.

Üçüncü üreme organı adına layıktı bu üçüncü evre. Bir cinsel nesne ve cinsel çabaların, bu nesneye bir ölçüde yaklaşması görülüyordu.

Cinsel olgunluk çağının kesin örgütlerinden, ana noktalarda ayrılan evreydi bu. Tek bir üreme organını, erkek organını tanıyordu.

Falik (falus'a ilişkin) kuruluş aşaması olarak adlandırdım onu. (Die infantile Genitalorganisation, Int. Zeitschrift für Psychoanalyse, 1923! Ges. Werke, c. XII, s. 291-298).

Onun biyolojik ölçüsü, Abraham'a göre, ambrionun çoğalma organının, her iki cins için de aynı ve yansız (tarafsız) olmasıdır.

lar. Demiryolu yolculuğundan, korkunç derecede bitkin düşerler veya endişe duyarlar. Demiryolu endişesi dolayısıyla, acılı deneyleri yinelemek istemezler.

Mekanik sallantılarla korkunun bir araya gelmesi nedeniyle, ağır histeri biçimli travmatik nevrozun ortaya çıkması henüz anlaşılır olmamakla birlikte gerçektir. Cinsel heyecanların kaynaklarına çok uzaktan bağlı olan bu etkilerin, büyük ölçüde, cinsel mekanizmanın veya kimyanın, derinliğine yıkılmasına yol açtığı kabul edilebilir en azından.

Kas İşlevliği. Bol ve etken kas işlevliğinin, çocuk için bir gerekim olduğu ve onun doyurulmasının büyük zevk verdiği bilinir. Bu zevkin cinsellikle ilişkili olup olmadığı, cinsel bir doyum içerip içermediği veya cinsel heyecana vesile olup olmadığı, su götürür konulardır.

Kas işlevliğinin cinsel zevk içermesine karşı söylenenler, önceki konuda, edilgin işlevliklerden cinsel zevk alındığını ileri sürmemizle ilgili olarak ortaya atılan eleştirilerin aynı olabilir.

Bir dizi insanın, oyun arkadaşları çağırınca, cinsel organlarında bir heyecanlanma belirtisi gördüğünü biliyoruz. Bu durumda, genel kas gerilimi dışında, oyun arkadaşıyla bol bol deri ilişkisi, aynı zamanda etki yapar.

Belirli bir kişiyle kassal çekişme eğilimi, sonraları sözel (lafzi) çekişmeye girmek gibi ("sevişenler hırpalar birbirini") kişilere yöneltilmiş nesne seçiminin iyi bir belgisidir (işaretidir).

Cinsel heyecanın, kas işlevliği aracılığıyla uyarılmasında sadist itkinin köklerinden birini ayırdetmek olanaklıdır. Pek çok birey için, oyun arkadaşının çağırmasıyla cinsel uyarım arasında çocuklukta kurulan bağ, sonraki cinsellik itkisinin yönünü biçimler.[63]

Duygusal Süreçler. Çocukta, daha ileri cinsel heyecan kaynakları konusundaki kuşku çok küçüktür. Sonraki araştırmaların ortaya koyduğu gibi, bütün daha yoğun duygulanım süreçlerinin, cinselliğin korkunç heyecanlarına saçradığını, yapılacak gözlemle de saptamak kolaydır. Heyecanların patojen itkisini anlamaya da katkıda bulunur.

Okul çocuklarında sınava çekilme korkusu, çözülmesi güç bir ödevin gerilimi, okulla ilişki için olduğu gibi, cinsel dışlaşmalar için de anlamlı olabilir.

(63) Kimi kişiler, sallanırken, devinen havanın, çoğalma organlarına çarpmasıyla cinsel zevk duyduklarını bilirler.

Okulla ilişkide, sözünü ettiğimiz durumlar, cinsel organların kımıldamasına veya bütün karmaşık sonuçlarıyla polüsyona benzer sürece yol açan bir uyarım duygusu ortaya koymaya yeterlidir.

Sık sık da ortaya çıkar bu duygu. Çocukların öğretmenlerine, yeter ölçüde problem olan davranışları, genellikle yeşermekte olan cinsellik temeline oturtulabilir.

Kendiliğinden zevkli olmayan duyguların (endişe, korku, dehşet) cinsel heyecan yaratan etkisi, çok insanda yetişkin yaşantıda bile ortaya çıkar.

Bunca kişinin, yetişkinliklerinde bile, böyle heyecanlar ardında koşmasının açıklanması böyle yapılabilir. Ancak, belirli yan koşullar (yapma bir dünyaya çekilme, kitap okuma, tiyatro) zevksizlik izleniminin ciddiyetini bastırabilir.

Acının yardımcı bir koşulla saptırıldığı veya uzaklaştırıldığında benzer erojen etkiye dönüştüğü kabul edilirse, mazoşist-sadist itkinin ana köklerinden birinin bu ilişkide yattığı ve o itkinin çok katlı yapısına böylece biraz nüfuz edebileceğimiz sonucuna varılır.[64]

Düşünsel Çalışma. Dikkatin, düşünsel bir çalışmaya yöneltilmesi ve tinsel gerilim, olgun kişilerde olduğu gibi, çok gençte de, heyecanlanma sonucunu doğurur.

Böyle bir cinsel heyecanlanma, sinirsel bozuklukları, tinsel aşırı çalışmadan türetmenin kuşkulu durumuna karşı tek haklı temeli verir.

Henüz tamamlanmamış ve tam olarak bildirilmemiş çabalar ve imalara göre, çocukluktaki cinsel heyecan kaynaklarını göz önüne alırsak, aşağıdaki genellemeleri tasarlayabilir veya ayırdedebiliriz:

Cinsel heyecan sürecini (varlığı, imdi, tam anlamıyla bilmeceli olan süreç) harekete geçirmeye sık sık çalışır çocuk. Az çok dolaysız olarak duyarlı yüzeylerde (deri ve duyu organları), en dolaysız olarak erojen bölgelerde yapar bunu.

(64) Nevrotik yürüme bozuklukları ve alan korkusunun (agorafobi) çözümlenmesi, devini (hareket) zevkinin cinsel yapısı üzerindeki kuşkuyu kaldırmıştır.

Modern kültür eğitiminin, gençliği cinsel uğraşıdan saptırmak için, spordan büyük ölçüde yararlandığı bilinmektedir.

Bu eğitimin, deviniden duyulan zevki, cinsel zevkin yerine koyduğunu ve cinsel işlevliğinin otoerotik öğelerinden birine geri gittiğini söylemek yerinde olur.

Bu cinsel heyecan kaynaklarında, uyarının niteliği bir ölçüdür. Yoğunluk etmeni de bütünüyle konu dışı değildir (acıda). Dahası, organizmada, cinsel heyecanın, büyük bir dizi iç süreç sonucu yan etki olarak ortaya çıktığı olaylar vardır. Cinsel heyecan, bu süreçlerin, yoğunluğu belirli nicel sınırları geçer geçmez ortaya çıkar.

Bizim, bölümsel cinsellik itkisi olarak adlandırdığımız, ya bu cinsel heyecanın iç kaynaklarından doğrudan doğruya doğar, ya da böyle kaynakların katkılarından ve erojen bölgelerden toparlanır.

Cinsel itkinin uyanmasına katkıda bulunmayan bir anlamlı şeyin organizmada yer almamış olması olanaklıdır. Bu genel tümceleri, daha büyük açıklık ve kesinliğe ulaştırmak, şimdilik olanaklı görünmüyor bana.

Bundan iki noktayı sorumlu tutuyorum:

1. Görüşün, bütünüyle yeni oluşu.
2. Cinsel heyecanın varlığının, bütünüyle bilinmez oluşu.

Bununla birlikte, görüş açısını genişletebilecek iki noktayı ileri sürmekten çekinmeyeceğim:

a. *Değişik Cinsel Yapılar.* Doğuştan gelme cinsel yapının çok katlılığını, erojen bölgelerin kuruluşuna oturtmayı daha önce olanaklı gördüğümüzden, şimdi aynı şeyi, dolaylı cinsel heyecan kaynaklarını işe karıştırarak yapacağız.

Bu kaynakların, her bireyde devini durumunda olduğunu, ancak aynı gücü taşımadığını, her kaynağın cinsel heyecan konusunda geliştirilmesiyle, değişik cinsel yapıların ayrımlaştırılmasına (farklılaştırılmasına) katkıda bulunacağımızı kabul edebiliriz.[65]

b. *Karşılıklı Etkilemenin Yolu.* Şimdiye değin, içinde cinsel heyecan kaynaklarından söz ettiğimiz mecazi anlatım biçimini bir yana bıraktığımızda, öbür fonksiyonlardan cinselliğe götüren bütün bağlantı yollarına ters yönden de girileceği tahminine ulaşabiliriz.

Örneğin, her iki fonksiyon için (cinsellik ve beslenme) ortak yer olan dudak bölgesi, beslenmede cinsel doyum bulunduğu konusunda bir nedene sahipse, aynı neden, aynı bölgenin erojen fonksiyonları bozulduğunda, yiyecek alımındaki bozuklukları anlamamıza yardımcı olacaktır.

(65) "Erojen" mazoşizm denen şey.

Dikkatin toplanmasının cinsel heyecan yaratabildiğini biliyorsak, tersine, cinsel heyecanın, güdümlü dikkati uyardığını kabul edebiliriz.

Nevrozların, cinsel süreçlerinin bozukluklarından türettiğim semptomatolojisi, cinsel olmayan öbür beden fonksiyonlarının bozukluklarında kendini ortaya koyar. Ve şimdiye değin anlaşılmamış bu etki, sadece, cinsel heyecanı üreten etkilerin karşıtını ortaya koyar biçimde alınırsa daha az bilmeceli olur.

Cinsel bozulmaların, öbür fonksiyonlarına uzandığı yollar, başka önemli bir işe, onun sağlıklı gelişimine hizmet etmektedir.

Cinsel itki güçlerinin, cinsel olmayan ereklere çekimi, yani cinselliğin yüceltilmesi, bu yollarda ortaya çıkmalıdır. Karşımızdaki ve belki her iki yöne açılabilen yollar hakkında kesin çok az şey bilmekteyiz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERGENLİK DEĞİŞMELERİ

Ergenliğe atılan adımla, çocuğun cinsel yaşantısı, normal biçimlenmeye götüren değişmelere uğramaya başlar. Cinsel itki, o zamana değin otoerotiktir. Ergenlikte cinsel nesne bulunmuştur artık.

Çocuk, ergenlik çağına ulaşıncaya değin, tek tek itkiler ve erojen bölgelerle oyalanır. Bu itkiler ve erojen bölgeler, birbirinden bağımsız olarak, belirli bir zevki, tek bir cinsel erek gibi görmüşlerdir.

İmdi, yeni bir cinsel erek verilmiştir. Ona ulaşmak için, bütün bölümsel itkiler birlikte çalışır. O sırada, erojen bölgeler, cinsel organ bölgesinin egemenliğine girer.[66]

İki cinsin yeni cinsel ereği çok ayrı fonksiyonlar gösterdiğinden, her ikisinin cinsel gelişimi birbirinden çok ayrı olur. Erkeğin cinsel organındaki gelişme daha açıktır. Kadınınki bir tür gerileme göstermiştir.

Cinsel yaşantının normalliği, cinsel nesneye ve cinsel ereğe yöneltilmiş akımların, yumuşak ve duygusal akımların tam olarak çakışmasıyla sağlanır. Cinsel nesneye yönelim, kendi içinde, cinselliğin çocukta

(66) Yukarıda yapılan açıklamaların kanıtlanamaz bir sonucu olarak, her bireyin, bir oral (ağızsal), bir anüssel (anal), bir de idrarsal (üretral) erotik özelliği bulunduğunu söylemeliyiz.

Ancak, ilgili cinsel kompleksin berkitilmesi, anormallik veya nevroz anlamına gelmez.

Normali anormalden ayıran, cinsel itkinin her öğesindeki göreli güce ve onların, gelişim sırasındaki kullanımına bağlıdır.

erken gelişmesinden artakalanı bulundurur. Bir tünelin, her iki yönden kazılması gibi bir şey.

Yeni cinsel erek, erkekte, cinsel ürünün boşaltılmasından biçimlenir. Önceki ve zevk almadan biçimlenen ereğe bütünüyle yabancı değildir o.

Dahası, cinsel sürecin bu son akt'ına büyük bir zevk payı katılmıştır. Cinsel itki, çoğalma fonksiyonunun hizmetine girer. Özgeci (diğerkâm) olur tabir caizse.

Bu biçim değiştirmenin başarıya ulaşması için, değişim sürecinde, itkinin ana temelleri ve bütün özellikleri hesaba katılmalı.

Organizmada, karmaşık mekanizmaya yeni bağlantıların ve öğelerin katıldığı öbür durumlarda ortaya çıktığı gibi, burada da yeni düzenin geriye itilmesiyle, sayrılı (marazi) eğilimlere fırsat çıkmıştır.

Bütün sayrılı eğilimler (cinsel yaşantıdaki eğilimler) haklı bir görüşle, gelişim engellerine bağlanmalıdır.

CİNSEL ORGAN BÖLGELERİNİN ÖN PLANI ALMASI VE ÖN-ZEVK

Tanımlanan gelişim sürecinde çıkış ve varış noktaları, açıkça gözümüzün önündedir. Aracı geçişim noktaları henüz çok karanlıktır bizim için. O noktalarda, birden çok bilmece gizlenmiştir.

Ergenlik süreçlerinde en çok göze çarpan, dış cinsel organların belirgin gelişimi, bu süreçlerin ana özelliğidir. Çocukluğun gizil dönemi, göreli gelişim engeli aracılığıyla, kendini bu süreçlerde açığa koyar.

Aynı zamanda iç cinsel organların gelişimi, cinsellik salgısı çıkaracak, yeni bir yaşantı biçimi ortaya koyacak ölçüde gelişmiştir. Çok karmaşık bir aygıt gelişmiştir.

Uyarmayla devinen (harekete geçen) bu aygıtın, üç yolda çalışmaya başlayacağını gösteriyor gözlem:

1. Bilinen erojen bölgelerin deviniye geçirilmesiyle (tahrikiyle),
2. Organik iç bölgelerden gelen uyarımlarla.
3. Tinsel yaşantıdan gelen uyarımla. (Tinsel yaşantı, dış izlenimlerin saklandığı ve iç çarpıntılarının duyulduğu bir bölgedir.)

Bu üç yoldan gelir "cinsel heyecan" denen şey. Tinsel ve bedensel belirtilerle duyurur varlığını. Tinsel belirtiler, kendine özgü gerilim duygusundan biçimlenir. Çok ivedili (aceleci) bir karaktere sahip bir duygudan.

Çok katlı bedensel belirtiler arasında önce, cinsel organlardaki bir dizi değişme yer alır. Kuşkusuz, bir anlama sahip değişmeler dizisi. Cinsel akt'a hazırolma gibi bir anlama. (Erkek cinsel organının sertleşmesi, rahmin ıslanması.)

Cinsel Gerilim. Cinsel heyecanlanmanın gerilim karakteri incelenirken karşımıza bir sorun çıkar. Bu sorunun çözümü, cinsel süreçlerin kavranması için anlamlı olduğu denli güçtür. Psikolojiye bu konuda egemen olan düşünce ayrılıklarına karşın, gerilim duygusunun, kendi içinde bir zevksizlik karakteri taşıması gerektiğini savunuyorum.

Benim için, böyle bir duygunun, tinsel durumun değiştirilmesine doğru bir sürüklenmeyi birlikte getirmesi, duygularımızla algıladığımız zevke yabancı olarak, itkiyle iş görmesidir.

Ancak, cinsel heyecanlanmanın, gerilimdeki zevk dışı duygu hesaba katıldıkta, bu gerilimin, kuşkusuz zevkle algılandığı olgusuyla çelişilir.

Cinsel süreçlerle elde edilmiş her gerilimde zevk vardır.

Cinsel organların hazırlık değişmelerinde bir doyum duygusu açıktır.

İmdi, bu zevk dışı gerilimle, zevk duygusu nasıl bir araya geliyor?

Zevk ve acı sorunuyla ilgili her şey, günümüz psikolojisinin en duyarlı noktasıdır. Karşımızdaki durumun koşullarından, olanaklı her şeyi öğreneceğiz ve soruna bütünlüğü içinde yaklaşmaktan kaçınacağız.[67]

Daha sonra, erojen bölgelerin, yeni düzene nasıl katıldığına göz atacağız.

Cinsel heyecan konusunda, erojen bölgelere önemli bir rol yüklenmektedir.

Cinsel nesneye, belki en uzak organ olan göz, nesne seçimi koşullarında, sık sık kendini gösterir. Cinsel nesnede, güzel olarak nitelendirdi-

(67) Metinde verilen şematik sunum, ayrılıkları ortadan kaldıracaktır. Çocukluk cinselliğinin nesne seçimi ve gelişme aracılığıyla kesin cinsel kuruluşun falik evresine ne ölçüde yaklaştığını "Cinsel Kuruluşun Gelişim Evreleri" konusunda görmüştük.

ğimiz cinsel nesnenin yarattığı heyecanın niteliğiyle uyarılmak, gözü işin içine katar. Bu nedenle, cinsel nesneye, aynı zamanda "çekici" denir.

Bu çekicilik, bir yandan zevkle bağlantılıdır. Öte yandan, cinsel heyecanlanmanın artışına veya henüz böyle bir heyecanlanma söz konusu değilse, onun uyandırılmasına yol açar.

Başka erojen bir bölgenin, örneğin, elin yarattığı heyecan eklenince, bir yandan hazırlık değişmeleriyle zevk duygusu güçlenir, öte yandan hemen en açık biçimde acıya yönelen cinsel gerilim artışı, artık zevke elvermez olur.

Cinsel olarak heyecanlanmamış bir kişide, erojen bir bölgenin, örneğin, kadının göğsünün, dokunmayla uyarılması, belki, durumu daha iyi açıklar. Dokunma, zevk duygusunu çağırır. Aynı zamanda, daha çok zevki gerektiren cinsel heyecanı uyandırmaya, her şeyden çok yatkındır.

Nasıl oluyor da, algılanmış bir zevk, daha büyük zevk gerekimi doğuruyor. İşte sorun burada.

Ön Zevk Mekanizması. Erojen bölgelere düşen rol açıktır. Biri için geçerli olan, hepsi için geçerlidir. Bu bölgeler, toplu olarak, uygun uyarının aracılığıyla, belirli bir zevk katkısı sağlar. Gerilim artışı bu katkıdan doğar.

Gerilim artışı, cinsel akt'ı sonuçlandırmak için gerekli hareket enerjisini birlikte getirir.

Cinsel akt'ın sondan bir önceki bölümü, erojen bir bölgenin örneğin penisin, kendisine en uygun nesneyle, (rahim mukozasıyla) uygun biçimde uyarılmasıdır. Bu heyecanın zevki bu kez, yansıma yoluyla hareket enerjisi kazandırır. Bu enerji, cinsiyet maddesinin kendini göstermesine yol açar.

Son zevk, yoğunluğu içinde, en yüksek, mekanizması, öbürlerinden ayrımlı (farklı) bir zevktir. Boşalma isteği aracılığıyla kendini gösterir. Bütünüyle doyum duygusudur. Libido gerilimi, onunla bir süre gevşer.

Erojen bölgelerin uyarılmasından doğan heyecanla, cinsel maddenin boşaltılmasından doğan heyecan arasındaki ayrımı, ayrı bir adlandırmayla saptamak yersiz görünüyor bana.

İlkine, ön-zevk, sonrakine son-zevk, veya cinsel işlevliğin doyumu diyebiliriz pekâlâ.

Ön-zevk, çocukluktaki cinsel itkinin, küçük ölçüde de olsa sağladığı zevktir. Son-zevkse ergenlikte ortaya çıkan koşullara bağlıdır sanırım

Erojen bölgelerin yeni fonksiyonu, imdi şöyle formüllenebilir:

Erojen bölgeler, çocuklukta kazandıkları ön-zevk aracılığıyla, daha büyük bir doyum zevkini olanaklı kılmak için kullanılır.

Kısa bir süre önce, tinsel olayın, tümüyle başka bir alanına değgin, başka bir örneği aydınlatma olanağı sağladım. Orada, bir yem gibi etki eden küçük bir zevkten, daha büyük bir zevke ulaşıldığını, zevkin yapısına daha çok yaklaşıldığını gördüm.[68]

Ön-Zevkin Tehlikeleri. Ön-zevkin, çocukluktaki cinsel yaşantıyla bağlantısı, onun patojen rolüyle güçlenir. Ön zevkin alındığı mekanizma, normal cinsel ereğe ulaşmakta, açıkça bir tehlike yaratır.

Hazırlığına girişilen cinsel sürecin herhangi bir noktasında, ön zevk yüksek, gerilim düşükse ortaya çıkar bu tehlike. O zaman, cinsel süreci sürdürecek itki gücü ortadan kalkar. Yol kısalmıştır. Önceden hazırlanmış uygun eylem, normal cinsel ereğin yerini alır.

Bu zararlı durum, deneylerden çıkan sonuca göre, ilgili erojen bölge veya bölümsel itkinin, daha çocukluktaki yaşantıda, zevk edinmeye çok büyük katkıda bulunmuş olmasını şart koşar.

Ön zevke saplanmaya götüren etkenler işin içine karışır. Böylece, sonraki yaşantı için bir zorlama çıkar ortaya kolaylıkla. Bu zorlama, ön zevki, yeni bir bağlantıyla karşı karşıya bırakır. Pek çok sapıklığın mekanizmasında var olan budur: Cinsel sürecin hazırlayıcı eylemlerinde bir oyalanma belirleyen sapıklıkların.

Cinsel mekanizmanın fonksiyonunun, ön zevk yüzünden bozulması, cinsel bölgelerin üstünlüğü, daha çocukluk yaşantısında kendini gösterdiği zaman önlenir.

Bozulma olanağına, çocukluğun ikinci yarısında (8 yaşından ergenliğe değin) rastlanır. Cinsel bölgeler bu yıllarda, olgunluk zamanındaki gibi davranır. Heyecan duyumlarının ve hazırlık değişmelerinin merkezi olur.

(68) "Das ökonomische Problem des Mazochismus" adlı makalemin girişindeki görüşlerle sorunu çözümlemeye çalışmamı krş. (Intern. Zeitschrift f. Psychoanalyse, X; Ges. Werke, c. XIII, s. 369-383).

Başka erojen bölgelerin doyum zevki algılanınca belirir bu heyecan ve hazırlık değişimleri. Henüz anlamsız da olsa, yani, cinsel süreci sürdürmeye katkıda bulunmasa da.

Çocukluk yıllarında, doyum zevki yanında, cinsel gerilime bir katkı da göze çarpar. Gerilim, değişmez ve yüksek değildir. İmdi, cinsellik kaynaklarını tartışırken, ilgili sürecin, cinsel heyecan verici olduğu denli, cinsel doyurucu olduğunu, neden aynı derecede haklı olarak ileri sürebildiğimizi anlayabiliriz.

Bilgi edinme yolunda, çocuğun ve yetişkinin, cinsel yaşantıları arasındaki ayrımları büyük ölçüde abartarak göz önüne aldığımızı ayırdediyor (farkediyor) ve bu abartımı düzeltiyoruz.

Yalnız normal cinsel yaşantıdan sapmalar değil, o yaşantının normal biçimlenmesi de, çocuğun cinsel dışlaşmaları aracılığıyla belirlenir.

CİNSEL HEYECAN SORUNU

Cinsel gerilimin nereden geldiği, yapısı, bütünüyle karanlıktır.[69] Erojen bölgelerin doyumu sırasındaki zevkle aynı zamanda doğmaktadır.

Gerilimin, zevkin kendisinden doğduğu yolundaki başka bir tahmin de, salt olasılık dışı değil, aynı zamanda çürüktür. Çünkü cinsel ürünün boşaltılmasına bağlanmış en büyük zevk, hiç bir gerilim ortaya koymaz, tersine bütün gerilimi ortadan kaldırır. Zevk ve cinsel gerilim, dolaysız olarak birbirine bağlıdır.

Cinsel Maddenin Rolü. Cinsel maddeden kurtulmanın cinsel heyecana son vermesiyle, cinsel gerilimi, cinsel üretim maddesine bağlayan başka bir dayanak noktası elde edilmiş olur.

Cinsel işlevlikten uzak bir yaşantıda, gece, zevk algısı ve düşte (rüyada) cinsel bir akt yaşanması sonucu, cinsel aygıt, değişen, ancak, kural dışı olmayan biçimde, cinsel maddeyi boşaltır.

Kısa, gerçekte olmayan (birsamsal, halüsinatif) bir yolu, cinsel akt'ın yerine geçirmesini bilen cinsel gerilimin, cinsel üretim için tohum

(69) 1905'te yayınlanan çalışmama bkz: "Der Witz und seine Beziehung zum Unbewussten" (Ges Werke, c. VI, Fischer Bücherei, 139).

Söz oyunları tekniğiyle kazanılan ön zevk, iç engelleri ortadan kaldırarak daha büyük bir zevke varma yolunda kullanılır.

depo etmenin bir fonksiyonu olduğunu, bu süreç karşısında (gece polüsyonu) anlamak güçtür.

Cinsel mekanizmanın tükenebilirliği (yorulabilirliği) üzerine yapılan gözlemler aynı anlama gelmektedir. Boşaltılan tohum deposuyla, sadece cinsel aktın yerine getirilmesi olanaksız duruma gelmez, erojen bölgelerin uyarılabilirliği de ortadan kalkar. Onların uyarılması, artık zevk vermez olur.

Belli ölçüde cinsel gerilimin, erojen bölgelerin uyarılması için gerekli olduğunu, gözlemlerimizden ayrıca öğrenmekteyiz.

Böylece, cinsel maddenin yığılımının, cinsel gerekimi yarattığı ve sürdürdüğü, bu ürünün (cinsel madde) içinde bulunduğu kesenin duvarlarına basıncının, omurilik merkezinde bir uyarılma yol açtığı, bu uyarılmın, daha yüksek merkezlerce alındığı ve bilince, bilinen gerilim duyumunu aktardığı yolundaki ve yanılmıyorsam yaygın düşünceye varabilir insan ister istemez.

Erojen bölgelerin heyecanının cinsel gerilimi arttırması, erojen bölgelerin, bu merkezlerle, önceden tasarlanmış anatomik bağlantılar kurması, heyecan tonunu yükseltmesi, yeterli cinsel gerilimde cinsel aktı deviniye (harekete) geçirmesi, yetersiz cinsel gerilimde, cinsel maddenin üretimini uyarması yoluyla olur.

Örneğin, von Kraft-Ebing'in, cinsel süreçleri tanımlamasında kabullendiğini gördüğümüz bu öğretinin güçsüzlüğü, onun, olgun erkeğin cinsel işlevliğini anlatmak için ortaya konulmasında ve açıklaması gereken üç katlı ilişkiyi pek az dikkate almasındadır.

Söz konusu üç ilişki:

a. Çocukta,
b. Kadında,
c. İğdiş (hadım) edilmiş erkekteki ilişkidir.

Bütün bu üç durumda, cinsiyet ürünlerinin yığılımı, erkekteki anlamda bir yığılım değildir. Şemanın gelişigüzel uygulanması, bu yığılmaların yanlış anlaşılmasına yol açar.

Bununla birlikte, söz konusu durumlarda da bir alt sıralamaya girişilebileceğine değgin bilgi edinebileceğimiz, tartışmasız, kabul edilebilir.

Her üç ilişkide, yığılma faktörüne bir görev vermeme uyarısı geçer-

lidir. (Cinsel madde yığılımının, böyle bir göreve yetenekli olmaması dolayısıyla).

İç Cinsel Bölümlerin Değerlendirilmesi. Cinsel heyecanlanmanın, cinsiyet maddesinden, hatırı sayılır ölçüde bağımsız olduğu savı (iddiası), erkek iğdişler (hadımlar) üzerinde yapılan gözlemlerle geçersiz kalmaktadır. Onlarda, libido, arada bir zarar görür. Oysa ameliyatı gerektiren, libidoya karşılık olan davranış, ortadan kalkar.

Dahası, erkek cinsellik hücrelerinin üretimini yok eden sayrılıklar (hastalıklar) bile, artık kısır olan bireyin libidosuna ve gizil gücüne C. Rieger'in de belirttiği gibi, erkek sperm salgı bezinin, ileri yaşta yitmesi (kaybolması), tinsel davranışa fazla etki etmeyebilir.

Ergenlikten önceki kritik çağda iğdiş edilme, cinsellik karakterinin ortadan kalkması ereğine yaklaşma yönünde etki eder.

Cinsellik salgı bezlerinin yitimi dışında, onların saf dışı kalmasına bağlı olarak, başka etmenlerin (faktörlerin) gerilemesi olgusu işe karışır.

Kimyasal Kuram. Hayvanların tohum bezlerini (husye ve yumurtalık) çıkartmak, omurgalıklara böyle yeni organlar aşılamak suretiyle yapılan deneyler (Lipschütz'ün sözü geçen yapıtına bkz. s. 13), cinsel heyecanın kaynağına nihayet, kısmen ışık tutmuş, hücrelerden çıkan cinsel ürünün birikiminin anlamını geri plâna itmiştir.

Bir erili bir dişile, bir dişili bir erile çevirmek olanaklı davranışı, bedensel cinsellik karakterine göre ve onlarla aynı zamanda değişmiştir.

Bir erili bir dişile, bir dişili bir erile çevirmek olanaklı olmuştur (E. Steinach). Böylece, hayvanın psikoseksüel davranışı, bedensel cinsellik karakterine göre ve onlarla aynı zamanda değişmiştir.

Bu, cinsellik belirleyici etki (cinsellik tohumu salgılayan yalnız odur) değil, ara dokularına bağlantısı olan bir bezdir. Yazarlar, bu yüzden "ergenlik bezi"nden söz ederler.

Daha ileri araştırmaların, ergenlik bezinin, normal olarak çift cinsli (hünsa) olduğu sonucunu vermesi çok olanaklıdır.

Yüksek hayvanların çift cinsliliği öğretisi, böylece, anatomik bir temele dayanabilir. Cinsel heyecanın ve cinsellik karakterinin uyarılmıyla ilgili tek organın ergenlik bezi olmadığı, imdi belkilidir (muhtemeldir).

Her halde, bu yeni biyolojik bulgu, daha önce tiroit bezinin cinsellikteki rolü üzerine öğrenmiş olduklarımızı içerir.

İmdi, sperm torbasının ara dokularının, merkezsel sinir sisteminin belirli bir bölümünün yükünü kan aracılığıyla alarak, cinsel gerilim biçiminde ortaya koyan özel bir kimyasal madde ürettiği kuşkusuzdur.

Toksik uyarımın, belirli organ uyarımına dönüşmesini, bedene yabancı madde olarak alınan ağulardan (zehirlerden) biliyoruz. Sperm torbasının salgıladığı kimyasal maddenin, cinsel gerilime dönüşmesi, buna benzer.

Erojen bölgelerin, merkezsel aygıtın önceden yüklenmesiyle, cinsel bakımdan nasıl uyarıldığı ve salt toksik ve fizyolojik uyarım etkilerinden, bu cinsel süreçlerde hangi karmaşık durumların ortaya çıktığı hakkında yalnızca varsayımlar ileri sürülebilir.

Onları araştırma zamanı henüz gelmiş değildir.

Bu cinsel süreç kavramına, cinsellik maddesi değişiminden doğan özel maddeyi bağlamakla yetineceğiz şimdilik. Görünüşte keyfî olan bu kabul, çok az dikkat edilen, ancak yüksek değere sahip bir iç görüyle desteklenir.

Cinsel yaşantının bozukluklarına geri giden nevrozlar, ağulanma (entoksikasyon) ve imsak (abstinens) görüntülerine büyük klinik benzeyiş koyarlar ortaya.

Keyif verici zehirli maddeleri (alkaloit) kullanma alışkanlığı dolayısıyla beliren ağulanma ve imsak belirtilerine.

LİBİDO KURAMI

Cinsel heyecanın kimyasal temeli üzerine yapılan bu tahminler, cinsel yaşantının tinsel (psişik) dışlanmasına egemen olma yolunda yarattığımız yardımcı düşüncelerle uyuşmaktadır.

Nicedir, değişebilir güç olarak saptadık *libido* kavramını. Cinsel heyecan alanındaki değişme ve süreçleri ölçebilecek bir güç.

Bu libidoyu, tinsel süreçlerin ardında genel olarak bulunan enerjiden, ayrı kaynağa sahip olmasıyla ayırıyor ve ona, nicel bir karakter veriyoruz.

Libido enerjisiyle öbür tinsel enerjiyi ayırırken, organizmanın, cinsel süreçleri, özel bir kimya yardımıyla, beslenme süreçlerinden ayırdettiği koşulunu öne sürüyoruz.

Bozuklann (sapıklann) ve psikonevrozlann çözümlemesi, bu

cinsel heyecanın, salt sözü geçen cinsellik bölümlerinden değil, bütün beden organlarından çıktığı görüşüne götürmektedir.

Böylece, tinsel (psişik) temsilcisine *ben-libidosu* diyeceğimiz, üretimi, büyümesi veya küçülmesi, bölünmesi veya itilmesi, gözlenen psikoseksüel görünümleri (fenomen) sağlayacak libido quantum'u görüşüne varıyoruz.

Ben libidosu, çözümleyici incelemeye çok rahat açıktır. Ancak, cinsel nesneleri kavrayacak tinsel (psişik) kullanıma vardığı, *nesne libidosu* olma durumunda. O halde, ben libidosu'nu, nesnelerde yoğunlaşmış, onlarda saptanmış veya bu nesnelerden ayrılmış, o nesnelerden başkalarına, bu konumlardan, bireyin cinsel işlevliğine (doyuma, yani, libidonun bölümsel veya geçici olarak sönmesine varan işlevliğe) aktarılmış olarak görüyoruz.

Adı geçen aktarma nevrozları denen nevrozların (histeri, zorlama nevrozlar) psikanalizi, kesin bir içe bakış sağlar bize.

Nesne libidosunun yazıtı (kaderi) konusunda, o libidonun, nesnelerden doğduğunu, belli gerilim durumlarında bir süre oyalandığını ve sonunda ben-libidosu olmak üzere ben'e döndüğünü söyleyebiliriz.

Nesne libidosuna karşıt olarak, ben-libidosu'na *narsist-libido* da diyoruz aynı zamanda.

Psikanaliz alanından, aşılmasına izin verilmeyen bir sınırın ötesine, narsist libido ülkesine bakar gibiyiz ve her ikisi (psikanaliz, narsist libido) arasında bir bağlantı tasarlıyoruz.[70]

Narsist libido veya ben libidosu, büyük bir depo gibi görünüyor. Nesnelere, bu depodan gönderilen güçle sahip çıkılır. (Cinsel nesneler, bu depo aracılığıyla belirlenir.) Nesneler bu depoya yeniden geri döner. Ben'in, narsist libido yönünden ele geçirilmesi, ilk çocukluk yıllarında

(70) Almanca "zevk" sözcüğünü kullanırken, hazırlayıcı cinsel heyecanların (biraz doyum ve cinsel gerilim katkısı sağlayan heyecanlar) metinde sözü edilen rolünü hesaba katar. Çift anlamlıdır "zevk" sözcüğü, cinsel gerilimin algılanması ("zevkim var" demek "yapmak istiyorum" demektir Almancada. "Yapma itkisi duyuyorum" demektir) ve doyumu dile getirir.

gerçekleşmiş bir ana durum olması, libidonun sonraki bildirileriyle gizlense de, bu bildirilerin ardında varlığını sürdürür.

Nevrotik ve psişik bozukluklar hakkındaki bir libido kuramının görevi, gözlenen görüntüleri (fenomenleri) ve geliştirilmiş süreçleri, libido ekonomisinin terimleri içine almaktır.

Ben libidosunun serüvenine, özellikle daha derin psikotik bozukluklar söz konusu olduğunda, daha büyük bir anlam yükleneceğini tahmin etmek kolaydır.

Araştırmamızın aracı olan psikanaliz, bize, nesne libidosunun değişmeleri hakkında bilgi sağlar.[71] Ben'e etki eden öbür enerjilerden, ben libidosunu doğrudan doğruya ayırdetmeye yarar.[72]

Libido kuramının daha ileri götürülmesi, böylece, geçici olarak, salt kurgu (spekülasyon) alanında olanaklıdır.

Ancak, C.G. Jung'un yaptığı gibi, libido kavramından (psişik itki gücüyle libido birleşmiştir bu kavramda) vazgeçilirse, şimdiye değin yapılan psikanalitik gözlemin yararı bir yana bırakılmış olur.

Cinsel itki uyarılarının, başkalarından ayrı olması ve böylece, libido kavramının, salt cinsel itki uyarısına özgü kalması, cinsel fonksiyonun, apayrı ve yukarda tartıştığımız kimyasını güçlü biçimde destekler.

ERKEK VE KADININ AYIRDEDİLMESİ

Kadın ve erkek öz çizgisinin, kesin biçimde ayrılmasının, ilk kez ergenlikte kendini gösterdiği bilinmektedir.

Kişioğlunun yaşantısını, çok geniş ölçüde etkileyen kadın-erkek ayırımı, daha çocuklukta bilinir. Cinsellik belirtilerinin (utanma, iğrenme, acıma v.ö.) gelişimi, kızlarda erkenden ortaya çıkar. Erkek çocuktakinden daha az direnç görür.

Cinsel geri itilmeye eğilim, genellikle daha büyük görünür. Cinselliğin bölümsel itkileri kendini belli ettikçe, edilgen (pasif) biçimi yeğ tutar onlar.

(71) Bu sınırlama, psikanalize, "aktarım nevrozları"ndan başkasının da, daha büyük çapta elverişli olmasından beri, önceki geçerliliğine sahip değildir.

(72) Yukarıki görüşe bkz.

Erojen bölgelerin otoerotik işlevliği, her iki cinste de aslında aynıdır. Bu uzlaşma, bir cinsellik ayrımı olanağı (sonradan ortaya çıkan biçimiyle bir ayrılık) çocuk için söz konusu değildir.

Otoerotik ve mastübatorik cinsel dışlaşmaları dikkate aldıkta, küçük kızın cinselliğinin, erkeksi bir öz çizgiye (karaktere) sahip olduğu söylenebilir.

"Erkeksi" ve "kadınsı" kavramlarına daha belirgin bir içerik verilseydi, libidonun, kurala ve yasaya uygun olarak, erkeksi öz çizgiye sahip olduğu ileri sürülebilirdi. Onun, kadında veya erkekte olması durumu değiştirmez. Libidonun nesnesi (kadın veya erkek) önemli değildir.[73]

Çift cinsellik görüşünü öğrendiğimden beri, bu görüşü ölçüt (standart) ve kendi görüşüm olarak savunuyorum. Çift cinselliğe şans tanımadan, erkek ve dişinin gözlenen cinsel dışlaşmaları güç anlaşılır.

Erkek ve Kadında Öncü Bölgeler. Yukarıdakinden ayrı olarak yalnız şunu söyleyebilirim: Kızlarda öncü erojen bölge, erkeklerdeki üreme organına eş değerli klitoris bölgesidir. Küçük kızlarda, mastürbasyonla ilgili olarak neyi deneyleme olanağı buldumsa klitorisle karşılaştım. Sonraki cinsellik fonksiyonları için anlam taşıyan cinsellik bölümleriyle değil.

Kız çocuğun, baştan çıkarma etkisi altında, klitoris mastürbasyonundan başkasına ulaştığından kuşkuluyum. Böyle bir noktaya ulaşılsa bile, son derece kural dışıdır o.

Küçük kızlarda cinsellik heyecanının, kendiliğinden, sık sık boşalması, klitorisin kasılıp gevşemesinde dışlaşır. Öbür cinsin cinsel dışlaşmalarını, kız çocuk, ayrı bir uyarıma gerek kalmaksızın, klitorisinin sertleşmesiyle doğru olarak yargılayabilir. Bunu yaparken, sadece, kendi cinsel sürecinin duyumlarını erkek çocuğa aktarır.

Küçük kızın kadın olmasını anlayabilmek için, bu klitoris heyecanlarının, daha ileri kategorileri anlaşılmalı. Erkek çocuğa, libidonun büyük itilimini sağlayan ergenlik, kız çocukta yeni bir geriye itki dalgasıyla kendini belli eder. Bu dalga, klitoris cinselliğini ilgilendirir özellikle.

(73) Bkz. Zur Einführung des Narzissmus, Jahrbuch für Psychoanalyse, VI, 1913 (Ges. Werke, c. X, s. 138-170). Narsislik deyimi, yanlış olarak sanıldığı gibi Naecke yönünden değil, H. Ellis yönünden yaratılmıştır.

Erkek cinsel yaşantısının bir bölümü de bu dalgayla geri itilmiştir.

Ergenlikteki bu geri itilmeyle, kadında cinsel engellerin güçlenmesi, erkeğin libidosunu uyarır (tahrik eder) ve kendini yadsıyan, cinselliğini yalanlayan kadında, tam kapasiteyle ortaya çıkan cinsel aşırı değerlendirme de artar.

Klitoris, cinsel akt sırasında sertleştiğinde, heyecanı komşu bölgelere iletme rolünü sürdürür. Tutuşturmaya yarayan bir kav gibidir.

Bu aktarmanın tamamlanması için bir süre zaman geçmesi gerekir. O sıra, genç kadın duyarsızdır. Sürebilir bu duyarsızlık, klitoris heyecanını aktarmayı kabul etmezse kadın. Heyecan aktarımı, çocukluktaki bol işlevlikle önceden hazırlanmıştır.

Kadının duyarsızlığı, çok kez görünüşte ve yereldir. Rahim girişinde duyarsız olan kadın, klitoris veya başka bölgelerde hiç de heyecansız değildir.

Bu erojen duyarsızlıklara, aynı biçimde, geriye itilmeyle koşullanmış tinsel (psişik) duyarsızlıklar eşlik eder.

Erojen uyarılabilirliğin, klitoristen rahîm girişine aktarılmasını başarınca, kadın, sonraki cinsel işlevliğini yönetecek bölgeye ulaşır.

Halbuki erkek, kendi erojen uyarılabilirlik bölgesini değiştirmez.

Önder erojen bölgenin bu değişimi, ergenliğin geriye itme işlemiyle birlikte (çocuksu erkekliğin geride bırakılmasını sağlayan türden geriye itme), kadının nevroza, özellikle histeriye yakalanmasının belli başlı koşullarındandır. Bu koşullar, kadınlık yapısıyla, böylece, içten bağlantılı oluyor.

NESNEYİ BULMA

Ergenlik sürecinde, cinsellik bölgelerinin üstünlüğü saptanır. Erkekte, sertleşen organ, yeni cinsel ereği, cinsel bölgeyi heyecanlandıran beden boşluğuna yol aramayı gösterirken, çocukluktan beri işlenen nesneyi bulma olgusu belirir.

Başlangıçta cinsel doyum yiyecek alımıyla bağlantılı olduğundan, cinsel itki, kendi bedeni dışında, ana göğsünde cinsel bir nesne bulmuştur.

Sonradan, ana göğsünden zevk almaktan uzaklaşır çocuk. Belki, kendisine doyum duygusu sağlayan organın ilişkin olduğu kişiyi (ana-

yı) tam anlanuyla tanıdıktan sonra olur bu.

Böyle bir durumda, cinsellik itkisi, kural olarak otoerotiktir. Ana göğsündeki çocuğun her sevgi ilişkisine örnek olması temelsiz değildir. Nesneyi bulma, aslında, bir yeniden bulmadır.[74]

Emme Zamanının Cinsel Nesnesi. Ancak, cinsel ilişkilerin bu ilki ve en önemlisi, cinsel işlevliğin, yiyecek alınmından ayrılmasından sonra da önemli bir parça bırakır geride. Bu parça, nesne seçimini hazırlayarak, yitirilen mutluluğun yeniden ortaya konulmasına yardımcı olur.

Çocuk zamanla, kendi çaresizliğine yardım eden ve kendi gerekimini doyuran öbür kişileri *sevmeyi* öğrenir. Bu sürece, gizil (latans) zaman denir.

Bu sevme, dadı-meme çocuğu ilişkisi örneğine uygundur. Belki, en ince duyguları ve çocuğun bakıcıya verdiği değeri cinsel sevgiyle eş tutmak irkilticidir. Daha kesin psikolojik bir inceleme, bu özdeşliği, her kuşkunun ötesinde saptayabilir demek istiyorum sadece.

Çocuğun bakıcısıyla ilişkisi, çocuk için, erojen bölgeleri cinsel olarak heyecanlandıran ve doyuran tükenmez bir kaynaktır. Özellikle

(74) Gündelik görüşte hiç de çift anlamlı olmayan "eril", "dişil" kavramları, bilimde, en karışık kavramlardandır. En az üç noktada birbirinden ayrılır:

a. Etkinlik edilgenlik noktasından,
b. Biolojik açıdan,
c. Sosyolojik bakımdan.

Bu üçünden birincisi temeldir ve psikanalizde kullanılır. Libidonun, yukarıda, erkeksi olarak tanımlanmasından (tasvir edilmesinden) ereklenen budur. Çünkü itki, tüm (daima) etkendir. Edilgen bir ereğe yöneldiğinde bile.

İkinci anlam (biyolojik anlam) yoruma elverir. Burada, eril ve dişilik, tohum ve yumurta ve onlardan doğangörevler aracılığıyla belirlenmiştir.

İşlevlik ve onların yan dışlaşmaları, daha güçlü kas gelişimi, saldırı, libidonun daha büyük yoğunluğu, biyolojik erkeklik kavramıyla kaynaşmıştır, ancak ona zorunlu olarak bağlanmamıştır.

Çünkü, bu özelliklerin dişilerde de görüldüğü hayvan türleri vardır.

Eril ve dişilin üçüncü anlamı, içeriğini, gerçek eril ve dişillerin gözlenmesiyle elde eder, biyolojik ve tinbilimsel (psikolojik) anlamda, salt erkeklik ve kadınlık bulunmadığı sonucunu verir.

Ona göre her birey, kendi biolojik cinsellik öz çizgisiyle (karakteriyle) öbür cinsin biolojik öz çizgilerinin karışımı, etkenlik ve edilgenliğin birleşmesi demektir. Bu tinsel öz çizgiler (karakterler) biolojik alana bağlı olabilir de olmayabilir de.

bakıcı (kural olarak anne) çocuğu, cinsel yaşantısından gelme duygularla düşünür, okşar, sever, sallar ve tam geçerli bir cinsel nesne yerine koyar.[75]

Şefkatiyle, çocuğunun cinsel itkisini uyandırdığı ve bu itkinin ileriki yoğunluğunu hazırladığı söylenseydi dehşete düşerdi anne. Cinsellik dışı sevgiden söz eder durur o. "Salt" sevgiden. Çünkü, kendine göre, temizlik sırasında, çocuğun üreme organlarına, kaçınılmaz olanın dışında heyecan vermemeye dikkat etmektedir.

Ancak, cinsel itki, salt cinsel bölgenin heyecanlanmasıyla uyanmaz. Biliyoruz bunu. Şefkat denilen şey, etkisini şaşmaz biçimde, cinsel bölgelerde gösterir.

Bütün tinsel yaşantı, bütün ahlaki ve tinsel (psişik) kapasiteler için itkinin ne büyük bir anlam taşıdığını anlarsa, kendini kınamaktan vazgeçer anne. Sevgiyi çocuğuna öğrettiğinde görevini yapmıştır yalnızca. Çocuk enerjik cinsel gerekimle dolu, yetenekli bir insan olacak ve yaşantısında, bu itkinin sürüklediği her şeyi uygulayacaktır.

Anne baba şefkatinin fazlalığı, zararlıdır. Cinsel olgunluğu hızlandırır. "Şımartır." Şımarıklık, sonraki yaşantıda, sevgiden bir süre uzak kalmaya ve ondan çok az zevk almaya yol açar.

Çocuk, anne babanın şefkatine, doymayan bir istek gösterirse, büyük şefkate yönelik ana baba, sevgisiyle, çocuğun nevrotik sayrılığını erken uyandırırsa, sonraki nevrozluğun ön belirtileri çıkar karşımıza. Nevrotik ana babanın, bozukluklarını çocuklarına aktarmaları konusunda, kalıt bırakmaktan (miras bırakmaktan) daha dolaysız yollar bulunduğu bu örnekten anlaşılıyor.

Çocukluk Sıkıntısı. Çocuk, daha ilk yıllarda, bakıcılarına bağımlı olmalarının, cinsel sevginin yapısından geldiğini anlatacak biçimde davranır. Çocuğun sıkıntısı, sonuçta, sevilen kişiye özlemi dile getirmenin anlatımından başka bir şey değildir.

Dolayısıyla o, her yabancıyı endişeyle karşılar. Karanlıktan korkar.

(75) Psikanaliz, nesne bulgusunun iki yolu olduğunu öğretmiştir. Birincisi metinde sözü edilen ilk çocukluk örneğine dayanma, ikincisi narsistik, yani kendi ben'ini araştırma ve onu, başkasının ben'inde bulma yoludur.

İkinci yol, patolojik doğuşlar için, büyük ve özel bir anlama sahiptir. Ancak, burada ele alınan bağlama uymaz.

Çünkü, karanlıkta sevdiklerini göremez. Sevdikleri ellerini tutunca sakinleşir.

Çocuğun korkusunu, bakıcıların anlattığı cin, peri öykülerine yüklersek, onları abartmış oluruz. Sıkıntıya yönelik çocuklar, başkalarına vermedikleri dikkati verirler böyle öykülere.

Çocuklar, aşırı derecede büyük, zamansız gelişmiş veya şımartmayla ön planı almış cinsel itki dolayısıyla sıkıntıya yönelirler. Libidoyu tedirginliğe dönüştürür. Onu doyuma vardıramaz gibi.

Böylece, yetişkin, doyumsuz libido dolayısıyla nevrotik olduğunda sıkıntısı açısından, bir çocuk gibidir. Sevgisine güveneceği kişinin varolmadığı korkusuna kapılır. Bu boğukluğu en çocukça önlemlerle (tedbirlerle) yatıştırmaya çalışır.[76]

Anne babanın şefkati, çocuğun cinsel itkisini erkenden, yani, ergenliğin bedensel koşulları verilmeden ortaya çıkarmaktan kaçınır, tinsel (psişik) heyecanın, anlaşılmaz biçimde patlak vermesini (cinsel istemde patlak vermesi) önlerse, çocuğun olgunluk çağında, cinsel nesnesini seçmesine yardımcı olma görevini yerine getirmiş olur. Çocuğa, küçüklüğünden beri, köreltilmiş diyebileceğimiz libidoyla, sevdiği kişileri cinsel nesne olarak seçmek kalır o zaman.[77]

(76) Bu kanıyı "canavarca" bulan, anneyle çocuk arasındaki ilişkiyi aynı anlamda ele alan Havelock Ellis'i okumalıdır. "Das Geschlechtsgefühl, s. 16).

(77) Çocukluk endişesinin kaynağı hakkındaki açıklamayı, üç yaşında bir çocuğa borçluyum.

— Teyze. Konuş benimle. Korkuyorum. Çok karanlık.

Karanlık bir odadan böyle sesleniyordu çocuk:

Teyzesi yanıtlıyordu:

— Ne çıkar bundan? Göremezsin ki beni.

— Olsun, biri konuşunca aydınlık demektir.

Dolayısıyla, karanlıktan değil, sevdiği birini görmemekten korkuyordu çocuk. Onun varlığını anladığında sakinleşeceğini söylüyordu.

Nevrotik endişenin libidodan doğduğu, onun değişik bir süreci olduğu ve libidoyla ilişkisinin, sirkenin şarapla ilişkisini andırdığı, psikanaliz araştırmasının en anlamlı sonuçlarından biridir.

Bu sorunun daha iyi bir tartışması için "Vorlesungen zur Einführung in die Pschoanalyse" adlı çalışmama bkz. (1917. Ges. Werke c. XI). Yalnız, orada da bitimsel (nihai) bir açıklama yapılmamıştır.

Ancak, cinsel olgunlaşmanın gecikmesiyle, başka cinsel engeller yanında, akrabayla cinsel ilişkiden çekinilmesini sağlayacak ahlak kurallarını benimseyecek zaman kazanılmıştır. Bunlar, çocuklukta sevilen kişileri kan akrabası olarak, nesne seçiminin dışında bırakır.

Akrabayla cinsel ilişki korkusunun dikkate alınması, her şeyden önce, toplumun bir kültür gerekimidir. Toplum, her türlü cinsel ilginin aile içinde tüketilmesinin önüne geçme yollarını araştırır. O ilgileri, daha yüksek toplumsal birimlerde kullanır. Bu nedenle, her türlü araçla, her bireyde, özellikle erkekte, çocukluk sırasında tek ölçüt olan aileyle bağlantıyı gevşetir.[78]

Nesne seçimi, önce, imgelemde (tasavvurda) yapılır, henüz olgunlaşmamış bir gencin yaşantısı başka bir olanağa sahip değildir. Salt, uygulamaya yönelik olmayan imgelere döner o.[79]

Bu imgelerde, her insan, çocuksu eğilimlerini ortaya döker. Bazı bedenlerde kopyası görülen çocuksu eğilimler güçlenir. Onlar arasında, her şeyden önce ve düzenli bir sıklıkla, cinsel çekim sırasında ayrımlaşmamış bir cinsel uyarı çarpar göze. Çocuğun, ana babaya, erkek çocuğun ana, kız çocuğun baba yönünde uyarısıdır bu.[80]

(78) Çocuğun nesne seçimi üzerine söylenmiş "şefkatli akım" deyimiyle krş.

(79) Yasak sevisel (yasak çiftleşme) engel, belki, insanlığın tarihsel olarak edindiklerine dahildir ve öbür ahlâk tabuları gibi, çok bireyde, organsal kalıtımla saptanmış olmalıdır. (Totem ve Tabu'ya bkz. 1913, Ges. Werke, c. IX).

Bununla birlikte, psikoanalitik çalışma, bireyin gelişme zamanlarında, yasak sevi isteğiyle ne denli mücadele ettiğini ve o isteği, fantazi ve dahası, gerçeklik alanına nasıl aktardığını göstermiştir.

(80) Ergenlik çağı hayalleri, çocuklukta bırakılmış, çocuksu cinsel araştırmayla bağlantılıdır.

Onlar bütünüyle veya büyük ölçüde bilinçsiz alıkonulmuş hayallerdir. Böylece, çok kez bir tarihlemeden kaçarlar. Çok katlı arazların doğuşunda büyük anlama sahiptirler. O arazların ilk adımını biçimler ve içinde, geriye itilmiş libido ögelerinin doyum bulduğu biçimleri ortaya koyarlar.

Ergenlik çağı hayalleri, gece, düş olarak bilince çıkan hayallerin temelidir. Düşler, çok kez, uyanıklıktan geri kalan uyarıların (günün artığı olan uyarılar) desteği ve etkisiyle, böyle hayallerin yeniden yaşanmasından ibarettir.

Ergenliğin cinsel hayalleri arasında, genellikle ortaya çıkması ve bireyin

Açıkça, yasak sevisel olan bu imgelerin yenilmesi ve atılmasıyla, ergenliğin en anlamlı tinsel oluşumlarından biri yerine getirilmiştir.

Ana baba otoritesinden kurtuluştur bu. Kültür, gelişiminde çok anlamlı bir adım olan eski-yeni kuşak karşıtlığı buradan doğar.

Gelişme süreci evrelerinden her birinde, (bireyler bu evreleri geçirmelidir), çocukluk eğilimlerinden bir bölümü alıkonulur. Böylece, ana-baba otoritesini hiç bir zaman yenememiş ve ana baba şefkatini üzerlerinden atamamış veya çok az atabilmiş kişiler çıkar ortaya.

Özellikle kız çocuklardır bunlar. Ergenlikten çok sonra bile çocukluklarındaki sevginin etkisinden sıyrılamamış çocuklar. Onların, evliliklerinde, eşlerine gerekeni veremeyişleri öğreticidir. Soğuk eştirler, cinsel yönden duyarsızdırlar. (Onların, ergenlikten sonra bile, ana babaya karşı çocuklukta gösterdikleri sevgiden sıyrılamayışı, ana babayı sevindirir halbuki.)

Ana babaya karşı, görünüşte cinsel olmayan sevgiyle cinsel sevginin

deneyiminden (Erlebnis) büyük ölçüde bağımsız olmasıyla ayrıcalık kazanan bazısı başta gelir.

Ana babanın cinsel ilişkisini gözetlediğini düşünmek, erken yaşta baştan çıkarılmak, iğdiş edilme tehditi altında bulunduğunu düşünmek, ana rahminde bulunduğunu düşünmek, başta gelen hayaller arasındadır.

Yetişkinin, ana babasına, şimdiki ve çocukluktaki ilişkisi arasındaki ayrımdan doğan "aile romanı"ndan söz etmek gerekir ayrıca.

Bu hayallerin mit'e ilişkisini de son örnekle ilgili olarak O. Rank "Kahramanın Doğuş Miti"nde göstermiştir (1909).

Oedipus kompleksinin, nevrozların ana kompleksi olduğu, nevrozların içeriğindeki ana parçayı biçimlediği haklı olarak ileri sürülür. Çocukluktaki cinsellik, orada doruğuna ulaşır.

Yeni doğan her bebeğe, Oedipus kompleksine egemen olma görevi düşer. Onu başaramazsa nevroza yakalanır.

Psikanaliz çalışmasının ilerlemesi, bu Oedipus kompleksinin anlamı üzerinde daha keskin biçimde durulmasına yol açmıştır. O kompleks, psikanaliz yandaşlarını, karşıtlarından ayırmanın ölçüsü olmuştur.

Başka bir yazısında (Das Trauma der Geburt, 1924), Rank, anaya olan bağlantıyı, embrional zamana geri götürür. Böylece Oedipus kompleksinin biolojik temeli kendini gösterir.

Yasak sevisel engeli (akrabayla cinsel ilişki engeli) Rank, doğum sıkıntısının travmatik itkisiyle açıklayarak bizden ayrılır.

aynı kaynaktan beslenmesi, öğreticidir. Yani, ana babaya karşı duyulan sevgi, çocukluk libidosunun onlar üzerinde saptanmasından ibarettir.

Psikoseksüel gelişimin bozukluğu derinleştikçe, yasak sevisel nesne seçiminin anlamı o denli açık olarak kendini gösterir. (Yasak sevisel nesne seçimi: akrabayla cinsel ilişki ç.n.) Psikonevrotiklerde cinsel reddetmenin sonucu olarak, nesne bulgusu yönündeki psikoseksüel işlevliğin bütünü ve büyük bir bölümü hiçbilinçte (bilinç altı) kalır.

Olağanüstü büyük şefkat gerekimi içindeki ve cinsel yaşantının gerçek istekleri önünde dehşete düşmüş kızlar için, kendilerini, bir yandan, cinsel olmayan sevgi idealine vermek, öte yandan yaşantıları boyunca anne-babalarına ve kardeşlerine karşı ayakta tuttukları libidolarını, kendilerini kınamadan açığa vurabilecekleri bir şefkatin arkasında gizlemek karşı durulmaz bir çabadır.

Psikanaliz, böyle kişilerin, kendi kan akrabalarına, sözcüğün genel anlamıyla *âşık* olduğunu rahatça kanıtlayabilir. Böyle bir sevgide, arazların ve başka sayrılık (hastalık) dışlaşmalarının yardımıyla, hiçbilinçsel (bilinç altı) düşüncelerini bilince aktarır onlar.

Sağlıklı bir kişi, talihsiz bir sevgi deneyimi (yaşantısı) sonucu sayrılanırsa, böyle bir sayrılamanın mekanizması, libidonun, çocuklukta yeğ tutulan kişilere geri dönmesi olarak ortaya konulabilir.

Çocukluktaki Nesne Seçiminin Sonraki Etkisi. Libidosunun, yasak sevisel saplantısından kaçınabilen, onun etkisinden bütünüyle kurtulmuş olmaz.

Genç erkeğin, ilk ciddi sevgilisinin, anne veya babasını andırması, bu gelişim evresinin açık bir izidir. Genç erkek bu yüzden olgun bir kadına, genç kızsa, otorite sahibi bir erkeğe vurulur.[81]

Nesne seçimi, bu ön örneklere dayanılarak yapılır. Erkek, her şeyden önce anısında kalan annesini arar. Anne, onu çocukluğundan beri egemenliği altına almıştır.

Eğer, hâlâ yaşamaktaysa, anne kendinin yenilenmesi çabasına karşı çıkar, onu düşmanca karşılar. (Annenin yenilenmesi: çocuğun, annesi yerine yeni bir nesne, sevgili seçmesi ç.n.)

(81) Oedipus masalındaki kaçınılmaz yazıt (kader) üzerine açıklamalarla krş. (Traumdeuting, 8. Baskı, s. 181, Ges. Werke, c. II/III).

Daha sonraki nesne seçiminde, çocuğun ana babaya ilişkisinin bu denli rol oynaması, bu çocukluk ilişkilerindeki her bozukluğun, ergenlikten sonraki cinsel yaşantıda büyük anlanu olduğunu anlamak kolaydır.

Sevenin kıskançlığı da, kökenini çocuklukta bulur. Çocuklukta güçlenir. Ana babanın uyuşmazlığı, mutsuz evlilikler, çocuğun bozuk cinsel gelişimini veya nevrotik sayrılığını (hastalığını) koşullar.

Çocuğun ana babaya eğilimi, ergenlikte tazelenen ve nesne seçiminin yolunu gösteren izlerin en önemlisidir. Ve onların, sadece biridir.

Aynı temele dayanan başka eğilimler, erkeğin, çocukluğuna dayanarak, çeşitli *cinsel diziler* ve nesne seçimi için değişik koşullar biçimlemesine yol açar.[82]

Çevirtimden (İnversiyon) Korunma. Cinsel nesnesi kadın olmayan erkeklere ve cinsel nesnesi erkek olmayan kadınlara *çevirtim* (inversiyon) denir. Nesne seçiminin görevi, karşıt cinsi gözden kaçırmamaktır. Bilindiği gibi, bu görev, belli noktaları harekete geçirmekle yapılır.

Ergenlikten sonraki ilk uyarılar, sürekli zarar görmeksizin, sık sık yanlış yola gider. *Dessoir* haklı olarak, genç kız ve erkeklerin, birbirlerine tapınırcasına bağlandığı arkadaşlıklarda, hangi yasaya uygunluğun kendini gösterdiğine dikkatimizi çekmiştir.

Cinsel nesnenin sürekli çevirtimini püskürten en büyük güç, kesinlikle, karşıt cinsel öz çizgilerin (karakterlerin) birbirini çekimidir. Bu çekim, bu tartışma çerçevesinde açıklanamaz.[83]

Ancak bu etmen, tek başına, çevirtimi dışarda bırakmaya yetenekli değildir. Destekleyici noktalar eklenir buna: Her şeyden önce toplumun otoritesini ortaya dökerek çevirtimi önlemesi gelir.

Çevirtimin ağır suç olarak görülmediği toplumlarda, çevirtimin, pek çok bireyin cinsel eğilimlerine karşılık olduğu bilinmekte.

Öte yandan, annenin ve yetiştirici rolü yüklenen başka kadınların (çocuk üzerinde sorumluluk taşıyan kadınlar) şefkatine değgin,

(82) Über einen besonderen Typus der Objektwahl adlı makaleme bkz. (1910). Ges. Werke, c. VIII, s. 66-67.

(83) İnsanın sevgi yaşantısının, sayılmamış özellikleri, sevmenin zorlayıcı özelliği gibi, sadece çocukluğa geri gitmek ve onun etkisini ele almakla anlaşılır.

çocukluk anılarının, erkek çocuğu kadına yöneltinede enerjik olarak yardımcı olduğu kabul edilebilir. Babanın verdiği cinsel korkutma ve rekabet algıları, erkek çocuğun kendi cinsinden uzaklaşmasıyla sonuçlanır.

Her iki nokta, cinsel işlevliği, özellikle anne yönünden vesayet altında tutulan kız çocuk için de doğrudur. Onlar, kız çocuğun, nesne seçimini normal sayılan anlamda bitimsel (nihai) olarak etkileyen, kendi cinsine karşı düşmanca ilişkisini doğurur.

Erkek çocuğun erkeklerce eğitilmesi (antik dünyada kölelerce) homoseksüelliği destekler görünüyor. Günümüz soylularında, çevirtimin sık görülmesi, soylu kadınların, çocuklarına fazla zaman ayırmaması, çocukların erkek hizmetçilerce eğitildiği gözönüne alınırsa, daha iyi anlaşılır.

Bazı histeriklerde, ana baba çiftinden birinin, sahneden vakitsiz çekilmesi (ölüm, ayrılık, yabancılaşma), sonradan cinsel nesne olarak seçilecek kişiyi belirler (bu durumda, geride kalan çocuğun tüm sevgisini çeker) ve sürekli çevirtime temel hazırlar.

ÖZET

Özet yapmaya çalışmanın zamanıdır.

Nesne ve ereğiyle ilgili olarak, cinsel itkinin sapmalarından yola çıkıp, bu sapmaların doğuştan mı geldiği, yaşantının etkisiyle mi elde edildiği sorusuna vardık.

Bu sorunun karşılığı, psikonevrotiklerde, cinsel itkinin ilişkilerine nüfuz ettiğimizde doğdu. Sayısı çok ve sağlamlardan uzak olmayan bu insan öbeğine (grup) psikanaliz aracılığıyla nüfuz ettik.

Böyle kişilerde her türlü sapıklık eğilimlerinin, bilinçsiz güçler olarak saptanabildiğini, birer araz (semptom) biçimlediğini bulduk ve nevrozun, tabir caizse, bozukluğun negatifi olduğunu söyleyebildik.

Sapıklık eğilimlerinin, imdi bilinen geniş yayılımı, sapıklıkların temelinin, insan cinsellik itkisinin gerçek, asıl (kökensel) temel olduğu görüşüne sürükledi bizi. Organik değişmeler ve tinsel (psişik) engeller sonucu, olgulaşma sırasında, normal cinsel davranışı geliştiren insan cinsellik itkisinin...

Akıl temeli, çocukluk çağında bulabileceğimizi umduk. Cinsel itki yönünü sınırlandıran güçler arasında, utanma, iğrenme, acıma, ahlak ve

otorite gibi toplumsal kuruluşlara baş yeri verdik. Böylece, normal cinsellik yaşantısından her belli sapışta, bir gelişim engeli ve çocukluk baş gösterdi.

Asıl temelin değişmelerindeki anlamı ön plana almalıydık. Bu değişmelerle, yaşantının etkileri arasında bir karşıtlık değil, bir işbirliği ilişkisi kabul etmeliydik.

Öte yandan, o temel, karmaşık olması gerektiğinden, cinsel itkinin kendisi, çok etmenden bir araya getirilmiş ve sapıklıkta öğelerine ayrılmış olmalıydı.

Böylece, sapıklıklar, bir yandan normal gelişimin engelleri, öte yandan çözülmesi olarak tanımlanabilirdi.

Her iki görüş, yetişkinin cinsel itkisinin, çocuk yaşantısının çok katlı uyarımının, bir birlikte ve tek erekli bir çabada özetlenmesi aracılığıyla doğduğu görüşünde toplandı.

Psikonevrotiklerde sapık eğilimlerin ağırlığını açıkladık sonra. Açıklamada, yan yolların, ana sel yolunun yan yollardan beslenmesini "geriye itme"yle tanımladık ve cinsel yaşantıyı, çocukluk çağında dikkate almaya yöneldik.[84]

Çocuklar için, cinsel itkinin kabul edilmemesini ve çocuğun cinsel dışlaşmalarının, kurala karşıt görünümler sayılmasını üzücü bulduk. Çocuğun, cinsel işlevlik tohumunu birlikte getirmesi ve beslendiği sırada cinsel doyum sağladığı, "emme" işlevliğinde bu zevki tazelemeye çalıştığı gerçek göründü bize.

Ancak, çocuğun cinsel işlevliği, öbür fonksiyonlarıyla uygun olarak gelişmiyor, 2-5 yaşları arasındaki gizil dönemde kendini gösteriyordu.

Cinsel heyecan, bu dönemde devreye girmemişti. Çoğunlukla, cinsel erekler dışı da kullanılan bir enerji deposu yaratıyordu sadece.

Bu depo, bir yandan, toplumsal duyguların cinsel öğelerini veriyor, öte yandan, geriye itme ve tepki biçimleme yoluyla, sonraki cinsel engelleri yerleştiriyordu.

Böylece, cinsel itkiyi belli sınırlar içinde tutmak üzere belirlenmiş güçler, çocuklukta büyük ölçüde sapık cinsel uyarımların ortadan kaldı-

(84) Frenzci'nin hayal dolu, ancak ilhamlı yazısını anmanın yeridir. (Versuch einer Genitaltheorie 1924). Orada, yüksek hayvanların cinsel yaşantısı, biolojik gelişim tarihlerinden türetilmektedir.

rılmasıyla (o uyarımlar pahasına) ve eğitim yardımıyla kurulmuş olurdu.

Çocukluktaki cinsel uyarımların bir başka bölümü bu yolda kullanılmaz ve kendini cinsel dışlaşmalar olarak gösterirdi.

Çocuğun cinsel heyecanının, çok katlı kaynaktan çıktığı anlaşılmaktaydı. Onların başında, erojen bölgelerin duyarlı heyecanıyla ortaya çıkan doyum gelirdi. Belki her deri bölgesi, her duyum organı, her organ, erojen bölge olarak görev yapabilirdi. Ancak, heyecanları, belli organsal düzeneklerle önceden belirlenmiş erojen bölgeler bulunmaktaydı.

Dahası, cinsel heyecan, bir büyük süreç dizisinin yan ürünü gibi doğardı. Bu süreçler, belli bir yoğunluk kazanınca olurdu bu. Bütün güçlü heyecan hareketlerinde acıyla karışırdı.

Gizil dönemde, bütün söz konusu kaynaklardan gelen heyecanlar bir arada değildi. Her biri, ayrı ayrı kendi ereğini izlerdi. Belli bir zevk elde etmekten ibaret ereğini.

Cinsellik itkisi, çocukluk çağında *merkezleşmemişti*, nesnesizdi, *otoerotikti.*

Üreme organlarının yarattığı erojen bölge, daha çocukluk yıllarından kendini göstermekteydi. Bu, her erojen bölge gibi, uygun duyarlı bir uyarımı doyurma ya da öbür kaynaklardan gelen doyumla, üreme bölgesine özel bir ilişkisi olan zamandaş bir cinsel heyecanı anlaşılmaz biçimde üretme yoluyla olurdu.

Cinsel doyumla, cinsel heyecanın ilişkisini, çoğalma organı bölgesiyle, cinselliğin öbür kaynakları arasındaki ilişki gibi, üzüntüyle söyleyelim, anlayamıyoruz.

Nevrozlar üzerindeki araştırmalarla, çocuğun cinsel yaşantısında itki öğeleri (cinsel itki öğeleri) örgütünün temellerini yakaladık.

İlk ve çok erken bir evrede, ağızsal (oral) erotik ön planı almaktaydı. Bu *doğum öncesi* (prejenital) örgütlerin ikincisi, *sadistlik ve anal erotik*'le karakterize edilirdi.

Çocukta, falüs'ün üstün yeri almasına değin gelişen üçüncü evrede cinsel yaşantı, çocuğun, kendi cinsel bölgeleriyle belirlenirdi.

Çocukluktaki cinsel yaşantının bu erken filizlenmesinin (2-5 yaşları arasındaki filizlenme), zengin, tinsel etkileri olan bir nesne seçimini gösterdiği, araştırmamızın şaşılası sonuçlarından biriydi. Bir başka şaşılası nokta da, o filizlenme dönemine bağlı ve ona karşılık olan evrenin,

tek tek itki öğelerinin bir araya gelmesindeki eksikliğe ve cinsel öğenin güvensizliğine karşın, sonraki bitimsel (nihai) cinsel örgütün anlamlı bir öncüsü olarak değerlendirilmesi gerektiğiydi.

Cinsel gelişimin *ilki zamanlı temeli,* bu gelişimin, gizil dönem boyunca kesintiye uğraması, özellikle dikkate değerdi. İnsanın, daha yüksek bir kültür gelişmesine uygunluk koşullarından biri, aynı zamanda, insanın nevroza eğilimini içeren bir olguydu. İnsana akraba hayvanlarda bildiğimiz denli benzeri bulunamazdı onun. Bu insansal özelliğin kaynağını bulup çıkartmak için, insanın çok eski tarihine geri gitmeliydi.

Çocuklukta, hangi cinsel işlevlik hacminin gelecekteki normal gelişme için zararlı olmadığını söyleyemedik. Cinsel dışlaşmaların karakteri, daha çok mastürbatorik olarak ortaya koyardı kendini.

Ayrıca, baştan çıkarma etkilerinin, gizil dönemi zamansız kesintiye uğrattığını, dahası, onu ortadan kaldırabildiğini; çocuğun cinsel itkisinin gerçekte, o zaman çok biçimli sapık olduğunu, böyle zamansız her cinsel işlevliğin, çocuğun eğitilebilirliğini zarara uğrattığını deneylerimizle saptamıştık.

Çocuğun yaşantısıyla ilgili görüşümüzün eksikliğine karşın, o yaşantının, ergenliğin ortaya çıkmasıyla kendini gösteren değişimlerini incelemeyi denedik. Değişmelerden ikisini, cinsel heyecanın bütün öbür kaynaklarının, cinsel organ bölgelerinin ve nesne bulgusunun egemenliği altına girmesini ölçüt olarak aldık. Her ikisi de çocuk yaşantısında biçimlenmişti.

Birincisi, zevk ve heyecanla bağlantılı, başka durumda bağımsız (ayrı ayrı gerçekleşen) cinsel akt'ların yeni cinsel ereğe, yani, cinsellik ürününü boşaltmaya hazırlayıcı akt'lara dönüşmesinden ibaret bir ön-zevk mekanizmasının kullanılmasıydı. Dev bir zevkle bu ereğe ulaşmak, cinsel heyecana son veriyordu.

Burada, cinsel yapının, kadın-erkek diye ikiye ayrılmasını dikkate almak durumundaydık. Kadın olmak için, yeni bir geriye itme gerektiğini, bu geriye itmenin, çocukluktaki erkekliği biraz ortadan kaldırdığını ve kadını, yönetici cinsel bölgenin değişimine hazırladığını bulduk.

Sonunda, nesne seçiminin, çocuğun ana-babasına ve bakıcısına cinsel eğiliminin, ergenlikte tazelenen izleriyle yönetildiğini ve arada gelişen yasak sevisel korkuyla (akrabayla cinsel ilişki korkusu), cinsel eğilimin, sözü edilen kişilerden, onların benzerlerine uzandığını da belirledik.

Sonunda, ergenliğin geçiş zamanında, bedensel ve tinsel gelişim süreçlerinin, yoğun, tinsel bir sevgi uyarımının, cinsel organlara bir sinir tepkisi vererek, sevgi fonksiyonunun normal olarak istenen birliğini kurana değin, bir süre, bağlantısız olarak, yan yana gittiğini de ekledik.

Gelişimi Bozan Etmenler. Bu uzun gelişim yolunda her adım, bir takılıp kalma noktası ve bu karmaşık kuruluşun her eklemi, cinsel itkinin çözülmesine vesile olabilirdi. Değişik örneklerle tartıştığımız gibi.

Değişik, gelişimi bozan iç ve dış anları vermek ve onlardan doğan aksaklıkların nerede yakalanabileceğini eklemek kalıyordu geride.

Orada bir sıraya dizdiğimiz şeyler, kendi aralarında eşdeğer olamazdı. Tek tek noktaları, kendilerine uygun değerlendirmeye bağlamakta çıkacak güçlükler de hesaba katılmalıydı.

Kuruluş ve Kalıtım. Burada, *cinsel kuruluşun*, doğuştan gelme *değişikliği* anılmalıydı, ilk ağızda. Ağırlık oradaydı. Doğuştan gelme değişikliklerin sonraki dışlaşmalarından çıkarabilirdik bunu. Ancak, her zaman büyük güvenlikle değil.

Cinsel yapının değişmeleri arasında, cinsel heyecanın şu ya da bu çok katlı kaynağının ağırlığını göz önüne alıyor ve böyle yapı değişmelerinin, normal sınırlar içinde de kalsa, son veride dikkate alınması gerektiğine inanıyoruz.

Temelde, başka yardıma gerek kalmaksızın, anormal cinsel yaşantıya yol açan değişmelerin düşünülebileceği kesindir. "Soy bozucu" denebilir onlara ve kalıtımla aktarılmış kötüleşme gözüyle bakılabilir.

Bu bağlamda, dikkate değer bir gerçeği saptamış bulunuyorum. Psikoterapiyle ele aldığım, ağır histeri, zorlama nevroz v.ö. olaylarının, yarısından çoğunda, benim için babanın evlilik öncesinden kalmış frengisini kanıtlama olanağı çıktı.

Baba, ister omur ilik fitizine, ister ilerleyici felce yakalanmış olsun, isterse, onun frengisi anemnestik olarak saptansın, durum değişmiyordu.

Sonradan nevrotik olan çocukların, kalıtımsal frengi belirtisi taşımadıklarını, böylece, normal olmayan cinsel kuruluşun, frengi kalıtımının son uzanımı olmadığını açıkça belirlemek isterim.

Frengili ana babaları, nöropatik yapının, her zaman ortaya çıkan, veya vazgeçilmez etiolojik koşulu olarak görmüyorsam da, gözlediğim

çakışmayı, rastlantısal ve anlamsız saymıyorum.

Olumlu (pozitif) sapıkların, katılımsal olma koşulları daha az aydınlıktır. Çünkü, incelenmekten kaçmasını bilir onlar.

Bununla birlikte, sapıklıklarda, nevrozlardaki durumun geçerli olduğunu onayacak (kabul edecek) bir neden vardır.

Aynı ailede rastlanan değişik cinsten sapıklıklar ve psikonevrozlar, çok kez öyle dağınıktır ki, erkek üyeler veya onlardan biri olumlu sapık, kadınlar, cinslerinin geriye itme eğilimine uygun olarak olumsuz sapık ya da histeriktir. Durum her iki bozukluk arasında saptadığımız varlık ilişkilerinin iyi bir kanıtıdır.

Daha Başka Etkiler. Bununla birlikte, cinsel yapıda, değişik öğelerin, cinsel yaşantının biçimlenmesini tek başına belirleyeceği görüşü kabul edilemez. Daha çok, bir koşullanma ortaya çıkar ve tek tek kaynaklardan gelen cinsellik akımlarının yazıtına (kaderine) göre, yeni olanaklar doğar.

Bu daha başka, sonuç verici etkilerdir. Halbuki, benzer biçimde tanımlanan cinsel kuruluş, üç ayrı sonuca götürür.

Bütün temeller, anormal sayılan, göreli ilişkilerini sürdürdüğünde ve olgunlaşma sırasında güçlendiği zaman, bitimsel (nihai) sonuç, sadece sapık bir cinsel yaşantı olabilir.

Böyle, normal olmayan yapısal temellerin çözümlenmesine henüz gereğince girilmemiştir. Bununla birlikte, anormal yapısal temelin varlığı durumunda rahatça açıklanabilen olgulara rastlamaktayız.

Söz gelimi, yazarlar, bir dizi saptama sapıklığının, doğuştan gelme cinsel itki güçsüzlüğünü koşul olarak gereksindiği kanısındadır. Kanı, bu biçimiyle savunulamaz görünüyor bana. Ancak bir cinsel itki etmeninin (faktörünün) yapısal güçsüzlüğü, yani üreme bölgesi ereklenirse, (tek tek cinsel işlevlikleri, görev olarak çoğalmaya yönelten bölge) bu kanı anlam kazanabilir.

Çünkü, bu durumda, ergenlikte gerekli olan cinsel kendini bulma başarısız kalacak ve öbür cinsellik öğelerinin en güçlüsü, işlevliğini sapıklık olarak sürdürecektir.[85]

(85) Nevrozda "negatif" olarak ortaya çıkan sapıklık eğilimleri için geçerli değildir bu yalnız. Pozitif denen sapıklıklar için de geçerlidir. Pozitif sapıklıklar,

Geriye İtme. Gelişme sırasında güçlü olarak yerleşmiş öğeler *geriye itilirse* başka bir sonuç gösterir kendini. Bu geriye itme, bir ortadan kaldırma değildir.

Konuyla ilgili cinsel uyarımlar, yine eskisi gibi ortaya çıkar. Ancak, onların ereklerine ulaşmasını önleyen tinsel (psişik) engeller alıkonulur ve çok katlı başka yollara itilir, araz olarak belirene değin.

Sonuç, yaklaşık olarak normal cinsel yaşantı sayılabilir. Çok kez sınırlı, ancak psikonevrotik sayrılıkla bütünlenmiş bir yaşantı.

Bu olgular, nevrotikler üzerinde yaptığımız psikanaliz araştırmasıyla belirlenmiştir. Bu tür kişilerin cinsel yaşantısı, sapıklar gibi başlamış, çocukluklarının bütün bir bölümü, ergenliğe uzanan sapık cinsel işlevlikle doldurulmuştur.

Bu sapık cinsel yaşantı, ergenliğe değin uzanır. Ancak, içsel nedenlerle, ergenlikten önce veya sonra, bir geriye itme tülüne bürünüp nevroza dönüşür. Arada eski uyarınlar yitmemiştir.

"Gençlikte fahişe, yaşlılıkta rahibe" ata sözünü anımsıyor kişi. Ancak, kısa sürmüştür gençlik burada. Sapıklığın, aynı kişinin yaşantısında yerini nevroza bırakması ve bir aile içinde, hem nevrozun hem sapıklığın görülmesi (daha önce değinmiştik buna), nevrozun sapıklığın negatifi olduğu görüşüyle birlikte ele alınmalı.

Yüceltme. Normal olmayan yapısal temelin, üçüncü kendini gösterme noktası, tek tek cinsellik kaynaklarından gelen aşırı güçlü heyecanların, öbür alanlara akmasını ve oralarda kullanılmasını sağlayan, yüceltme olmaktadır. Yüceltme, tinsel yeteneğin, kendi içinde tehlikeli bir temelden, büyük ölçüde artması yolunda yararlanmaya götürür.

Sanat işlevliğinin kaynaklarından biri buradadır. Ve böyle yüceltmenin eksiksiz olup olmadığına göre, yetenekli ve sanatçı yaradılışlı kişilerin karakter çözümlemesi, kapasite, sapıklık ve nevrozun birbirine karıştığı sonucunu verir.

Yüceltmenin bir alt türü, çocuğun gizil döneminde başlayan ve elverişli durumlarda yaşantı boyu süren *tepki biçimleme* yoluyla baskı al-

çocukluktaki eğilimlerin saplantısına geri gitmez sadece. Cinsel akımın öbür yollarının tıkanması sonucu, bu eğilimleregeri dönülmesi nedeniyle ortaya çıkar.
Dolayısıyla, pozitif sapıklıklar psikoanalitik tedaviye elverişlidir.

tına almadır. Bir insanın "karakter"iyle ereklediğimiz şey, büyük ölçüde, cinsel heyecan gereçleriyle ortaya çıkar ve çocuklukta saptanmış itkilerden, yüceltme yoluyla kazanılmış özelliklerden sapık, kullanılmaz uyarıların etkili biçimde baskı altına alınmasıyla belirlenen yapılarla elde edilir.[86]

Çocukluğun, genel olarak sapık cinsel temeli böylece, bir dizi erdemimizin kaynağı olarak değerlendirilebilir. O temel, onlara, tepki biçimleme yoluyla bir atılım kazandırdığı sürece.[87]

İlineksel (Arazi) Olarak Deneyimlenen (Yaşanan). Cinsellikten kurtulmalar ve geriye itme, yüceltme gibi, iç koşullarını hiç bilmediğimiz süreçler karşısında, başka bütün süreçler, anlamca çok geride kalır.

Geriye itme ve yüceltmeleri yapısal temele götüren ve o temelin, yaşantıda dışlaşması sayan, cinsel yaşantının son biçimlenmesinin, her şeyden önce, doğuştan gelme kuruluşun ürünü olduğunu kabul hakkına sahiptir.

Etmenlerin, bu tür birlikte etkimesinde, ilineksel (arazi) olarak çocuklukta ortaya çıkan, sonraki yaşantıya da katılan değiştirici etkilere alan kaldığında, hiç bir iç görü sahibi kuşkuya kapılmaz. Yapısal ve ilineksel etmenlerin birbiriyle ilişkisini değerlendirmek kolay değildir. Kuramda, yapısal etmenlerin etkisine ağırlık tanıma eğilimi vardır. Tedavi uygulaması, ilineksel etmenlerin anlamlılığını ortadan kaldırmıştır.

Yapısal ve ilineksel etmenler arasında bir işbirliği ilişkisi olduğu, onların birbirini dışarda bırakmadığı, hiç unutulmamalı. Yapısal etmen, kendini geçerli duruma getirecek yaşanınları (yaşantı deneyimi) beklemelidir.

İlineksel olan, etki yapabilmek için kişisel yapıya dayanmalıdır. Olguların çoğunda "bütünlenme dizisi" varsayılabilir. Burada, bir etmenin azalan yoğunluğu, öbürünün çoğalan yoğunluğuyla dengeye getiril-

(86) Ergenlikte, normal bir cinsel akımın işe karıştığı gözlenir çok kez. Bu akım, onun iç güçsüzlüğü sonucu, ilk dış engeller karşısında kesilir, sonra geriye dönüşle, sapık saplantı biçiminde yeniden akışa geçer.

(87) Kimi öz çizgi (karakter) özelliklerinde belli erojen öğeler saptanmıştır. İnatçılık, cimrilik, titizlik, anal erotiğin kullanılmasından türer. Hasetse, idrar yolu erotiğinin kullanılmasından.

miştir. Bununla birlikte, dizinin sonunda, aşırı durumların ortaya çıkacağı yadsınamaz.

İlk çocukluk yılları yaşanımlarının (yaşantı deneyleri) ilineksel etmenlerde bir yeğleme (tercih) yapması, psikanaliz araştırmasının varmış olduğu sonuçlardandır. Etiolojik bir dizi, bu durumda, eğilimsel ve kesinsel diye ikiye ayrılır.

Birinci durumda, yapı ve ilineksel çocukluk yaşanımları, birlikte bulunur. İkinci durumda eğilimle, sonraki travmatik yaşanımların birlikte bulunması gibi.

Cinsel gelişmeyi zarara uğratan etmenler, etkilerini, bir *geriye gidiş*, ilk gelişme evresine bir geriye dönüş biçiminde dışa vurur.

Burada, görevimizi, cinsel gelişim için etkili olduğu kabul edilen etmenleri sıralamak, bu etkili güçleri ve onların dışlaşmalarını tanımlamak olarak saptıyoruz.[88]

Erken Ergenlik. Bu etmen, öbür etmenler gibi, tek başına, nevrozun nedenini açıklamaya yetmese de, en azından, nevrozun etiolojisinde güvenlikle saptanabilir. Kendiliğinden erken cinsel olgunluk, çocuğun gizil dönemindeki, kesilme, kısalma ve ortadan kalkmayla dışa vurulur ve bozukluklara yol açar. Bu bozukluklarda cinsel dışlaşmalar kendini gösterir.

Cinsel dışlaşmalar, bir yandan, cinsel engellerin hazır olmayışı, öte yandan, gelişmemiş cinsel organ sistemi dolayısıyla, sadece sapıklık karakteri taşıyabilirler.

Bu sapıklık eğilimleri, kendilerini öylece tutabilirler veya geri itilmeler sonucu, nevrotik arazın hazırlayıcı güçleri olurlar.

Her durumda, çocuğun cinsel bakımdan erken ergenleşmesi, sonradan cinsel itkinin, daha yüksek tinsel (ruhsal) evrelerin istenen egemenliğine girmesini güçleştirir ve itkinin yerini alacak tinsel oluşumların zorlayıcı karakterini (nevrozu) ortaya çıkarır.

(88) E. Zola gibi, insanları iyi tanıyan biri "La Joie de vivre"de, sahip olduğu, olabileceği her şeyi, yaşantısında bütün arzuladıklarını, sevdiği kişilere, karşılık beklemeksizin feda eden bir kızı anlatır. Gönülden gelen bir özveridir bu.

Kızın çocukluğuna, doymak bilmez bir şefkat gerekimi egemen olmuştur. Bu gerekim, bir geri plânda kalma (başka bir kardeşin doğması, papucun dama atılması ç.n.) olayıyla eziyet etme gerekimine dönüşmüştür.

Cinsel erken olgunluk, vaktinden önce cinsel gelişime bakışımlı (paralel) gider çok kez. En ileri gelen ve en yetenekli bireylerin yaşantısında böyledir durum. Onlarda, tek başına ortaya çıkışta olduğu gibi patojen etki yapmamaktadır erken cinsel olgunluk.

Zamansal Etmenler (Faktörler). Erken olgunluk gibi, zamansal sayılan başka etmenler de dikkate alınmalı. Tek tek itki uyarılarının, hangi sırayla deviniye (harekete) geçtiği, yeni itki uyarısının veya tipik bir geriye itmenin etkisiyle karşılaşana değin, kendilerini ne denli bir süre açığa vurdukları, filojenetik olarak saptanmış görünüyor.

Yalnız, bu zamansal birbirini izlemede, onun süresinde olduğu gibi, bitimsel (nihai) sonuçta belirleyici bir etki yapan değişmeler vardır.

Belirli bir akımın, kendisinin karşıtı olan bir akımdan, daha önce veya daha sonra sahneye çıkması, birbirinin aynı değildir. Çünkü, bir geriye itmenin etkimesi, öncesini kapsamaz. Öğelerin bir araya gelişinde zamansal sapma, düzenli olarak, sonuçların sapmasını çıkarır ortaya.

Öte yandan, yoğun olarak kendini gösteren itki uyarılarının tükenmesi, çok kez, şaşırtıcı ölçüde hızlıdır. Sonradan, açıkça homoseksüel olanların, heteroseksüel ilişkisi buna örnek verilebilir.

Çocukluk yıllarının en ateşli çabaları, onların yetişkinin karakterine sürekli olarak egemen olacağı korkusunu haklı göstermez. O çabaların, karşıtlarına yer açmak için gözden yitmesi beklenebilir. ("Zorlu beyler uzun süre egemen olmaz.")

Gelişme sürecinin, böyle karışıklıklarının, hangi noktaya geri götürüleceğini, imlemelerle (imalarla) olsun belirtemiyoruz. Biyolojik, belki de tarihsel sorunların kurduğu, henüz savaş uzaklığına girmediğimiz bir cepheyle karşılaşıyoruz burada.

Kalabilirlik. Zamansız cinsel dışlaşmaların anlamı, kaynağı bilinmeyen tinsel bir etmenle çelişir. Bu etmene, rahatça, tinbilimsel (psikolojik) bir öncülük yüklenebilir ancak.

Cinsel yaşantının bu izlenimlerinin, artan kalabilirliğini erekliyorum bununla.

İleriki sapıklıkta olduğu gibi, kalabilirlik ve saplanabilirlik nevrozlarda da, olgunun bütünlenmesi için kabul edilmelidir. Çünkü, benzer erken cinsel dışlaşmalar, başka kişilerde, zorla yeniden ortaya çıkacak ve cinsel itkinin yaşantı boyu yolunu çizecek denli derin izler bırakmaz.

Belki, nevrozların nedenlenmesinde, ihmal edilmemesi gereken,

başka bir tinbilimsel etken daha vardır. Bu etmen, tinsel yaşantıda, anı izlenimlerinin izlerinin, son izlenimler karşısındaki ağırlığıdır.

Bu etmen, zihinsel eğitime bağlıdır. Ve kişisel kültürün yüksekliğiyle gelişir. Buna karşıt olarak vahşi, "koşulların talihsiz çocuğu" olarak karakterize edilmiştir.[89]

İzlerini, yaşantımızın biçimlenmesinde izleyebileceğimiz özgür cinsellik gelişimiyle karşılıklı ilişki nedeniyle, çocuğun cinsel yaşantısı, aşağı kültür ve toplumlarda, gelecekteki yaşantısı için pek anlamsız, yukarı kültür ve toplumlarda pek anlamlıdır.

Saptama. Biraz önce değindiğimiz tinsel (psişik) etmenlerden yararlanma, çocuğun cinsel yaşantısında, yalnızca ilineksel (arazi) olarak yaşanan uyarımlarla gün ışığına çıkar. Çocukluğun ilineksel olarak, yaşanmış uyarıları (başka çocuklar veya birinci çizgideki yetişkinlerce baştan çıkarma)., anılan tinsel anların yardımıyla, sürekli rahatsızlık olabilecek gereci (malzemeyi) birlikte getirir.

Normal cinsel yaşantıdan, sonraları gözlenmiş sapışların büyükçe bir bölümü, gürünüşte cinsel bakımdan bağımsız çocukluk dönemi aracılığıyla, sapıklarda olduğu gibi, nevrotiklerde de, baştan beri saptanmıştır.

Bunun nedeninde, kişisel yapının uygunluğu erken ergenlik, yüksek kalabilirlik ve cinsel itkinin, yabancı etki aracılığıyla rastlantısal uyarısı pay alır.

Cinsellik varlığını biçimleyen biyolojik süreçleri yeteri kadar bilmiyoruz ve bundan dolayı, tek tek görüşlerden, marazileri ve normalleri anlatacak, yeterli bir kuram biçimleyemiyoruz. Cinsel yaşantı bozuklukları üzerine yaptığımız bu araştırmaların sonucunun doyurucu olmaması bundandır.

(89) Takılıp kalmanın artması, her halde ilk yılların, özellikle yoğun bedensel cinsellik dışlaşmasının başarısıdır.

I

YASAK SEVİ KORKUSU

Tarih öncesi insanın gelişim evrelerini şu üç yolla tanımaktayız:

1. Onun bize bıraktığı anıt ve gereçlerle,
2. Masal, folklor ve efsanelerimizde, dolaylı ya da dolaysız olarak alıkoyduğumuz, sanat, din, dünya görüşüyle,
3. Düşüncesinin, gelenek ve göreneklerimizdeki kalıntılarıyla.

Tarih öncesi insanı, çağdaşımızdır bir anlamda. Bizden çok, ilkele yakın olduğuna inandığımız kişiler vardır. İlkelin, doğrudan doğruya, ardılı, temsilcisi saydığımız kişiler.

Ruhsal yaşantıları özellikle ilginç olan halklarda kendi gelişmemizin ön adımlarını yakalamak için, onları vahşi ya da yarı vahşi olarak tanımlıyoruz.

Bu varsayım, yerindeyse, budunbilimin (entolojinin) sağladığı "doğa halkları tinbilimi"nin (psikolojişinin), psikanalizin sağladığı nevrozların tinbilimiyle karşılaştırılması sayısız uyuşkunluklar göstermelidir ve bildiklerimizin yeni bir ışık altında görülmesine yol açmalıdır.

Bu karşılaştırma için, dış ve iç nedenlerle, budunbilimciler yönünden, en geri kalmış, en yoksul vahşiler olarak tasvir edilen (betimlenen) oymakları, hayvanları arasında bile başka yerde ortadan kalkmış pek çok arkaik türün bulunduğu genç kıta, Avustralya'nın yerlilerini seçiyorum.

Avustralya yerlileri, özel bir ırk sayılır. Fiziksel ve dilsel olarak, yakın komşuları Malinezya, Polinezya ve Mali halklarıyla bir akrabalık

göstermez. Ev ya da sağlam kulübeler yapmayan, toprağı işlemeyen, hayvan, dahası, köpek bile beslemeyen, çanak çömlek becerisini bilmeyen, sadece ele geçirebildikleri hayvan ve çıkarabildikleri köklerle beslene bir ırktır bu. Kral ve oymak başkanı tanımaz. Ortak sorunları yetişkin erkeklerle çözümler.

Yüksek bir varlığa tapınma biçimindeki din yüklenemez onlara. Kıta içindeki susuzluk nedeniyle en güç yaşantı koşullarıyla çarpışan oymaklar, kıyıda oturanlara bakıldıkta daha ilkel bir görünüm içindedirler.

Bu yoksul, çıplak yamyamlardan, kesinlikle, cinsel yaşantılarında bizim anladığımız anlamda olmalarını, cinsel itkilerini büyük ölçüde frenlemelerini bekleyemeyiz.

Bununla birlikte, onların, en seçkin özen ve zorlu bir sınırlamayla, yasak-sevisel (yakın akraba, kan akrabası arasındaki ç.n.) cinsel ilişkiyi erek almaktan kaçındığını öğrenmekteyiz.

Onların toplam toplumsal yapısı, bu düşüncelerine hizmet etmeye veya ona ulaşmaya yöneliktir.

Bütün toplumsal ve dinsel kuruluşların yerini *totemcilik almıştır.* Avustralyalılar'da Avustralya oymakları, küçük boylara veya klanlara ayrılmaktadır. Her biri *totem* 'ine göre adlandırılan klanlara.

İmdi, totem nedir? Kural olarak, yenebilir, zararsız, tehlikeli, korkulan, bütün boyla özel bir ilişkisi olan bir hayvan (ender olarak bir bitki veya yağmur, su gibi doğa gücü.)

Totem, önce boyun (klanın) atasıdır, sonra, koruyucu tini ve yardımcısı. Keramet sorulur ondan.

Bir toteme bağlı olanlar, kendi totemlerini öldürmemek, onun etini yememek, tadını tatmamak gibi bir görevle yükümlüdürler. Bu görevi yerine getirmedikleri takdirde, kendiliğinden doğan bir ceza söz konusudur.

Totem öz çizgisi (karakteri) tek bir hayvan veya varlığa değil, türün bütün bireylerine özgüdür. Bir toteme bağlı olanların (totemdaşların) kutlayıcı danslarla, totemlerinin özelliklerini ve devinilerini temsil ve taklit ettiği şölenler düzenlenir.

Totem, ya ana yanından kalıtımsaldır, ya baba yanından. Birinci yan her zaman temel olabilir, öbür yan, sonradan onun yerini alabilir.

Bir toteme ilişkin olma, Avustralyalıların, bütün toplumsal ilişkile-

rinin temelidir. Bir yandan, bir oymağa ilişkin olmayı koşul olarak alır, öte yandan kan bağlantısını ikinci plâna iter.[1]

Yer ve bölgeye bağlı değildir totem. Aynı toteme bağlı olanlar, birbirlerinden ayrı ve başka toteme bağlı olanlarla, barış içinde birlikte yaşarlar.[2]

İmdi, totemcil sisteme, psikanalizcilerin ilgi göstermesinin nedenleri üzerinde duralım. *Totemin geçerli olduğu hemen her yerde aynı totemin üyelerinin birbiriyle cinsel ilişki kuramaması, birbiriyle evlenememesi yasası geçerlidir.* Totemle bağlantılı bir dıştan evliliktir bu.

Sıkı sıkıya uyulan bu yasa çok dikkate değer. Şimdiye değin, totem kavramı ve özelliği olarak öğrendiğimiz hiç bir şeyden çıkmayan bu yasa veya yasağın totemciliğe nasıl girdiği anlaşılmaz.

(1) Frazer, Totemism and Exogamy, c. I, s. 53. "Totem bağı, modern anlamdaki kan ve aile bağından daha güçlüdür."

(2) Totemcil, sistemin bu kısa özeti, açıklama ve sınırlamasız kalamaz. 'Totem' veya 'totam' adını, İngiliz J. Lang, 1791 de Kuzey Amerika kızılderililerinden almıştır.

Totemcil kurumlar, Avustralyalılar ve Kuzey Amerika kızılderilileri dışında, Okyanus adaları, Doğu Hindistan ve Afrika'nın büyük bir bölümündeki halklar arasında gözlenmiştir ve gözlenmektedir.

Güç yorumlanan kimi izler ve kalıntılar, totemciliğin bir zamanlar, Avrupa ve Asya'nın Ari ve Sami halkları arasında da varolduğu sonucunu veriyor.

Böylece pek çok araştırmacı, insan gelişiminin, zorunlu ve her yerde aşılmış evresini onda bulma eğilimindedir.

Totemcilik sorununu, bu nedenle, özel bir inceleme konusu yapacağım. Konunun, psikoanalitik düşünceyle çözümü yapılacaktır. (Elinizdeki kitabın dördüncü denemesiyle krş.)

Sadece totemcilik kuramının tartışmalı olması yanında, onun olgularının yukarıda yapılmasına çalışıldığı gibi genel tümcelerle (cümlelerle) dile getirilmesi de güçtür. Ayrıllar (istisnalar) ve çelişkiler yüklenmemesi gereken bir düşünce yoktur.

En ilkel ve tutucu halkların bile, belli anlamda eski halklar olduğu ve arkalarında, uzun bir zaman bıraktığı unutulmamalıdır.

Böylece şimdi totemci olan halklar arasında bile totemcilik saf değil, iyice bozulmuş biçimiyle vardır. Totem, öbür toplum ve din kurumlarına karışmıştır. Başlangıçtaki özelliklerinden uzaklaşmıştır.

Güç olan, neyi geçmişin sadık bir kopyası olarak güncel ilişkilere yükleyebileceğimiz, neyi geçmişin bozuk biçimi sayacağımızı saptamaktır.

Kimi araştırmacıların, dıştan evliliğin temelde (başlangıç zamanı ve anlam açısından) totemcilikle ilgili olmadığını, ancak, evlilik sınırlamalarının zorlamasıyla sonradan her ikisinin birbirine bağlandığını kabul etmelerine şaşmamalı. Her halde, totemcilikle dıştan evlilik arasında bir ilişki, daima söz konusudur ve çok sağlamdır.

Bu yasağın anlamını biraz tartışalım:

a. Onun çiğnenmesi, öbür totem yasaklarında olduğu gibi (söz gelimi, totem olan hayvanı öldürmek) suçluyu otomatik denecek biçimde cezalandırmaya bağlamış değildir. Ancak, bütün oymak yönünden, en enerjik biçimde cezalandırır.Böylece, bütün topluluğu tehdit eden bir tehlike veya ona baskı yapan bir suçtan kurtuluş sağlanmaktadır.

Frazer'in betiğinden bir kaç tümce, böyle yasakların, bizim ölçümüze göre ahlâk dışı olan bir davranışın vahşilerce nasıl ele alındığını gösterebilir:

"Avustralya'da yasaklanmış bir boyla (klanla) cinsel ilişkinin cezası ölümdür. Kadının, aynı yerel öbekten olması veya savaşta başka bir oymaktan tutsak alınması önemli değildir."

"Yabancı boydan bir kadını karısı olarak kullanan bir adam ve kadın kendi klandaşlarınca yakalanır ve öldürülür. Kadın için de aynı durum söz konusudur. Bazı durumlarda bir süre kaçmayı başaranlar bağışlanabilir."

"Ta-ta-ti oymağında (New South Wales), seyrek durumlarda erkek öldürülür, kadınsa dövülürveya kargılanır, ya da her ikisi de yapılır. Yarı ölü duruma gelene değin. Onun öldürülmeyişine neden olarak, böyle bir davranışa zorlanmış olabileceği gösterilir."

"Geçici sevişmelerde bile boy (klan) yasaklarına sıkı sıkıya uyulur. Bu yasakları bozmak büyük nefretle karşılanır ve ölümle cezalandırılır." (Howitt).[3]

b. Çocuk yapmaya götürmeyen kaçamak sevgilere karşı aynı şiddetli ceza uygulandığından, yasağın, öbür, örneğin edimsel (pratik) gerekçeleri belkilik (ihtimal) dışı kalır.

c. Totem kalıtımsal olduğundan ve evlilikle değişmediğinden, yasağın sonuçları ana yönünden gelme kalıtımda kolayca anlaşılır.

Örneğin, kangru totemine sahip bir klandan bir erkek, devekuşu

(3) Frazer, I/54.

totemine sahip bir kadınla evlendiğinde, erkek ve kız çocukların totemi deve kuşudur.

Böyle bir evlilikten doğma erkek çocuk için, annesiyle ve kız kardeşleriyle yasak sevisel ilişki kurması, totem yasası uyarınca olanaksızdır.[4]

d. Totemle bağlantılı dıştan evlenmenin, ana ve kız kardeşlerle yasak sevi ilişkisine girmekten korumanın dışında, daha büyük iş gördüğünü, daha büyük ereğe sahip olduğunu görmek için büyük bir dikkat harcamak gereksizdir.

Bu dıştan evlenme, erkeğin, kendi boy'undan (klanından) bütün kadınlarla cinsel birleşmesini olanaksız kılar. Bunun içine, kendisine kan akrabası olmayan kadınlar da girer. Böylece, erkeğin, kendi klanından bütün kadınlar, onun kan akrabası gibi görülmüştür.

Uygar halklarda görülenleri çok aşan bu büyük sınırlamanın tinbilimsel (psikolojik) yönden haklı gösterilmesi açık değildir. Totemin (hayvanın) ata sayılmak gibi bir rolünün de çok ciddiye alındığı anlaşılıyor.

Bu vahşiler, bizce iyi anlaşılmayan bir tutumla, gerçek kan akrabalığı yerine totem akrabalığını geçirirler. Böylece, olağanüstü yükseklikte bir yasak sevi korkusu, yasak sevi duyarlığı gösterirler.

Bu karşıtlığı (kan akrabalığıyla totem akrabalığı) çok abartmayalım, totem yasaklarının, gerçek yasak seviyi özel bir durum olarak içinde bulundurduğunu belleğimizde tutalım.

Gerçek ailenin yerine totem klanının nasıl olup da geçtiği bilmecelidir. Çözümü, totemin açıklanmasıyla çakışan bir bilmece.

Cinsel ilişkinin, evlenme engellerini aşan özgürlüğünde, kan akrabalığını korumanın ve yasak seviden korunmanın çok güvensiz duruma

(4) Kanguru olan babaya, en azından, bu yasakta, devekuşu olan kızlarıyla yasak sevi serbesttir. Totemin, baba kanalıyla kalıt (miras) alınmasında, baba kanguruysa, çocuklar da kangurudur. Babaya, kızlarıyla yasak sevi yasaktır. Erkek çocuğa, anayla yasak sevi serbesttir.

Totem yasaklarının bu başarıları, ana kalıtımının, baba kalıtımından eski olduğuna işaret etmektedir. Çünkü, totem yasaklarının, erkek çocuğun yasak sevisel isteğine karşı çıkarıldığını kabul etmek için bir neden vardır.

geleceği, dolayısıyla, yasağın başka bir kalıba dökülemeyeceği (ancak bu biçimde olacağı ç.n.) düşünülmeli.

Sonuçta, Avustralya geleneğinin, kadın-erkek evliliği hakkının, ayrılsal (istisnai) biçimde bozulduğu toplumsal koşullar ve törensel olanaklar kabul ettiğine işaret etmek gereksizdir.

Bu Avustralya oymaklarının[5] dilsel kullanımı, bu bağlama ilişkin bir özelliğe işaret eder. Onların, akrabalığı belirtmek için kullandığı deyimler, iki birey arasındaki ilişkiyi değil, bir bireyle bir öbek (grup) arasındaki ilişkiyi gözönüne alır. L.H. Morgan'ın deyimiyle "tasnif edici" sistem'e ilişkindir bu deyimler.

Bu şu demektir:

Bir kişi, salt kendini ortaya koyana değil, oymak kuralına göre annesiyle evlenebilecek herkese "baba" diyecektir. Öte yandan, kendisini doğuran kadın yanında, oymak yasasını zedelemeksizin annesi olabilecek kadınlar da annesidir onun.

İki Avustralyalının, birbirine verdiği akrabalık adları zorunlu olarak, bizim dilimizdeki kan akrabalığını, fiziksel ilişkileri değil, toplumsal ilişkileri işaret eder.

Bu tasnifsel sistem, bizde, çocuk yuvalarında göze çarpar. Çocuk anne babanın her erkek arkadaşına "amca" her kadın arkadaşına "teyze" demeye alıştırıldığında veya biz "Apollo kardeşleri", "Christo kardeşleri" deyimlerini kullandığımızda aynı biçimde davranmaktayız.

Bizim için çok yabancı olan bu kullanım, rahip, L. Fison'un "küme (grup) evliliği" adını verdiği evlilik kurumunun kalıntı ve işareti gibi kavrandığında kolay anlaşılır. "Grup evliliği" bir miktar erkeğin, bir miktar kadın üzerinde evlilik hakkı olması demektir.

Küme evliliğinin çocukları, aynı anadan doğmamış olmalarına karşın, birbirlerine "kardeş" demek hakkına sahiptirler.

Westermarck gibi kimi yazarlar, grup akrabalığından, başkalarının çıkarmış olduğu sonuçlara karşı duruyorsa da, Avustralya vahşilerini iyi tanıyanlar, düzenleyici akrabalık adlarına, öbek evliliğinin kalıntıları gözüyle bakmakta uzlaşıyorlar.

Spencer ve Gillen'a göre[6], Urabunna ve Dieri oymaklarında belli bir küme (grup) evliliği biçiminin bu gün de yaşadığı saptanmaktadır.

(5) Totem halklarının çoğu böyledir.

(6) The Native Tribes of Central Australia, London, 1899.

Grup evliliği, bu halklarda da bireysel evlilikten çıkmıştır. Dilde olsun, gelenekte olsun açık iz bırakmadan ortadan kalkmamıştır.

Bireysel evlilik yerine grup evliliğini geçirdiğimizde, aynı halklarda rastladığımız, yasak seviden büyük ölçüde kaçınma olayı anlaşılır.

Totemcil dıştan evlenme, yani, aynı klanın üyeleri arasındaki cinsel ilişki yasağı, küme (grup) yasak sevisinden korunmanın uygun bir aracı görünüyor. Belirlenmiş ve uzun süre varlığını sürmüş bir araçtır bu.

Avustralya vahşilerinin evlilik sınırlamalarını, gerekçeleri açısından anladığımıza inansak bile, gerçek ilişkilerin, çok daha geniş, ilk bakışta şaşkınlığa düşürücü bir karmaşıklık içinde bulunduğunu da hesaba katmalıyız. Avustralya'da, totem engelinden başka yasak tanımayan oymakların sayısı çok azdır.

Onların çoğu şöyle örgütlenmiştir:

"Evlilik sınıfları" (İngilizcede fratri) denen iki bölüme ayrılırlar önce. Bu bölümlerden her biri dıştan evlenmelidir ve totem obalarının çoğunu içine alır.

Her evlilik sınıfı iki alt sınıfa bölünür. Böyle bütün oymak dörde bölünmüş olur. Böylece, alt sınıflar, evlilik sınıflarıyla totemcil klanlar arasında yer almış olur.

Bir Avustralya oymağının, tipik ve çok kez karmaşık şeması şöyledir:

On iki totem klanı, dört alt sınıf ve iki sınıfta toplanmıştır. Bütün bölümler dıştan evlenmelidir[7]. c alt sınıfı e'yle, d alt sınıfı f'yle, dış evlenme birimini biçimler.

Bu düzenlenmenin başarısı, aynı zamanda eğilimi, açıktır.

Evlilik seçiminin ve cinsel özgürlüğün daha ileri sınırlanması ortaya çıkar böylece. Sadece 12 totem klanı olsaydı, her klanın her üyesi, her klanda aynı sayıda insan bulunması koşuluyla, oymağın kadınlarının 11/12'sini seçebilecekti.

Her iki evlilik sınıfının varlığı, bu sayısı 6/12 = 1/2'ye indirger. a (alfa) toteminden bir erkek, sadece 1'den 6'ya değin olan klandan bir kadınla evlenebilir.

Her iki alt sınıfın işe karışmasıyla, seçim 3/12 = 1/4'e iner. a (alfa) toteminden bir erkek, eş seçimini, 4, 5, 6 toteminin kadınlarıyla sınırlamalıdır.

Evlilik sınıfının (kimi oymaklarda 8'e değin ortaya çıkar bunlar)

(7) Totem sayısı gelişigüzel seçilmiştir.

totemcil klanlara tarihsel ilişkileri bütünüyle açık değildir.

Bu düzenlemelerin, totemcil dıştan evliliğin aynı sonuçlarına varacağı ve daha çoğuna bile varmaya çabalayacağı anlaşılır. Ancak, totemcil dıştan evlenme, nasıl ortaya çıktığı bilinmeyen kutsal bir yasa ve gelenek izlenimini verirken, evlilik sınıflarının karmaşık kuruluşları, onların alt bölümleri ve onlara bağlı koşullar, bilinçli olarak konulmuş bir yasadan doğar görünüyor. Kalıntılarda, totem etkisinin ortadan kalktığı bir sırada, belki yeniden yasak sevi'den korunma görevi yüklenen bir yasadan.

Bildiğimiz gibi, totem sistemi, oymağın öbür bütün toplumsal yükümlülüklerinin ve geleneksel yasaklarının temeli olduğundan, evlilik sınıflarının anlamı, yani eş seçiminin, bu sınıflar aracılığıyla düzenlenmesi sonucu, genellikle ortadan kalkar.

Evlilik sınıfı sistemi, giderek, grup yasak sevisini yasaklamakla kalmamış, uzak ve aynı gruba mensup akrabalar arasındaki evliliği de yasaklamıştır. Uzun zaman, kardeşler arasında geçerli olan evlilik yasağını, yeğenlere de uzatan ve böylece, kardeş çocukları arasında manevi akrabalık icat eden katolik kilisesinin yaptığı gibi.[8]

Evlilik sınıflarının kaynağı ve anlamı üzerine karmaşık ve kapalı tartışmalara girmek, onların totemle ilişkisi konusunda daha derine inmek fazla ilginç değil bizim için.

Avustralyalıların ve öbür vahşi halkların, yasak seviden nasıl korunduklarına işaret etmek yeter.[9]

Bu vahşilerin, bizler gibi, yasak seviye karşı duyarlı olduklarını belirtmeliyiz. Belki de onlar, yasak sevi çabasına daha çok girmek istediklerinden, ondan daha çok korunma gereği duymuşlardır.

Yasak sevi korkusu, bize, daha çok, küme yasak sevisine karşı yöneltilmiş gibi gelen, sözü geçen kurumların kurulmasıyla yetinmez.

Bizim anladığımız anlamdaki yakın akrabanın bireysel ilişkisini ön-

(8) Encyclopaedia Brittannica, 11. Baskı (1911) "Totemism" makalesinden. Yazarı, A. Lang.

(9) Storfer, kısa bir süre önce, "Zur Sonderstellung des Vatermordes" adlı makalesiyle bu noktaya dikkati çekmiştir. (Schriften zur angewandten Seelenkunde, 12. cilt, Wien, 1911).

leyen gelenekleri de onlara eklemek gerekir. Dinsel güçle savunulan bu geleneklerin erekleri, hiç kuşkulu görünmez bize.

Bu gelenekler veya gelenek yasakları "kaçınmalar" adını alır. Onların yayılması, Avustralya totem halklarının ötesine geçer. Konuyla ilgili zengin gereçten, okuyucunun bir kesitle yetinmesini isteyeceğiz.

Malenezya'da, böyle sınırlayıcı yasaklar, erkek çocuğun, annesiyle ve kızkardeşleriyle ilişkisine karşı çıkmıştır. Böylece, örneğin, Leper adasında (Yeni Hebrid adalarından biri) erkek çocuk, belli bir yaşta ana ocağını bırakır ve öbür çocuklarla birlikte bulunacağı bir yuvaya gönderilir. Orada yer içer yatar. Yiyecek almak için evini ziyaret edebilir. Ancak, kız kardeşi oradaysa evde kalamaz. Kız kardeşi yoksa, kapının kenarına ilişip yiyebilir yemeğini.

Kız ve erkek kardeş, tatilde birbirlerine rastlarsa, birbirinden kaçmalı veya bir kenara saklanmalıdır. Erkek çocuk, kumda gördüğü bir takım ayak izlerinin kız kardeşine ait olduğunu anlarsa, onları izlemeyecektir. Kız kardeşi de onun ayak izlerini izleyemez.

Erkek çocuk, kız kardeşinin adını bile anamaz. Onun adının bir parçası sayılabilecek bir sözcük bile kullanamaz.

Ergenlik töreniyle başlayan bu kaçınma, bütün yaşantı boyu sürdürülür.

Ana-oğul çekişmesi yıllar geçtikçe artar ve ana ağır basar.

Ana, oğluna yiyecek getirdiğinde, onu oğlunun eline vermez. Sadece önüne kor. Oğluna "sen" demez "siz" der.

Yeni Kaledonya'da da egemendir benzer kurallar. Kız ve erkek kardeşler birbiriyle karşılaşınca, kız koruya kaçar, erkek başını çevirmeksizin onun yanından çeker gider.[10]

Yeni Britanya'daki Gazella yarımadasında, kız kardeş, evliliğinden başlayarak, erkek kardeşiyle konuşmaz, onun adını ağzına alamaz. Dolaylı olarak anlatır.[11]

Yeni Mecklenburg'ta, kardeş çocukları da kız ve erkek kardeşlerin

(10) R.H. Codrington, The Melanesians, Frazer'in "Totemism and Ex."sinde, c. I, s. 77.

(11) Frazer I, c. II, s. 124. Kleintitschein'ın, Die Küstenbewohner der Gazellen-Halbinsel'inden aktararak.

sınırlamalarına bağlıdır. Birbirlerine yaklaşamaz, birbirlerinin ellerini sıkamaz, birbirlerine sungu (hediye) veremez. Birkaç adım uzaklıktan konuşabilirler ancak. Kız kardeşle yasak sevinin cezası asılarak ölmektir.[12]

Bu kaçınma kuralları, Fiji adalarında, özellikle sıkıdır. Sadece kan akrabalarına değil, kürne kız kardeşlerine de uzanır.

Bu vahşilerin, yasaklanmış akrabayla cinsel ilişki kurduğu özel törenler düzenlediğini öğrenmek şaşkınlık vericidir; eğer biz bu karşıtlığı, ona şaşmak yerine yasağı açıklamakta kullanmayı yeğ tutmuyorsak.[13]

Batta'lar (Sumatra) arasında, kaçma kuralları, bütün yakın akrabalık ilişkilerini kapsar. Söz gelimi, bir Batta için, birinin kendi kız kardeşine, bir akşam toplantısında eşlik etmesi, şok yapıcı bir davranıştır. Bir Batta erkek kardeş için, kız kardeşiyle bir arada olmak, son derece rahatsızlık vericidir. Orada, başka kişiler de olsa bile.

Kız veya erkek kardeşten biri eve geldi mi, öbürü çıkar gider. Baba evde kızıyla, anne de oğluyla yalnız kalamaz.

Bu gelenekleri bize bildiren Hollandalı misyoner, o gelenekleri, maalesef yerinde görmek zorunda kaldığını da ekliyor.

Bu halk için, bir erkek bir kadınla yalnız kaldığında fazla sıkı fıkı olur. Yakın kan akrabalarının cinsel ilişkisinden, olanaklı bütün cezalar ve kötü sonuçlar bekleneceğinden, bütün ilişki çabalarını böyle yasaklarla giderme yolunda ellerinden geleni yaparlar.[14]

Barugolarda (Afrika'nın Delagoa Körfezi'nde) baldıza (karının erkek kardeşinin karısına) en sıkı yasaklar uygulanır. Bir erkek herhangi bir yerde kendisi için tehlikeli bir kadınla karşılaştığında, ondan özenle uzaklaşır. Onunla aynı tabaktan yemeğe cesaret edemez. Sıkılarak titrek sesle konuşur. Kulübesine giremez onun.[15]

İngiliz Doğu Afrika'sında yaşayan Abamba'larda veya Vakamba'larda, çok sık rastlanan bir kaçma kuralı egemendir. Bir kız, ergenliğiyle evliliği arasındaki dönemde, özenle kaçınır babasından.

(12) Frazer, c. I, Bölüm II, s. 131. P.G. Pecket'in Antropos'undan.

(13) Frazer, I. Bölüm II. s. 147. Rahip, J. Fison'dan

(14) Frazer, I, Bölüm II, s. 189.

(15) Frazer, I. Bölüm II, s. 388. Junod'un bildirisine dayanarak, İngiliz Doğu Afrika'sında yaşayan Abamba'larda veya Vakamba'larda.

Onunla yolda rastlaşsa saklanır. Hiç bir zaman onun yanına oturmaya çalışmaz. Nişanlanana değin öyle davranır. Evlendikten sonra, babasıyla toplumsal ilişki kurmasını önleyen engel ortadan kalkmıştır.[16]

Çok daha yaygın, çok daha güçlü uygar halklar için çok ilginç kaçınma, damatla kaynana arasındadır.

Avustralya'da çok yaygındır bu kaçınma. Malenezya, Polinezya, Afrika'nın zenci halkları arasında da, totemcilik ve öbek akrabalığının, geçerli olduğu denli geçerlidir.

Bu halkların bazısında, gelinle kaynana arasındaki zararsız ilişkilere karşı benzer yasaklar söz konusudur. Ancak bunlar, öbürleri denli değişmez ve ciddi değildir. Tek tük durumda, kaynana ve kaynatanın ikisinden birden kaçıldığı olur.

İmdi, konuyu budunbilimsel (etnografik) yönden geliştirmekten çok, kaynanadan kaçma düşünce ve içeriğiyle ilgili olduğumuzdan, örnek sayısını arttırmaktan kaçınacağız.

Bak adalarında kural iyice sıkıdır, titizlikle uygulanır. Damat, kaynanasına, kendi annesiymiş gibi yaklaşmayacaktır. Birbirlerine yolda rastgeldiklerinde, kadın bir kenara kaçacak, sırtını erkeğe dönecek. Veya aynı şeyi erkek yapacaktır.

Vanna-Lava'da (Port Patteson) damat, kaynanasının ardından, onun ayak izlerini silmeden kumsala giremez. Buna karşın, birbirleriyle belirli uzaklıktan konuşabilirler. Ancak, damat kaynananın, kaynana damadın adını ağzına alamaz.[17]

Salomon Adaları'nda, damat evlenmeden önce kaynanasını göremez, onunla konuşamaz. Karşılaştığında, onu tanımıyormuş gibi davranır. Büyük bir hızla kaçıp saklanır.[18]

Zulu Kafirlerinde gelenek, damadın kaynanasından utanmasını, onun, kaynatasının çevresinden uzaklaşmasını ister.

Damat, kaynanasının kulübesine giremez. Onlar birbirlerine rastlayınca biri kenara çekilir. Kaynana ağacın arkasına saklanır. Damat kalkanını yüzüne tutar.

(16) Frazer, I, Bölüm II, s. 424.

(17) Frazer, I, Bölüm II, s. 76.

(18) Frazer I, Bölüm II, s. 117. Ribbe'ye göre, Salomon Adaları Yamyamları Arasında İki Yıl.

Birbirlerinden kaçamazlarsa, kaynana başına bir ot parçası sarar. Böylece, adet yerini bulur.

Kaynana-damat ilişkisi, üçüncü bir kişice sürdürülebilir. Veya onlar, uzak bir mesafeden birbirlerine seslenebilirler. Aralarında bir engel, söz gelimi bir çit varsa konuşabilirler. Yalnız, onlardan hiç biri, öbürünün adını ağzına alamaz.[19]

Bosago'larda (Nil kaynağındaki zenci oymağı) damat, kaynanasıyla ancak kaynana evin başka bir yerindeyse, onu görmeden konuşabilir.

Bu halk, yasak-sevi'den o denli çok kaçar ki, yasak sevi, ev hayvanlarında bile cezasız kalmaz.[20]

Yakın akraba arasındaki kaçınmaların anlam ve ereğinden (gayesinden) kuşku edilmediği, o kaçınmalar, gözlemcilerce yasak seviye karşı koruyucu önlemler (tedbirler) sayıldığı halde, kaynana konusundaki yasaklar başka bir anlama sahiptir.

Bütün bu halklar, bir erkeğin annesi yerinde bir kadınla ilişki kurmasından korkuyor. Şaşılacak şey doğrusu.[21]

Bu itiraz, belli evlilik sınıfı sistemlerinin, damat-kaynana evliliğini kuramsal olarak olanaksız kılmayan boşluk gösterdiğine, böyle bir ilişki yasağının, o evlilik olanağına karşı belli bir güvenlik getirdiğine dikkati çeken Fison'a karşıdır.

Sir J. Lubboch "Özgürlüğün Kökeni"nde, kaynananın damada karşı davranışını, bir zamanlar geçerli olan, kaçırma suretiyle evlenmeye geri götürür:

"Kadın kaçırma gerçekten varolduğu sürece, ana babanın kızgınlığı yeter ölçüde ciddiydi. Bu tür evlilikten geriye sadece semboller kalınca ana babanın kızgınlığı da sembolleştirildi. Kaynağı unutulduğu halde gelenek alıkonuldu..."

Crawley için, bu açıklama çabasının, gerçek gözlemin ayrıntılarını ne denli kapsadığını göstermek güç olmamıştır.

E.B. Tylor'a göre, damada karşı kaynananın davranışı, kadının ailesi yönünden henüz benimsenmeyişin bir anlatımıdır. Erkek yabancıdır. İlk çocuk doğana değin.

(19) Frazer I, Bölüm II, s. 385.
(20) Frazer, I, Bölüm II, s. 461.
(21) V. Crawley, The Mystic Rose, London, 1961, s. 405.

Ancak, ilk çocuk doğduğu halde yasağın sürmesi yanında, damat kaynana ilişkisinde cinsel etmeni ihmal etmesi, o ilişkideki kutsal iğrenmeyi hesaba katmaması açısından *Tylor*'un açıklaması yetersizdir.[22]

Yasağı temellendirmesi istenen bir Zulu kadını şu ince yanıtı vermiştir:

"Damadın, karısını emzirmiş göğüsleri görmesi hoş değil."[23]

Söz konusu ilişkinin, uygar halklarda da, aile kurumunun can alıcı noktası olduğu bilinmektedir. Gerçi, Avrupa, Amerika beyazları arasında, böyle bir kaçınma kuralı yoktur. Ancak, olsaydı, tek tek kişilerce değil de gelenek olarak sürdürülseydi, çok kavga gürültü önlenirdi.

Kimi Avrupalılara, vahşi halkların, kaçınma kuralı aracılığıyla, bu denli yakın akraba olmuş kişiler arasındaki yaklaşınayı daha başlangıçta saf dışı etmesi, bilgelik gibi geliyor.

Kaynana ve damadın tinbilimsel (psikolojik) konumunda, onlar arasındaki düşmanlığı geliştiren ve onların birlikte yaşamasını güçleştiren bir şey bulunduğu kesindir.

Uygar halkların, kaynanayı konu edinen şakaları, damat-kaynana arasındaki duygu ilişkilerini, birbirine çok karşıt öğelere götürür gibi geliyor bana. İlişkinin çift değerli, çelişmeli, şefkat ve düşmanlık uyarımları ürünü olması nedeniyledir bu.

Çelişmeli uyarımların bir bölümünün anlamı açıktır:

Kaynana, kızına sahip olmaktan vazgeçmez. Kızının sorumluluğunu alan yabancıya güvenemez. Kendi evinde egemenliği altında tuttuğu varlığa -kızına- karşı bu egemenliği sürdürmek ister.

Damatsa, hiç bir yabancı isteğe boyun eğmeme kararındadır. Karısının sevgisine kendisinden önce sahip çıkan bütün insanları kıskanır. Karısını, cinsel aşırı değerlendirme sanrısının (ilüzyon) bozulmasından nefret eder. Sonuncu, ancak önemsiz olmayan bir nedendir bu.

Cinsel aşırı değerlendirme sanrısının (ilüzyon) bozulmasının nedeni kaynanadır. Kaynana, kızıyla ortak pek çok özelliğe sahiptir. Ancak, gençliğin, güzelliğin, tinsel (ruhsal) tazeliğin bütün çekiciliğinden yok-

(22) Crawley, I. Bölüm, s. 407.

(23) Crawley, I. Bölüm, s. 401. Leslie'ye göre. Among the Zulus and Amatongas, 1875.

sundur artık. Halbuki, eşini damat için değerli yapan, bu özelliklerdir.

Tek tek kişilerin psikoanalitik incelenmesinden sağlanan gizli tinsel uyarımlar hakkındaki bilgi, bu gerekçelere başkalarını katmamıza elverir:

Kadının psikoseksüel gerekimlerinin, evlilikte ve aile yaşantısında doyurulmasının zorunlu olduğu yerde (yani, bu gerekimler, henüz doyurulmadığı zaman ç.n.), cinsel ilişkisinin zamansız bitmesi, duygu yaşantısının belli bir sonuca varmayışından gelme doyumsuzluk tehlikeleri, kadını tehdit eder.

Anne, yaşı ilerledikçe, kendini çocuklarına vererek, onlarla özdeşleştirerek tehlikeden korur kendini. Onların duygulu deneyimlerini (Erlebnis) kendi deneyimleri gibi görür.

Ana baba, çocuklarıyla genç kalır. Onların, çocuklarından sağladığı en büyük tinsel kazanç budur. Çocuksuzluk durumunda, evlilikte fedakarlığa katlanma olanaklarından en iyisi ortadan kalkmış olur.

Anne, kendini o denli kızına vermiştir ki, kızının sevdiği adama o da âşık olur. Kimi durumlarda bu duyguya karşı tinsel direnme çabası, ağır nevrotik sayrılara götürür.

Böyle bir sevgi eğilimine sık rastlanır kaynanalarda. Bu ve ona karşı çaba, onun tini (ruhu) içinde birbiriyle çarpışan güçler durumuna gelir. Çok kez, sevgi uyarımının, şefkatli olmayan, sadist öğesi yöneltilir damada. Sevgi ve şefkat duygusunu bastırabilmek için.

Erkek için, kaynanasına karşı ilişki, benzer, ancak başka kaynaklardan gelme uyarımlarla karışmıştır.

Nesne seçiminin yolu, damadı annesinin, belki de kardeşinin (kızkardeş) örneğine götürür. Sevgi nesnesine gitmek demektir bu. Yasak sevi korkusu sonucu, sevgisini, çocukluğunun bu iki aziz varlığından uzaklaştırır. Onların örneğini bulduğu yabancı bir nesneye bağlar.

Damat, sonuçta, annesi ve kız kardeşinin yerine kaynanasını geçirir. Eski seçime geri gitme eğilimini geliştirir. Ancak, içinde her şey bu eğilime karşı savaşır. Yasak sevi korkusu, kendi seçtiği nesnenin soy tablosunun anımsanmasını ister. Eski yıllardan beri, annesini tanır gibi tanımadığı ve imgesini (hayalini) hiç bilinçte, (bilinç altında) annesi gibi alıkoymadığı kaynanasını bu yüzden kolayca hayırlar (reddeder.)

Duyguların birbirine karışmasına, huylanma ve iğrenmenin (nefretin) eklenmesi, kaynananın, damat için gerçekten bir yasak sevi isteği

biçimlediğini tahmin ettirmektedir. Nitekim, eğilimlerini, henüz gelecek (müstakbel) eşine yöneltmeden, kaynanasına aşık olan damat az değildir.

Yukarıdan beri sözü edilen, damat-kaynana kaç göçünde, yasak sevi etmeninin rol oynadığını kabulden kendimi alamıyorum.

İlkel halkların, bu denli sıkı sıkıya izlediği kaçınmaları açıklarken, bu kurallarda, daima bir yasak seviden korunma gören *Fison*'un düşüncesini yeğ tutacağız.

Aynı şey, kan ve evlilik akrabaları arasındaki bütün öbür kaçınmalar için de geçerli olmalıdır.

Birinci durumda söz konusu olan, dolaysız bir yasak sevidir. Dolayısıyla, ondan korunma, bilinçli olur. İkinci durumda imgesel bir yasak sevi söz konusudur. Ara aşamaların ürünü olan (evlenme gibi ç.n.) yasak sevi.

Ortaya koyduğumuz açıklamalarda, halklar tinbilimin (psikolojisinin), psikanaliz yönteminin uygulanmasıyla yeni bir anlayışa vardırılacağını gösterme olanağı bulamadık. Çünkü, vahşilerin yasak sevi korkusu, çoktan beri bilinen ve daha başka bir açıklamayı gereksinmeyen bir olgudur.

Ona ekleyebileceğimiz tek şey, onun çocukluk yıllarına geri giden bir özellik olduğu ve nevrozların tinsel yaşantısıyla çarpıcı bir uyuşkunluk gösterdiğidir.

Psikanaliz, çocuğun ilk cinsel nesne seçiminin yasak sevisel olduğu ve anne, kızkardeş gibi, üstün tutulan nesneler için geçerli olduğunu öğretmiştir. Psikanaliz, ayrıca, yetişkinlerin, yasak sevi çekiciliğinden kurtulma yollarını da tanıtmıştır.

Nevroz, çoğu zaman tinsel bir çocukluğu temsil eder. Kendini, psikoseksüelliğin çocuksal ilişkilerinden kurtaramamış veya ona geri gitmiştir. (Engellenmiş gelişme veya geri gitmedir bu.) Nevrotiğin, hiç bilinçsel (bilinç dışı) tinsel yaşantısında, libidonun yasak sevisel saplantıları baş rolü oynar.

Ana babaya karşı, yasak sevi isteğinin egemenliğindeki yönelimin, nevrozların *çekirdek kompleksi* olduğu sonucuna varıyoruz.

Nevrozlar için yasak sevinin bu derece anlamı olduğunu bulup çıkartmak, yetişkinlerin ve normallerin, böyle bir şeye inanmaması sonucuna yol açacaktır.

Aynı hayırlama (red), örneğin, *Otto Rank*'ın çalışmalarına karşı da çıkanlır. O çalışmalar, yasak sevi ilişkisini şairsel ilginin merkez noktası yapar ve şiirin, sayısız değişir biçimleri ve türlerine gereç sağlar.

Dolayısıyla, yaban halklara, onların, sonradan hiç bilinçsel olmaya mahkum yasak sevi isteklerini tehlikeli biçimde algıladıklarını ve kendilerini ona karşı, en keskin önlemlerle (tedbirlerle) koruduklarını göstermek, bu nedenle, önemsiz bir olay değildir.

II

TABU
ve
DUYGUSAL UYARIMLARIN ÇİFT DEĞERLİLİĞİ

Bir Polinezya sözcüğüdür *tabu*. Onun gösterdiği kavrama sahip olmadığımızdan çevirisi güçlüklere götürür bizi. Eski Romalılar kullanıyordu böyle bir sözcüğü. Romalıların *sacer*'i, Polinezyalıların tabusu gibiydi. Greklerin agos'u, İbranların kodavş'ı, Polinezyalıların tabu'larıyla, Amerika, Afrika (Madagaskar), Kuzey ve Orta Asya'nın çok halkının, benzer tanımlamalarla dile getirdiği şeye işaret etmiş olmalı.

İki karşıt yönde birbiriyle çelişir tabu. Bir yandan kutsaldır. Öte yandan, alışılmadık, tehlikeli, yasak, kirli anlamlarına gelir.

Polinezce'deki *noa* (alışılmış olan) sözcüğü, tabunun karşıtını biçimler.

Böylece, bir geri durma, kaçınma kavramı bağlanmıştır tabuya. Yasak ve sınırlamalarda gösterir tabu kendini. Bizim, "kutsal korku" dediğimiz, çok kez tabuyla çakışır. Tabu sınırlamaları, dinsel ve ahlaki yasaklardan başka bir şeydir. Bir Tanrı'ya geri götürülemez. Kendiliğinden yasaktırlar. Ahlak yasalarından, genel bir kaçınmayı temellendiren bir sisteme girmemekle ayrılırlar.

Tabu yasakları, temelden yoksundur. Bilinmeyen bir kaynaktan gelir. Bizim için anlaşılmazdır. Kendilerinin egemenliği altında olanlara apaçık görünürler.

Wundt, tabuyu, yazılmamış en eski yasa düzeni (kod) olarak nitelendiriyor.[24]

(24) Völkerpsychologie, Mythos und Religion, 1906, II. cilt, s. 308.

Tabu'nun, genellikle Tanrılardan eski olduğu, her türlü dinin gerisine gittiği kabul edilir. Onun, psikanaliz açısından incelenmeden önce, yansız bir açıklanımını yapmak zorunda olduğumuzdan, Brittannica'nın "tabu" maddesini ele alacağız önce.[25]

"Dar anlamıyla alındığında şunları kapsar tabu:

a. Kişilerin veya şeylerin, kutsal veya temiz olmayan öz çizgisi (karakteri).

b. Bu öz çizgilerden çıkan yasak.

c. Bu yasağın çiğnenmesinden doğan kutsallık veya temiz olmayış."

"Daha ileri bir anlamda, değişik tabu türleri ayırdedilebilir:

1. *Doğal* veya dolaysız tabu. Bir kişiye veya bir şeye bağlı, gizli bir gücün (mana'nın) ürünüdür.

2. Aktarılmış veya dolaylı tabu. Bu,

a. Elde edilmiştir.

b. Bir rahip, oymak şefi veya bir başkasınca aktarılmıştır.

3. Her iki etmen de söz konusu olduğunda ortaya çıkmıştır. Bir kadının sadece kocasına ait oluşu gibi."

Tabu adı, başka dinsel törenlerle ilgili yasaklara da uygulanır. Ancak, dinsel yasak anlamına gelebilecek her şey tabu sayılmaz.

Erekleri çok katlıdır tabunun:

Dolaysız tabu

a. Oymak başkanı, rahip, nesne ve benzerlerini olası zarardan korur.

b. (Güçsüzleri, rahipleri, çocukları, sıradan halkı) rahiplerin ve oymak başkanlarının güçlü manasına (büyüsel gücüne) karşı korur.

c. Cesetlere değmek ve belli yiyecekler yemenin sakıncalarına karşı güvenlik sağlar.

d. Doğum, topluluğa katılma, evlenme, cinsel işlevlik gibi önemli yaşantı eylemlerinin aksamamasını sağlar.

e. İnsanları, tanrıların ve şeytanların kızgınlığına karşı korur.[26]

(25) 11. Baskı 1911. Orada, en önemli kaynaklar gösterilmiştir.

(26) Tabunun bu biçimde kullanılması, bu bağlamda, temel olmadığından bir yana bırakılabilir.

f. Doğmamış ve küçük çocukları, ana babalarına sempatik olarak bağımlı olmaları nedeniyle doğan tehlikelerden korur. Örneğin, anne baba belirli şeyler yaptığında veya tadımı çocuklara aktarılabilecek özellikler başıyan yiyecekler yediklerinde.

"Tabunun bir başka kullanımı, bir kişinin mülkiyetini, araçlarını, toprağını v.ö. hırsızlara karşı korumaktır.

Bir tabuyu çiğnemenin cezası, her halde, içsel ve otomatik olarak etki eden düzeneklere bırakılmıştır. Çiğnenen tabu, intikamını kendi alır."

"Tabunun ilişki kurduğu Tanrı ve şeytan kavramları da eklenince, Tanrılığın gücünden otomatik bir ceza beklenir. Başka durumlarda, belki kavramın daha ileri gelişmesi sonucu toplum, davranışı çevresini tehlikeye atan suçlunun cezasını bizzat veriyor. Böylece, insanlığın ilk ceza sistemi tabuya bağlanmış oluyor."

"Bir tabuyu çiğneyenin kendisi tabu olur. Bir tabunun çiğnenmesinden doğan tehlikeler, kefaret ve anma töreleriyle giderilebilir."

"Tabunun kaynağı, kişilere ve hayaletlere bağlı ve onlardan, cansız nesnelere aktarılabilen bir büyük gücü olarak görülebilir."

"Tabu olan kişiler veya nesneler, elektrikle yüklü kişilere benzetilebilir. Verimli bir gücün sahibidir onlar. Dokunmayla geçen bir gücün. Bu gücün aktığı mekanizma, karşı koyamayacak denli, güçsüzse yıkılır..."

Tabunun çiğnenmesinin başarısı, sadece tabu nesnesine bağlı büyüsel gücün yoğunluğuna değil, tabuya karşı çıkanın bu güce yönelttiği mananın şiddetine bağlıdır.

Bir kral ya da yüksek rahip, bir tabu ortaya koyduğunda o, sıradan bir kişinin ortaya koyduğu tabudan daha etkilidir.

Bir tabunun aktarılabilirliği, günah çıkartma törenleriyle kendinden kurtulma olanağı veren öz çizgisini de (karakterini de) biçimler onun.

"Sürekli ve süreksiz tabular vardır. Yüksek rahipler ve oymak şefleri birinci türdendir. Ölüler ve onlara ilişkin her şey de öyle."

"Süreksiz tabular belli durumlara bağlıdırlar. Örneğin, kadınların ay haline, lohusalığına, savaşçının seferden önceki ve sonraki durumuna, balık ve başka avlarla ilişkin işlevliğe değgindirler."

"Genel bir tabu, kilise yasakları gibi, büyük bir bölgeye uzanıp yıllarca sürdürülebilir."

Okuyucunun söylenenlerden edindiği izlenim üzerine bir yargı vermem gerekirse diyeceğim ki: Tabuya değgin bütün bu bildirileri okuduktan sonra onlar, tam olarak ne düşüneceklerini, tabuyu nerede arayıp bulacaklarını bilemeyeceklerdir.

Kesinlikle bu, benden aldıkları yetersiz bilginin ve tabunun, boş inançla, tin (ruh) inancıyla ve dinle ilişkisi üzerine tartışmaların bir yana bırakılmasının sonucudur.

Öte yandan, tabu hakkında bilinenlerin daha ayrıntılı açıklanması, işi daha çok karıştırabilirdi. Durum tam anlamıyla karanlıktır.

İlkel hakların, kendilerini bir dizi sınırlamaya bağımlı tutmasıdır söz konusu olan. Şu ya da bu yasaklanmıştır. Neden bilinmez. Bu konuda soru da sorulmaz. Apaçık görülür o sınırlamalar. Yasakların çiğnenmesinin, kendiliğinden, şiddetle cezalandırılacağına inanılmıştır.

Böyle bir yasağı bilgisizce çiğnemenin, kişiyi, gerçekten otomatik olarak cezalandırdığı konusunda güvenli bilgiler vardır. Örneğin yasak bir hayvanı yiyen masum bir suçlu, derin nedamete kapılmış, ölümünü beklemiş ve gerçekten ölmüştür.

Yasalar, çoğunlukla yeme içme, devinim (hareket) ve cinsel birleşme özgürlüğüyle ilgilidir. Kimi durumlarda anlamlı görünür onlar. Çekinme ve kaçınmaya işaret ederler.

Başka durumlarda, tümüyle anlaşılmazdırlar. Değersiz ayrıntılara inerler. Törenseldirler.

Bütün bu yasakların temeline, şöyle bir kuram oturtulabilir gözüküyor:

Belli kişiler ve şeyler, tehlikeli bir güçle yükümlüdürler. Onlarla ilişki kuran nesneye aktarılabilir o güç. Bir sayrılık, hastalık gibi bulaşır yani. Yasaklanma, bu açıdan gereklidir.

Bu tehlikeli özelliğin niceliği de dikkate alınır. Herhangi bir kişi veya nesne, yüklendiği güce göre, bu tehlikeli özelliğe sahiptir.

Burada en çok kendine özgü olan, böyle bir yasağı çiğneyenin, yasak olanın öz çizgisini (karakterini) yüklenmesidir. Bütün tehlikeleri devralmasıdır.

Bu güç, kral, yüksek rahip ve yeni doğmuş bebekler gibi özel kişilere, aybaşı, ergenlik, lohusalık gibi ayrılsal (istisnai) beden durumlarına, hastalık, ölüm gibi olağanüstü durumlara, bulaşma ve yayılma yeteneğiyle ilgili her şeye uzanır.

Bu gizemli (esrarlı) özelliğe sahip veya onun kaynağı olan kişiler, yerler, nesneler, durumlar, "tabu" kavramına girer. Bu özellikten türeyen kavramdır tabu. Sözlük anlamı gereği, kutsal olan, alışılmışın dışına çıkmış, tehlikeli, kirli, sıradan olmayan anlamlarını kapsar.

Bu sözcükte ve onun gösterdiği sistemde, bir ruhsal yaşantı dile gelir. Onu anlamak, gerçekten olanaklı değildir. Aşağı aşamadaki ekinler (kültürler) için karakteristik olan, hayalet ve şeytan inancını anlamaksızın tabunun anlaşılamayacağı söylenebilir.

İlgimizi, neden tabu bilimecesine çeviriyoruz? Her tinbilimsel (psikolojik) sorun, sadece kendisi için değil, başka nedenlerle çözüme değer kanısındayım.

Dolayısıyla, W. Wundt gibi bir araştırmacı, tabu hakkındaki görüşünün, tabu anlayışının köklerine vardığını ileri sürdüğünden, can kulağıyla dinleyeceğiz kendisini.[27]

Tabu kavramının, "belli dinsel törenlere ilişkin düşüncelere bağlı nesnelerden veya bu nesnelere bağlı işlemlerden korkma biçiminde ortaya çıkan bütün kullanımları kapsadığını" söylüyor Wundt.[28]

Başka bir yerde de şöyle diyor:

"Tabuyla, sözcüğün genel anlamının belirttiği gibi, gelenek ve kullanımla, açıkça formüllenmiş yasalarla belirli bir cisme dokunma, bir şeyi kullanma, belli sözleri ağza alma... yasağını anlıyoruz."

Böylece Wundt, tabu yoluyla zarar görmemiş hiç bir halk, hiç bir kültür aşaması bulamadığı sonucuna varıyor. Sonra, tabunun, Polinezya halklarının daha yüksek kültüründen çok, Avustralya halklarının ilkel ilişkilerinde incelenmesinin, amaca daha uygun düşeceğini ekliyor.

Avustralyalılardaki tabu yasağını üçe ayırıyor:

1. Hayvanları ilgilendiren yasaklar.
2. İnsanları ilgilendiren yasaklar.
3. Nesneleri ilgilendiren yasaklar.

Bir takım hayvanları öldürme ve yeme yasağının, totemciliğin özünü belirlediğini söylüyor.[29]

(27) Völkerpsychologie, c. II, Religion und Mythos, I. Bölüm, s. 300 v.ö.
(28) Agy, I. Bölüm, s. 237.
(29) Elinizdeki yapıtın ilk ve son denemesiyle krş.

İkinci türden tabu (insanı nesne alan tabu) özünde ayrı bir karakt-
re sahip. Önce, tabulaşana alışılmadık bir yaşantı sağlayan koşullarla sı-
nırlanmış. Örneğin, topluluğa katılma durumunda gençler, ay halinde
kadınlar tabu sayılmış. Yeni doğan çocuklar, sayınlar ve ölüler de.

Birinin sürekli olarak kullandığı mal, başkası için sürekli tabudur.
Araç ve silâhlar için de aynı şey söz konusudur.

Kişisel özelge (mülk) Avustralya'da, çocuğun, topluluğa katılma
töreninde almış olduğu adı da kapsar. O ad tabudur.

Ağaçlar, bitkiler, evler ve coğrafi bölgelere uzanan üçüncü tür tabu
çeşitlidir. Korku duyulan veya uğursuz sayılan herhangi bir nedenin ta-
bu sayılması kuralına bağlıdır.

Polinezyalıların daha zengin kültüründe ve Malay adalarında, tabu-
nun büyük değişmelere uğramadığını kabullenmelidir Wundt. Bu halk-
ların güçlü toplumsal ayrımlaşması (farklılaşması), oymak başkanları,
krallar ve yüksek rahiplerin etkili tabuya sahip olmasına yol açar çünkü.

Tabunun kendine özgü kaynakları, ayrıcalıklı sınıflardan daha
derindedir:

"En ilkel ve en sürekli insansal itkilere kaynak olan, *şeytansal güç-
lerin etkisinden korkma* duygusundan doğar onlar."[30]

Tabulaşma, nesnede gizli olduğu düşünülen şeytansal gücün karşı-
sında duyulan korkunun nesnelleşmesinden başka bir şey olmayan ta-
bu, bu gücün devriniye (harekete) geçirilmesini yasaklar ve bilerek ya da
bilmeyerek tabu çiğnendiğinde, şeytanın öcünün uzaklaştırılmasını is-
ter."

Giderek tabu, şeytanlardan sıyrılarak, kendi içinde temellenmiş bir
güç durumuna geliyor. Gelenek, alışkanlık ve sonunda, yasanın zorladı-
ğı bir şey oluyor.

"Yer ve zamana göre değişmelere uğrayan tabu yasaklarının ardın-
da bir kural yer alır:"

"Şeytanların kızgınlığından korun."

Wundt aynı zamanda, tabunun, ilkel halkların, şeytansal güçlere
inancının dile getirilmesi, dışa vurulması olduğunu öğretmiştir. Tabu,
sonraları bu kökten ayrılmış, bir güç olarak kalmıştır. Çünkü, onun ken-

(30) Agy, I. Bölüm, s. 307.

disi bir güçtür. Bir tür tinsel durgunlukla, gelenek, kural ve yasalarımızın kökü olmuştur o.

Bu tümcelerden ilkine pek karşı durulmazsa da, Wundt'un açıklamasını bir hayal kırıklığı olarak gördüğümü söylersem, pek çok okuyucunun izlenimini dile getirmiş olurum.

Wundt'un, tabu görüşlerinin kaynağına inmediğini ve onun son köklerini gösterdiğini ileri sürüyorum bununla. Tinbilimde (psikolojide) korku ve şeytanlar, daha öteye indirgenemeyen son kök olarak gösterilemez.

Şeytanlar gerçekten varolsaydı, durum başka olurdu. Onların da ilahlar gibi, insanın tinsel gücünün yaratmaları olduğunu biliyoruz. Onlar bir şeyden bir şey dolayısıyla yaratılmışlardır.

Tabunun çift anlamı üzerine Wundt, anlamlı, ancak, bütünüyle açık olmayan görüşler ileri sürmüştür. Tabunun ilkel başlangıcında ona göre, kutsal olanla kirli olan ayırdedilmemiştir. Kutsal olanla kirli olan, birbirlerine karşıt olarak ortaya çıktıklarından almış oldukları anlamı, eskiden yüklenmiş değillerdi.

Tabunun dayanağı olan, hayvan, insan ve yer, şeytansaldır. Kutsal değildir. Sonraki anlamıyla kirli de değildir. Şeytansalın, dokunulmaz demek olan anlamı, tabu deyimine uygundur. Çünkü henüz ayrımlaşmamış (farklılaşmamış) o deyim her zaman kutsal olana da kirli olana da ilişkin bir özelliğe sahiptir. Bu özellik, ona dokunma korkusudur.

Bu önemli özelliğin ortak niteliğe sahip oluşu, kökensel bir uyuşkunluğun egemenliğini gösterir. Demek ki daha sonraki ayrımlaşmada (farklılaşmada) ortak kalmış olan, kirli ve kutsal, başlangıçta birliktedir.

Nesnelerde, dokunanı veya izinsiz kullananı çarpan şeytansal bir güç bulunduğu yolundaki tabu inancı aslında nesnelleşmiş korkuydu. O korku, sonradan ortaya çıkan, saygı korkusu ve iğrenme biçiminde ikiye ayrılmamıştı başlangıçta.

Bu ayrılık nasıl ortaya çıkmıştır? Wundt'a göre, tabu yasaklarının, şeytanlar alanından, tanrı tasarıları alanına aktarılmasıyla.

Kutsal-kirli karşıtlığı birbirini izleyen iki mitolojik evreyle çakışır. Bu evrelerden ilki, ikincisi kendini gösterdiğinde, bütünüyle ortadan kalkmış değildir. Sadece, daha aşağı aşamada ve küçümsenerek yaşamıştır.

Mitolojide, önden giden bir evre, kendisinin yerine daha üstünü geçtiğinde ve dolayısıyla geri itildiğinde bile, sonrakinin yanında, gerilemiş bir biçimde yaşar. Yasadır bu. Böylece, birinci evrenin saygı nesneleri, iğrenme nesneleri biçimine dönüşür.[31]

Wundt'un, sonraki yorumları, tabuyla temizlenme ve kurban ilişkisi yönündedir.

2

Tabu sorununa, psikanalizden, yani insan tininin (ruhunun) hiç bilinçsel (bilinçaltı) noktasında baktığımızda, tabu görüntülerinin (fenomen) bize hiç de yabancı olmadığını anlarız. Bu tür tabu yasaklarını kendi başına yaratmış ve onlara, vahşilerin oymakları ve toplumlarında izlediği ölçüde sıkı sıkıya bağlı kişiler tanırız.

Bu kendine özgü kişileri, zorlama sayrı diye tanımlamaya alışkın olmasaydık, öylesine "tabu sayrılığı" diyebilirdik pekâlâ.

Psikanaliz bize, bu zorlama sayrılığın, klinik etiolojisini ve tinbilimsel (psikolojik) mekanizmasını öğretmiştir. Bilgimizi, halklar tinbiliminin görünüşlerini açıklama yolunda uygulamaktan kendimizi alamıyoruz.

Bu çabada, bir uyarıma kulak verilmelidir. Tabunun, zorlama sayrılığa benzerliği, salt dıştan olabilir. Görünüşlerine ilişkin olduğundan, onların özüne ulaşmayabilir.

Doğa, değişik yaşambilimsel (biyolojik) bağlamlarda, aynı biçimleri kullanmayı sever. Söz gelimi, bitkilerde olduğu gibi, mercan dallarında, belli kristallerde, kimyasal tortularda olduğu gibi.

Ortak mekanik koşullara geri giden bu uzlaşmalar aracılığıyla, iç ilişkilere uzanan sonuçlar çıkarmak, zamansız ve yersizdir.

Bu uyarıyı, tüm dikkate alacağız. Ancak, tasarladığımız karşılaştırmayı, bu olanak nedeniyle geri bırakmak zorunda değiliz.

Nevrozlarda, zorlama yasakların, tabuyla öbür ve göze çarpan uyuşması, bu yasakların, tabulardaki gibi gerekçesiz ve kökenleri açısından bilmeceli oluşundandır. Her nasılsa ortaya çıkmıştır o yasaklar. Ve önüne geçilmez bir endişe sonucu alıkonulmuştur.

(31) 1. Bölüm, s. 313.

Dıştan bir cezalandırma tehdidi gereksizdir. Yasağın çiğnenmesiyle giderilmez bir uğursuzluk geleceğine içten inanılır.

Zorlama sayrılar (hastalar), bize en çok, yasakların çiğnenmesiyle, çevresindekilerden birinin zarar görebileceği yolunda belirsiz kanılarını bildirebilirler. Bu zararın ne olduğu belli değildir.

İlerde, kefaret ve korunmayı tartışırken de ancak cılız bir bilgi elde edebileceğiz.

Nevrozların ana yasağı dokunma tabusudur (délire de toucher.)

Bu yasak, bedenle doğrudan ilişkiye özgü kalmaz, genişletilmiş olarak, birine, herhangi birine dokunma anlamına gelir.

Düşünceleri yasak olana bağlayan ve yasak-düşünce ilişkisi kuran her şey, beden ilişkisi gibi yasaktır. Her tabuda aynı uzanıma rastlarız.

Yasakların bir bölümü, zorlama sayrının (hastanın) kanısınca, kendiliğinden anlaşılabilir. Başka bir bölümüyse, bizim için tümüyle anlaşılmazdır, uydurma ve saçmadır. Böyle kuralları töresel (formalite) sayıyor ve tabu kullanımlarının da aynı değişmeleri gösterdiğini farkediyoruz.

Zorlama yasaklara, büyük bir yer değiştirme niteliği yüklenebilir. O yasaklar, bir nesneden öbürüne geçmek için her olanaktan yararlanır ve sayrılarımdan birinin yerinde deyimiyle o nesneyi de "erişilmez" yaparlar. Sonunda, erişilmezlik, çekilmezlik bütün dünyayı ele geçirir.

Zorlama sayrılar "çekilmez" kişi ve şeylere, bulaşıcı bir sayrılığa yakalanmış gibi davranır.

Aynı bulaşma yeteneği ve aktarılır olmayı, başlangıçta, tabu yasaklarını incelerken gözden geçirmiştik.

Bir şeye dokunarak bir tabuyu çiğneyenin kendisinin tabu olacağını ve kimsenin ona dokunamayacağını biliyoruz.

Yasağın, böylece aktarılması, daha iyi bir deyimle kaydırılması üzerine, Maorilerden zorlama sayrı bir kadından bir başka örnek vereceğim:

"Bir Maori oymak başkanı, ateşi kendi nefesiyle üfleyemez. Çünkü, onun kutsal nefesi böylece, gücünü ateşe iletecektir. Ateş de kaba, kap yiyeceğe, yiyecek de insana. Böylece, başkanın nefesiyle yanmış ateşte pişen yemekten yiyen ölecektir."[32]

(32) Frazer, The Golden Bough, II. Taboo and the Perils of the Soul, 1911, s. 136.

Sayın kadın, kocasına çarşıdan aldığı bir maddenin evden çıkarılmasını, yoksa, evin kendisi için zindan olacağını söylüyordu. Çünkü o maddenin, diyelim ki, Hirsch çıkmazındaki dükkandan alındığını öğrenmişti.

Hirsch, genç kızken tanıdığı, şimdi uzakta yaşayan bir kız arkadaşının adıydı. Bu kız, artık onun için "çekilmez"di, "tabu"ydu. Dolayısıyla, kocasının Viyana'dan aldığı nesne, ilişki kurmak istemediği kız arkadaşı gibi tabu olmuştu.

Zorlama yasaklar, tabu yasakları gibi, yaşantının, büyük çekince ve sınırlamalarını birlikte getirir. Onların, ancak bir bölümü, nedamet, kefaret, korunma gibi zorlayıcı nitelikte işlemlerle ortadan kaldırılabilir.

Bu zorlama işlemlerin en çok kullanılanı suyla yıkanmaktır, (su zorlaması). Böyle işlemlerin uygulanmasıyla, tabu çiğnenmemiş gibi olur.

İmdi, tabu kullanımlarının, zorlama nevroz belirtileriyle uyuşmasının, açık olarak hangi sayrılarda kendini gösterdiğine değinelim.

1. Kuralların gerekçesiz olmasında.
2. Bir iç gerekimle ortaya çıkmalarında.
3. Aktarılabilir olmalarında.
4. Her ikisinde de, yasaklardan doğan bir takım tören ve kuralların ortaya çıkmasında.

Psikanaliz aracılığıyla, zorlama sayrılığın, tinsel mekanizması gibi, klinik tarihini de öğrenmiş bulunuyoruz.

Klinik tarih, şöyle bir dokunma korkusunu dile getirir:

İlk çocukluk yıllarında, ereği, beklenenden çok daha uzmanlaşmış (belli bir yere yönelmiş) dokunma zevki çıkarıyordu ortaya. Bu zevke karşı *dışardan* bir yasak çıkarıldı.[33] O yasak kabul edildi. Çünkü, zorlu iç güçlere dayanmaktaydı.[34]. Kendini dokunmada açığa koyan güdüden daha baskındı. Ancak, çocuğun, ilkel tinsel yapısı nedeniyle yasak ona sökmüyordu.

Yasağın başarısı, itkiyi (dokunma zevki) ortadan kaldırmak değil, hiç bilince (bilinç altına) itmektir.

(33) Zevk ve yasak, kişinin kendi üreme organlarına dokunmasıyla ilişkilidir.
(34) Yasağı öne süren kişilere ilişkiye dayanır.

Yasak da sürdürür varlığını, itki de. İtki sadece geriye itilmemiş, ortadan kalkmış olsaydı, yasağın ardının kesilmesiyle boy göstermezdi.

Tanımlanmamış bir konum, tinsel bir saplantı yaratılmıştır böylece. Sonra her şey, yasakla itkinin sürekli çatışmasından doğar.

Tinsel yapının, böylece saptanan belli başlı öz çizgisi (karakteri) bireyin, bir nesneye, daha doğrusu bir nesnedeki bir işleme karşı *çift değerli* denebilecek davranışıdır.[35] Birey, bu dokunma işlemini hep sürdürmek istiyor, ama bir yandan da ondan iğreniyor.

Bu karşıtlık çözümlenemez kolay kolay. Çünkü, karşıtlar, tinsel yaşantıya öylesine yerleşmişlerdir ki, birbirleriyle rastlaşmazlar. Yasak, bilinçli, süregelen dokunma zevki, hiçbilinçseldir (bilinçaltı). Kişi bir şey bilmez onun hakkında. Bu tinsel etmen olmasaydı, bir çift değerlilik bu denli uzun sürmez ve böyle sonuçlara varmazdı.

Olayın klinik tarihinde, yasağın işin içine bu denli erken karışmasını belirleyici etken olarak ileri sürdük. (Yani, çocukluk çağında işe karışmasını ç.n.) Çocuklukta yasağın bu denli rol oynaması ve geri itilmesi, sonraki oluşumları hazırlar.

Unutmayla (amnezi) bağlantılı geriye itme sonucu, bilinçli duruma gelmiş yasağın gerekçesi bilinmez olur. Zihinde onu yoketmek için gösterilen bütün çabalar başarısızlığa uğrar. Çünkü, saldırı ereği (hedefi) bulamaz onlar.

Gücünü (zorlayıcı öz çizgisini), hiçbilinçsel (bilinçdışı) karşıtıyla ilişkisine borçludur yasak. Yani, gizli ve küllenmemiş zevke, bilinçli görünümü olmayan bir iç zorunluğa.

Yasağın aktarılabilirliği ve yayılabilirliği, hiç bilinçsel zevkle uyuşan bir süreci yansıtır. Ve hiçbilincin tinbilimsel (psikolojik) koşullarında daha rahat bir alan bulur.

İtki zevki yer değiştirir sürekli olarak. Kendini saran çemberden kurtulmak ister. Yasak olanın yerine, yeni nesneler, işlemler bulmak ister. Yasak da itki zevkinin ardından gider. Her yasaklanmış uyarının ereğine uzanır.

Geri itilmiş libidonun her yeni atılımına, yeni bir şiddetle karşı koyar yasak.

Çarpışan iki erkin (iktidarın) birbirini engellemesi, çıkış, bir gerilim

(35) Çift değerli deyimi, Bleuler'in yerinde bir deyimidir.

azalması gerekimi doğurur. Zorlatıcı işlemlerin gerekçeleri buradadır.

Nevrozlarda bunlar, pişmanlık, kefaret gibi ödün (taviz) eylemleri, yasak edilenin yitimini giderecek yedekleme işlemleridir.

Bu zorlatıcı işlemleri itkinin hizmetine koymak ve aslında yasaklanmış işleme yaklaşmak, nevrotik sayrılığın yasasıdır.

Tabuyu, sayrılarımızın (hastalarımızın) zorlama yasağıyla aynı yapıdaymış gibi ele almanın sırasıdır.

Önceden gözlediğimiz tabu yasaklarının çoğunun, ikincil, itilmiş ve yer değiştirmiş türden olduğunu, ana ve anlamlı tabu yasaklarına biraz ışık tutmakla yetinmemiz gerektiğini açıklayalım.

Vahşi-nevrotik ayrımının, onların tam uyuşkun olduğunu söyleyemeyecek, birinden öbürüne tıpatıp uygun aktarmalar yapamayacak denli önemli olduğunu da belirtelim.

Daha sonra, şurasını da söylemek yerinde olacak: Vahşilerden, yasaklarının gerçek gerekçelerini, tabularının oluşumunu sormanın bir anlamı yok.

Bizim kanımıza göre, onlar bu konuda bir açıklık getirmekte yeteneksiz olmalıdır. Çünkü, gerekçe, hiç bilinçtedir (bilinç altı).

Tabu tarihini, aşağıdaki gibi, zorlayıcı yasaklar örneğine göre kurmaktayız:

Tabular, çok eski yasaklardır. Bir topluma dışardan zorla sunulan, kuşaktan kuşağa zorla aktarılan yasaklardır. Güçlü eğilim duyulan işlevlere uzanır.

Kuşaktan kuşağa sürdürülen bu yasaklar, belki, ana-baba ve toplum otoritesinin yardımıyla, belki de sonraki toplumsal kuruluşlarda, kalıtımda kalan tinsel bir varlık olarak örgütlenmiştir.

Doğuştan gelme düşünceler olup olmadığını, onların tek başına veya birbirlerine etki ederek (eğitimle olur bu etki), tabunun saptanmasını sağlayıp sağlamadığını kim bilir?

Ancak, tabunun alıkonulmasından iki şey çıkar ortaya:

1. Yasak edileni yapmak konusundaki temel zevk tabu halklarında da vardır.

2. Tabu halkları, tabu yasaklarında *çift değerli bir tavır* almışlardır. Hiçbilinçteyse (bilinç altı) onu çiğnemekten başka bir şey düşünmemişlerdir. Ancak çiğnemekten de korkmuşlardır. Çiğnemeyi istemekten de. Korku zevkten üstün gelmiştir.

Bu bireylerde zevk, nevrotiklerde olduğu gibi bilinçsiz kalmaktadır.

En eski ve en önemli tabu yasakları, totemciliğin iki temel yasasıdır:

1. Totem hayvanını öldürmemek.
2. Aynı totemden olanlarla cinsel ilişkiye girmemek.

Oysa bunlar, insanoğlunun en eski ve en güçlü istekleridir. Biz anlayamayız bunu ve görüşümüzü bu örneklerle kanıtlayamayız. Totemcil sistemin anlam ve kaynağını bütünüyle bilmedikçe.

Ancak, bireyler üzerindeki psikanaliz araştırmasının sonucunu bilenler, bu her iki tabunun anlamı ve onların çakışması aracılığıyla, psikanalizcinin, çocukluktaki istek yaşantısının düğüm noktası ve nevrozların özü olarak açıkladığı belli şeyi anımsatacaklardır.[36]

Tabu görünüşlerinin, daha önce bildirdiğimiz, sınıflandırma çabalarına götürmüş olan çok katlılığı, aşağıdaki biçimde bir birliğe yönelir. Tabunun temeli, yasaklanmış olan bir iştir. Hiç bilinçte, kendisine karşı güçlü bir eğilim in duyulduğu yasaklanmış bir iş

Yasayı çiğneyenin, tabuyu çiğnediğini ve kendisinin tabu olduğunu, anlamaksızın biliyoruz. Tabunun, sadece yasağı işlemiş olanlara değil, özel durumlarda bulunan kişilere, bu özel durumların kendisine, kişisel olmayan şeylere de uzandığını nereden biliyoruz? Değişik koşullar altında aynı kalan tehlikeli nite (sıfat) nedir?

Bu nite, insanın çift değerliliğini körükleyen ve onu, yasağı çiğneme *çabasına* götürmeye yatkınlık olabilir sadece.

Tabuyu çiğnemiş olanın kendisi tabu olacaktır. Çünkü o, başkalarını, kendi örneğini izlemeye zorlama yatkınlığına sahiptir.

Kral veya oymak başkaru, ayrıcalığı karşısında kıskançlık uyandırır. Belki herkes kral olmak ister. Ölüler, yeni doğanlar, ay halindeki kadınlar, çaresizlikleri nedeniyle henüz cinsel olgunluğa erişmiş bireyi, vaadettikleri yeni bir zevkle kendilerine çekerler. Bu bakımdan, bütün bu kişiler, bütün bu durumlar tabudur. Onlara yaklaşma çabasına girilemez.

İmdi, değişik kişilerin mana güçlerinin, neden birbirlerini etkisiz

(36) Bu makalelerde, bir çok kez sözünü ettiğimiz çalışmaya, dördüncü makaleye bkz.

bırakabildiğini ve ortadan kaldırmak istediğini anlamış bulunuyoruz.

Kralın tabusu, uyrukları için çok güçlüdür. Çünkü, onlar arasındaki toplumsal ayrım çok büyüktür. Ancak, bir rahip, bir mabeyinci, uyrukla kral arasına girebilir. Yani, tabu dilinden, normal tinbilim (psikoloji) diline şu çeviriyi yapabilir.

Kendisine kralla ilişkiyi sağlayacak büyük çabadan korkarak kaçınan uyruk, o ölçüde büyük bir kıskançlığı gerektirmeyen bir memura tahammül gösterebilir. Bir rahip veya mabeyinciyse, krala karşı kıskançlığını, kendi gücünün de az çok yüksek olmasıyla azaltabilir.

Böylece, kişinin kapıldığı büyü gücündeki küçük farklar, büyüklerden daha az tehlikeli olmaktadır.

Tabu yasaklarının çiğnenmesinin, nasıl olup da, kimsenin zarar görmemesi için, toplumun bütün üyelerince cezalandırılması veya kefareti verilmesi gerekli toplumsal bir tehlike anlamı taşıdığı böylece açıklanmış oluyor.

Bu tehlike, bilinçsiz istekler yerine bilinçli uyarınlar geçirdiğimizde gerçekten belirir. O, sonunda, toplumun kısa zamanda çözülmesine varacak taklit olanağından doğar. Tabunun çiğnenmesinin cezasız kaldığını görenler, o kötülüğü işleyenler gibi davranmak istediklerini hissederler her halde.

Tabuya dokunmanın délire de toucher'dekine benzer bir rol oynaması (tabudaki gizli etmenler, nevrozdaki denli özel değilse de) bizi şaşırtmamalı. Tabuya dokunma, kişinin kendisini, bir kişiyi veya şeyi kullanma girişiminin başlangıcıdır.

Tabudaki bulaşıcı gücü, o yasağı işlemeye taklit etmeye götürme yeteneğiyle açıklığa kavuşturduk. Tabunun bulaştırma yeteneğinin, her şeyden önce, nesnelere aktarılırken kendini göstermesine ve böylece, o nesnelerin tabu olmasına uymaz gözüküyor bu açıklama.

Tabunun aktarılır olması, nevrozlarda kanıtlanan hiç bilinçsel eğilimde, çağrışımsal yollarla yeni nesnelere geçme eğiliminde yansır. Mana'nın, tehlikeli büyüleyici gücüne, daha gerçek iki yeteneğin (kişiye yasak isteklerini anımsatma ve daha önemlisi, onu bu isteğin hizmetinde, yasağı çiğnemeye götürme) karşılık olduğuna, böylece dikkati çekmiş oluyoruz.

Ancak, bu iki etki, birlikte tek bir etkiye dönüşür. Yasak işin anısının uyanmasıyla, onu sürdürecek eğilimin de uyanmasının, ilkel zihinsel

yaşantıda bağlantılı olduğunu onadığımızda (kabul ettiğimizde) birleşir.

Bir yasağı çiğneyen kişi, bir başkasını, aynı şeyi yapmaya itince, başeğmeyişin (itaatsizliğin) de bir bulaşma gibi, tabunun, bir kişiden bir nesneye, bir nesneden başkasına geçmesi gibi yayıldığını kabul etmek gerekir.

Bir tabunun çiğnenmesinin etkisi, herhangi bir nesneden, bir özgürlükten *vazgeçme* anlamına gelen tövbe veya kefaretle gideriliyorsa, tabu kuralının izlenmesi, kişinin çok istediği herhangi bir şeyden vazgeçmesi demektir. Bir vazgeçmenin boş verilmesini, başka bir yerdeki vazgeçme gideriyor (telâfi ediyor). Tabu töreninde, kefaretin, temizlenmeden biraz daha eski olduğu sonucunu çıkaracağız.

Tabuyu, nevrozun zorlama yasağıyla karşılaştırdığımızda hangi tabu anlayışına varacağımızı özetleyelim:

Çok eski bir yasaktır tabu. Dışardan, bir otorite kanalıyla, zorla kabul ettirilmiştir. İnsanın en güçlü isteğine karşı yöneltilmiş çok ilkel bir yasaktır. Onu çiğneme zevki, hiçbilinçsel (bilinç altı) istekte kendini sürdürür. Tabuya başeğen bireyler, tabunun ilgili olduğu şeye karşı çift değerli tavır alırlar.

Tabuya yüklenen büyü gücü, insanı, onu çiğnemeye iten yeteneğe geri gider. Bir bulaşma gibidir o güç. Çünkü, örnek bulaşıcıdır ve yasak zevki, hiçbilinçte bir başka nesneye aktarmıştır.

Tabuyu çiğneme kefaretinin, bir vazgeçme yoluyla verilmesi, tabuyu izlemenin temelinde bir vazgeçmenin yattığını kanıtlar.

3

İmdi, tabuyu, zorlama nevroza benzetmenin ve bu karşılaştırma temelinde varılan tabu kavramının nasıl bir değeri olduğunu bilmek istiyoruz. Bu değer, başkaca sağlanamayacak bir üstünlük sağladığında, tabuyu başka yollardan daha iyi anlattığında söz konusu olacaktır.

Gerçi yukarıdan beri söylediklerimizle zorlama nevroz-tabu eşitliğinin geçerli olduğunu zaten kanıtladığımız da düşünülebilir. Ancak, tabu yasak ve ayrıntılarını tek tek açıklayarak, bu kanıtı berkitmek istiyoruz.

Başka bir yola da başvurabiliriz:

Nevrozdan tabuya aktardığımız koşulların ve oradan çıkardığımız sonuçların bir bölümünün, tabu görüntüsünde (fenomeninde) dolaysız olarak kanıtlanabilir olup olmadığını anlamak için bir araştırmaya girmeliyiz. Ancak, araştırmak istediğimiz şey üzerinde, önce karara varmalıyız.

Tabunun oluşumu (doğuşu) hakkındaki, onun dışardan yükletilmiş çok eski bir yasaktan çıktığı kanısı, doğallıkla kanıtlanamaz. Böylece, önce, tabunun zorlayıcı nevrozlardan öğrendiğimiz tinbilimsel koşullarını saptamaya çalışacağız önce.

Nevrozlarda, bu tinbilimsel etmenleri nasıl öğreniyoruz? Belirtilerin (semptomların), zorlayıcı eylemlerin, korunma eylemlerinin, zorlayıcı buyrukların çözümlenmesiyle.

Bu belirtilerde, zorlama nevrozların, *çift değerli* uyarım veya eğilimlerinin en iyi belgilerini (işaretlerini) bulmaktayız. Bu uyarım veya eğilimler, aynı zamanda isteğe veya karşı isteğe yanıttır (cevaptır) veya her iki karşıt eğilimden birinin hizmetindedir.

Demek ki, tabu kurallarında karşıt eğilimlerin bir arada bulunduğunu, çift değerliliği gösterebilirsek veya o eğilimler arasında, zorlayıcı işlemlerin türüne göre, her iki yöne de aynı zamanda etki eden birini bulursak, tabuyla zorlayıcı nevrozlar arasındaki tinbilimsel (psikolojik) uyuşmanın en önemli bölümünü sağlamış oluruz.

İki temel tabu yasağı, daha önce sözü edildiği gibi, totemciliğe ilişkin olmaları dolayısıyla, çözümlememiz dışındadır. Tabu kurallarının bir bölümü de ikincil kaynaklı olduğundan işimize yaramaz.

Tabu, onu kullanan halklar arasında, yaşamanın genel biçimi olmuş ve kesinlikle, daha genç olan toplumsal eğilimlerin hizmetine girmiştir. Oymak başkanı ve rahiplerin (veya resmi görevliler ç.n.) kendi mülklerini ve ayrıcalıklarını korumak üzere koydukları tabular gibi.

Bununla birlikte, araştırmamıza konu olabilecek, büyük bir tabu kuralları kümesi kalıyor geride.

Bunları,

a. Düşmanlarla ilgili tabular,

b. Oymak başkanlarıyla ilgili tabular,

c. Ölülerle ilgili tabular diye ayırdedip, J.G. Frazer'in seçkin der-

lemesinden yararlanarak aşağıda işleyeceğim.[37]

a. *Düşmanlarla İlgili Tabular*

Vahşi ve yarı vahşi halkların, düşmanlarına, vicdansız ve acımasız davrandığını düşünüyorsak, bir insanın öldürülmesinin, onlarda da tabu alışkanlıklarından gelme bir dizi kurala bağlı bulunduğunu öğrenince şaşarız.

Kolayca dörde ayrılabilir bu kurallar:

1. Öldürülen düşmanla barışma.
2. Öldürenin bağlı olduğu yasaklar.
3. Öldürenin kefareti ve temizliği.
4. Törensel ve davranışsal kurallar.

Bu halklardaki tabu alışkanlığının, ne denli genel ve ne denli kendine özgü olduğu, eksik bilgimizden kesin olarak çıkmaz ve bizim, bu olaylara ilgimiz açısından bir değer taşımaz. Bizim yaklaştığımız, yaygın alışkanlıklardır. Tek tek olaylar değil.

Timor adasında zafer kazanan askeri birliklerin, yenik düşmanların başıyla geriye dönmesinden sonra uygulanan barışma gelenekleri, özellikle anlamlıdır. Çünkü, seferin yöneticisi, özel sınırlamalarla karşı karşıyadır:

"Zafer kazananın dönüş törenlerinde, düşmanların tiniyle barışmak amacıyla kurbanlar kesilir. Yoksa, zafer kazananlara bir uğursuzluk gelebilir. Yenik düşmandan yakınmak, ondan bağış istemek amacıyla, danslar edilir, türküler söylenir."

"Kafanı kopardığımız için kızma bize. Şans yardım etmeseydi, belki, bizim kafamız senin köyünde asılı olacaktı. Seni teselli etmek için kurbanlar getirdik. İmdi gönenmeli tinin (memnun olmalı ruhun). Bizi rahat bırakmalı. Niye düşman oldun bize? Dost kalamaz mıydık? Kanın akmasa, kafan kesilmese olmaz mıydı?"[38]

Kelep'teki Paul'larda da görülür benzeri. Galalar, yendikleri düşmanların tinlerine, kendi köylerine dönmeden önce kurban keserler. Paulitschke'ye göre. (Kuzey Afrika Budunbilimi).

Başka halklar, düşmanlarını öldürdükten sonra, onları, dost, gözle-

(37) Üçüncü baskı, II. Bölüm, Tabu ve Ruhun Tehlikeleri, 1911.
(38) Frazer, Birinci Konu, s. 166.

yici ve koruyucu yapmanın yolunu bulmuşlardır:

Saravak'ta Deniz Dayakları, bir seferden sonra yurtlarına düşman başı getirince o başa aylar boyu, seçkin dünya nimetleri sunarlar, en şefkatli ve saygılı sözcüklerle hitabederler. Yemeklerin en iyisi, yağlılar, tatlılar, sigaralar ona verilir.

Baştan, tekrar tekrar, önceki dostlarından nefret etmesi, sevgisini yeni dostlarına vermesi istenir. Çünkü, kendileri artık dost olmuştur.

Bize acayip de gelse, onlara alay karıştığını sanmak yanlıştır.[39]

Kuzey Amerika'nın vahşi oymaklarının çoğunda, yenik ve kafası kesilmiş düşmana yas tutulmasına şaşmıştır gözlemciler. Bir Koktav, bir düşman öldürdüğünde, onun için bir aylık yas başlamıştır. Yas sırasında o, ciddi sınırlamalara maruz kalır. Dakota kızılderilileri de aynı biçimde yas tutarlar.

Bir uzmanın gözlemine göre, Osage kızılderilileri, kendi ölülerine yas tuttuklarında düşman için de yaparlar aynı şeyi.[40]

Düşmana karşı davranışla ilgili öbür tabu alışkanlıkları sınıfına geçmeden, belkili (muhtemel) bir itiraza karşı durumumuzu saptayalım.

Frazer ve başkaları, bu yatıştırma kurallarının basit olduğunu ve çift değerlilikle ilgisi bulunmadığını ileri sürebilir. Diyebilirler ki, yeniklerin ruhu karşısında boş inançsal bir korkuya kapıldıkları için böyle davranıyor yabanlar. Klâsik çağa yabancı değildi o. Büyük İngiliz tiyatro yazarınca, Macbeth ve III. Richard'ın sanrılarıyla sahneye getirilmişti. Bu boş inandan çıkar işte, sayıp döktüğünüz uzlaşma kuralları. Daha sonra betimleyeceğiniz (tasvir edeceğiniz) yasak ve kefaretler gibi. Dördüncü öbekte toparlanan törenler de bu anlayışa girer. Ve öldürülenlerin, öldürenleri izleyen tinlerini kovalama çabaları olmaktan öte yorumlanamaz.[41]

Dahası (yine Frazer ve onunla aynı düşüncede olanların düşüncesine göre) vahşiler, öldürülen düşmanlarının tinleri karşısındaki korkularını, bizzat itiraf ederler, tabu alışkanlıklarını onlara geri götürürler.

(39) Frazer, Adonis, Attis, Osiris, s. 248, 1907. Hugh Low'un Saravak adlı yapıtından.

(40) Frazer, J.O. Dorsay'dan aktararak, Tabu, s. 181.

(41) Frazer, Tabu, s. 169 v.ö., s. 174.

Bu itiraz gerçekten yerindedir. Ancak, aynı zamanda yeterli olsaydı, açıklama çabamızdan gönençle (memnunlukla) vazgeçerdik.

Bu karşı duruş üzerine diyeceklerimizi sonraya bırakıyor ve şimdilik, onu, tabu hakkındaki önceki incelememizin türettiği görüşlerle karşılaştırıyoruz.

Bütün bu kurallardan, düşmana karşı davranışta, salt düşmanca uyarımlardan başkasının da söz konusu olduğu sonucuna varıyoruz. Düşmanı öldürmekten doğan pişmanlığın, düşmana değer biçmenin, öldürmenin yarattığı vicdan azabının dışlaşması söz konusudur.

Bu yabanlarda da, çiğnenmesi cezasız kalamayacak, "öldürmeyeceksin" buyruğunun, Tanrı'dan gelen her yasadan çok önce varolduğu görülüyor.

İmdi, öbür tabu kurallarına dönüyoruz. Düşmanını öldürerek yenenin bağlı bulunduğu sınırlamalar çok sık ve çoğunlukla ciddidir.

Timor'da (yukarıda aktarılan karışma alışkanlıklarıyla krş.), seferin yöneticisi, hemen evine dönemez. Onun için ayrı bir kulübe yapılır. Orada, sefer komutanı, iki ay süreyle, değişik arınma kurallarını izleyerek kalır. O ara karısını göremez, kendi kendine yemek yemez. Yemeği bir başkası koymalıdır onun ağzına.[42]

Kimi Dayak oymaklarında, başarılı seferden yurda dönenler, bir kaç gün ayrı bir yerde kalırlar ve bir takım yiyecekleri yemezler. Hiç bir yiyeceğe dokunamazlar. Karılarından uzak dururlar.

Yeni Gine yakınındaki Logea adasında, düşmanları öldürmüş veya onları öldürmeye katılmış olanlar bir hafta evden çıkmaz. Karılarının ve arkadaşlarının yanına yaklaşmaz, yiyeceğe elleriyle dokunmaz, kendileri için pişirilmiş sebzeyle beslenirler sadece.

Bu son sınırlamanın temeli olarak, yenilgiye uğramış olanın kanını koklayamayacaklarını, yoksa hastalanıp öleceklerini söylerler.

Yeni Gine'deki Toaripi veya Matumatu oymağında, birini öldüren karısına yaklaşamaz, yiyeceğe parmağıyla dokunamaz. Başkalarınca, özel yiyecek hazırlanarak beslenir. Gelecek hilal doğuncaya değin sürer bu.

Frazer'in anlattığı, galiplerle ilgili sınırlama, yasaklama olaylarının

(42) Frazer, Tabu, s. 166. S. Müller'e göre, Reizen en Onderzaekingen in den Indischen Archipel, 1857.

tümünü buraya almak yerine, tabu karakterinin ön planda olduğu veya sınırlamanın, kefaret, arınma ve törenlerle bağlantılı olarak ortaya çıktığı örnekleri sıralamayı yeğ tutuyorum.

Alman Yeni Gine'sinde yaşayan Monumbalarda, bir düşmanı savaşta öldüren herkes, ay halinde veya lohusa yatağındaki kadınlar için kullanılan sözcükle "kirli"dir. O sıra, erkeklerin çevresini terkedemez. Köydaşları, onun çevresinde toplanır ve zaferini türkü ve danslarla kutlarlar.

Savaşçı, bir kez bile, karısına ve çocuklarına dokunamaz. Dokunanın bedeninde çıbanlar çıkar. Ancak yıkanma törenleri ve başka törenlerle beslenebilir onlar.

Kuzey Amerika'daki Natehe'lerde, ilk kelleyi kesen genç savaşçılar, altı ay, kimi şeylerden uzak durmak zorundadır. Karılarıyla yatamaz, et yiyemezler.

Bir Koktav, düşmanını öldürüp kafasını kesince, onun için bir aylık yas dönemi başlamıştır. O süre içinde saçını tarayamaz, başını kaşıyamaz. Bunun için bir çubuk kullanabilir ancak.

Bir Apaş'ı öldüren Pima kızılderilileri, ağır arılanma ve kefaret törenlerine uymak zorundadır. On altı günlük el etek çekme (riyazet) sırasında, et ve tuza dokunamaz, yanan ateşe bakamaz, kimseyle görüşemez. Ormanda yalnız başına yaşar. Ölmeyecek kadar yiyecek getiren bir yaşlı kadından başkası yanına yaklaşamaz. Çok kez, en yakın ırmakta yıkanır. Yas belgisi (işareti) olarak, başında bir topak kil taşır.

On yedinci gün, adamı ve silahını arıtma töreni başlar. Poma kızılderilileri, öldürenin tabu oluşunu, düşmanlarından daha ciddiye aldıklarından, kefaret ve arınmayı, yukarıki örnekte olduğu gibi sefer sonuna bırakamadıklarından, savaş yetenekleri, bu sıkı ahlâk -sofuluk da denebilir- nedeniyle zarar görür.

Olağanüstü yiğitliklerine karşın, Amerikalılar için, Apaşlara karşı savaşta hiç de iyi bir müttefik olamamışlardır.

Bir düşmanın ölümünden sonraki kefaret ve arınma törenlerinin değişmeleri ve ayrıntıları, daha derine inen bir görüş için ilginç olabilir. O konudaki bildirileri burada kesiyorum. Bize yeni bir görüş sağlamadıkları için.

Ancak, şu denli söyleyebilirim: Profesyonel cellâtların geçici veya sürekli olarak yalnız bırakılması aynı geleneğe bağlanabilir. Orta çağ

toplumundaki cellâdın orunu (mevkii) gerçekte, vahşilerin tabusu üzerine iyi bir görüş sağlayabilir.[43]

Uzlaştırma, sınırlama, kefaret ve arınma kuralları üzerine elde edilen bilgilerde, şu iki ilke birbiriyle bağlantılıdır:

a. Tabunun, totemden çıkarak, onunla ilişki kuran her şeye aktarılması.

b. Öldürülen kişinin tini önündeki korku.

Bu iki etmen, birbiriyle nasıl olup da ilişkiye gelmiştir? Eşdeğerli olarak kavranabilir mi onlar? Biri birincil, öteki ikincil midir? Bilinmiyor. Bilinmesi de kolay değil.

Buna karşı, bütün bu kuralları, düşmana karşı duygu uyarımlarından türettiğimizde, görüşümüzün tutarlı olduğunu vurguluyoruz.

6. *HÜKÜMDAR TABUSU*

İlkel halkların, başkalarına, krallarına ve rahiplerine karşı davranışı birbirine karşıt olmaktan çok, birbirini bütünler görünen iki ilkeyle yönetilir:

1. Yöneticiden sakınmalı.
2. Yöneticiyi korumalıdır.[44]

Bu ikisi, sayısız tabu kurallarıyla sağlanır. Hükümdarlardan neden sakınılması gerektiği artık bilinmektedir:

Çünkü onlar, gizli ve tehlikeli büyü gücüne sahiptirler. Elektrik yükü gibi, dokunmakla geçen ve benzer bir yükle korunmayan kişinin ölmesine, yıkımına yol açan bir güce.

Dolayısıyla kişioğlu, tehlikeli kutsallıkla, dolaylı ve dolaysız ilişkiden kaçınır. Kaçınamadığı yerde, onun zararlı sonuçlarından sıyrılmayı sağlayacak bir tören bulur.

Doğu Afrika'daki Nuba'lar örneğin, rahip krallarının evine adım attıklarında, ölmeleri gerektiğine, ancak oraya girerken, sol omuzlarını açtıkları ve krala omuzlarını ellettikleri takdirde bu tehlikeyi savuşturacaklarına inanırlar.

(43) Bu örnek için, Frazer'in anılan yapıtına bkz. Taboo, s. 165-190.

(44) Frazer, Taboo, s. 132. "He must only be guarded, he must also be-guarded against."

Böylece, krala dokunmanın, tehlikelere karşı iyileştirici ve koruyucu bir araç olduğu yolundaki ilgi çekici sonuç doğar.

Kralın, tedavi ereğiyle dokunmasını da kapsar bu. Uyruklarının ona dokunmasından doğan tehlikeye karşıt sonuçlar doğuran bir dokunmayı. Sonuçta da etkenliği ve edilgenliği.

Kralın dokunmasının tedavi etkisi söz konusu oldukta, örnekleri yabanlardan bulmak zorunda değiliz. Daha düne değin İngiliz kralları bu gücü sıraca üzerinde kullanıyordu örneğin. Dolayısıyla, *kralın nazarı* adını almıştır o. Kraliçe. Elizabeth ve ardılları da bırakmamışlardır bu ayrıcalığı.

I. Charles'in 1633 yılında bir sıvazlamada 100 hastayı iyileştirdiği söylenir. Onun oğlu, başıbozuk II. Charles döneminde, büyük İngiliz devriminin bastırılmasından sonra, kralın sıracayı tedavi niteliği altın yıllarını yaşamıştır.

II. Charles, yönetimi sırasında 100.000 sıracalıya dokunmuş. Tedavi ardında koşanlar öylesine kalabalık olurmuş ki, bir kez, 6-7 kişi, tedavi olayım derken ezilip ölmüş.

Orange soyundan Stuartların uzaklaştırılmasından sonra İngiliz tahtına geçen kuşkucu III. William büyüden kaçınmış ve böyle bir dokunmaya tek kez razı olmuş, o zaman da "Tanrı size daha çok sağlık, daha çok us (akıl) versin" demiştir.[45]

Krala veya ona ilişkin bir şeye karşı harekete geçmenin korkunç sonucuna, şu bildiri tanıklık edebilir.

Yeni Zelanda'da, yüksek rütbeli veya kutsallığı yüksek bir başkan, yemeğinin artığını yola bırakmıştı. Bir köle geldi. Genç, güçlü, aç biri. Bu artığı görüp yedi. Henüz yemesini bitirmemişti ki, durumu farkeden biri, yediğinin kimin artığı olduğunu söyleyiverdi.

Bunu duyan genç, yiğit ve güçlü bir savaşçı olmasına karşın, sancılar içinde kıvranmaya başladı, ertesi akşama doğru öldü.[46]

Bir Maori kadını, belli meyveler yemiş, sonra onların tabuyla kaplı bir yerden getirildiğini öğrenince, başkanın tinini gücendirdiği için, kesinlikle öleceğini haykırarak söylemiş.

(45) Frazer, The Magic Art, I, s. 368.

(46) Old New Zealand, by Pakcha Maari, London, 1884. Frazer'de, Taboo, s. 135.

Olay öğleden sonra olmuş, ertesi gün 12'de kadın gerçekten ölmüş.[47]

Bir Maori başkanının çakmağı da aynı nedenle, pek çok kişinin ölümüne yol açmış. Başkan onu yitirmişmiş. Bulanlar, çubuklarını yakmakta kullanmış. Çakmağın kimin olduğunu öğrenince, korkudan ölmüşler.[48]

Başkan ve rahipler gibi tehlikeli kişileri başkalarından ayırma, onların çevresine, başkalarının geçemeyeceği duvarlar çekme gerekiminin ortaya çıkışına şaşmamalı.

Kökende, tabu kurallarından gelen bu duvarın, günümüzün saray törenlerinde de varlığını sürdürmesi aydınlatıcıdır.

Ancak, bu hükümdar tabusunun daha büyük bir bölümü, hükümdarlardan korunmaya geri gitmez. Ayrıcalıklı kişilerin ele alınmasında öbür görüş noktası, hükümdarları tehdit eden tehlikeden korunma gerekiminin, tabunun yasaklanmasında ve en yüksek etiketlerin doğmasında açık payı olduğudur.

Kralı, düşünülen bütün tehlikelerden korumak, onun uyruklarının refahı ve yıkımı için taşıdığı büyük anlamdan doğar. Anlatımı daraltırsak, hükümdar, dünyanın gidişini düzene sokan kişidir. Halkı ona, sadece, yeryüzünde ürünleri yetiştiren yağmur ve güneş ışığı için değil, kıyılarına gemileri getiren yel, ayak bastıkları toprak için de şükran duyar.[49]

Bu yaban kralları, tanrılara özgü bir mutlu kılma gücüne sahiptir. Uygarlığın daha ileri aşamalarında, saraylılarda böyle özellikler varolduğunu sananlar, ancak köle ruhlu kişiler olmuşlardır.

Böyle yetkin (mükemmel) bir güce sahip kişilerin, kendilerini tehdit eden tehlikelerden bu denli özenle korunmak gerekimi duymaları çelişme gibi görünür. Yaban krallarını ele alırken karşılaştığımız tek tehlike değildir bu.

(47) W. Brown, New Zealand and its Aborigines, London, 1845, Frazer, agy.

(48) Frazer, I. Bölüm.

(49) Frazer, Taboo, The Burden of Royalty, s. 7.

Bu halklar, krallarının güçlerini yerinde kullanıp kullanmadıklarını denetlemeyi zorunlu sayarlar. Onların iyi niyetlerinden ve vicdanlarından emin değillerdir.

Krallarla ilgili tabu kurallarının gerekçesine bir güvensizlik karışmıştır:

"Antik krallığın bir despotluk olduğu, halkların sadece hükümdar için varolduğu, burada göz önüne aldığımız monarşilere hiç mi hiç uygulanmaz" diyor *Frazer*[50] ve devam ediyor:

Tersine, bu monarşilerde, hükümdar bu uyrukları için yaşar. Yaşantısı, o mevkiinin yükümlülüğünü yerine getirdiği, doğanın akışını, halkının çıkarına kullandığı sürece bir değere sahiptir. Kral bunu ihmal etti mi veya bir yana bıraktı mı, o zamana değin bol bol gösterilen özen, özveri (fedakârlık) dinsel ululama, iğrenme ve aldırmazlığa dönüşür. Hareketlerle kovulur hükümdar, canını kurtarırsa şükreder."

"Bugün tanrı gibi ululanan, yarın cani gibi öldürülür."

"Ancak, halkının, hükümdarına karşı değişen bu davranışını, bir istikrarsızlık veya çelişme olarak suçlamak haksızlık olur. Tutarlıdır halk. Kralları tanrıları olduğunda, onun, koruyucuları olarak kendini göstermesini isterler. O, uyruklarını korumuyorsa, yerini, bu işi yapacak olana bırakmalıdır. Hükümdar, halkının isteklerine karşılık verdiği sürece, halkının ona gösterdiği saygı sınırsızdır. Krallar da kendilerine şefkatle davranılmasını isterler."

"Böyle bir kral, bir tören veya etiketle kuşatılmış olarak, gelenek ve yasaklar ağına gömülü olarak yaşar."

"Bütün bunların ereği, kralın onurunu yüceltmek, rahatını arttırmak değil, onu, doğanın yapısını bozacak, halkını ve bütün dünyayı yıkıma götürecek adımları atmaktan korumaktır."

"Bu kurallar, onun rahatını arttırmaktan çok onun her işine karışarak, özgürlüğünü ortadan kaldırır ve yapıtını güvenlik altına almak isterken, bir yük, bir eziyet durumuna getirir."

"Kutsal bir hükümdarın, böylece, tabu törenleriyle bağlanıp inmeli duruma getirilmesinin en keskin örneklerinden biri, ilk yüzyıllarda Japon imparatoru Mikado'nun yaşantısında gerçekleşmiştir. Durumun, iki yüzyıldan öncesine uzanan bir betimi (tasviri) şudur.[51]

(50) I. Bölüm, s. 7.

(51) Kaemfel, History of Japon. Frazer'de I. Bölüm, s. 3.

"Mikado, ayağını toprağa basmanın, kendisinin vakar ve kutsallığına yakışmadığına inanır. Dolayısıyla, bir yere geleceği zaman, insanların omuzunda taşınmalıdır."

"Onun kutsal bedeninin açık havaya çıkarılması hiç yakışık almaz. Güneşin, onun bedenine yansımaya hakkı yoktur. Mikado'nun bedeninin her parçası, öylesine kutsaldır ki, onun ne saçı ne sakalı taranabilir ne de tırnağı kesilebilir."

"Çok bakımsız kalmaması için, uyrukları, onu, uyurken gece yıkayabilir. Onun bedeninden, bu durumda alınmış olan şeyler çalınmış sayılacağı için, Mikado'nun vakar ve kutsallığını bozmaz."

"Daha eski zamanlarda, o birkaç saat, imparatorluk tacı başında, tahtta bir heykel gibi, ellerini, ayaklarını, başını ve gözlerini kımıldatmadan oturmak zorundaydı. İmparatorluğun erinç (huzur) ve barışa böylece kavuşacağı düşünülürdü. Mazallah, bir kımıldasa veya bakışını, imparatorluğun sadece bir bölümüne çevirse, savaş, açlık, yangın, veba ya da başka bir uğursuzluk musallat olur, ülkeyi kırıp geçirir."

Barbar kralların bağımlı olduğu tabulardan bazısı, düşmanını öldüren savaşçının bağımlı olduğu sınırlamaları çok andırıyor.

Aşağı Gine'deki (Batı Afrika) Köpekbalığı noktasında (Padron Burnu), Kukulu adlı bir rahip kral, ormanda tek başına yaşar. Hiç bir kadına dokunmaz, evinden çıkmaz. Sandalyesinden bile kalkmaz. Orada uyumalıdır.

Uzanırsa yel kesilir, deniz yolculuğu aksar. Fırtınaları denetim altında bulundurmak, havayı, ayarlı, sağlıklı bir durumda tutmak onun görevidir.[52]

"Loango kralı güçlü olduğu ölçüde" diyor Bastian "daha çok uymalıdır tabuya." Veliaht da, çocukluktan başlayarak uymalıdır ona. O yetişirken, çevresine tabular yığılır, tahta çıktığı an, tabulara boğulur.

Kral ya da rahibin mevkiine bağlı tabunun derinliğine inmemize ne yerimiz ne de konumuz elverir. Ancak, özgür hareketin ve yiyeceğin sınırlanmasının, o tabular arasında başrolü oynadığına değinelim.

(52) A. Bastian, Die deutsch Expedition an der Loangoküste, Jena, 1874; Frazer'de I. Bölüm, s. 5.

Bu ayrıcalıklı kişilerde, eski alışkanlıkların, nasıl tutucu bir etki ettiği, uygar halklardan, çok daha yüksek kültür aşamalarından alınan iki tabu töreni örneğinde kendini gösterir.

Eski Roma'da Jüpiter'in başrahibi Flaman Dialis, olağanüstü çoklukta tabu kurallarına baş eğmek zorundaydı. Ata binemez, silahlı bir adama bakamaz, kırılmamış hiç bir yüzük taşıyamaz, giysisine hiç bir düğüm atamaz, buğday ununa ve hamura dokunamaz, keçinin, köpeğin çiğ etin, baklagillerin, sarmaşığın adını bile anamaz. Saçını, ancak özgür birine kestirtebilir. Saçları ve tırnakları, uğurlu bir ağacın altına gömülmelidir. Hiç bir ölüye dokunamaz, başı açık dışarı çıkamaz. Buna benzer daha nice tabulara uymak zorundadır.

Eşi Flaminica da kendine özgü yasalara bağlıdır. Belli tür bir merdivenin üç basamağının üstüne çıkamaz. Belli günlerde saçını tarayamaz. Ayakkabısının derisi, doğal ölümle ölmüş bir hayvandan alınmış olamazdı. Flaminica gök gürültüsünü işitince, bir kefaret kurbanı kesene değin kirli sayılırdı.[53]

İrlanda'nın eski kralları, bir dizi, son derece özel sınırlamalara bağlıydı. Onlara uymak, ülke için her türlü rahmet, onları çiğnemekse yıkım nedeniydi.

Bu tabuların, eksiksiz bir dizini, en eski el yazması nüshaları, 1390, 1418 tarihlerini taşıyan Book of Rights'da verilmiştir.

Çok ayrıntılıdır yasaklar. Belli yer ve zamanlardaki belli işlevlikleri kapsar. Şu kentte, kral, haftanın belirli bir günü oturamaz. Şu saatte şu ırmağı geçemez. Şu düzlükte, 9 gün boyu konaklayamaz v.ö.[54]

Rahip krallar için tabu yasaklarının sıkılığı, vahşi halklarda, tarihsel görüşünüz için, özellikle ilginç bir sonuca yol açmıştır. Rahip kral mevkii, özenilir olmaktan çıkmıştır artık. Dolayısıyla, o mevkie sahip olmak durumunda olan, ondan kurtulmanın çarelerini arar.

Böylece, bir su ve bir ateş kralının bulunduğu Komboça'da, yeni bir krala taht zorla verilir. Pasifikte bir mercan adası olan Nine veya Savage adasında, kimse, bu sorumlu ve tehlikeli görevi yüklenmek istemediğinden, krallık son bulmuştur.

(53) Frazer, I. Bölüm, s. 13
(54) Frazer, I. Bölüm, s. 11.

Afrika'nın kimi yörelerinde, kralın ölümünden, ardılı seçmek üzere gizli bir kurultay toplanır. Kurultayın, üzerinde karar verdiği kişi, yakalanır, bağlanır, krallığı kabul ettiğini açıklayana dek fetiş evinde tutulur.

Arada bir, veliaht, kendisine sunulmak istenen onurdan sıyrılmanın yolunu bulur. Bir oymak beyinin kendisini tahta oturtmak isteyenlere karşı koymak için gece gündüz silahla nöbet tutuşu söyleniyor.[55]

Sierra Leone zencilerinde, krallık makamını kabule karşı gösterilen direnç, öylesine yüksektir ki, oymakların, yabancıları kral yapması gerekmiştir.

Frazer'e göre, tarihin gelişiminde, rahip krallar, gerçek konularda egemenliklerini uygulamakta yeteneksiz duruma geldiklerinden, bu egemenliği, daha aşağı, ancak daha güçlü, krallık makamı ve onurundan vazgeçmeye hazır kişilere bırakmak zorunda kalmışlardır.

Dünyasal krallar bu kişilerdir. Artık, anlamsız ruhani yücelik, eski tabu krallara kalmıştır.

Bu görüş, eski Japon tarihinde sağlamlaşmıştır.

İlkel insanlarla hükümdarların ilişkileriyle ilgili tabloya göz attığımızda, onu betimlerken (tasvir ederken) psikanalize geçmenin güç olmayacağı kanısı uyanır içimizde. Bu ilişkiler çok karmaşıktır ve çelişkiden arınmış değildir.

Hükümdarlara büyük ayrıcalıklar veriliyor. Başka kişilerin bağımlı olduğu tabu yasaklarıyla çakışan, o yasakları kaldıran ayrıcalıklar.

Ayrıcalıklı kişilerdir onlar. Başkalarına tabuyla yasaklanmış olanı yapabilirler. Bu özgürlüğe karşılık, sıradan bireylere yüklenmeyen başka tabularla sınırlanırlar.

İlk çelişki burada, bir kişiye verilen aşırı özgürlükle, aynı kişiye uygulanan aşırı sınırlama sırasında. Olağanüstü bir büyü gücü yüklenir bu kişilere, dokunulmaktan korkulur.

Öte yandan, dokunmanın, en iyileştirici etkiye sahip olduğu sanılır.

İkinci ve daha açık çelişme burada gösteriyor kendini. Ancak bunun, sadece görünüşte çelişme olduğunu öğrenmiştik. Çünkü dokunma iyileştirici ve koruyucu bir etki yapar. Kral bu dokunmada iyi niyetliyse.

(55) A. Bastian, agy; Frazer, I/18.

Sıradan bir kişinin, krala ait bir şeye dokunması tehlikelidir. Saldırganlık eğilimlerini anımsattığı için.

Kolayca çözümlenemeyecek başka bir çelişki, hükümdara, doğa süreçleri konusunda büyük bir güç yüklemek ve onu, kendisini tehdit eden tehlikelere karşı büyük bir özenle korumaktır. Hükümdarın, bunca şey yapabilen gücü, kendini korumaya yetmezmiş gibi.

Uyruklar, hükümdarın, korkunç erkini (iktidarını), hem kendinin hem de uyruklarının kullanacağına güvenemiyorlar. Böylece hükümdarı denetleme hakkı doğuyor.

Kralın bağlı olduğu tabu törenleri, kralı vesayet altına alma, onu tehlikelerden koruma ve uyrukların ondan gelecek tehlikeden korunması isteklerine karşılıktır.

İlkellerin, hükümdarlarıyla, karmaşık ve çelişkili ilişkisi konusunda şu açıklama yapılabilir:

Boş inançsal ve başka gerekçelerle, krallara karşı davranışta, çok katlı eğilimler dile gelir. Bunlardan her biri, öbürlerine bağlı olmaksızın aşırı uca değin gelişir. Aslında, vahşilerin de, uygarların da din ve hükümdara bağlılık konularında birbirlerinden pek farklı düşünmemesi çelişkisi buradan doğmakta.

Şimdiye değin her şey iyi. Ancak, psikanaliz tekniği, konuya daha yakından eğilmeyi, çok katlı eğilimlerin yapısı hakkında konuşmayı olanaklı kılmaktadır.

Çözümlemenin anlatılan içeriğinde nevroz belirtisine rastlarsak, tabu töreninin temelini biçimleyen aşırı sıkıntılı üzüntüyü ayırdetmekte gecikmeyiz.

Böyle bir aşırı duyarlığı, nevrozda, özellikle zorlayıcı nevrozda (karşılaştırma ereğiyle ele almıştık onları) çok görüyoruz. Onların kaynağı açıktır bizim için.

Ağır basan şefkat dışında, ona karşıt, ancak hiçbilinçsel bir duygu yer alır. Çift değerli duygu gerçekleşir böylece. Düşmanlık, kendini endişe olarak dışarı vuran ve zorlayıcı niteliğe sahip şefkatin ağır basmasıyla aşılır. Şefkat, zorlayıcı nitelikte olmazsa, bilinçsiz karşıt akımları geri itme görevi yapamaz.

Her psikanalizci, en olasılık (ihtimal) dışı durumlarda, söz gelimi, anneyle çocuk, karıyla koca arasında endişeli şefkatin hangi kesinlikle bir çözüme vardığını (şiddetli ve zorlayıcı olduğunu ç.n.) bilir.

Bu yöntem, ayrıcalıklı kişilere uygulanınca, onların, ululanması, tanrılaştırılmasının hiç bilinçte (bilinç altı) yoğun bir düşmanca akıma karşılık olduğu anlaşılır. Beklediğimiz gibi burada da çift değerli duygu gerçekleşmiştir.

Kral tabusunun gerekçesine yadsınmaz (inkâr edilmez) bir katkı olarak görünen güvensizlik, aynı hiç bilinçsel düşmanlığın, başka bir dolaysız dışlaşmasıdır. Değişik halklarda, böyle bir uyuşmazlığın son noktasının çok katlı olmasının sonucu olarak, böyle bir düşmanlığın kanıtlanabileceği örnekler bulmakta güçlük çekmeyiz.

Sierra Leone'nın vahşi Timme'leri, krallarına, tahta çıktıkları gece dayak atarlarmış ([56]). Bu anayasa ayrıcalığını öylesine güzel uygularlar ki, zavallılar, tahta çıktıktan sonra pek yaşamazlarmış. Dolayısıyla, kızdıklarını kral seçerlermiş. Böyle aşırı örneklerde, düşmanlık, artık düşmanlık olarak değil de tören olarak gösteriyor kendini.

İlkellerin hükümdarlarına karşı davranışı, nevrozlarda "eziyet manisi"yle kendini gösteren süreci anımsatmaktadır. Belli bir kişinin önemi, olağanüstü biçimde gelişmiştir burada. Gücünün eşsizliği, inanılmaz dereceye çıkmıştır. Sayrıya (hastaya) karşıt her şeyin sorumluluğunu bir kişiye yükleyebilmek için yapılmıştır bu.

Gerçekten vahşiler krallarına, yağmur, güneş, rüzgâr ve hava üzerinde egemenlik gücü yüklediklerinde, sonra onları tahttan indirip öldürdüklerinde, başka türlü davranıyor değiller. Çünkü doğa, onların, iyi bir av, zengin bir ürün konusundaki bekleyişlerini boşa çıkarmıştır.

Paranoyaların eziyet manisinde ortaya koydukları örnek, çocuğun babayla ilişkisinde kendini gösterir. Çocuğun gözünde baba, çok kez böyle bir güce sahiptir. Babaya güvensizlik, onun aşırı değerlendirilmesiyle sıkı sıkıya bağlantılıdır.

Paranoik, kendisiyle çok önemli ilişkisi olan birini "eziyetçi" sayınca, onu babası yerine koymuş, başına gelen her felâketten sorumlu tutar bir konuma gelmiştir. Vahşilerle nevrozlar arasındaki bu ikinci benzerlik, vahşilerin hükümdarlarıyla ilişkilerinin büyük ölçüde çocuk-baba ilişkisinden doğduğunu açığa koyar.

(56) Frazer, I/18. Zweifel ve Monstier'nin Voyages aux sources du Niger'inden aktararak, 1880.

Tabu yasaklarını, nevrotik belirtilerle (simptom) karşılaştıracak olan görüşümüz için en güçlü dayanağı, anlamını kral tabusuyla ilgili olarak tartıştığımız tabu törenlerinin kendisinde buluyoruz.

Bu tabu töreni, doğurduğu sonuçların başlangıçta tasarlandığı kabul edilirse, çift anlamını ve kaynağını belli belirsiz, çift değerli eğilimlerden türetir.

Bu tören, krallara, sadece ayrıcalık kazandırıp, onları, bildiğimiz bütün ölümlülerin üstüne çıkarmıyor, onlara yaşantıyı zindan ediyor, taşınmaz bir yük yüklüyor ve uyruklar için olduğundan çok daha sıkıcı bir köleliğe sürüklüyor.

Bastırılmış itkinin ve onu bastıranın eş zamanda ve ortaklaşa doyuma ulaştığı (tatmin edildiği) zorlama nevroza tam karşıt bir durumdur bu. Nevrozda, zorlama hareket, yasaklanan harekete karşı *sözde* bir korunmadır. Ancak biz onun, gerçekte, yasaklananın yinelenmesi olduğunu söyleyeceğiz.

Sözde sözcüğü burada bilinçli ruhsal yaşantıya, *gerçekte* sözcüğüyse hiç bilinçsel ruhsal yaşantıya karşılıktır.

Kralların tabu töreni, sözde onlar için en yüksek saygılama ve güvenlik altına alma yoludur. Gerçekte o, bir yüceltme cezası, uyrukların onlardan aldığı intikamdır.

Sancho Pansa'nın (Cervantes'in tipi) vali olduğu adadaki deneyleri, ona, bu saray töreni görüşünün tek uygun görüş olduğunu anlatmıştır. Başka düşüncelerle de karşılaşırdık, kral ve hükümdarlar dile gelseydi.

Yöneticilere karşı duygunun, neden böyle güçlü bir hiç bilinçsel düşmanlık içerdiği çok ilginç. Ancak bir çalışmanın sınırını aşan bir sorun.

Çocukluktaki baba kompleksine işaret etmiştik. Krallığın öntarihinin incelenmesinin bize kesin açıklamalar getirmesi gerektiğini ekliyoruz buraya.

Frazer'in etkili, ancak kendi itirafına göre, tam kandırıcı olmayan görüşünden anlıyoruz ki, ilk krallar, yabancıydı. Kısa bir egemenlikten sonra, kutlama törenlerinde, tanrılığın temsilcileri olarak kurban edilen kişilerdi ([57]).

(57) Frazer, The Magic Art and the Evolution of Kings, 2 cilt (The Golden Bough). Hıristiyanlık efsaneleri, kralların gelişim tarihinin yankılarından esinlenmiştir.

c. ÖLÜ TABUSU

Ölülerin güçlü hükümdarlar olduğunu biliyoruz. Onlara düşman gözüyle bakıldığını öğrenince şaşıracağız.

Ölü tabusu, bulaşıcılık benzetmesine bağlı kalarak konuşursak, ilkel halkların çoğunda özel bir güce sahiptir. Bunu, ölüye dokunmanın doğurduğu sonuçlarda ve ölüler için tutulan yasta görmekteyiz.

Maorilerde bir cesede dokunan veya onun gömülmesinde hazır olan herkes, son derecede kirli sayılır ve deyim yerindeyse, her türlü insani ilişkileri kısıtlanır. Hiç bir eve giremez. Hiç bir kişiye veya şeye yaklaşamaz, yoksa kirliliğini ona bulaştırmış olur. Yiyeceğe de el süremez. Sonra, o yiyecek yenilmez olur.

Böyle biri, yere bırakılan yemeğini, dişleri ve dudaklarıyla yemeye çalışır. O sırada elleri, arkasına bağlıdır. Arada bir, bir başkasının, kendisini beslemesine izin çıkar. O da bunu, kollarını öne doğru uzatarak özenle yapar. Uğursuz şeye dokunmamak amacıyla.

Ama sonra, bu yardımcı kişi de tabu sınırlamalarına bağımlı tutulur. Esas sınırlamalardan daha kolay değildir bunlar.

Her köyde, bütünüyle çaresiz, toplum dışı, şunun bunun sadakasıyla yaşayan biri vardır. Ölülere karşı son görevi yapanları kol uzatarak besleme görevi ona verilir.

Bir yere kapatılma zamanı sona erince, cesede dokunduğu için kirlenenin, yeniden arkadaşlarına katılmasına izin verilir. Onun kirli olduğunda kullandığı kap kacak kırılır, giyindiği bütün giysiler atılır.

Ölülerin vücuduna dokunmayla ilgili tabu alışkanlıkları, bütün Polinezya, Malanezya'da ve Afrika'nın bir bölümünde aynıdır. Onlarda değişmeyen, yiyeceğe dokunma yasağı ve başkası tarafından beslenmedir.

Polinezya'da veya belki sadece Havai'de ([58]) rahip kralların, kutsal işleri yaparken, aynı sınırlamalara uymaları dikkate değer. Tonga'da ölü tabusunda, yasaklar, tabunun kendi gücüyle şiddetini açıkça yitirir ve ortadan kalkar.

Ölü bir başkanın cesedine dokunan, on ay kirlidir. Ancak, o dokunanın kendisi bir başkansa, ölünün makamına göre, kirlilik üç, dört, beş

(58) Frazer, Taboo, s. 138, v.o.

ay sürer. Tanrılaştırılmış bir yüksek başkanın cesedi söz konusuysa, ona dokunan en büyük başkan bile on ay tabudur.

Vahşiler, böyle tabu yasaklarını çiğneyenlerin, ağır biçimde hastalanması ve ölmesi gerektiğine sıkı sıkıya inanırlar. Bu inanç öylesine sıkıdır ki, bir gözlemcinin düşüncesine göre, durumun başka türlü olduğunu saptamaya kimse bir kez olsun cesaret edememiştir ([59]).

Ölülere dokunması dolaylı olan kişilerin (yaşlı akraba, dul erkek ve kadınlar gibi) karşı karşıya kaldığı sınırlamalar, esas olarak yukarkilere benzer. Ancak bizim için ilginçtir.

Şimdiye değin sözünü ettiğimiz kurallar, tabunun şiddetini ve yayılma derecesini göstermiştir sadece. Aşağıya alacağımız örneklerse tabunun hem görünüşteki gerekçesini hem de temel nedenlerini gösterecektir.

İngiliz Kolumbia'sındaki Shusvap'larda, erkek ve kadın dullar, yas zamanlarında ayrı yaşamak zorundadırlar. Elleriyle ne başlarını tutabilirler ne bedenlerini. Kullandıkları kap kacağı başkası kullanamaz. Hiç bir avcı, onların kulübesine yaklaşamaz. Yoksa bir felâket gelir başına. Yas tutanın gölgesi kimin üzerine düşerse o kişi hastalanır.

Yas tutanlar diken üstünde uyur ve çevrelerini dikenle çevirir. Ölünün tinini ondan uzak tutmak için düşünülmüştür bu son önlem (tedbir). Bu düşünce, öbür Kuzey Amerika topraklarındaki bir alışkanlıkta daha da açıktır. Onlarda dullar, kocalarının ölümünden sonra, kuru ottan yapılma, pantolona benzer bir giysi giyer. Kendilerini ölünün tininden uzak tutmak için.

Böylece, aktarılmış biçimdeki dokunmanın, bedensel bir dokunma biçiminde anlaşılacağı görüşüne yaklaşmış olmaktayız. Çünkü, ölünün tini, yas süresince, akrabasından ayrılmaz, onun çevresinde dolanmaktan vazgeçmez.

Filipin adalarından biri olan Palavan'da yaşayan Agutainoslar'da bir dul, ölümden 7-8 gün sonra kulübesini bırakmak zorundadır. Başkalarıyla karşılaşma olanağının bulunmadığı gece vakti olmalıdır bu.

Dula bakan, ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Bu nedenle o, yolda yürürken her adımda bir bastonla ağaçlara vurarak gelişini haber

(59) W. Mariner, The Natives of the Tonga Islands. 1818; Frazer, 1/1 40.

verir. Kurur bu ağaçlar.

Böyle bir dulun tehlikesini şu örnek de açıklar:

"İngiliz Yeni Ginesindeki Mekeo bölgesinde bütün yurttaşlık haklarını yitirir bir dul. Bir süre toplum dışı yaşar. Bir yeri ekemez, köye ve yola çıkamaz. Vahşi bir hayvan gibi, otlarda, çalılarda sürünür. Birini, özellikle bir kadını gördüğünde, sık çalılıklara kaçar."

Dul kadın veya erkeğin baştan çıkarma tehlikesi taşıdığını gösterir bu.

Karısını yitiren erkek, onun yerine birisini koyma tehlikesinden kaçınmak zorundadır. Dul kadın da, kocasının yerine birini geçirme tehlikesinden kaçınacaktır. Kocasız kaldığında, başka erkeklerin isteğini uyandırabilir.

İsteklerin, yerine koyma yöntemiyle doyurulması, yasın anlamına aykırı düşecek ve ölünün tinini küplere bindirecektir ([60]).

En garipsenecek, en öğretici tabu alışkanlığı, ölünün adını ağza alma yasağıdır. Yas tutan ilkellerde olağanüstü biçimde yayılmıştır bu yasak. Çok katlı uygulamaya ve anlamlı sonuçlara sahiptir.

Bu yasağa, tabu alışkanlıklarını çok iyi korumaya çalışan Avustralyalılarda ve Polinezyalılarda, birbirine bunca uzak ve yabancı halklarda da rastlanır ([61]). Sibirya'daki Samoyetler, Güney Hindistan'daki Toda'lar, Asya'daki Moğollar, Sahra'daki Tuaregler, Japonya'daki Ainolar, Orta Afrika'daki Akamba ve Nandi'ler, Filipinler'deki Tinguanlar, Borneo'lular ve Madagaskarlılar gibi.

Bu halkların bazılarında bu yasak ve ondan çıkan sonuçlar, sadece yas zamanında uygulanır. Bazılarındaysa, sürekli olarak kalır. Ancak, her durumda, ölümden sonra geçen zamanın uzaması, yasağın etkisini arttırır.

Ölünün adının ağza alınmaması, ilk ağızda olağanüstü sıkılıkta uygulanır. Bir takım Güney Amerika oymaklarında, ölen bir akrabanın adını anmak, ölü için en büyük hakarettir. Bu konuda öngörülen ceza, bir cinayete verilen cezadan daha az değildir ([62]).

(60) Yukarıda, olanaksızlıklarını tabuyla karşılaştırdığımız hasta, sokakta yas giysili birini görünce kızgınlığa kapıldığını itiraf etmiştir. Ona göre, böyle kişilerin sokağa çıkması engellenmelidir.

(61) Frazer, 1/353.

(62) Frazer, 1/352, v.ö.

Adların anılmasından neden bu denli kaçınılması gerektiğini tahmin etmek kolay değil. Ancak, ona bağlı olan tehlikeler, bir dizi bilgi sağlar. Değişik açıdan ilginç ve anlamlı olan bir bilgi.

Böylece, Afrika'daki Masailer, ölünün adını değiştirmek gibi bir kaçamağa baş vurmuşlardır. Yeni adla, çekinmeden anılabilir ölü. Eski adla ilgili yasaklar, bütünüyle yaşayabilir. Sadece, ruhun, bu yeni adı bilip öğrenmemesi gerekir.

Adelai'de ve Encounter Körfezi'nde Avustralya oymakları bu konuda öylesine ihtiyatlıdırlar ki, bir ölüm olayından sonra ölüyle aynı adı veya benzer bir ad taşıyanlar bile, onları değiştirirler.

Bazen iyice ileri varılır bu konuda ve ölümden sonra bütün akrabanın adı değiştirilir, benzerliğe filan bakılmaksızın. Viktorya ve Kuzeybatı Amerika oymaklarının bazısında olduğu gibi.

Paraguay'daki Guaykuru'larda, bir ölüm durumunda başkan, oymağın bütün üyelerine, yeni adlar almak gibi bir yas zahmeti yükler. Onlar da, hep bu adları taşıyormuş gibi davranırlar ([63]).

Ölenin adı, bir hayvan veya nesneyi gösteriyorsa, halkların bazısı, bu eşya veya hayvan adlarını değiştirmeyi gerekli bulmuştur. Yeni adlarla, ölü anılmamış olur.

Dil hazinesinin durmak bilmez gelişimi buradan çıkmış olmalı. Ad yasaklamasının sürekli olduğu yerde, misyonerlere güçlük çıkarır değişme.

Misyoner Dobrizhofer'in, Paraguay'daki Akiponlar arasında yaşadığı yedi yılda, jaguarın adı üç kez değişmiştir. Timsah, diken ve hayvan kesimine verilen adlar da aynı akibete uğramıştır ([64]).

Ölünün adını dile getirmekten çekinmek, ölenle ilgili her şeye değin uzanıyor.

Bu halkların hiç bir geleneğinin, hiç bir tarih anısının olmaması ve ön tarihlerinin büyük güçlük çıkarması, bu bastırma sürecinin anlamlı sonucudur.

Bu ilkel halkların bir bölümü, uzun yas döneminden sonra, ölünün adını yeniden canlandırma yolunda giderici (telâfi edici) geleneklere de

(63) Frazer, I/357. Eski bir İspanyol gözlemciye göre (1732).
(64) Frazer, I/360.

sahip olmuşlar, ölünün adını, onun yeniden doğuşunu temsil eden çocuklara vermişlerdir.

Vahşilerde adın, bir kişi için, ana ve belli başlı bir varlık, kişinin önemli bir parçası olduğu, onların sözcüklere, bütünüyle nesne anlamı verdiği düşünülürse, ad tabusunun garipliği kalkar ortadan.

Başka bir yerde gösterdiğim gibi, anlamsız bir sözcük benzerliğini kabulle yetinmeyip, benzer adla anılan iki şey arasında derinliğine bir uzlaşma olması gerektiğini ileri süren çocuklarımız da aynı biçimde davranırlar.

Uygar yetişkin de, özel adların, başlıbaşına ve önemli bir anlamı olduğunu, kendi adının, çok özel bir biçimde kendisiyle yetiştiğini kabul ettiğinde yine böyle davranmaktadır.

Psikanalizin, hiç bilinçsel (bilinç altı) düşüncede, adların anlamına işaret etmesi de aynı kapıya çıkar ([65]).

Zorlayıcı nevrozlar, beklendiği gibi, adlar konusunda vahşiler nasıl davranıyorsa öyle davranırlar. Belli sözcükler ve adların (öbür nevrozların yaptığı gibi) dile getirilmesi ve işitilmesine karşı tam bir "kompleks duyarlığı" gösterirler, kendi adlarını ele alış biçimine ağır engeller çıkarırlar.

Tanıdığım bir kadın tabu hastası adını yazmaktan korkmaktaydı. Kişiliğinin malı olan bir şeyi başkasına aktarmaktan korkuyordu. İmge gücünün baştan çıkarma çabalarına karşı, şiddetli bir kendine bağlılık duygusu, hiç bir şeyini başkasına vermemesini buyuruyordu ona. Ad da kişiliğe ilişkindi. El yazısı da öyle. Bu nedenle, hasta, yazı yazmayı da bırakmıştı.

Dolayısıyla vahşilerde ölünün adının, kişiliğinin parçası olarak değerlendirilmesi ve ölüye ilişkin tabunun konusu yapılması pek garip değildir. Ölünün adını anmak, ona dokunmaya geri gider.

Daha kapsamlı bir soruya geçebiliriz şimdi:

Dokunma neden daha şiddetli bir tabuyla karşı karşıyaydı?

En yakın açıklama, cesedin ve ondan ortaya çıkan değişmelerin yol açtığı doğal korkudur. Bunun yanında, ölü için tutulan yasa da yer bırakmalıdır. Cesetten duyulan korkunun, tek başına, tabu kurallarının ayrıntılarını kaşılayamayacağı açıktır.

(65) Stekel, Abraham.

Yas da tek başına, geride kalanlar için ölünün adının anılmasının ağır bir hakaret sayılmasını açıklamaz. Yas tersine, ölüyle ilgilenmekten, onun anısını yaşatmak ve sürdürmekten ibarettir.

Tabu alışkanlıklarının özelliğini, yastan başka bir şeyle açıklamalı. Başka ereklere yarayan bir şeyle. Ad tabusu, bize, bilinmeyen bir gerekçeyi duyuruyor. Eğer gelenekler onun hakkında bir şey söylemiyorsa, yas tutan vahşilerin anlatımlarında aramalıyız bunu.

Vahşiler, ölünün ruhuyla karşı karşıya kalmaktan ve o ruhun hortlamasından *korktuklarını* saklamıyorlar. Ölünün ruhunu uzak tutmak için bir takım törenlere girişiyorlar ([66]).

Böyle halklarda, ölünün adını ağza almak, onun hortlamasına yol açacak bir tehlike içerir varsayılıyor ([67]). Böyle bir tehlikeyi uzaklaştırmak için elden gelen yapılıyor. Ruhun, kendilerini tanımaması için kılık değiştiriyorlar ([68]).

Ölünün adını anarak onu kışkırtan yabancıya ateş püskürüyorlar. *Wundt*'un dediği gibi, bu halkların, ölünün hortlamasından (şeytanlaşmasından) korktukları sonucuna varmaktan başka yapacak şey yok. ([69]).

Tabunun özünü şeytan korkusunda bulan Wundt'un görüşüne yaklaşıyoruz böylece.

Ön koşulu, ailenin sevgili varlığının ölümünden sonra, geride kalanların sadece düşmanlık beklemesi ve ölünün, kötülüğüne karşı, her türlü araçla korunulması gerekli bir şeytan durumuna gelmesi olan öğreti, kişinin inanamayacağı ölçüde garip bir öğretidir. Tanıdığımız, otorite sahibi hemen bütün yazarlar, ilkellere bu görüşü yüklemekte birleşiyor.

Westermarck, "Ahlâksal Gelişmenin Kaynağı"nda, kanıma göre, tabuya çok az dikkat etmiş ve "Ölüye Karşı Davranış" kesiminde şu satırları kaleme almıştır:

"İncelediğim gerçekler, ölülerin, çok kez, dost olmaktan çok düş-

(66) Frazer'de, Sahra Tuareg'ler, bunlara örnek veriliyor. I/353.

(67) Burada belki şu koşul ileri sürülebilir: Ölünün cisimsel kalıntıları var olduğu sürece. Frazer, I/372.

(68) Nikobar'da. Frazer, I/372.

(69) Wundt, Religion und Mythos. II. Cilt, s. 69.

man olduğu sonucunu vermiştir([70]). Jevons ve Grant Allen, ölülerin kötülüğünün, kural olarak sadece yabancılara uzandığını, onların, ardılları ve klandaşları için bir iyilik ve mutluluk kaynağı olduğunu düşündükleri zaman yanılmışlardır."

"R. Kleinpaul, önemli kitabında uygar halklardaki eski ruh inancının kalıntılarını, canlıyla ölü ilişkisini anlatmak için kullanmaktadır" ([71]). Ona göre, ölülerin, canlıları kendine çekmesinde, yani bir öldürme zevki duyuşunda doruğuna varır böyle bir ilişki.

Ölenler öldürüyorlar. Ölümün iskeletle temsil edilmesi, ölümün kendisinin de ölü olması demektir.

Canlılar, ölüyle kendileri arasına bir su koymadıkça, kendilerini güvencede saymazlar. Dolayısıyla ölüler, daha çok ırmakların öbür yakasına, adalara gömülür. "Bu yaka", "öbür yaka" kavramları böylece çıkmıştır ortaya.

Bu şeytanlıkta sonra bir yumuşama olmuş ve ölülerin kötülüğü onların kin ve garez bağlamakta haklı oldukları durumlara özgü kalmıştır. Katilini durmaksızın izleyen maktullerde, özlemine doyamadan ölen yeni gelinlerde olduğu gibi.

Ancak, Kleinpaul, aslında bütün ölülerin vampir olduğunu, canlılara kin duyduğunu, canlıların canını almak istediğini söylemek istiyor. Kötü ruh kavramını ilk ortaya koyan ceset olmuştur.

Sevilen varlıkların, ölümden sonra şeytana dönüşmesi, daha öte sorunlara yol açar. İlkelleri, sevgili ölülerine karşı bu duygu değişimine sürükleyen neydi? Onların ölülerini şeytanlaştırmasına yol açan neydi?

Westermarck, bu sorulara kolayca karşılık vereceğini sandı ([72]).

(70) Westermarck, I. Bölüm, II. Cilt, s. 424. Gerek metinde gerekse notlamasında berkitici (sağlamlaştırıcı) kanıtlar verir. Şöyle der örneğin:

"Maoriler, yakın ve sevgili akrabalarının, öldükten sonra yapılarının değiştiğine, önceden çok sevdikleri kişilere düşmanlık beslediklerine inanırlar."

"Avustralya zencileri, her ölünün, uzun zaman kötü kaldığını kabul etmişlerdir. Onlardan, akrabalıklarının yakın olması ölçüsünde korkarlar. Merkezsel eskimolarda, ölüler, başlangıçta, köyleri kuşatan hastalık, ölüm ve başka uğursuzluklar saçan hayaletlerdir. Sonradan her şeyden el çekip rahata ererler" (Boas).

(71) Halk inancında, Dinde ve Efsanede Canlı ve Ölü, 1898.

(72) I/426.

"Ölü, insanın karşılaşacağı en kötü felaketi tatmıştır. Bu dünyadan el çeken, son derecede şikâyetçidir yazıtından (kaderinden). Doğa halklarının görüşüne göre insan, ister zorla, ister büyü olsun, öldürülmek yoluyla ölür. Böylece ruhlar, intikamcı ve küskündürler. Yaşayanları kıskanırlar. Eski akrabalarının yanında olmak isterler. Dolayısıyla, onları, kendilerine kavuşmak için, hastalandırıp öldürmeleri normaldir."

"... Ruhlara yüklenen başka bir kötülük, onlar karşısında, endişeye dönüşen içgüdüsel bir korkuya kapılmaktır."

Psikonevrotik bozuklukların incelenmesi, Westermarck'inkini de kapsayan daha geniş bir yorum içerir.

Bir kadın, eşini, kızını, annesini yitirince çok kez, bizim "zorlayıcı suçlamalar" dediğimiz saplantılara kapılır. İhmal ve dikkatsizlikle, sevdiği kişinin ölümüne yol açtığını düşünür. Hastayı nasıl tedaviye çalıştığını hiç anımsamaz.

Tasarlanan suçlamanın, aslında söz konusu olmadığını kanıtlamak, onun çektiği eziyete son vermez. Bir yasın, zamanla hafifleyen patolojik anlamını biçimler bu.

Böyle durumların psikanaliz araştırması, eziyetin itkisel (içgüdüsel) ipuçlarını vermiştir. Böylesi zorla suçlamaların belli anlamda haklı olduğunu ve red, gerekse karşı durmaya şerbetli olduğunu öğretmiştir.

Zorla suçlamanın ileri sürdüğü gibi, yas tutanlar, ölümden gerçekten suçlu değildir. Ve öleni ihmal de etmemişlerdir. Aslında, o kişilerde, ölülerden hoşnut olmama yolunda hiç bilinçsel (bilinç altı) bir istek söz konusudur. Bu istek, yas tutanın, elinde olsa, öleni bizzat öldürmeye götürecek istektir.

Bu hiç bilinçsel isteğe karşı, sevilen kişinin ölümünden sonra kişi, kendini kabahatli bularak tepki duyar. Yakınının, sevdiği insanın ölümünü istedi diye. Şefkatle sevgi arkasında böyle gizli bir hiç bilinçsel (bilinç altı) düşmanlık hemen bütün sevgi bağlantılarında görülür. İnsancıl duygu uyarımlarının çift değerliliğine klâsik bir örnek, bir modeldir o.

Bu tür çift değerlilik, kimi insanda çok, kimi insanda azdır. Normal durumlarda, azarlama, suçlamaya meydan verecek ölçüde değildir. Ancak, uygun bir ortam bulunca, en çok sevilen kişilere karşı bile ortaya çıkar.

Tabu sorununda, sık sık karşılaştırmasına girdiğimiz zorlayıcı nev-

roz eğiliminin, böyle temel ve yüksek bir çift değerlilikle ayırtedildiği kanısındayım.

Yeni ölen kişilerin ruhunun neden şeytanlaştığını, onlara karşı neden korumak gerektiğini açıklayacak noktaya ulaşmış bulunuyoruz. İlkellerin duygusal yaşantısına da, aynı biçimde, yüksek bir çift değerliliğin karşılık olduğunu kabul ettiğimizde (psikanaliz sonucu zorlama nevrozlarda bulmuştuk bu özelliği), acılı bir kayıptan sonra, hiç bilinçteki gizli düşmanlığa karşı tepki, anlaşılır duruma gelir. İlkellerin zorlama suçlamasında kendini gösteren tepkidir bu.

Hiç bilinçte, ölüm olayından sonra gönenç (memnunluk) olarak kendini gösteren düşmanlık bir başka yazıta (kadere) sahiptir ilkeller arasında. Bu duygudan kaçınma ve onu düşmanlık nesnesine, ölülere kaydırarak kurtulma olanağı vardır.

Hastalarda olduğu gibi, normallerde de sık sık kendini gösteren bu korunmaya biz, dışa atılım (projeksiyon) diyoruz.

Geride kalan, ölen sevgili varlığa karşı düşmanca davrandığı konusundaki düşünceyi yalanlar. Ancak, ölenin ruhu, o düşmanca duyguya sahiptir ve o duyguyu, yas süresince ayakta tutmaya çabalar.

Bu duygu tepkisinin ceza ve pişmanlık niteliği, başarılı bir koruma olan dışarı atmaya (projeksiyon) karşın, düşman şeytandan korkuyu gizleyen sınırlama ve kaçınmalara uyulmasıyla açıklanır.

Tabunun, çift değerli duygu temelinde yükseldiğini bir kez daha görüyoruz. Ölülerin tabu olması da, ölüm olayı karşısında bilinçli acıyla, hiç bilinçsel doyum arasındaki karşıtlığa dayanır. Tinlerin (ruhların) kızgınlığının bu kaynağı dikkate alınırsa, yakın ve çok sevilen kişilerin ölümüyle, geride kalanların onlardan neden bu denli korktuğunu anlamak kolaylaşır.

Nevrotik belirtilerde olduğu gibi, burada da tabu kuralları uzlaşmaz durumdadır. Bir yandan, karakterleri dolayısıyla, bir yasak olarak yası dile getirir. Öte yandan, gizlemek istediği şeyi açığa koyar. Yani, ölülere karşı düşmanlığı. Kişinin kendini koruması demek olan düşmanlığı gerekçelendirmiş olur.

Tabu yasaklarının belli bir bölümünü, bir takım isteklere kapılma korkusu olarak anlamayı öğrendik yukarda. Kendini koruyacak durumda değildir ölü. Kendisine karşı beslenen düşmanca duyguların doğmasına yol açabilir. Bir takım yasaklarla, böyle bir isteğe kapılmanın önüne geçilebilir.

Westermarck, vahşilerin görüşünde, öldürülmekle doğal ölüm arasında bir ayrım bulunmadığını söylemekte haklıdır. Hiç bilinçsel (bilinç altı) düşüncede, doğal ölümle ölen de öldürülmüştür. Kötü istekler öldürmüştür onu. (Elinizdeki kitabın "Animizm, Büyü ve Düşüncenin Sınırsız Gücü" adlı makalesiyle krş.)

Sevdiği yakınının (ana, baba, kardeşler) ölümüyle ilgili düşlerin kaynağına ilgi duyan, düş gören çocuklarla, vahşilerin davranışının, anılan çift değerli duyguya dayandığını saptayacaktır.

Tabunun özünü hortlaklardan korkmakta bulan Wundt'a karşı çıkmıştık. Ölülerin tabu olmasını, onların tininin şeytanlaşmasından duyulan korkuya geri götürmüştük. İki korku arasında çelişme var gibi görünürse de onu çözmek güç değildir.

Şeytanları biz de kabullendik. Ancak son ve çözümlenemez saymadık. Geride kalanların ölülere karşı çıkardığı düşmanca duyguların dışarı atılmasını ileri sürdüğümüzde şeytanları ele almış oluyorduk.

İyice temellendirdiğimiz düşünce uyarınca, ölüye karşı, uyuşmayan (şefkatli ve düşmanca) duyguların kabulü, ölüm sırasında, yas ve gönenç (memnunluk) gibi duyguların geçerli sayılmasını gerektirir. Bu iki karşıt arasında bir uyuşmazlık kendini göstermelidir.

Karşıt çiftlerden biri, düşmanlık, bütünüyle veya büyük ölçüde hiç bilinçsel dir (bilinç altı). Uyuşmazlıktan çıkış, sevdiğimiz birini, bizi incitse de bağışlamamız gibi, güçlü duyguyu güçsüzün yerine koymakla sağlanmaz. Özel bir tinsel mekanizma aracılığıyla sağlanır.

Böyle bir mekanizmaya, psikanalizde "dışarı atma" demek adet olmuştur.

Kişinin bilmediği düşmanlık, onun içinde gelişir ve sonra dışarı atılır. Böylece, kişiden çıkıp, başkasına itilmiş olur. Biz yaşayanlar, ölenlerden kurtulduğumuz için sevinmiyoruz. Gidene gerçi üzülüyoruz. Ancak şeytanlaşmıştır artık o. Mutsuzluğumuzdan gönenç duyacak, ölümümüze yol açacak bir şeytan.

İmdi, yaşayanlar, bu kötü düşmana karşı savunmalıdır kendini. Onlar, böylece iç baskıdan kurtuluyor, onun yerine dıştan geleni koyuyorlar.

Kötü düşmanlar yaratan bu dışa atma sürecinin, gerçek düşmanlığa dayandığını yadsımak olanaksızdır. Ölüyle, ölmezden önceki son düşmanlıklar anımsanır ve ölü suçlanır. Geçimsizlikler, baskı, haksızlıklar,

en tatlı ilişkiler bile anımsanarak düşmanlık konusu olur.

Şeytanların ortaya çıkmasını da tek başına bu etmene bağlamak doğru olmaz (daha doğrusu, duyguların şeytana kaydırılmasını ç.n.). Geride kalanların düşmanlığının bir gerekçesini de ölenlerin suçları verir. Ancak, eğer ölenler, bu suçlamalara, kendiliklerinden neden olmasalardı, doğmazdı onlar. Öte yandan, ölüm olayı, böyle suçlamaların anımsanması için en yersiz vesiledir.

Hiç bilinçsel düşmanlığı, sürekli olarak etki eden, itki gücüne sahip bir etken olarak görmezlikten gelemeyiz. Yakın ve sevilen akrabaya karşı düşmanca tutum, onların sağlığında gizli kalabilirdi.

Aynı zamanda, sevilen ve nefret edilen kişilerin yaşantıdan el çekmesiyle, anlaşmazlık, bilinçten uzak kalma artık olanaksız olduğundan, bütün gücüyle ortaya çıkabilmektedir.

Artan şefkatten ileri gelen yas, bir yandan gizli düşmanlığa tahammül edemezken, öte yandan bir düşmanlıktan, hoşnutluk doğmasına izin vermiyor.

Böylece, hiç bilinçsel düşmanlık, dışa atılma (projeksiyon) yolunda geri itilmiş, şeytan aracılığıyla cezalandırılma korkusunun yer aldığı törenlerin ortaya çıkmasına neden olmuş, zamanın geçmesiyle, çatışma şiddetini yitirmiş, sonunda, bu totemin tabusu zayıflamış, unutulmuştur.

4

Ölü tabusunun yükseldiği temeli öğrendikten sonra, tabu anlayışımıza katkıda bulunmak amacıyla birkaç hususu daha ekleyelim:

Ölü tabusuyla, hiç bilinçsel düşmanlığın şeytanlara doğru dışa atılması, ilkellerin tinsel (ruhsal) yaşantısının biçimlenmesinde en yüksek etkiye sahip olması gereken süreçler dizisinden sadece biridir. Dikkate alınan durumda dışa atılım, duygu çatışmasının kaldırılmasına hizmet ediyor.

Nevroza götüren pek çok tinsel durumda aynı uygulama söz konusudur.

Ancak, dışa atılım sadece kişinin kendini koruması için yaradılmamıştır. Çatışmanın olmadığı yerde de ortaya çıkar. İç algıların dışa atıl-

ması ilkel bir mekanizmadır. Duyu algılarımızın temelinde de o vardır. Dış dünyanın biçimlenişinde en büyük payı alır.

Henüz yeterli derecede saptanmamış koşullarda, duygu ve düşünce dünyanın biçimlenişinde kullanılır, iç dünyada kalmaları gerektiği halde.

Bununla ilgili bir süreç biliyoruz:

Dikkat fonksiyonu, temelde, iç dünyadan değil dış dünyadan gelen uyarımlara uygulanır ve insan, kendi psikolojik durumundan, salt zevk ve acı uyarılarını alır.

Sözcük imgelerinin duyulardaki kalıntılarının iç süreçlere bağlanması yoluyla, soyut bir düşünce dilinin kurulması sonucu, bu süreçler, yavaş yavaş algılanır duruma gelir. O zamana değin, ilkeller, iç algıların dışa atılmasıyla, bir dış dünya tablosu geliştirmiştir. Güçlendirilmiş bilinçsel algımızla yeniden tinbilime (psikolojiye) aktarmamız gereken bir tablodur o.

Kişinin kötü uyarımlarını şeytanlar üzerine kaydırması, ilkellerin 'dünyasal' bakışını biçimleyen —bizim elimizdeki kitabın ikinci denemesinde "animist" olarak nitelendireceğimiz— sistemin sadece bir parçasıdır.

"Animizm" makalesinde, böylece, kurulan sistemin tinbilimsel (psikolojik) dayanaklarını saptayacağız. Dayanaklarımızı, nevrozların karşımıza çıkardığı sistemde bulacağız.

Şimdilik şurasını açıklamak istiyoruz: Düşlerin içeriği hakkında ikincil açıklama, bütün sistem kuruluşunun modelidir.

Şurası da unutulmamalı ki, sistem kuruluşu evresinden başlayarak, bilincin damgasını bastığı her eylem ikiye ayrılır:

1. Sistematik.
2. Gerçek, ancak hiç bilinçsel (bilinç altı) ([73]).

Wundt, efsanenin her zaman şeytanlara yüklediği işler arasında *kötülerin* ağır bastığını, halkların inancında, kötü şeytanların, iyiden daha eski olduğunu ileri sürmüştür ([74]).

Şeytan kavramı, canlılarla ölülerin çok önemli ilişkisinden doğmuş

(73) İlkellerin dışa atımı (projeksiyon), şairlerin, içlerindeki karşıt uyarımları ayrı bireyler gibi ortaya atarak kişileştirmesini andırır.

(74) *Mythos und Religion*, II/129.

olabilir. Bu ilişkideki çift değerlilik, onun insanlığın gelişim sürecinde, birbirine bütünüyle karşıt tinsel yapıdan çıkmış olduğunu anlatır:

1. Şeytan ve hortlak korkusu
2. Ataları saygılama ([75]).

Şeytanların, kısa bir süre önce ölenlerin ruhları olarak görülmesi, yasın şeytan inancının doğuşu üzerindeki etkisini her şeyden iyi gösterir.

Çok belirgin tinsel bir görevi vardır yasın:

Geride kalanların anılarını ve umutlarını ölüden ayırmak.

Bu yapılınca diner acı. Onunla birlikte pişmanlık, kendini suçlama ve şeytan korkusu da.

Şeytan olarak korkulan tinler, bu kez dostça nitelenir, atalar olarak saygılanır, yardıma çağrılır.

Geride kalanların ölülerle ilişkisi zaman içinde gözden geçirilirse, onun çift değerliliğinin, küçümsenmeyecek ölçüde azaldığı saptanır. Ölülere karşı bugün bile kanıtlanan hiç bilinçsel düşmanlığı, aşağı aşamada tutabiliyoruz artık. Bunun için, ayrı bir tinsel çaba gerekmiyor.

Eskiden gönenç (memnunluk) nefret ve acının şefkatle çarpıştığı yerde, bugün bir yara izi gibi "ölüler hayırla anılmalı" denen sofuluk yükseliyor.

Sevgili varlıklarını yitirdikleri için, zorlama suçlama nöbetleriyle sadece nevrozlar acı çekiyor, psikanalizde, sırları, eski çift değerli duygular olarak açıklanan zorlama suçlama nöbetleriyle.

Bu suçlamanın hangi yolda ortaya çıktığı ve onların ortaya çıkışında, aile ilişkilerinde yapısal değişme ve gerçek düzelmenin ne ölçüde rol oynadığı tartışılacak değildir burada.

Bu örnek yardımıyla şurası kabul edilebilir:

İlkellerin tinsel uyarımlarına, günümüzün kültürlü insanlarında görüldüğünden daha yüksek ölçüde bir çift değerlilik yüklenebilir. Bu çift değerliliğin azalmasıyla, yavaş yavaş, tabu (çift değerliliğin uzlaşma belirtisi) ortadan kalkmıştır.

(75) Hortlak korkusu içindeki ve çocukluğunda hortlak korkusuna kapılmış nevrotiklerin psikanalizinde, bu hortlakların anne ve baba olduğunu ortaya koymak güç değildir. P. Haeberlin'in, babasını yitirmiş ve erotik baskı altındaki bir kişiyi ele aldığı Sexualgespenster (Cinsel Hayaletler) (Sexualprobleme dergisinde, Şubat 1912) adlı bildirisiyle krş.

Çift değerlilikteki uyuşmazlığı ve ondan doğan tabuyu yeniden ortaya koyma gerekimindeki nevrotikler için diyeceğimiz şudur ki; onlar atasal bir kalıntı olarak arkaik bir kuruluşu birlikte getirmişlerdir. Kültür gerekiminin hizmetinde onun gerilemesi, olağanüstü bir tinsel enerjiyi gerektirir.

Burada Wundt'un, tabu sözcüğünün çift anlamı olduğuna, onun kutsal ve kirliyi anlattığına değinelim, (yukarı bkz.). O, tabu olarak sadece, şeytani ve dokunulmaz olanı nitelendiriyordu. Böylece, önemli ve her iki kutup kavramı için önemli bir nitelik doğuyordu. Ancak, bu kalıcı ortaklık, kutsallık ve pislik alanında, aslında bir uzlaşmanın egemen olduğunu ve sonra ayrılık biçiminde kendini gösterdiğini kanıtlamaktaydı (Wundt'un düşüncesi).

Ancak, tartışmalarımızdan, buna karşıt olarak rahatça şunu türetiyoruz:

Tabu sözcüğüne başlangıçta sözü edilen çift anlam karşılık olur. Bu belki, bir çift değerliliğe ve çift değerlilik temelinde doğan bir şeye karşılık olmaktır.

Tabunun kendisi çift değerli bir sözcüktür. Bu sözcüğün saptanmış anlamından, geniş araştırma ürünü olarak ortaya çıkan şeyin, tabu yasağının duygu çift değerliliğine dayandığı olduğunun zaten tahmin edilebileceğini söylemek istiyoruz.

En eski dillerin incelenmesi, bir zamanlar kendi içlerinde karşıtlar içeren pek çok sözcük bulunduğunu öğretmiştir bize. Onlardan bazısı, bütünüyle tabu sözcüğündeki gibi olmamakla birlikte, tabu sözcüğü gibi çift değerliydi ([76]).

Karşıt anlamlı eski sözcüklerdeki ufak tefek ses değişmeleri, sonraları, onlarda birleştirilmiş olan karşıtların ayrı bir dilsel anlatımını yaratmaya hizmet etmiştir.

Tabu sözcüğünün başka bir yazıtı (kaderi) vardır. Onun belirttiği çift değerliliğin öneminin azalmasıyla, kendisi veya benzer sözcükler konuşma dilinden yitmiştir (kaybolmuştur).

Sonraları, bir bağlamda, bir kavramın kaderinin ardında, kavranabi-

(76) Abel'in Gegensinn der Urworte (Eski Sözcüklerin Karşıt Anlamı) adlı betiğine dolaysıyla Jahrbuch für psychoanalyt. Und psychopathol. Forschung'taki tanıtma yazısı, c. II, 1910. Toplu Yapıtlar, VIII.

lir tarihsel bir gelişmenin gizlendiğini gösterebileceğimi umuyorum.

Bu tarihsel gelişim, tabu sözcüğünün önce, duygu çift değerliliğine özgü, belli insani ilişkileri kapsaması ve başka benzer ilişkilere uzanmasıdır.

Yanılmıyorsak, tabu anlayışı, vicdanın yapısını ve doğuşunu aydınlatır. Tabunun çiğnenmesinden sonra bir tabu vicdanı, bir tabu suçu bilinci gösterir kendini. Bunun için, söz konusu kavramların zorlanması gerekmez. Tabu vicdanı, belki de, bilinç görüntüsünün en eski biçimidir.

O halde "vicdan" nedir? Dilin tanıklığına göre o, kendisi aracılığıyla bulduğumuz bir şeyi anlatır. Kimi dillerde, sözcüğün gösterdiği, vicdanın kendisinden ayrılmaz pek.

Vicdan, içimizde ortaya çıkan belirli istek uyarımlarına karşı tepkinin, yine içimizde algılanmasıdır. Asıl sorun, bu tepkinin başka bir dayanağı gereksinmeyişi, kendi kendisini bulmasıdır.

Belli istek uyarımlarını gerçekleştiren davranışların içsel kınanmasının algılanması demek olan suçluluk bilincinde, daha açıktır bu. Bir temellendirme gereksiz görünüyor burada. Vicdan sahibi biri, giriştiği bir işin kınanmasının, suçlanmasının haklılığını kendinde duymalıdır.

Bu karakter, vahşilerin tabuya karşı davranışında aynen kendini gösterir. Bir vicdan buyruğudur tabu. Onun çiğnenmesi, dehşet duygusu yaratır. Kaynağı bilinmez olmakla birlikte, kendisi apaçık bir duygudur bu ([77]).

Vicdan, bir duygu çift değerliliği temelinde, bu çift değerliliğin bağlı bulunduğu çok belirli insani ilişkilerden doğmuş olabilir. Tabu ve zorlama nevrozda geçerli olan koşullarda ortaya çıktığı da düşünülebilir. Böyle koşullarda, karşıtların bir üyesi hiç bilinçseldir (bilinç altı), zorla egemen olan öbür karşıt yön, onu geri itmiştir.

Nevrozları inceleyerek öğrendiklerimiz, bu vargılarla uyuşuyor. Önce, zorlama nevrozlarda hiç bilince pusu kurmuş baştan çıkma çaba-

(77) Tabunun yarattığı suçluluk duygusunun, tabu bilinmeksizin çiğnendiğinde bile azalmayışıyla (yukarıdaki örneğe bkz.) Grek mitolojisinde Oedipus'un suçluluğunun, bu suçun onun bilgi ve isteği dışında işlenmesine karşın azalmaması arasında ilginç bir koşutluk (paralellik) vardır.

sına karşı doğmuş ve hastalık ilerledikçe, suçluluk bilincine doğru gelişen bir tepki belirtisi olarak, acılı bir vicdan söz konusudur.

"Zorlama hastalarda suçluluk bilincinin kaynağını bulamazsak onu öğrenme olanağımız yoktur" demeye değin vardırabiliriz işi. Bu sorunun çözümü, nevrotik bireylerdedir.

Halklar için de varılacak çözümün benzer olduğu inancındayız.

Tabuyla, zorlayıcı nevroz koşullarının birlikte geçerli sayılabileceği ikinci nokta, suçluluk bilincinin endişe yapısına sahip olması ve çekinmesiz, "vicdan endişesi" sayılabilmesidir. Endişe, hiç bilinçsel kaynaklara dayanır.

Nevrozların tinbiliminden (psikolojisinden) şunu öğrenmiş bulunuyoruz:

İstek uyarımları geri itilmişse, onların libidosu endişeye dönüşmüştür. Suçluluk bilincinde de bazı şeylerin bilinmediğini ve hiç bilinçsel olduğunu, yani orada dışarı atılan bir şey bulunduğunu anımsamak istiyoruz. Suçluluk duygusundaki bu sıkıntının karakteri, bu bilinmeyen şeye bağlıdır.

Tabu, özellikle yasaklarda kendini açığa koyunca, artık, nevrozlarla benzetme yapmaya gerek kalmaksızın, onların temelinde olumlu ve aşırı istekle ilgili bir eğilimin yattığı apaçık düşünülebilir.

Çünkü, kimsenin yapmak istemediğini engellemeye zaten gerek yoktur. Sıkısıkıya yasaklanan bir şey bir istek nesnesi olmalıdır.

Bu usa yakın kuralı ilkellere uygularsak, onların, kralları ve rahipleri öldürmek, yasak sevi (yakın akrabayla cinsel ilişki), ölülere kötü davranış ve benzerlerini yapmak gibi zorlayıcı duygulara sahip olduğu sonucuna varırız.

Şimdilerde, bu pek belkili (muhtemel) değildir. Örneğin, vicdanımızın sesini apaçık aldığımıza inandığımız durumlarla sözü edilenleri karşılaştırırsak korkunç bir çelişki buluruz. Vicdanımızın sesini duyduğumuzda, "öldürmemelisin" gibi bir buyruğu dinlememe yolunda bir zorlama duymadığımızı, ona karşı içimizden tiksinmeden başka bir şey gelmediğini rahatlıkla ileri sürebiliriz.

Vicdanımızın bu tanıklığına, onun ereklediği anlamı verdiğimizde, bir yandan ahlâki yasaklar veya tabu gereksiz olacak, öte yandan, vicdan gerçeği açıklanmaksızın kalacak, vicdan, tabu ve nevroz arasındaki ilişki ortadan kalkacaktır.

Sorunu, psikanaliz yöntemi ile ele almadıkça, bugünkü anlayışımıza saplanıp kalırız.

Ancak, sağlamların düşlerini psikanaliz aracılığıyla çözümlediğimizde bulduklarımızı dikkate alırsak, başkalarını öldürmeye zorlanmanın, bizde sandığımızdan daha güçlü olduğu, bilincimize bilgi vermese de tinsel etkiler yaptığını öğrenmiş oluruz.

Belki nevrozların, zorlama kurallarında öldürme itkisine karşı güvenlik düzeneklerini ve onların kendi kendilerini cezalandırmasını gördükten sonra "bir yasağın olduğu yerde, bir isteğin de söz konusu olması gerektiği"ne değgin kuralımıza geri geliriz. Hem de onu bir kez daha değerlenmiş bularak.

Bu öldürme isteğinin gerçekte hiç bilinç (bilinç altı) için söz konusu olduğunu, ahlâki yasak gibi bir tabunun, aslında hiç de gerekmediğini, dahası, ahlâki yasağın, öldürme itkisine karşı çift değerli bir davranış olarak açıklanıp yerinde bulunabileceğini kabul edeceğiz.

Temel ilişki olarak çok kez karşımıza çıkan bu çift değerlilik ilişkisinin niteliği (olumlu olarak kendini gösteren akımın hiç bilinçsel oluşu), daha ileri bağlantı ve açıklamalara olanak vermiştir:

Hiç bilinçteki ruhsal süreçler, bilinçli ruhsal yaşantımızı bize tanıtan süreçlerle özdeş değildir. Bilinçteki süreçlerin yararlanmadığı, hatırı sayılır bir takım özgürlüklerden yararlanır onlar.

Hiç bilinçsel bir itki, kendisini dışlaşmış olarak gördüğümüz yerde doğmuş olmak zorunda değildir. Bütünüyle başka bir yerden gelir, başka kişiler ve ilişkilere bağlı olabilir. Ancak, kaydırma mekanizması nedeniyle, ortaya çıktıkları yere ilişkinmiş gibi görünürler.

Hiç bilinçteki itki, hiç bilinçsel süreçlerin yıkılmazlığı ve düzeltilmezliği nedeniyle, daha sonraki zaman ve koşullara aktarılabilir. Onun bu zaman ve koşullarda dışlaşması garip gelir insana.

Bütün bunlar, sadece yorumdur. Ama, bu yorumların özenli bir kullanımı, onların kültür gelişiminin anlaşılmasında ne denli önemli olabileceğini gösterecektir.

Bu tartışmaları kapamadan, sonraki araştırmaları hazırlayıcı bir gözleme değinmeliyiz. Tabu yasasıyla ahlâki yasanın aynı yapıda olduğunu kabul etsek bile, aralarında tinbilimsel bir ayrılık bulunması gerektiğini tartışmasız varsayıyoruz.

Temel çift değerlilik koşullarındaki değişme, yasağın artık tabu bi-

çiminde kendini göstermediğini kanıtlar.

Şimdiye değin, tabu fenomenlerini, çözümsel (analitik) olarak ele alırken, onların, zorlayıcı nevrozla özdeşliğinden hareket etmiştik. Ancak, tabu, nevroz değil, toplumsal bir kuruluştur. Böylece, nevrozun, tabu gibi bir kültür kurumundan belli başlı ayrılığını belirtmek görevimiz oluyor.

Burada, çıkış noktası olarak şu gerçeği alacağım:

İlkellerde, tabunun çiğnenmesiyle, genellikle, ağır hastalık veya ölüm biçiminde bir cezadan korkulur. Sadece tabuyu çiğnemiş olan korkar bu cezadan.

Zorlama nevrozda değişiktir durum. Hasta, kendisine yasaklanmış bir işi yaptığında, başına gelecek cezadan, belirsiz, ancak çözümlemeyle, yakını ve sevdiği birinin başına gelecek cezadan korkar.

O halde, nevrozlar, burada özgecil (diğerkâm), ilkeller bencil davranıyorlar.

Tabunun çiğnenmesi, bu kötü işi yapanın cezasını hemen çekmeyişi, kollektif bir duygu yaratır ilkellerde. Bu duyguya göre ilkeller, kendilerinin topluca bir ceza tehlikesi altında olduğunu düşünürler ve verilmeyen cezayı bizzat vermeye çalışırlar.

Bu dayanışma mekanizmasını kolaylıkla açıklanmış buluyoruz. Burada, bir buluşmadan, taklitten ve tabunun bulaşıcı niteliğinden korku söz konusudur. Eğer biri, geri itilen bir isteği doyurursa, onun yaşadığı toplumdaki bütün üyelerde de aynı isteği uyandırır.

Böyle bir baştan çıkma isteğini bastırmak için, kıskanılan kişinin, giriştiği çılgınca hareketin ürününden yoksun edilmesi gerekir. Ceza, onu uygulayanlara, bazı kez, arınma gerekçesiyle, aynı dehşetli suçu işleme olanağını verir.

İnsani ceza düzeninin temellerinden biri budur ve suçluda yasaklanan şeyin, intikam alan toplumda varolduğunu haklı olarak içerir.

Psikanaliz, burada, sofuların söylemeye çalıştığı gibi, hepimizin günahkâr olduğunu saptar.

İmdi, nevrozların, sadece kendileri için değil, sevdikleri bütün insanlar için korkuyu kapsayan, beklenmedik soyluluk duygusu nasıl açıklanacaktır?

Çözümsel araştırma, o duygunun birincil olmadığını göstermiştir. Temelde, yani hastalığın başlangıcında, ceza tehdidi, ilkellerde olduğu

gibi, hasta için de geçerlidir. Kişi o zaman, herhalde, kendi yaşantısı için de korkmuştur. Ölüm korkusu, sonra, sevilen bir kişiye kaydırılmıştır.

Süreç bir ölçüde karmaşıktır. Ama onun üstesinden gelmiş bulunuyoruz.

Yasağın temelinde hep sevilen kişiye karşı kötü bir dürtü yatar. Bir öldürme dürtüsü. Yasakla geri itilmiştir o. Yasak, aktarım yoluyla, sevilen kişi yerine düşmanı geçiren işlemle bağlantılıdır. Bu işlemin uygulanması, ölüm cezasıyla tehdit edilir.

Ancak süreç, daha da ileri gider ve sevilen kişilere karşı başlangıçta görülen öldürme isteği, onu öldürme sıkıntısına dönüşür. Nevrozlar, böylece, kendilerini, şefkatli ve özgecil (diğerkâm) olarak ortaya koyunca, bencilliklerini gidermiş oluyorlar.

Başkalarını dikkate almakla ayrıcalık kazanan, onları cinsel nesne olarak almayan duygu dürtülerine, *toplumsal* dersek, bu toplumsal etmenlerin geri çekilmesini, nevrozun, sonradan aşırı giderime (telâfi) girerek pekiştirdiği bir özellik sayabiliriz.

Bu toplumsal dürtüler ve onların kişioğlunun öbür temel dürtüleriyle ilişkisi üzerinde durmaksızın, nevrozların ikinci özelliğini dile getirecek başka bir örnek vermek istiyoruz:

Ortaya çıkan biçimiyle tabu, nevrotiklerin dokunma tutkusuna büyük benzerlik gösterir. Böyle nevrozlarda, sürekli olarak, cinsel dokunma yasağı görülür. Psikanaliz, nevrozlarda, yolundan saptırılmış ve kaydırılmış itki gücünün kaynağının cinsel kökenli olduğunu göstermiştir.

Tabuda, yasaklanmış dokunma, cinsel bir anlam taşımaz. Genel olarak, saldın, egemen olma, kişiliğini kabul ettirme demektir.

Oymak başkanına veya ona dokunan birine dokunmanın yasaklanması, başkana, iş başına geçirilirken, kötü gözle bakılmasının, kötü davranılmasının önüne geçilmesi demektir. (Yukarıya bkz.)

Böylece, cinsel dürtünün toplumsal duyguya karşı ağır basması, nevrozların kendine özgü niteliğini biçimler.

Toplumsal itkiler, bencil ve erotik öğelerin bir araya gelerek yarattığı özel birimlerden doğar.

Tabuyu, zorlama nevrozlarla karşılaştırmak için verdiğimiz örnekten, tek tek nevroz biçimlerinin, kültür biçimlerine ilişkisi ve dolayısıyla

nevrozların tinbilimin (psikolojisinin) incelenmesinin, kültür gelişiminin anlaşılmasında önemli olduğu çıkar.

Nevrozlar, bir yandan, büyük toplumsal, sanatsal, dinsel ve felsefesel ürünlerle, çarpıcı ve derin bir uzlaşma göstermektedirler. Öte yandan bu ürünlerin bozuk biçimleri gibi görünmektedirler.

Histeri, bir sanat yapıtının zorlama nevrozu, dinin paranoya manisi, felsefesel sistemin bozuk biçimidir.

Bu sapma, son çözümde, nevrozların, toplumsal olmayan kuruluşlar olmasına geri gider. Onlar, toplumda, çalışmayla sağlananları, kendi araçlarıyla sağlamaya çalışmaktadırlar.

Nevrozların dürtüleri çözümlendiğinde, onların cinsel kaynaklı dürtülerinin belli bir etki yaptığı ortaya çıkar. O dürtülere, karşılık olan kültür kuruluşlarınınsa, bencil ve erotik bölümlerin birleşmesinden doğan toplumsal itkilere dayandığı sonucuna varılır.

Cinsel gerekim, kişinin, kendini sürdürme gerekimlerinde olduğu gibi, insanları birleştirme gücüne sahip değildir. Cinsel doyum, sonunda kişinin kendi işidir.

Nevrozların toplumsal olmayan yapısı, jenetik olarak, onların, doyurucu olmayan gerçekten, bir fantezi dünyasına kaçmalarıyla sonuçlanır.

Nevrotiklerin kaçtığı bu gerçek dünyada, insan toplumu ve onların ortaklaşa kurduğu kurumlar egemendir.

Gerçekten kaçış, aynı zamanda, insani topluluktan kaçıştır.

III

ANİMİZM, BÜYÜ, DÜŞÜNCENİN OLAĞANÜSTÜ GÜCÜ

I

Psikanaliz görüşünü, manevi bilimlere uygulamak isteyen çalışmalar için, her iki alana da fazla yer ayırmamak zorunlu bir eksikliktir. Onun için bu çalışmalar, uyarımlara ve uzmanlara, yararlanacakları önermeleri göstermeye özgü kalıyor.

Animizm denen büyü alanı ele alınırken bu eksiklik büyük ölçüde duyurur kendini ([78]).

Dar anlamda animizm, tin (ruh) anlayışı, geniş anlamda, zihinsel varlıklar anlayışıdır. Bize cansız görünen doğanın canlandırılması öğretisi olan animatizm, animalizm ve manizmi kapsayan, daha geniş bir öğretidir.

Önceleri, belli bir felsefesel sistem için kullanılan animizm sözcüğü bugünkü anlamını E.B. Tylor'a borçludur ([79]).

Bu adların doğmasına neden olan, tanıdığımız ilkel halkların, tarihsel ve henüz varolan ilkel halkların, son derece dikkate değer yapısı ve dünya görüşüdür.

Bu halklar, dünyayı, iyilik veya kötülük yapan bir sürü zihinsel varlıklarla doldurmuş, bu ruh veya şeytanları, doğa süreçlerinin nedeni olarak görmüş. Sadece hayvan ve bitkileri değil, cansız nesneleri de ruh ve şeytanlarla canlanmış saymıştır.

Bu ilkel doğa felsefesinin, bir üçüncü ve belki en önemli bölümü, bize çok az garip görünür. Çünkü henüz o görüşten uzaklaşmış değiliz.

Ruh görüşünü çok sınırlamış, doğa süreçlerini, kişisel olmayan fiziksel güçlerle açıklamış olsak ta...

İlkeller, insani varlığın da "tin kazandığına" (ruhlandığına) inanıyorlardı. Yerlerini bırakıp, başka kişilere geçebilen ruhlara sahipti insanlar. Bu ruhlar, zihinsel işlevlik içinde ve bir dereceye değin "bedenlerden" bağımsızdılar.

Aslında ruhlar bireylere çok yakın olarak düşünülmüştür, uzun gelişme sonunda, ruhlaşarak maddi olma niteliklerini yitirmişlerdir ([80]).

Yazarların çoğu, bu ruhsal tasavvurları, zihinlerin sadece bağımsız türlere karşılık olduğunu, hayvan, bitki ve eşya türlerinin yapısının, in-

(78) Gerecin kısıtlanması zorunluğu, edebiyatı büyük ölçüde anmamızı da engelliyor. Onların yerine H. Spencer'in, J.G. Frazer'in, A. Lang'in E.B. Tylor'un ve W. Wundt'un yapıtlarına geri gidiyorum. Animizm ve büyü hakkındaki bütün varsayımlar onlardan türemiştir. Yazarın bağımsızlığı, sadece, o gereçleri ve düşünceleri seçmede söz konusu edilebilir.

(79) E.B. Tylor, Primitive Culture, I. cilt, s. 425. 4. Baskı, 1903, W. Wundt, Mythos und Religion, II. cilt, s. 173, 1906.

(80) Wundt, I. Bölüm, IV. Konu, "Tin (Ruh) Tasavvurları."

san türlerine benzediğini ileri süren animist sistemi kabul etme eğilimindedir.

İlkeller, animist sistemin dayandığı bu temel görüşe nasıl varmışlardır? Uyku olayını (düşleri) ve ona benzeyen ölümü gözleyerek, her bireyin bunca yakından izlediği durumları yorumlayarak, diyor bazısı.

Her şeyden önce, ölüm sorunu, bu kuramı yaratmanın çıkış noktası olmalıdır. İlkeller için, yaşantının sürmesi apaçık bir şey olmalı. Ölüm düşüncesi biraz daha geç gelmiştir. Çekimserlikle kabul edilmiştir. Yaşam-ölüm, bizim için de boş ve uygulanmaz iki kavramdır. Animistik temel öğretilerin biçimlenmesinde, düş, gölge ve ayna imgeleri (hayalleri), gözlem ve deneylerle ilgili, hararetli, ancak bir sonuca ulaşmayan tartışmalar çıkmıştır ([81]).

İlkeller, düşüncelerini uyaran görüntülere (fenomenlere) ruhları tasarlayarak tepki gösterince ve o tasarıları, dış dünya nesnelerine aktarınca doğal davranmış oluyorlardı. Gizli kapaklı bir yanı yoktur o davranışın.

Wundt, değişik halklarda, sözü geçen tasavvurların her zaman birbirine benzediği olgusundan hareket ederek, onların, efsane yaratıcı bilincin, zorunlu tinbilimsel (psikolojik) ürünü olabileceği ve ilkel animizmin, gözlemlerimizin uzandığı ölçüde, insani doğa durumunun tinsel anlatımı sayılabileceği sonucuna varmıştır ([82]).

Hume, *Dinin Doğal Tarihi* adlı yapıtında, cansızın canlı sayılmasının nasıl haklı bulunduğunu göstermiştir.

"İnsanlar arasında, bütün varlıkların kendileri gibi olduğunu düşünme ve her nesneye, alıştıkları içten bilinçli oldukları nitelikleri yükleme yolunda bir eğilim vardır" ([83]).

Bir düşünce sistemidir animizm. Sadece tek bir görüntünün açıklanımını vermez, bütün dünyayı tek bir bağlamda, tek noktadan anlamayı sağlar. Yazarlara göre, zamanla, böyle üç düşünce sistemi, üç dünya gö-

(81) Wundt ve H. Spencer'den başka, Brittannica ansiklopedisindeki öğretici makalelere bkz. 1911 baskısı, Animism, Mythology v.ö.

(82) 1/154

(83) Tylor, Primitive Culture, 1/477.

rüşü yaratmıştır insanlık:

1. Animistik (mitolojik).
2. Dinsel.
3. Bilimsel.

İlk ortaya çıkan animizm, belki en tutarlı, en tüketici (geniş çapta) dünyanın yapısını sonuna değin açıklayan bir sistemdir.

İnsanlığın ilk dünya görüşü ruhsal bir kuramdır. Şimdi, o kuramdan boş inan sayılarak değerden düşürülmüş veya dilimizin, inancımızın, felsefemizin temeli olarak yaşayan ne kadarının gündelik yaşantımızda yer aldığını gösterecek değiliz.

Animizmin bu olmadığı, sonraları, dinin kurulduğu koşulları içerdiği söylendiğinde, yukarıda sıralanan, üç dünya görüşüne geri gitmekteyiz.

Efsanenin, animistik kurallara dayandığı göze çarpıyor. Efsane ve animizm ilişkisinin ayrıntıları, ana noktalarda karanlık görünüyor.

2

Psikanaliz, işi başka noktadan ele alacaktır. İnsanların, ilk dünya görüşlerini, salt kurgusal (spekülatif) öğrenme tutkusuyla yarattığı düşünülmemeli. Dünyaya egemen olma gibi pratik bir gerekimin payı olmalı bu çabada.

Bu nedenle, animistik sistemin, insan, hayvan ve eşyanın ruhuna egemen olma kuralı ile elele gittiğini öğrenince pek şaşırmıyoruz.

"Sihir ve Büyü" adıyla tanınan bu kurala S. Reinach, 'animizmin stratejisi' adını veriyor ([84]).

Sihirle büyü, acaba kavram olarak birbirinden ayrılır mı? Dinsel kullanımların gelişigüzelliğinden, kendi gücümüzle uzak kalabilirsek yapabiliriz bunu.

O zaman, sihirin aslında, ruhlara, benzer koşullarda insanlara davranıldığı gibi davranma sanatı olduğu anlaşılacaktır.

(84) Cultes, Mythes et Religions, II. cilt. Giriş, s. XV, 1909.

Ruhları, yatıştırma, teselli, hoşnut etme, utandırma, güçsüz bırakma, insan istemine bağlama sanatı... ([85]).

Canlılar üzerinde etkili yöntemler uyarınca yapılır bu.

Büyüyse başkadır. Temelde, ruhlarla uğraşmaz. Başka araçlar kullanır. Kaba tinbilimsel (psikolojik) yöntemler değil.

Büyünün, animist tekniğin, daha temel, daha anlamlı bir parçası olduğunu tahmin etmek güç değildir. Yoksa, ruhları ele alması gereken araçlar arasında büyüsel olanlara da rastlanmaktadır ([86]). Bize göründüğü kadarıyla doğanın ruhlandırılmadığı yerde de uygulanabilmektedir büyü.

Birçok amaca hizmet eder büyü. Doğa süreçlerini insan isteğine bağlama, bireyi düşmanına ve tehlikelere karşı koruma, onu, düşmanına zarar verecek güce sahip kılma süreçlerine... ([87]).

Büyüsel işlemin dayandığı ilkeler —daha açık söylersek, büyü ilkesi— öylesine göze batıcıdır ki, bütün yazarlar onu, ister istemez kabullenmişlerdir.

E.B. Tylor'un sözüyle, kısaca şöyle dile getirebiliriz onu:

"Tasarıdaki bir bağlantıyı gerçek sanmak." (Bunu yazarken, o sözlerin içerdiği değer yargısını dışarda bırakıyoruz.)

Bir düşmana zarar vermek için başvurulan en yaygın büyü süreci, onun, herhangi bir maddeden beti'sini (şeklini) yapmaktır. Benzerlik pek söz konusu değildir burada. Herhangi bir nesne, kötülük edilmek istenen kişiyi betimleyebilir (tasvir edebilir).

Bu betiye (şekle) yapılan, nefret edilen asıl örneğin başına gelebilir. Betinin hangi noktasına zarar verilirse, düşmanın da o noktası zarar görecektir.

Aynı büyüsel teknik, özel düşmanlıklar yerine, sofusal ereklerde, tanrıların, kötü şeytanlara karşı yardıma çağrılması için kullanılır:

Şimdi Frazer'i izleyelim:

"Her gece, Eski Mısır'da, güneş tanrısı Ra, loş batıdaki yerine indi-

(85) Année sociologique, VII, 1904.

(86) Bir tin, gürültü ve haykırıyla ürkütülürse bu, sihirsel bir işlemdir, adı anılarak ona hükmedilirse büyü yapılmış olur.

(87) The Magic Art, II/67.

ğinde, baş düşman Apepi'nin yönetimindeki şeytanlar ordusuna karşı savaşmak zorundadır."

"Bütün gece didişir onlarla. Çok kez, karanlık yeter ölçüde güçlüdür. Gündüz bile, mavi göklere kara bulutlar gönderir."

"Ra'nın gücünü azaltan, ışığını kesen bulutlar..."

"Tanrı'ya yardımcı olmak için, onun Teb'teki tapınağında her gün şu tören uygulanır:"

"Düşman Apepi'nin, balmumundan iğrenç bir timsah veya kıvrımlı bir yılan biçiminde beti'si (şekli) yapılır. Şeytanın adı, yeşil mürekkeple, onun üzerine yazılır. Beti, papirüse sarılır, saçlarla süslenir."

"Tapınağın rahibi ona tükürür ve taştan bir bıçakla vurur, yere atar. Sol ayağıyla çiğner ve belli otlarla tutuşturulmuş ateşte yakar."

"Apepi, böylece ortadan kaldırıldıktan sonra, onun çevresindekiler içinde de aynı şey uygulanır. Bu arada belli sözler söylenir. Bu ayin, sadece, sabah, öğle, akşam değil, fırtına çıktığında, şiddetli yağmurlarda, kara bulutlar güneşi örttüğünde de tekrarlanır."

"Kötü düşmanlar, betimlerine (tasvirlerine) karşı yapılanları, kendilerine yapılmış sayarlar, kaçarlar. Güneş tanrısı yeniden egemen olur" ([88]).

Benzer temele dayanan pek çok büyüsel işlemden, ilkel halklarda her zaman büyü rol oynamış, daha yüksek gelişim adımlarının mitoloji ve kültüründe varlığını sürdürmüş iki örnek vermek istiyorum.

Yağmur ve bereket büyüleri.

Büyüsel yollarla yağdırılır yağmur. Burada, yağmur ve onu yağdıran bulut ve fırtınalar taklit edilir. Bir tür "yağmur yağdırmacılık" oynanır yani.

Japon Ainoların bir kısmı, büyük bir süzgeçten su dökerler, bir kısmı, gemi olduğunu kabul ettikleri, yelken ve kürek takılı bir kabı, tarla ve bahçelerde dolaştırır.

(88) İncil'in, canlı şeylerin resmini yapmayı yasaklaması, güzel sanatlara düşmanlıktan değil, İbran dinini kınadığı büyüyü bir aracından yoksun etme düşüncesinden doğmuştur. Frazer, I. Bölüm, s. 87. Not.

Toprağın bereketiyse, toprağa, cinsel ilişki gösterilerek sağlanmaya çalışılır.

Java'nın, kimi bölümlerinde (bir sürü örnekten birini vermek için konuşalım), pirinçlerin olgunlaşma vakti yaklaşınca, kadın erkek çiftçiler gece tarlada çiftleşerek, pirince bereket örneği vermek isterler ([89]).

Tersine, yakın akraba arasındaki yasak cinsel ilişkilerin (yasak sevi) toprağın bereketini köstekleyeceğinden korkulmuştur ([90]).

Bazı olumsuz kuralları, büyüsel kuralları da, doğalıkla bu ilk öbeğe katmalı:

Bir *Dayak* köyünde oturanların bir bölümü, vahşi domuz avına çıktığında geride kalanlar yağa ve suya el süremez. Yoksa, avcıların parmağı gevşer ve av ellerinden kayar ([91]).

Bir Gilyak avcısı, ormana vahşi hayvan avlamaya çıkınca, evde kalan, çocuklara, ağaç ve kum üzerine çizgiler çizmek yasaklanır. Yoksa o işaretler, ormanda izleri karıştırıp, avcının, evinin yolunu yitirmesine yol açabilir ([92]).

Bu son örnekte, büyüsel nitelik için, pek çok örnekte olduğu gibi, uzaklık hiç bir rol oynamaz. Uzaduyum (telepati) apaçık kendini göstermektedir burada. Böylece artık büyünün anlaşılması güç değildir bizim için.

Verdiğimiz örneklerde, rol oynayan etmen, hiç kuşkuya yer bırakmayacak ölçüde açık. Yapılan işlemle, gözlenen olay arasındaki benzerliktir o.

Dolayısıyla Frazer, bu büyü türünü *taklitçi* veya *homöopatik* olarak adlandırır.

Yağmur yağdırmak istiyorsam, yağmur gibi görünen veya yağmuru anımsatan bir şey yapmam yeter. Daha ileri bir kültür gelişimi evresinde bu büyüsel yağmur sihri yerine, bir tapınağa gidip, orada yer alan kutsal varlıklara (azizlere) yakarılır.

Sonunda, bu dinsel teknik bir yana bırakılmış ve kişioğlu, atmosfere nasıl etki edip yağmur yağdıracağını düşünmeye başlamıştır.

(89) The Magic Art, II/98.
(90) Sophokles'in Kral Oedipus'unda bir yankısı görülür bunun.
(91) The Magic Art, I. s. 120.
(92) I. Bölüm, s. 122.

Büyüsel işlemlerin bir başka öbeğinde, ortak benzerlik ilkesi söz konusu değildir. Aşağıdaki örnekten kolayca anlaşılabilir bu:

Bir düşmana zarar vermek için başka bir sürece baş vurulabilir.

Bir saç, bir tırnak, onun attığı herhangi bir şey, dahası, giysisinin bir parçası alınır ve onlara düşmanca bir iş yapılır. Böylece, söz konusu kişiye kötülük yapılmış olur.

Kişinin eşyasına yapılan şey, onun kendine yapılmış gibidir.

Bir kişiliğin belli başlı bölümlerini biçimleyen şeyler arasında, ilkellerin görüşüne göre, onun adı da yer alır.

Bir kişinin veya onun ruhunun adı bilinince, o adı taşıyan kişi üzerinde belli bir egemenlik kurulmuş olur. Tabu makalesinde aktardığımız ad konusuyla ilgili dikkat ve adla ilgili yasaklar buradan ileri geliyor ([93])

Bu örneklerde, *benzerliğin* yerine, ait olma ilkesi geçiyor.

İlkellerin yamyamlığının yüce anlamı buradan türemektedir. Burada, kişinin bedeninin bir veya birkaç parçası yeniyor ve o kişinin özellikleriyle özdeş duruma geliniyor. Belli koşullarda, yiyeceğin sınırlanması, yiyeceğe dikkat edilmesi gerekimi buradan doğmaktadır.

Örneğin, gebe bir kadın, belli hayvanların etini yemeyecektir. Onlardaki istenmeyen bir takım özellikler, söz gelimi korkaklık, kadının karnındakine de geçer.

Kötülük beklenen nesneyle gerçek bir bağlantı veya ona ilişkinlik, dahası, tek kez, anlamlı bir ilişki koşul değildir.

Böylece, bir yaranın yazıtını (kaderini), o yarayı açan silâhla kenetleyen büyüsel bağ inancı, binlerce yıl, değişmeksizin süregelmiştir sözgelimi.

Bir Melânezyalı, kendini yaralayan yayı ele geçirince, serin bir yerde saklar onu, yaranın iltihaplanmasının önüne geçmek için.

Yay, düşmanın elinde kalmışsa, düşman, onu ateşin yanına asar. Yaraladığı adamın yarası iltihaplansın, ateş gibi yansın diye.

Plinus Doğal Tarihinde (XXVIII), kişinin, başkasını incittiği için pişmanlık duyması durumunda, incitmekten sorumlu olan eline tükürmesini salık veriyor. İncitilmiş olanın acısı dinermiş böylece.

Francis Bacon, Doğal Tarihinde, yarayı açan silâha merhem sürül-

(93) Önceki bölüme bkz.

düğünde yaranın iyileşeceği konusundaki genel geçerli bir inançtan söz ediyor.

Söylendiğine göre, İngiliz çiftçileri, bugün bile aynı kuralı uygulamakta ve orakla ellerini kestiklerinde, yaranın iltihaplanmaması için, onu dikkatle temiz tutmaya çalışmaktadır.

1902 yılı Haziranında, haftalık bir yerel İngiliz gazetesi (Norwich) şu haberi veriyordu:

"Kentimizde Mathilde Henry adlı bir kadının ayağına çivi batmış. Kadın yaraya baktırmak şöyle dursun çorabını bile çıkartmamıştır."

"Mathilde Henry, sadece, kızına, kendine bir zarar gelmemesi için, çiviyi iyice yağlamasını söylemiş, ancak çivinin mikroplu olması nedeniyle tetanosa yakalanıp ölmüştür." (94)

Son kümenin örnekleri, Frazer'in, bulaşıcı büyü-taklitçi büyü ayrımını aydınlatmaktadır. Onlarda, etkili olarak düşünülen şey, artık benzerlik değil, yerel bir bağlantı, tasarlanan bir yanyanalık ve o yanyanalığın anımsanmasıdır.

Benzerlik ve yanyanalık, çağrışımsal süreçlerin ana ilkesi olduğundan, büyüsel kuralların bütün çılgınlığını, düşünce çağrışımı biçimler.

Tylor'un, büyünün karakteri konusundaki yukarıdaki sözleriyle ("zihinsel bir bağlantıyı gerçek sanmak") Frazer'in aynı anlamdaki şu sözlerinin ne denli yerinde olduğu anlaşılıyor:

"İnsanlar, düşüncelerinin düzenini, doğanın düzeni sanıyorlar. Bu bakımdan, düşünceleri üzerinde sahip oldukları veya sahip göründükleri denetim, onlara, eşyayı da denetleme olanağı veriyor." (95).

Büyü hakkındaki bu aydınlatıcı açıklamanın, bazı yazarlarca yetersiz bulunarak reddedilmesi artık tuhaf kaçıyor (96).

Ancak, daha yakından bir incelemeyle, büyü konusundaki çağrışım kuramının, büyünün gittiği yolu aydınlattığı, ancak onun ana varlığına ışık tutmadığı, yani, tinbilimsel (psikolojik) yasaları doğal yasalar yerine geçirmesinin nedenini anlatmadığı söylenirse, bu karşı duruşa hak vermelidir.

Bir noktada, dinamik bir etkenin bulunması gerekir. Ama, böyle

(94) Frazer, The Magic Art, 1/201-203.
(95) The Magic Art, 1/420 ff.
(96) Brittannica'nın 11. baskısındaki Magic maddesine bkz.

bir etkeni araştırırken, Frazer'in öğretisini eleştirenler yanılmışlardır. Çağrışım kuralı, genişletilip derinleştirilerek, daha yorucu bir büyü açıklanımı yapılabilir:

Önce taklitçi büyünün, daha basit ve daha anlamlı bir bölümünü alalım ele. Frazer'e göre bu, bulaşkan büyü, kural olarak, taklitçi büyüyü şart koştuğunda söz konusudur ([97]).

Büyünün uygulanmasına götüren gerekçeleri tanımak kolaydır. İnsanoğlunun istediğidir onlar.

İmdi, ilkel insanın, isteklerinin gücüne, olağanüstü bir güç yüklediğini kabul etmek zorundayız. Temelde, ilkeleri, büyüsel yolla ortaya koyduğu, o onu istediği için olur. Dolayısıyla, başlangıçta önemli olan istektir.

Benzer ruhsal konularda bulunan, ancak, henüz eyleme yetenekli olmayan çocuğun isteklerini bir takım sanrılarla (halüsinasyon) duyurduğunu ve duyu organlarının merkezinden gelen uyarımlarıyla yarattığını başka bir yerde kabul etmiştik ([98]).

Yetişkin ilkeller için başka bir yol var:

Onun isteğini hareket ettirici bir itki, bir isteme bağlanıyor. Sonradan isteğin doyurulmasına hizmet ederken, dünyayı değiştirecek olan bu istem, hareket ettirici sanrılarla (halüsinasyon) deneyimlenecek (tecrübe edilecek) bir doyum yaratmakta kullanılıyor.

Doyurulan isteğin bu biçimde betimlenmesi (tasviri), çocukların sensorik duyum tekniğini çözümleyen oyunlarıyla tıpatıp karşılaştırılabilir bir nitelik taşır.

Oyun ve taklitçi tasavvurun, çocuk ve ilkellere yetmesi, bizim anladığımız anlamda bir alçakgönüllülük veya onların, kendi gerçek güçlerini anlayarak geri çekilmesi değildir. İsteklerinin, ondan bağımsız istemin ve o istemin yöneldiği yolun, aşırı değerlendirilmesi sonucudur.

Zamanla, ruhsal vurgu, büyüsel işlemin gerekçelerinden, o işlemin aracına, kendisine doğru kayma gösterir. Ruhsal eylemin aşırı değerlendirilmesi, belki ilk kez, bu araçlarda çıkar ortaya.

Animistik düşünce evresinde, gerçek içeriği nesnel olarak kanıtlama

(97) I. Bölüm, s. 54.

(98) Formulierungen über die zwei Prinzipien des psychischen Geschehen, Jahrb. Psychoanalyt. Forschungen, II. cilt. 1912, s. 2. Toplu yapıtlar c. VIII.

olanağı yoktur. Daha sonraki evrelerde aynı süreçler sürdürülse bile, ruhsal kuşku görüntüsü, bir geriye itme eğiliminin anlatımı olarak olanaklı duruma gelir.

Bu evrede kişioğlu, ruhlara sığınmıyor, onlara inansa da. Yakarının sihir gücü kalkıyor, onda manevi yön olmadığı anlaşılınca ([99]).

Yanyanalık olanağına dayalı bulaşıcı büyü, ruhsal değerlendirmenin istek ve istemden hareketle, istemin buyruğundaki bütün ruhsal eylemlere uzandığını gösterir.

Şimdi, ruhsal süreçlerin aşırı değerlendirilmesi söz konusudur. Yani, bize, gerçek ve düşün ilişkisinde, düşün aşırı değerlendirilmesi olarak görünen bir dünya görüşü.

Eşya, eşya betimi (tasviri) önünde geriliyor. Betimlerde kabul edilen, eşyanın kendinde var sayılıyor. Betimler arasında var sayılan ilişkiler, eşya arasında da var sayılıyor.

Düşünceler, uzaklık tanımadığından, uzaysal olarak birbirinden çok ayrı noktalarla, zamansal olarak çok ayrı noktaları, bir bilinç eyleminde kolaylıkla birleştirdiğinden, büyüsel dünyayı da, uzaduyumsal (telepatik) olarak yerel uzaklığın ötesine geçirir, eski bir birlikteliği, şimdiki bir bağlantı gibi gösterir.

İç dünya hakkındaki tasavvur, animistik çağda tanıdığımıza inandığımız bu dünya hakkındaki tasavvuru görünmez duruma getirmiş olmalıdır.

Ayrıca, her iki çağrışım ilkesinin (benzerlik birliktelik) daha yüksek bir aşama olan dokunma (temas) biriminde birleştiğini ileri sürüyoruz. Birliktelik çağrışımı dolaysız, benzerlik çağrışımıysa dolaylı temas demektir. Tinsel süreçte bizce henüz kavranmamış iki tür bağlantı, onlar için aynı sözcüğün kullanılmasıyla rahat bir anlatıma kavuşur.

Tabunun çözümlenmesi sırasında kendini gösteren dokunma kavramı da aynı uzanımdadır ([100]).

(99) Uçuyor sözlerim,
Kalıyor düşünceler,
Yükselmiyor göğe
Düşüncesiz sözler (Shakespeare, Hamlet, III/4).

(100) Önceki denemeye bkz.

İmdi, animistik düşünce tekniğinde, büyüde egemen olan ilkenin, yani "düşüncenin üstün egemenliği"nin söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.

3

"Düşüncenin üstün egemenliği" deyimini, yüksek zekâlı, zorlama betimler (tasvirler) hastası bir kişiden aldım.

Psikanaliz tedavisi sonucu, kendi yetenek ve anladığını kavramak olanaklı olmuştu bu kişi için ([101]). Kendisine, kendi gibi olanlara musallat olan her olağanüstü ve garip olay için "düşüncenin üstün egemenliği" deyimini kullanıyordu o.

Birini düşününce, onu gerçekten karşısında sanıyordu. Onu zorla çağırmış gibi.

Uzun zamandır görmediği bir tanıdığı sorulsa, onun ölmüş olduğuna ve o tanıdığının uzaduyumsal (telepatik) olarak dikkat çektiğine inanıyordu.

Bir yabancıya karşı istemeyerek kötü düşünse, onun hemen öleceğini sanıyor, bu ölümden kendini sorumlu tutuyordu.

Bu olayların çoğunu, tedavisi sırasında, bana kendisi aktarabiliyor, aldatıcı görünüşün nasıl doğduğunu, bu boş insansal kanıların doğuşuna, kendisinin ne gibi bir katkıda bulunduğunu söyleyebiliyordu ([102]).

Böylece, bütün zorlayıcı hastalar, iyi niyetlerine karşın çoğunlukla boş inancıdırlar.

Düşüncenin üstün gücünün sürmesi, zorlama nevrozlarda açık olarak karşımıza çıkıyor. Bu ilkel düşünce biçiminin sonuçları hemen bilince geçer.

Bu nevrozların kendine özgü karakterini burada aramamak gerekir. Çünkü, çözümsel (analitik) araştırma, aynı karakteri başka nevrozlarda da açığa koyuyor. Onlarda belirleyici olan, yaşantı gerçeği değil, düşünce gerçeğidir.

(101) Bemerkungen über einen Fall von Zwangsneurosen, 1909. Ges. Werke VII.

(102) Düşüncenin üstün gücünü ve animistik düşünceyi berkiten (destekleyen) izlenimlere "inanılmaz, garip, saçma, yersiz" demeye eğilimliyiz. Halbuki, yargı verirken uygularız onları.

Ayrı bir dünyada yaşar nevrozlar. Başka bir yerde de söylediğim gibi, sadece "nevrotik değerler"in geçerli olduğu bir dünyada. Sadece yoğun olarak düşünülen, duygusal olarak dile getirilen bir dünyada. Dış gerçeklikle ilgisi ikinci plândadır nevrozların.

Kriz durumunda histerikler sadece kendi imgelerini yineler (tekrarlar) ve yaşantılarını saptarlar. Ancak, son çözümde, önemli olaylara geri giderler. Diğer bir deyişle, onlar, böyle olaylar üzerine kurulmuşlardır.

Nevrotiklerin suçluluk bilinci, o bilinç, gerçek kabahatlar üzerine kurulursa yanlış anlaşılır.

Bir zorlama nevroz, çok kişiyi öldüren biri gibi, suçluluk bilinci altında ezilebilir. Dolayısıyla, insanlara karşı insaflı ve vicdanlıdır. Çocukluğundan beri de öyle davranmıştır.

Bu günah duygusunun bir nedeni vardır yine de:

Sık sık kendini gösteren yoğun bir öldürme isteği.

Hiç bilinçsel düşünceler, istemeyerek yapılan işler söz konusu olduğunda, suçluluk duygusu bir temele dayanır. Gerçekliğe karşı ruhsal süreçlerin aşırı değerlendirilmesi, düşüncenin üstün gücü, nevrozların duygusal yaşantısında ve onun bütün sonuçlarında, sınırsız etkisini böylece göstermiş oluyor.

Onlar, psikanaliz tedavisine alınıp da, hiç bilinçsel olan, bilinçli duruma getirilince, düşüncelerin özgür olduğuna inanamıyorlar, kötü istekleri açıklamaktan korkuyorlar. Açıklanınca, onların gerçekleşeceğinden korkuyorlar.

Bu davranışla, yaşantısındaki boş inancında olduğu gibi, hasta bize, salt kendi düşüncelerinin dış dünyayı değiştireceğini sanan vahşilere ne denli yaklaştığını göstermiştir.

Nevrozların, birincil zorlama tedavisi, gerçekte, bütünüyle büyüsel yapıdadır. Bu tedaviler, büyü değilse bile, karşı büyüdür ve nevroz başlatan uğursuzluk bekleyişlerinden korumaya yönelir.

Onların sırrına indikçe gördüm ki, bu uğursuzluk bekleyişi, ölümü de kapsamaktadır.

Schopenhauer'a göre, her felsefenin başlangıcında ölüm korkusu vardır. Ruhsal betimlerin (tasvirlerin) ve animizme damgasını basan şeytan inancının kuruluşunun, ölümün insan üzerine yaptığı etkiye geri gittiğini öğrenmiş bulunuyoruz.

Bu ilk zorlama veya korunma işlemlerinin, benzerlik veya karşıtlık

ilkesinden doğup doğmadığına karar vermek güç. Çünkü onlar, nevrozlarda, normal olarak önemsiz bir görünüme, küçük bir olaya itilmektedir ([103]).

Zorlama nevrozların koruyucu formülü, büyünün sihir formüllerinde karşılığını bulur. Zorlama nevrozların gelişim tarihi, onların, cinsel öğeden olanaklı ölçüde nasıl uzaklaştığı, kötü isteklere karşı sihir biçiminde nasıl başladığı, olduğunca kopya ettikleri yasaklanmış cinsel eylemlerle nasıl sonuçlandığı gösterilerek anlatılabilir.

İnsanı dünya görüşlerinin yukarıda anlatılan gelişim tarihi kabul edildiğinde (animistik evre, dinsel evre bilimsel evreden ayrılmıştır burada), "düşüncenin üstün gücü"nü bu evreler aracılığıyla izlemek güç olmayacaktır.

Kişioğlu, animistik evrede, üstün gücü kendine yüklemiştir. Dinsel evrede tanrılara yaklaşmış, ancak onu bütünüyle tanrılara bırakmış değildir. Tanrıları, çok katlı etkilerle, kendi isteklerine boyun eğdirme hakkını elinde bulundurmuştur.

Bilimsel dünya görüşünde insanın üstün gücüne yer yoktur. Kişi, kendi küçüklüğünü artık tanımaktadır. Her doğa gerekimi gibi ölüme baş eğmiştir.

Ancak, gerçekliğin yasalarıyla düşünen insan ruhunun gücüne inanç, ilkel üstün güç inancının bir parçası olarak sürdürmektedir varlığını. Bireyde, libido çabalarının gelişimi, olgunluk çağından çocukluk yıllarına doğru gerisin geri izlenirse "Cinsel Kuram Üzerine Üç Deneme"de (1905) ortaya attığımız önemli bir ayrım kendini gösterir.

Orada, cinsel itkilerin dışlaşmasının, baştan başlayarak kendini gösterdiğini söylemiştik. Ancak onlar, henüz hiç dış nesneye yönelmiyordu.

Cinselliğin itki öğelerinin her biri zevk elde etme yolunda çalışmakta ve kendi doyumunu, kendi vücudunda bulmaktaydı. Bu evre, otoerotizm evresiydi ve nesne seçiminden ayırtedilmekteydi.

Daha ileri incelemede, bu iki evre arasında bir üçüncünün katılmasını veya daha açık söylersek, otoerotizm evresinin ikiye ayrılmasını uygun görmüştük.

(103) Küçük bir eyleme itmenin bir başka gerekçesi ileride verilecektir.

Bu durumun, sonradan gözlenen patolojik saptantılarını dikkate alarak *narsistik* demiştik o evreye.

Bu evrede, kendini seviyormuş gibi davranır kişi. Ben itkisiyle libido istekleri, henüz birbirinden ayırtedilmemiştir.

İçinde, o zamana değin birbirinden ayrı olan cinsel itkilerin birleştiği ve ben'i nesne alan bu narsis evrenin kesin karakteristiği henüz tam olarak verilemezse de, narsistik örgütün hiç bir zaman bütünüyle ortadan kalkmadığını söyleyeceğiz.

Kişioğlu, libidosu için dış nesneler bulduğunda da bir ölçüde narsistik kalır.

Nesneye sahip olma, libidonun hem ben'den kurtuluşudur, hem de ben'e dönüşüdür.

Tinbilimsel (psikolojik) olarak çok dikkate değen sevgi durumları, bu normal psikoz modelleri, yüksek ben sevgisine bakıldıkta, yüksek bir ben'den kurtuluş aşamasına karşılık olur.

Ruhsal eylemlere ilkellerde ve nevrozlarla aşırı değer verilmesini ortaya koyduktan sonra —bizim açımızdan 'aşırı değerlendirme' denebilir buna— onun narsistlikle ilişkisi ve narsistliğin önemli bir parçası olduğunu göstermek kolaydır.

İlkellerde, düşüncelerin, yüksek ölçüde cinselleştiği söylenebilir. Düşüncenin olağanüstü gücüne inanç, dünyaya egemen olma olanağına sarsılmaz güven, insana dünyadaki gerçek yerini öğretecek deneylere giden kapıların kapanmış olması hep bu nedenden gelmektedir.

Nevrozlarda, bir yandan, bu ilkel görüşün önemli bir bölümü, yapısal olarak kalmaktadır. Öte yandan, onların cinsel itmeleri, düşünce süreçlerinin yeni bir cinselleşmesini ortaya çıkarmaktadır.

Düşüncenin gerek yapısal olarak (aslında), gerekse itme (geriye gidiş) sonucu libidoyla aşırı dolu olmasının sonuçları arasında aslında bir ayrım yoktur. Düşünsel narsislik, düşüncenin üstün gücüdür o ([104]).

İlkellerde, düşüncenin üstün gücünün kanıtı olarak narsislik belirtisi-

(104) Vahşi, bir olgu olarak ölümü reddettiren, bir tür solipsizm (tekbencilik) veya Berkeley'ciliktir.

Konu üzerinde yazanlarda, hemen hemen bir belittir bu (aksiyomdur). Aynı davranışı çocuklarda da gözleyen Sully kullanıyor solipsizm ve Berkeley'cilik deyimlerini. Marett, Preanimistic Religion, Folklore, c. XI, 1901, s. 178.

ni gördüğümüzde, insani dünya görüşünün gelişme aşamalarını, bireydeki libido gelişimi evreleriyle karşılaştırma çabasına girebiliriz.

Böylece, zamansal ve içeriksel olarak; animist evre narsisliğe, dinsel evre, karakteri anaya babaya bağlılık olan nesne bulmaya, bilimsel evreyse, bireyin olgunluk çağına karşılık olur.

Olgunluk çağı, zevk ilkesiyle ilişkisini kesmiştir ve gerçekliğe uyarak, nesnesini dış dünyada arar ([105]).

"Düşüncenin üstün gücü" kültürümüzde sadece bir alana özgü kalmıştır: Sanat alanına. Kişioğlu, sadece sanat alanında, isteklerine kapılarak, doyuma benzer bir şeyler yapıyor. Sadece bu ayrım, sanatçı yanılsaması (ilüzyonu) nedeniyle, gerçekmişçesine duygusal etkiler yaratıyor.

Haklı olarak, sanatın sihirinden söz edilir ve sanatçı sihirbaz sayılır.

Bu karşılaştırma, salt bir karşılaştırmadan daha anlamlıdır. Kesinlikle, "sanat sanat içindir" ilkesiyle başlamayan sanat, aslında bugün büyük ölçüde körelmiş olan eğilimlerin hizmetinde işe başlamıştır.

Bunlar arasında bir takım büyü niyetlerinin bulunduğu tahmin edilebilir ([106]).

(105) Çocuğun temeldeki narsisliği, onun karakter gelişiminin kavranmasında en büyük ölçüdür ve ilkel bir aşağılık duygusunun önüne geçer.

(106) S. Reinach, L'art et la magie in der Samulung. Cultes, Mythos et Religion, I. cilt, s. 125-136.

Reinach, Fransa mağaralarında oyulmuş veya çizilmiş hayvan resimleri bırakan ressamların, bunu beğeni için değil, sihir ereğiyle yaptığını ileri sürmektedir.

Düşüncesini kanıtlamak amacıyla Reinach, bu resimlerin, mağaraların en loş ve en kuytu köşelerinde yer aldığını ve korkulan yırtıcı hayvan betimlerini (tasvirlerini) kapsamadığını belirtmektedir.

"Günümüzde, mecazi olarak, büyük bir sanatçının fırçasından, kaleminden ve genellikle sanatının büyüsünden söz edilir. Ancak, özelanlamdaalındığında, insan isteminin, başka istemler veya şeyler üzerine gizemsel (mistik) baskısı değildir artık büyü. Bu anlatım eskiden, hiç değilse, sanatçıların düşüncesinde doğruydu" (s. 136).

İnsan için olanaklı ilk dünya görüşü, yani animizm, böylece, tinbilimsel (psikolojik) bir dünya görüşü oluyor. Hiç bir bilimsel temele dayanmıyor. Çünkü bilim, insanın dünyayı tanımadığını ve onu tanıma yollarını araştırması gerektiğini farkettiği zaman başlar.

İlkel insana, animizm, doğal ve açık seçik geliyordu. Dünyada, şeylerin nasıl olduğunu biliyordu o. Eşyanın insan gibi davrandığını duyuyordu.

İlkel insanın, kendi ruhuyla yapısal ilişkilerini dış dünyaya aktardığını kabulleniyoruz böylece ([107]) ve animizmin, şeylerin yapısı üzerine öğrettiği şeyi, insan ruhuna geri götürebiliyoruz.

Animizm tekniği ve büyü, açık ve sarsılmaz bir biçimde, ruhsal yaşantı yasalarını gerçek şeylere uzatmak niyetindedir. Bu hayaletler, teknikte henüz hiç bir rol oynamamaktadırlar. Büyüsel işlemlerin nesneleri olmuştur onlar.

Büyünün koşulları böylece, animizmin çekirdeğini biçimleyen ruhlar öğretisinden daha eskidir.

Psikanaliz görüşümüz, burada, R.R. Morett'in öğretisiyle uzlaşıyor.

Animizmden önce, bir animizm öncesi dönem varsaymış Morett. Animatizm (genel bir canlandırma öğretisi) deyimi çok iyi anlatır onu.

Çünkü, ruhlar hakkında tasavvuru olmayan bir halk tanımıyoruz hiç ([108]).

Büyü, bütün üstün gücü düşünceye özgü kılarken, animizm, bu üstün gücün bir bölümünü ruhlara aktarmış, böylece, dinin kurulmasına yol açmıştır.

İmdi, ilkel insanı, bu ilk vazgeçme işine götüren nedir? Kendi görüşünün yersizliği olamaz bu. Çünkü o, büyüsel tekniği alıkoymuştur henüz.

Ruhlar ve şeytanlar, başka bir yerde gösterildiği gibi, ilkel insanın duygularının dışa atılmasından başka bir şey değildir ([109]).

(107) Endopsişik denen algı nedeniyle.

(108) R.R. Marett, Pre-animistic Religion, Folklore, XI. sayı 2, London 1900. Krş. Wundt, Mythus und Religion, II, s. 171 v.ö.

(109) Bu ilk narsistlik evresinde libidodan ve başka kaynaklardan gelen uyarımları, henüz birbirinden ayrılmaz biçimde kaynaşmış olduğunu kabul ediyoruz.

İlkel, duygularındakini kişilere dönüştürüyor, dünyayı onlarla doldurmuyor. Kendi iç ruhsal süreçlerini kendi dışında yeniden buluyor. Libidosunun bağlantılarını ve kopmalarını, uydurduğu "tanrısal ışık"ın yansıması sayan imge yaratıcı (hayalperest) paranoik Schreiber de aynı şeyi yapıyordu ([110]).

Daha önce yaptığımız gibi ([111]), burada da, ruhsal süreçleri dışa vurma eğiliminin, ruhsal bir ferahlığı birlikte getirdiğinde güçlendiğini kabul edebiliriz.

Üstün güce doğru yönelen uyarımlar, birbirleriyle çatışmaya girdiklerinde, kesin olarak, böyle bir yarar beklenebilir. Çünkü, hepsinin üstün güce sahip olmayacağı açıktır.

Paranoya süreci, ruhsal yaşantıda ortaya çıkmış çatışmaları ortadan kaldırmak için, dışa atmayı (projeksiyonu) kullanır.

Karşıt çiftler arasında ortaya çıkan böyle bir uyuşmazlık modeli, sevilen bir yakının ölümü karşısında tutulan yas sorununda incelediğimiz çift değerliliktir. Böyle bir olay, dışarı atma olayının yaratılmasını harekete geçirecek yapıda görünüyor bize.

Kötü ruhları, ilk doğan ruhlar sayan ve ruh görünüşünün doğuşunu, ölülerin, yaşayanlar üzerindeki etkisinden türeten yazarlarla uzlaşıyoruz burada.

Sadece, ölümü yaşayanlara yükleyen entellektüel sorunu değil, ölüm olayından sonra yaşayanların içine düştüğü duygu uyuşmazlığını araştırmaya götüren gücü ön plâna alarak ayrılıyoruz onlardan.

İnsanın ilk kuramsal başarısı —ruhların yaratılması—, tabu yasaklamaları biçiminde ilk ahlâki sınırlamalarla aynı kaynaktan doğmuştur. Bununla birlikte kaynağın aynılığı, onların aynı anda doğduğunu göstermez.

Eğer, ilkellerin üstün güçlerinin bir bölümünü ölülere vermesini, davranışının bir bölümünü, kendi isteğiyle feda etmesini gerekli kılan, canlıların ölülere karşı takındığı tavır olsaydı, bu kültür ürünleri, insani narsisliğe karşı çıkan Anaghe'nin ilk kez kabulü anlamına gelirdi.

(110) Schreiber, Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken, 1903. Freud, Psychoanalytiche Bemerkungen über einen autobiographisch beschriebenen Fall von Paranoia, 1911. (Ges. Werke, VIII).

(111) Schreiber üzerine yazdığımız yazı. Ges. Werke VIII.

Ölünün üstün gücü önünde, onu yadsıyıcı (inkarcı) bir jestle baş eğiyor ilkel.

Düşüncelerimizi biraz daha ileri götürmeye cesaretimiz varsa, dışa atılımda, hangi tinbilimsel (psikolojik) özelliğin yansıdığını sorabiliriz.

O halde, şu gerçeğe karşı çıkmak güçtür:

İlkel ruh görüşü, daha sonraki, bütünüyle maddi olmayan ruhtan henüz çok uzak olmakla birlikte, temelde onunla uyuşuyordu. Kişiyi veya eşyayı ikici biçimde değerlendiriyor, bu iki ayrı varlığın her bir öğesinin bütün özellik ve değişmelerini paylaşıyordu.

Bu temel ikilik, H. Spencer'in deyimiyle ([112]) beden-ruh ayrımında ve bozulmanın dilsel dışlaşmasında gösterir kendini. Baygınlık geçiren ve abuk sabuk konuşan kişiler için "kendinde değil" deriz örneğin.

Bu, ilkeller gibi, dış gerçekliğe aktardığımız bir şeyin, duyulara ve bilince verildiği, duyularda ve bilinçle *hazır* olduğu bir durum hakkındaki bilgiden başka bir şey değildir ([113]).

Bunun yanında, o şeyin *içkin* olduğu, ancak, yeniden ortaya çıkabildiği bir durum daha söz konusudur. Dolayısıyla, algı ve anı birlikte bulunmaktadır. Veya genellikle dendiği gibi, *hiç bilinçsel* ruhsal süreçlerin *bilinçsel* ruhsal süreçlerle bir arada bulunmasıdır ([114]).

Bir kişinin veya bir şeyin "ruh"unun, son çözümde, onlar algıdan yoksun olduğu zaman söz konusu olan yeteneklerine indirgendiği söylenebilir.

Ne ilkel ne de bugünkü ruh görüşünden, bilinçsel ve hiç bilinçsel ruhsal işlevlik arasında, bilincin bugün çektiği çizgiyi çekmesi beklenemez. Animistik ruh, her iki yanında özelliğini kapsar. Onun, uçabilir olma, hareket etme, bedeni bırakma niteliği, sürekli veya geçici olarak başka bir bedene girebilmesi, bilincin varlığını belli belirsiz anımsaması, karakterleridir. Ancak, kendini, kişisel görünüş altında gözlemesi, bize hiç bilinci anımsatır.

(112) H. Spencer, Prinzipien der Soziologie, 1.

(113) H. Spencer 1. Bölüm, s. 179.

(114) A Note on the Unconscious in Psycho-Analysis adlı kısa yazıma bkz. Proceedings of the Society for Psychical Research, Bölüm LXVI, cilt XXVI, London 1912 (Ges Werke, VIII).

Ruhun, değişmezlik ve yıkılmazlığını bugün, bilinçli değil, hiç bilinçsel sürece yüklüyor ve onları, ruhsal işlevliğin gerçek sahipleri sayıyoruz.

Animizmin, bir düşünce sistemi, ilk eksiksiz dünya görüşü olduğunu söylemiştik. Şimdi, böyle bir sistemin psikoanalitik yorumundan bir takım sonuçlar çıkaracağız.

Deneylerimiz bize her gün söz konusu sistemin belli başlı özelliklerini, daima yeni baştan öne sürmeye el verir. Gece düş görüyor ve gündüz o düşü yorumlamayı öğreniyoruz.

Düşler, yapısını yadsımaz (inkâr etmez), karmaşık ve bağlantısız görünebilir. Ancak, tersine, bir yaşantının izlenimlerinin düzenlenmesini taklit edebilir. Bir olayı başkasında çıkarabilir, bir olayın bir bölümüne başkasını bağlayabilir.

İyi kötü başarabilir bu işi düş. Eksiksiz bir başarı değildir bu. Onun yapısında ille de bir saçmalık, bir kopukluk vardır.

Düşü yorumlarsak, onun parçalarının, bu kalıcı olmayan, dengesiz düzeninin, düşünün anlaşılmasında önemsiz olduğunu anlarız.

Düşte önemli olan, anlamlı, tutarlı ve düzenli nitelikteki düş düşünceleridir. Ancak, onların düzeni, uyanıkken anımsadıklarımızdan ayrıdır.

Düş düşüncelerinin tutarlılığı, uyanıkken ortadan kalkmıştır. Ya genellikle yitirilmiştir, ya yeni bir düş içeriği tutarlılığı, onun yerini almıştır.

Hemen her zaman, düş öğelerinin yoğunlaşması dışında, önceki düzenlemeden az çok bağımsız, yeni bir düzenleme yapılmıştır.

Konuyu kapatmak için, düş düşünceleri aracından ortaya konmuş düş yapıtının, yeni bir etkiye, ikincil bir işlemeye tabi tutulduğunu söyleyeceğiz.

Bu işlemenin ereği, düş yapıtından doğan tutarsızlığın ve anlaşılmazlığın, yeni bir "anlam" yararına ortadan kaldırılmasıdır.

Bu yeni ve ikincil işlemeyle kazanılmış anlam, düş düşüncelerinin anlamı değildir artık.

Düşün ikincil işlemesi, bir sistemin özünü ve savlarını gösteren çok yerinde bir örnektir. İçimizde, herhangi bir ahlâki fonksiyon, egemen olduğu her algı ve düşünce gerecinin, birliğini, tutarlılığını ve anlaşılırlığını ister. Yeni, özel koşullarda, doğru olanı kavrayamadığı an, doğru

olmayan bir tutarlılık ortaya koymaktan kaçınmaz.

Böyle, sistem biçimlemelerini sadece düşlerden değil, fobilerden, zorlama düşüncelerden, kuruntu biçimlerinden de çıkarıyoruz.

Kuruntusal hastalıklarda (paranoya) sistem kurma en anlamlı durumdur. Hastalık tablosuna egemen olan odur. Ancak, öbür nöropsikoz durumlarında böyle bir sistem kurma görmezlikten gelinemez.

Her durumda, ruhsal araçların yeni bir ereğe göre yeniden düzenlenmesinin kendini gösterdiğini saptayabiliriz. Çok kez zorla olur bu iş. Sistem açısından, böyle bir yeniden düzenleme olanakları göründüğünde.

O halde, bir sistem kuruluşunda en aşağı iki gerekçenin belirmesi, onun en iyi işaretidir. Onlardan biri, sistemin koşullarından (sonuçta kuruntusal bir gerekçe), öbürüyse, gizli, ancak asıl etkili ve gerçek olan gerekçedir.

Nevrozdan bir örnek verelim konuyu açıklamak için:

Tabu üzerinde denememde, zorlayıcı yasakları, Maorilerin tabusuyla pekâlâ uyuşkun bir kadın hastadan söz ederek anlatmıştım ([115]).

Kocasına yönelmişti bu kadının nevrozu. Kocasının ölümünü istemesine karşı savunmasında doruklaşıyordu.

Kadının açık ve sistematik fobisinde ağza alınmıyordu ölüm. Dolayısıyla, kocası işin içinde yoktu ve hiç bir zaman bilinçli özen nesnesi olmamıştı.

Bir gün kocası, körleşen usturasını, bilenmek üzere, belli bir dükkâna göndermek istemiş. Kadın, huzursuzluğa kapılıp, usturaları oraya bizzat götürmüş.

Dönüşte, kocasından, hatırı için, bu usturaları ortadan kaldırmasını rica etmiş. Çünkü, bileyci dükkânının yanında, tabut ve cenaze gereçleri satan bir yer görmüş.

Kadın, usturayı sağlam bir bağla kocasının ölüm düşüncesine bağlamış.

İmdi, yasağın sistematik gerekçesi bu gibi görünüyor.

Hastanın, bileyci dükkânıyla, cenaze gereçleri satan dükkânı bir arada görmemesi durumunda bile, usturanın eve sokulmasını yasaklayacağından emin olabiliriz.

(115) Bir önceki makaleye bkz.

Onun, dükkâna giderken, bir cenaze arabasına, matem giysisi giymiş veya çelenk taşıyan bir kişiye rastlaması yeterdi böyle bir duyguya kapılması için.

Koşullar ağı, avı her an yakalamaya yetecek ölçüde yaygındı. Avı çekip çekmemek, öznenin (hasta kadın) bileceği iştir.

Kadının, başka koşullarda, yasağı harekete geçiremeyeceği kesinlikle saptanabilirdi. O zaman o, iyi bir gün olacaktı onun için.

Ustura yasağının gerçek nedeni, doğallıkla, kolayca ortaya konabildiği gibi, kocasının bilenmiş usturalarla boğazını kesebileceği yolundaki tasavvurun yarattığı zevk vurgulamasına karşı direniştir.

Bu belirti, hiç bilinçsel bir istek ve ona karşı korunma düzeni kurmayı başarınca, bir alan korkusu biçiminde bir davranış bozukluğu başgösterir.

Hastalardaki bilinçsiz fantaziler ve etkili anılar semptomatik anlatıma bir çıkış yoludur. Söz konusu yol, kendini buna uygun bir davranış çerçevesi içinde ortaya koyar.

Böylece, bir alan korkusunun (agorafobi) yapısı ve özelliklerini, onun kendi temel koşuluyla anlamaya kalkışmak, boşuna ve çılgınca bir davranıştır.

O halde, bu konudaki bütün bağlam ve güç, görünüştedir.

Daha kesin bir gözlem, düşlerin dış yapısında olduğu gibi, semptom yapısının, en kötü tutarsızlıklarını ve gelişigüzelliklerini bulmamızı sağlar.

Böyle sistematik bir fobinin ayrıntıları, gerçek nedenleri, davranma bozukluğuyla ilişkisi olmayan gizli belirtilerden gelir. Dolayısıyla, böyle bir fobinin biçimlenmesi, değişik kişilerde çok katlı ve çelişmeli olarak kendini gösterir.

İmdi, bizi meşgul eden animizm sistemine dönüş yolu aradığımızda, öbür tinbilimsel (psikolojik) sistemler hakkındaki görüşlerimizden şu sonuca varıyoruz:

İlkel insanlarda tek bir ahlâki kuralın boş inandan doğmasının, bu ilkellerde tek ve asıl gerekçe olması gerekmez ve asıl, gerekçeleri arama zorunluluğunu ortadan kaldırmaz.

Animist bir sistemin egemenliği altında, her kuralın ve her işlevliğin bugün bizim "boş inansal" adını verdiğimiz, sistematik bir temel içermesinden başka bir şey olanaklı değildir.

"Boş inan" gibi, "endişe" gibi, "düş" gibi, "şeytan" gibi kavramlar psikanaliz araştırmasının yıktığı, geçici tinbilimsel (psikolojik) kavramlardır. Bunların arkasında paratoner gibi koruyucu nitelikte yapıları görünce, ilkellerin ruhsal yaşantısı ve kültür düzeyine, şimdiye değin esirgenen saygı gösterilir.

İtkinin geriye itilmesi, erişilen kültür düzeyinin ölçüsü olarak görüldüğünde, animist sistemde ilerleme ve gelişme görüldüğü ve bizim, onları boş inansal nedenlerle küçümsediğimiz sonucuna varmamız işten değildir.

Vahşi bir oymağın savaşçılarının, iffet ve temizliği ihmal etmediklerini öğrenince ([116]), onların, düşman eline geçmesin diye, artıklarını, pisliklerini ortadan kaldırmaları da kendiliğinden anlaşılır.

Pislik düşman eline geçerse, büyüsel yolla zarar görebilir savaşçılar. Onların bir takım yiyeceklerden sakınması için başka boş inansal gerekçeler tahmin edebiliriz.

Bununla birlikte, itkiden vazgeçme olgusu açıkta kalıyor. İlkel savaşçının, böyle bir sınırlamayı bir dengeleme için ortaya koyduğunu kabullendiğimizde, durumu daha iyi kavrarız. Çünkü o, başka türlü doyumsuz kalan zalimlik ve düşmanlık duygularını doyurmaktadır böylece.

Kişi, güç ve sorumlu işlerle uğraştığı sürece, bir sürü cinsel sınırlama olayı için geçerlidir aynı şey ([117]).

Bu yasakların temeli, sürekli büyüsel bağlamlara geri gidebiliyorsa, itki doyumundan vazgeçme yoluyla daha büyük güç kazanılacağı görüşü apaçık çıkar ortaya.

Büyüsel rasyonelleştirme yanında, yasağın sağlıksal kökenini de ihmal etmemek gerekir.

Vahşi bir oymağın erkekleri, ormana, balık avına, savaşa, değerli bir bitki toplamaya çıktığında, onların eşleri evde sıkı sınırlamalara bağlı kalır.

Bu sınırlamalara, seferin başarısı için uzaktan sempatik bir etki yüklenmiş olur.

(116) Frazer, Taboo and the Fetils of the Soul, s. 158.
(117) Frazer, 1. Bölüm, s. 200.

Uzaktan etki eden etmenin, yoldaki kişinin yurt bağlılığı, yurt özlemi olduğunu, bu örtüler altında, erkeklerin denetiminden çıkmış, geride kalan eşlerinin yaptıklarından emin olduklarında başarı kazanabilecekleri gibi tinbilimsel (psikolojik) bir görüşün gizlendiğini anlamak için feraset sahibi olmaya gerek yoktur.

Evli kadının sadakatsizliğinin, evden uzaklaşmış erkeğin sorumlu işlevliğini köstekleyeceği, kimi kez, büyüsel gerekçeye açıkça başvurmaksızın söylenir.

İlkel kadınların, ay hali sırasında bağlı bulunduğu ilkel tabu kuralları, boş inansal nedenlerle kandan korkmaya bağlanabilir. Dolayısıyla, onun da gerçek bir gerekçesi vardır. Ancak, bu kan korkusunun, her durumda, büyüsel gerekçelerle örtülen estetik ve sağlıksal niyetlere de hizmet ettiği söylenebilir.

Böyle açıklama çabalarıyla, bizim, günümüz vahşilerinde, ince bir tinsel işlevlik varsaydığımız yolunda bir eleştiriyle karşılaşmak, şaşırtmaz bizi.

Animistik evrede kalmış halkların tinbilimini (psikolojisi) anlamakta, çocuğun tinbilimini anlamakta olduğu gibi yanlış iş yapıyoruz. Biz yetişkinlerin anlayamadığımız, dolayısıyla enginliğini ve içeriğini çok küçümsediğimiz çocuk tinbiliminde olduğu gibi.

Şimdiye değin açıkça tanınmamış bir tabu kuralından sözetmek istiyorum son olarak. Psikanalize elverdiği için.

Vahşilerin çoğunda, keskin silâhlar ve başka aygıtları evde tutmak yasaklanmıştır ([118]). Frazer, bir bıçağın keskin yanı üste gelecek biçimde konamayacağına, yoksa Tanrı'nın ve meleklerin güceneceğine değin bir Alman boş inanını anıyor.

Bu tabuda, keskin silâhın, bilinçsiz kızgın uyarımlar sonucu kullanılabileceğini anımsatan bir takım belirti (semptom) işlemlerini bulmuş olmuyor muyuz?

(118) Frazer, I. Bölüm, s. 237.

IV

ÇOCUKTA TOTEMCİLİĞİN YENİDEN ORTAYA ÇIKIŞI

Ruhsal eylem ve yapıların, çok belli düzenli kurallara bağlı olduğunu ilk kez açığa koyan psikanalizin, din gibi çok karmaşık bir varlığı tek bir kaynaktan türetmesi karşısında endişeye kapılmamalı.

Psikanaliz, bu kurumun (dinin) kaynaklarından herhangi birini zorunlu biçimde, ister istemez, tek yanlı olarak araştırdığında, o kaynağın tek neden olduğunu, birbirine etki eden etmenlerin birinci araştırma sırasında geldiğini ileri sürecek değildir.

Ancak, değişik araştırma kaynaklarından gelen bir sentez, dinin oluşmasında şimdi tartışacağımız mekanizmaya, hangi göreli anlamı vermek gerektiğine karar verebilir.

Ancak psikanalizcinin araç ve ereğini aşar böyle bir iş.

1

Bu dizinin ilk denemesinde totemcilik kavramını öğrenmiştik. Onun, Avustralya, Amerika ve Afrika'da bir din yerini tuttuğunu ve toplumsal örgütün temellerini verdiğini görmüştük.

İskoç Mac Lennan, 1869'da, o zaman sadece merak itkisiyle görülmüş olan totemciliği ön plana çıkarmış, modern toplumlarda olduğu gibi, eski toplumların bazılarındaki çok gelenek ve göreneği (örf ve adeti) totemcilik döneminin kalıntısı olarak saptamıştır.

O zamandan beri bilim, totemciliğin anlamını, bütün genişliğiyle kavramıştır. Bu konudaki son açıklamalardan biri olarak. W. Wundt'un Halklar Tinbilimi'nin (Sosyal Psikoloji) (1917) öğelerinden bir sayfa alacağım ([119]):

"Bunların tümünü birlikte alırsak, büyük olasılıkla totemci kültürün sonraki gelişmelerin bir ön adımını, yani ilkel insanlarla kahramanlar ve tanrılar çağı arasında bir geçiş dönemi biçimlediği sonucuna varırız."

Buradaki denemelerin ereği, totemciliğin karakterine biraz daha girebilmektir.

(119) s. 139.

Sonra ortaya çıkacak nedenlerle, 1900'de aşağıdaki totemcilik yasalarını yayınlayan ve totemci dinin amentüsünü tasarlayan S. Reinach'ın betimini (tasvirini) ele almayı yeğ tutuyorum ([120]).

1. Belli hayvanlar öldürülmeyecek, onların eti yenmeyecek. Onlardan bazısı alınıp beslenecek.

2. Birden ölen hayvan için yas tutulacak, oymak üyeleri için düzenlenen gömme töreni, onlar için de düzenlenecek.

3. Normal olarak korunan bir hayvan zorunlu nedenlerle öldürülürse, ondan özür dilenecek, tabunun çiğnenmesinin, öldürme olayının ağırlığı, yapmacık yollarla hafifletilmeğe çalışılacaktır.

4. Törenle kurban edilen hayvana törenle acınacaktır.

5. Yeme yasağı, kimi zaman hayvanın sadece belirli bir organıyla ilişkili olacaktır.

6. Belli törensel olaylarda, dinsel törenlerde, insanlar, hayvan postuna bürünür. Totemciliğin henüz süregeldiği yerde, totem hayvanlarıdır onlar.

7. Oymaklar ve bireyler, hayvan adları ve totem olan hayvanların adlarını alırlar.

8. Çok oymak, hayvan resimlerini silâh olarak kullanır ve silâhlarını onlarla süsler. Erkekler, bedenlerine hayvan resimleri çizer veya hayvan döğmesi yaptırır.

9. Totem, korkulan ve tehlikeli hayvanlara ilişkinse, ilişkin olduğu oymayın üyelerini korur.

10. Totem hayvanı, oymak üyelerini de korur ve uyarır.

11. Totem hayvanı, kendine bağlı olanlara geleceği bildirir ve onlara önder görevi görür.

12. Bir totem oymağının üyeleri çok kez, totem hayvanıyla aynı kökten olmak gibi ortak bir bağa sahiptirler.

Totem dininin bu amentüsü, Reinach'ın, totemci sistemin bütün içeriğini kapsayacak işaret ve kalıntıları ona kattığı düşünülürse değerli bulunabilir.

Bu yazarın, konu karşısındaki özel durumu, onun, totemciliğin ana

(120) Revue scientifique, Oktober, 1900. Yazarın 4 ciltlik yapıtında yayınlanmıştır. Cultes, Mythes et Religion, 1909, I. Cilt, s. 17 v.ö.

özelliğini büyük ölçüde ihmal etmesinde kendini gösterir.

Totemcil ana ilkelerden birini geri plâna itmiş, birini atlamış Reinach'ın amentüsü.

Totemcilik üzerine doğru bir kanı edinebilmek için, konuya dört ciltlik bir yapıt ayırmış olan bir yazara döneceğiz:

İlgili gözlemleri eksiksiz biçimde toplamış, onunla ilgili sorunları derinliğine tartışmış olan söz konusu yapıt, "Totemism and Exogamy" (1910), yazarı J.G. Frazer'dir.

Psikanaliz, Frazer'den çok uzak noktalara gitmese de, sağladığı zevk ve bilgi nedeniyle ona borçlu kalacaktır ([121]).

(121) Okuyucuya, bu alanda karşı karşıya kaldığımız güçlükleri bir an önce göstersek iyi olacak:

Önce, gözlemleri toplayan kişiler, onları işleyen ve tartışanlarla aynı kişiler değildir.

Birinciler, yolcular ve misyonerler, ikincilerse, araştırmalarının nesnesini belki hiç görmemiş olan bilim adamlarıdır.

İlkellerle anlaşmak kolay değildir. Gözlemciler, onların dilini pek bilmez. Ya çevirmen kullanmak, ya da "pigeon English" denen derme çatma bir dile baş vurmak zorundadır.

Vahşiler, kültürlerinin en gizli yanlarını açıklamak eğiliminde değillerdir. Sadece, uzun yıllar kendi aralarında yaşamış olanlara açılırlar. Değişik gerekçelerle, çok kez yanlış ve yanıltıcı bilgi verirler (Krş. Frazer, The Beginnings of Religion and Totemism among Australian Aborigines, Fortnightly Review, 1905. Totem and Exogamy, 1. s. 150).

Unutmamalı ki, ilkel halklar genç halklar değildir. Uygar halklar denli eskidir. Onların, düşünce ve kurumlarını, biz öğrenelim diye geliştirmeksizin sakladığını beklemeye hakkımız yoktur. Tersine ilkellerin, her yönde derin değişmeler gösterdiği açıktır.

Dolayısıyla, hiç bir çekimserlik göstermeksizin, onların, şimdiki durum ve anlayışından, temel geçmişlerine geçmek, o geçmişin uğradığı başkalaşma ve değişmeleri izlemek olanaksızdır.

Sonuçta, yazarların, birincil ilkel bir kültürün özellikleri, onun sonradan ikincil biçimlenişleri konusundaki tükenmez tartışmaları buradan doğuyor.

Temel durumun böylece saptanması, eskiyi yeniden kurma gibi bir eylemden söz edilebileceği sonucunu veriyor.

Son olarak şurasını da söyleyelim ki, ilkellerin düşünce sistemine nüfuz etmenin kolay olmadığını bilmeli. Onları, henüz, çocukları anladığımız denli yanlış anlıyor ve kendi ruhsal çerçevemize uydurmaya çalışıyoruz.

İlk makalesinde Frazer ([122]), totemin, vahşiyle totem arasında özel bir ilişki varsayıldığından, vahşinin boş inansal saygısını çeken maddi bir nesne olduğunu söylüyor.

Kişiyle, onun totemi arasındaki ilişki karşılıklıdır. Totem insanı korur, insan totem karşısında değişik biçimde de saygı gösterir. O, hayvansa öldürülmez, bitkiyse toplanmaz.

Fetişten şu noktada ayrılır totem:

Fetiş tek bir şeydir, totemse bütün. Kural olarak, bir hayvan veya bitki türü, nadiren, cansız nesnedir. Çok nadir olarak da, yapay olarak ortaya konmuş nesnedir.

En az üç tür totem ayırdedilebilir:

1. Bütün oymağın paylaştığı, bir kuşaktan öbürüne geçen oymak totemi.
2. Oymağın kadın ve erkeklerine ilişkin cins totemi.
3. Özel bir kişiye ilişkin, onun ardılına geçmeyen bireysel totem.

Son iki tür totem, oymak totemi karşısında büyük önem taşımıyor. Onlar daha sonra ortaya çıkmışlardır ve totem yapısı bakımından daha az anlamlıdırlar.

Boy (klan) totemi, kendine, bir toteme göre ad takan, ortak bir atadan gelme, kan akrabası, birbirlerine ve totemlerine karşı görevle kenetlenmiş bir erkek ve kadın kümesinin nesnesidir.

Dinsel ve toplumsal bir sistemdir totemcilik. Dinsel yanıyla, bir kişiyle onun totemi arasında saygı ve koruma, toplumsal yanıyla, boy üyelerinin birbirine ve başka boylara karşı yükümlülüğünü dile getirir.

Totemciliğin sonraki tarihinde bu iki yan birbirine girme eğiliminde görünüyor.

Toplumsal sistem çok kez, dinsel sistemden daha uzun ömürlüdür.

Tersine, totemcilik üzerine kurulan toplumsal sistemin yitirildiği yerlerde de din, totemcilik kalıntıları taşır.

Totemciliğin her iki yanının, temelde birbirine nasıl dayandığını, onların kaynakları hakkındaki bilgisizliğimiz nedeniyle kesin olarak belirtemeyiz. Bununla birlikte, totemciliğin her iki yanının, başlangıçta birbirinden ayrılmaz oldukları, büyük olasılıkla ortaya çıkar.

(122) Totemism, Edinburg, 1887. Totem and Exogamy adlı yapıtta yeniden yayınlanmıştır.

Başka sözcüklerle, geri gittiğimiz ölçüde, oymak üyeleri, kendilerini o denli, totemle aynı türden sayarlar ve toteme karşı davranışları, oymak üyelerine karşı davranışlarından ayırdedilmez.

Totemciliği, dinsel bir sistem olarak özel biçimde betimlerken (tasvir ederken) Frazer, bir oymağın üyelerinin, kendilerini totemlerine göre adlandırdıklarını ve *kural olarak ondan türediklerine* inandıklarını ileri sürüyor.

Bu inancın sonucu, onların totem hayvanını avlamaması, öldürmemesi, yememesi veya o, hayvandan başka bir varlıksa, başka türlü kullanmamasıdır. Totemi öldürme ve yeme yasağı tek tabu değildir. Bazan, ona dokunmak, bakmak da yasaktır. Çok kez, gerçek adıyla anılmaz totem.

Totemi koruyan bu tabu yasaklarına uymamasının cezası, ağır hastalık ve ölümdür ([123]).

Arada bir, totem hayvanından örnekler yetiştirilir ve ona tutuklu olarak bakılır ([124]).

Ölen totem hayvanı için yas tutulur, gömme töreni düzenlenir. Bir klan üyesine yapıldığı gibi.

Bir totem hayvanını öldürmek gerekirse bu, özür dileyici, günahtan arındırıcı törenlerle yapılır.

Oymak, totemiden, koruma ve gözetme bekler. Eğer o, tehlikeli bir hayvansa (yırtıcı hayvan, zehirli yılan gibi) zarar vermeyecek demektir. Biri ondan zarar görürse, zarar gören dışarı atılır.

Ant, Frazer'e göre, aslında, kişinin suçsuzluğunu ortaya çıkarmak için, onu işkenceden geçirmektir. Kişinin soyunun, boya (klana) gerçekten ilişkin olup olmadığı hakkındaki karar totemindir.

Totem hastalara yardım eder, oymakları uyarır, onlara yoktan (gaipten) haber verir.

Bir evin yakınında totem hayvanının ortaya çıkması ölüm habercisidir çok kez. Totem, oradan birini almaya gelmiştir ([125]).

Değişik koşullarda, bir boy (klan) üyesi, totemle akrabalığı üzerin-

(123) Krş. Totem denemesi.

(124) Bugün, Roma Kapitol'ünde kurtların, Bern'in oyuğunda ayıların bulunması gibi.

(125) Kimi soylu aileler arasındaki beyaz kadın öyküsünde olduğu gibi.

de önemle durur. Burada o, kendini toteme benzetir, totemin pöstekisine bürünür, onun resminden dövme yaptırır v.ö.

Doğum, ergenlik ve gömme törenlerinde totemle bu özdeşleşme, işler ve sözlerle uygulanır.

Bütün boy (klan) üyelerinin totem kılığına büründüğü, onun gibi davrandığı danslar, çok katlı büyüsel ve dinsel görüşlere hizmet eder.

Ayrıca, totem hayvanının kutlama havası içinde öldürüldüğü törenler de vardır ([126]).

Totemciliğin toplumsal yanı, herşeyden önce, sıkı sıkıya uygulanan bir yasakta, büyük bir sınırlamada kendini gösterir.

Bir totem boyunun (klanının) üyeleri kardeştir. Birbirine yardım etmek, birbirini korumak zorundadır.

Bir boy (klan) üyesini, bir yabancının öldürmesi durumunda, katilin bütün boyu sorumludur. Ölünün boyu, akıtılan kanın hesabını sormak konusunda dayanışma içindedir.

Bizim anladığımız anlamdaki aile bağından sıkıdır totem bağı. Çünkü, totemin aktarılması, kural olarak ana kanalındandır, babasal kalıtım geçerli değildir.

Tabu sınırlaması, aynı totem boyu üyelerinin, birbirleriyle evlenme, cinsel ilişkide bulunma yasağında kendini gösterir. Bilmeceli, totemcilikle bağlantılı, ünlü dıştan evlenme (ekzogami) budur.

Bu dizinin ilk makalesini, dıştan evlenmeye ayırmıştık. İmdi, burada, onun, ilkellerin keskin yasak-sevi (akrabayla cinsel ilişki) korkusundan da doğduğuna ve küme evliliklerinde, yasak seviye karşı güvenlik olarak anlaşılması gerektiğine ve eğitimle, eski kuşakları bu seviden engellediğine değineceğiz ([127]).

Frazer'in bu totemcilik betimlemesine (tasvirine) (konumuzla ilgili literatürün en eskisini biçimler o) son yazılardan bir takımını ekleyeceğim:

1902'de yayınlanan Halklar Tinbilimi'nde (Sosyal Psikoloji) W. Wundt diyor ki ([128]):

"Totem hayvanı, ilgili kümenin ata hayvanı sayılır."

(126) Frazer, I. Bölüm, s, 45. Aşağıya, kurban üzerine tartışmalara bkz.
(127) İlk denemeye bkz.
(128) s. 116.

"Totem, bir yandan küme, öte yandan soy adıdır. Son ilişkide bu ad, mitolojik bir anlama sahiptir. Kavramın bütün bu kullanımları birbirine girmektedir."

"Bu anlamların bazısı geriye itilir. Böylece, kimi durumlarda totemler, oymak bölümlerinin, sadece, adlarından ibaret kalır. Kimi durumlarda, soy kavramını gösterir. Veya, totemin törensel anlamı ön plâna geçer..."

"Oymak üyeliği ve oymak örgütü için ölçüdür totem kavramı. Bu normlar ve onların inanç ve duyguda yerleşmesi, totemin, aslında sadece oymak üyelerinin bir kümesinin adı değil, aynı zamanda ilgili bölümün atası olduğu sonucunu veriyor..."

"Bu hayvan kültü, temelde, belirli törenler ve bayramlar bir yana bırakılırsa, her şeyden önce, totem hayvanına karşı davranışta dışlaşır."

"Tek bir hayvan değil, aynı türün her temsilcisi, belli bir ölçüde kutsal hayvandır. Aynı toteme bağlı olana yasaklanmıştır. Ya da, onun yenmesine ancak belirli koşullarda izin verilir. Böylece, belli koşullarda anlam kazanan totem hayvanının törenle yenmesiyle onu yasaklamanın karşıt görünümü belirmiş olur."

"Bu totemcil oymak üyeliğinin en önemli toplumsal yanı, onunla belirli ahlâk kurallarının bağlılığıdır. Bu kuralların başında evlilik ilişkisi gelir.

Böylece, oymak üyeliği, ilk kez totemcil çağda ortaya çıkan önemli bir görüntüyle, *dıştan evlenme*'yle ilişkilidir.

Sonraki gelişme ve bozulmalar aracılığıyla, totemciliğin ana özelliğine varmak istediğimizde şu ana çizgiler beliriyor:

Totem başlangıçta sadece hayvandı. Oymakların tası sayılırdı. Sadece anadan kalıt (miras) kalırdı. Onu öldürmek ve yemek (ilkellerde birbirinden ayrılmazdı bu) yasaklanmıştı.

Bir toteme bağlı bulunanlar, birbirleriyle cinsel ilişki kuramazdı ([129]).

(129) Frazer'in, konu üzerine ikinci çalışmasında belirtmiş oldukları, yukarıdaki metinle uyuşkundur. Totemciliğin Kökeni, Fortnightly Review, 1899.

"Böylece, totemcilik, hem dinin, hem de toplumun kökeni sayılmıştır. Bir din sistemi olarak o, vahşinin, totemiyle gizemsel (mistik) birliğini kapsar. Bir top-

Reinach'ın ileri sürdüğü totemcilik yasasında belli başlı bir tabu olan dıştan evliliğin hemen hiç görülmeyişi, ikinci tabu olan totem hayvanından sadece şöyle bir söz edilmesi dikkate değer.

Ancak, ben, Reinach'ı, konuya çok katkısı dokunmuş bir yazar olarak ve ele alacağımız yazarlar arasındaki düşünce ayrılıklarına hazırlanmak amacıyla seçtim.

2

Totemciliğin, bütün kültürlerin değişmez bir evresi olduğunu çürütülmez saydığımız ölçüde, onun varlığını anlama, varlığının bilmecesini çözme gerekimi de o denli zorunlu oluyor.

Totemin doğuşuyla dıştan evliliğin (onun temsil ettiği yasak sevi' nin) nedenleri ve totem örgütüyle yasak sevi arasındaki ilişki, belli başlı sorunlardır.

Onlar, tarihsel ve tinbilimsel (psikolojik) açıdan anlaşılabilir ve hangi koşullarda bu kurumların geliştiğine ve onların, kişioğlunda hangi ruhsal gerekimlere karşılık olduğuna değgın bilgi verebiliriz.

Bu sorulara, nasıl değişik açıdan yanıt verdiğimizi ve konuyu bilen araştırmacıların birbirinden ne denli ayrıldığını görünce şaşacaktır okuyucu. Totemcilik ve dıştan evlenme üzerine söylenecek her şey kuşkuludur.

Frazer'in 1887'de yayınlanan yazısından yukarıya aldığımız parçayla yaratılan imge de, Frazer'in kendi isteğine göre düzenlenmiş oldu-

lum sistemi olarak da, aynı totemden kadınların birbirlerine ve başka totemcil kümelere ilişkisini..."

"Sistemin bu iki yanına karşılık, kabataslak, iki totemcilik ölçüsü veya yasası vardır.":

1. Kişi totem hayvanını öldürüp yemeyecektir, totem bitkisini koparmayacaktır.

2. Erkek, aynı totemden kadınla evlenmeyecek veya birlikte yaşamayacaktır" (s. 101).

Sonra Frazer, bizi totemcilik tartışmasının ta içine atacak şu sözleri söylüyor:

"Dinsel ve toplumsal yanların birlikte varolup olmadığı, o yanların, birbirinden bağımsız olup olmadığı, değişik biçimde yanıtlanacak bir sorudur."

ğu ve yaşasaydı onu bizzat değiştirmesi olasılığından söz edilerek eleştirilebilir ([130]).

Totemciliğin ve dıştan evlenmenin yapısını, her iki kurumu daha yakından tanısaydık, daha kolay kavrayabilirdik. Ancak, kurumların bu temel biçimlerini ve onların doğuş koşullarını, ilkel halkların artık korumadığı, eksik gözlemin boşluğunu doldurmak için sadece ve sadece varsayımlara baş vurmak zorunda olduğumuzu söyleyen Andrew Lang'a kulak vermek gerekir ([131]).

Bu açıklama çabalarından kimi, yetersiz görünür tinbilimciler için. Çünkü usaldır (rasyoneldir) onlar. Açıklanacak şeyin duygusal karakteri üzerinde durmaz.

Kimi açıklamalar, gözlerimin sağlamlaştırmadığı koşullara dayanır. Kimiyse, başka bir şeye işaret etmesi daha yerinde olacak gereci göz önüne alır.

Değişik görüşlerin yadsınması güçlük çıkarmaz pek. Yazarlar, birbirlerini eleştirirken, normal olarak, kendi ürettikleri yapıtlardan daha güçlüdürler.

Ele alınan noktaların çoğunda, nihai sonuç, yersiz bir sonuçtur. Bu bakımdan, burada çoğunlukla bir yana bırakılan literatürde, totemcil sorunun genel çözümüne girilemeyeceği yolunda gözden kaçmayacak bir çaba görülmesi şaşırtıcı değildir.

Goldenweiser, Journal of Am. Folk-Lores'a (XXIII, 1910) yazdığı yazıda aynı kanıdadır. (Brittannica yıllığında, Goldenweiser'in o yazısından söz ediliyor.)

Birbirine karşıt varsayımları aktarırken, zamansal sırayı bir yana bıraktım.

(130) Bu düşünce değişimi konusunda şu güzel tümceleri yazmış:

"Bu güç sorunlarda, vargılarımın, bitimsel (nihai) olduğunu ileri sürecek denli aptal değilim. Düşüncelerimi tekrar tekrar değiştirdim. Her kanıt değişiminde de değiştirmek istiyorum. Dürüst bir araştırmacı, bukalemun gibi, bastığı yer değiştikçe değiştirmelidir rengini." (Tot. and Ex., I. Cilde Önsöz, 1910).

(131) "Olayın yapısı gereği totemcilik, bizim tarihselinceleme veya deneyimiz dışında kaldığından, bu konuda ölçüme, başvurmak zorundayız." (A. Lang, Secret of the Totem, s. 27).

"Salt ilkel insanı ve olmakta olan totemciliği hiç bir yerde göremiyoruz."

a) TOTEMCİLİĞİN KAYNAĞI

Totemciliğin doğuşu sorusu şöyle, formüle edilebilir:

Kişioğlu, nasıl olup da, hayvan, bitki ve başka cansızların adını alıyor? ([132]).

Totemcilik ve dıştan evlenmeyi bilime kazandıran İskoçyalı Mac Lennan ([133]), totemciliğin doğuşu üzerine görüşlerini yayınlamaktan kaçınmıştır.

A. Lang'ın bir bildirisine göre ([134]), o bir süre totemciliği dövme alışkanlığına geri götürme eğilimindeydi.

Şimdi ben, totemciliğin kaynağı üzerine ileri sürülen kuramları üçe ayıracağım:

(A) ADCIL (NORMİNALİST) KURAMLAR

Bu kuramlar hakkındaki bilgiler, onların, bu başlık altında toplanmasına hak verdirecektir.

Peru İnkalarından olan ve XVII yüzyılda, halkının tarihini yazan Parcilaso del Vega, totemcil görüntüleri (fenomen), oymakların, kendilerini başka oymaklardan ayırma gerekimine bağlıyor ([135]).

Aynı düşünce, yüzyıllar sonra, A.K. Keane'nin, Budunbilim (Etnoloji) adlı yapıtında görülmektedir. Totemin, kişileri, aileleri, oymakları başkalarından ayıran armalardan doğduğunu söylüyor o ([136]).

Max Müller, totemin anlamı üzerine aynı görüşü, Contributions to the Science of Mythology'de ([137]) açıklıyor.

(132) Belki başlangıçta, sadece hayvan adı.

(133) The Worship of Animals and Plants, Fortnightly Review, 1869-1870. Primitive Marriage, 1865.

Her iki çalışma da, Studies in Ancient History dizisinde çıkmıştır. 1876, 2. Baskı, 1886.

(134) The Secret of the Totem, 1905, s. 34.

(135) A. Lang, Secret of the Totem, s. 34.

(136) Aynı yapıt.

(137) A. Lang'a göre.

Ona göre totem:

1. Bir klan işareti.
2. Bir klan adı.
3. Bir klan atasının adı.
4. Klanın saygı duyduğu bir nesnenin adıdır.

Daha sonra J. Pikler (1899) şunları yazmıştır:

"Kişioğlu, cemaat ve bireyler için, kalıcı ve yazılı olarak saptanmış adlar gereksindi..."

"Böylece, totemcilik, dinsel değil, gündelik gerekimden doğmuştur. Onun çekirdeği olan adlandırma, ilkel yazı tekniğinin bir sonucudur, karakteri, kolayca tanımlanabilen yazı işaretleri gibidir totemin. İlkeller önce bir hayvan adı taşımış, sonra onunla akraba olduklarını düşünmüşlerdir ([138]).

H. Spencer de aynı biçimde, ad vermeye, totemciliğin doğuşunda kesin bir rol yüklüyor ([139]). Ona göre bireyler, hayvanlardaki bir takım nitelikler nedeniyle, kendilerini hayvan adıyla anmış ve böylece, çocuklarıyla süregelen onur adlarına ve takma adlara sahip olmuşlardır.

İlkel dillerin belirsizliği ve anlaşılmazlığı sonucu, bu diller, sonraki kuşaklarca öylesine ele alınmışlardır ki, onlar adları, kendilerinin bu hayvanlardan türediğinin kanıtı saymışlardır.

Böylece totemcilik, yanlış anlaşılan atalara saygı sonucudur.

Lord Avebury de, yanlış anlamayı ön plâna çıkarmaksızın, benzer biçimde değerlendirmiştir totemciliğin kaynağını (Lord Avebury, asıl adı olan Sir John Lubbock'la ün kazanmıştır.)

Hayvanların saygı görmesini açıklamak istiyorsak, insani adların çok kez hayvanlardan alındığını unutmamalıyız, adamın ayı ve arslan diye anılan çocukları ve ardılları (halefleri) ve oymak adı böylece doğmuştur. Hayvanın kendisi de buradan, bir saygı ve ululama nesnesi olmuştur.

(138) Pikler ve Somlo, Der Ursprung des Totemismus, 1901. Yazarlar, açıklama çabalarını, haklı olarak "materyalist tarih kuramına katkı" olarak nitelendiriyor.

(139) The Origin of Animal Worship, Fortnightly Review, 1870. Prinzipien der Soziology, I. Cilt, s. 169-176.

Totem adlarının birey adlarına böylece bağlanmasına, göründüğü denli, çürütülmez biçimde karşı çıkan tek kişi Fison'dur ([140]).

Fison, totemi, bireyin değil, bir kümenin (grubun) belgesi (işareti) sayan, Avustralya'daki ilişkilere değinmiştir. Başka türlü olsaydı, yani totem, aslında bir bireyin adı olsaydı, ana yoluyla kalıt (miras) kalma sistemi nedeniyle, o adamın çocuklarına geçmezdi.

Şimdiye değin aktarılmış olan kuramların yetersizliği açıktır. İlkel oymaklardaki hayvan adlarını açıklıyor onlar. Ancak, bir ad vermenin anlamına, totemcil sisteme değinmiyorlar.

Bu kümenin en dikkate değer kuramı, A. Lang tarafından, Social Origins (1903) ve The Secret of the Totem (1905) adlı yapıtlarda geliştirilmiştir. O da, ad vermeyi, sorunun özü yapmaktadır. İki ilginç ruhsal etmeni geliştirmekte, bundan ötürü de totemciliğin gizini, nihai çözüme ulaştırdığını ileri sürmektedir.

A. Lang için, boyların (klanların) nasıl olup da hayvan adlarını aldıkları önemli değildir. Onların, böyle adlar taşımalarının bilincine günlerden bir gün vardıkları ve o adları nereden aldıklarını hiç düşünmedikleri kabul edilebilir sadece. Bu adların kökeni *unutulmuş* olmalıdır.

Bunun üzerine boylar (klanlar) adlar konusunda bilgi edinmeye çalışmışlar ve adların önemine kanaat getirmeleriyle totemciliğe varmışlardır.

İlkeller için adlar —bugünkü vahşiler ve çocuklar için olduğu denli— ([141]), bize şimdi göründüğü gibi anlamsız ve geleneksel değil, önemli ve esaslı bir şeydir.

Bir kişinin adı, onun kişiliğinin ana öğesi, ruhunun bir parçasıdır. Hayvanlarla eş adı taşımaya, ilkeller, kendi kişilikleriyle, o hayvan tini arasındaki gizli ve anlamlı bağı eklerler. Kan akrabalığından başka ne olabilir bu bağ?

Ad eşitliği sonucu, bu akrabalık bir kez kabul edildi mi, kan yasağının dolaysız sonuçları olarak, dıştan evlenme dahil, bütün totem kuralları ortaya çıkar.

"Dıştan evlenme dahil, bütün totemcil inanç ve uygulamaların

(140) Kamilaroi and Kurmai, s. 165. 1880 (Lang'a göre. Secret...)
(141) Tabu üzerindeki denemeyle krş.

doğması için şu üç şey gerekmiştir:

1. Kökeni bilinmeyen bir küme (grup) hayvan adı.
2. Aynı adı taşıyan insanla hayvan arasındaki aşkın bağ.
3. Boş inan." (Secret of the Totem, s. 126).

Lang'ın açıklaması, deyim yerindeyse, iki zamanlı. Totemcil sistemi tinbilimsel (psikolojik) zorunlukla, totem adlarından türetiyor. Bunu yaparken de, adlandırmanın kaynağını unutulmuş sayıyor.

Kuramın öbür parçası, bu adların kaynağını açıklamaya çalışıyor. Bütünüyle ayrı bir damga taşıdığını göreceğiz onun.

Lang'ın kuramının bu parçası, esas olarak, benim adçı (nominalist) olarak adlandırdığım öbüründen ayrılmaz. Birbirlerini ayırdetme gibi pratik gerekim içinde oymaklar, bir takım adlar almak zorunda kalmışlar, başka oymakların kendilerine verdiği adı kabullenmişlerdir.

Bu dıştan adlandırma, Lang kuramının özelliğidir.

Böylece ortaya çıkan adların hayvanlardan alınmış olmasına şaşmamalı artık. Ve onu, ilkellerin bir aşağılaması veya bir alayı saymamalı.

Dahası, tarihin sonraki dönemlerinden pek de nadir olmayan olaylar çekip çıkarmıştır Lang. Temelde, alay için verilmiş oldukları halde, sonradan, o adı alanların da kabul edip gönül isteğiyle taşıdığı adlar. (Geus'lar, Whig'ler, Tory'ler gibi.)

Bu adların doğuşunun, zamanla unutulmuş oluşu, Lang kuramının bir parçasını, yukarıda aktarılan birinci parçaya bağlıyor.

(B) TOPLUMSAL KURAMLAR

Totemcil sistemin dinsel tören (kült) ve ahlâktaki kalıntılarını başarıyla izleyen S. Reinach, baştan itibaren totem hayvanlarından türeme görüşünü küçümsemiştir. Bir kez, "toplumsal içgüdünün irileşmesi" demiştir totemciliğe ([142]).

Aynı anlayış E. Durkheim'in yeni yapıtında (Din Yaşantısının İlkel Biçimleri, Avustralya'da Totemcil Sistem)de görülür.

Bu halkların toplumsal dininin görünür temsilcisidir totem. Bir ululama nesnesi olan cemaati somutlaştırır.

(142) I. Bölüm, I. Cilt, s. 41.

Başka yazarlar, toplumsal itkinin, totemcil kuruınların kuruluşundaki bu payını daha yakından değerlendirmeye çalışmışlardır. Böylece, A.C. Haddon, her ilkel oymağın, bir hayvan veya bitki türüyle yaşadığını, belki aynı besin aracılığıyla ticaret yaptığını ve onu başka oymaklarla değiştirdiğini kabul etmiştir.

Oymağın, başka oymaklarca, o oymak için bunca rol oynayan bir hayvan adıyla tanınması doğaldır.

Bir hayvan adı olan oymakta, ilgili hayvana bir güven, bir ilgi uyanmıştır. Ancak bu ilgi, insan gereksinmelerinin en ilkeli ve ivedisi olan açlık üzerine kurulmuştur ([143]).

Totem kuramlarının bu en usalına (rasyoneline) karşı, ilkellerde, öyle bir beslenme durumunun hiç bir zaman bulunmadığı, belki de hiç olmuş olmadığı söylenerek karşı durulabilir. Vahşiler, aşağı aşamaya doğru gittikçe et ve ot yiyici olurlar.

Böyle kendine özgü bir besinden, nasıl olup da toteme karşı bir ilişkinin geliştiği, böyle yeğ tutulan bir yiyecekten nasıl olup da kaçınıldığı, anlaşılması gereken hususlardır.

Frazer'in, totemciliğin ortaya çıkması konusunda ileri sürdüğü üç kuramdan ilki, tinbilimsel (psikolojik) kuramdır ve başka yerde ele alınacaktır.

Burada anlatılacak ikincisi, orta Avustralya yerlileri üzerine iki araştırmacının bir yapıtına dayanır ([144]).

Spencer'le Gillen, Aruntalar denen bir oymak kümesinde (grubunda), kendine özgü kurumları, gelenekleri ve görüşleri ele almıştır.

Frazer, bu kendine özgü durumların birincil olarak görülebileceği, totemciliğin, ilk ve kendine özgü anlamına geri götürülebileceği konusunda Spencer'le Gillen'in yargısına katılıyor.

Arunta oymağındaki (Arunta ulusunun bir parçası) bu özellikler

(143) Address to the Anthropological Section, British Association, Belfast, 1901.

Frazer'e göre, I. Bölüm, IV. cilt, s. 50 v.ö.

(144) The Native Tribes of Central Australia, Baldwin Spencer. H.J. Gillen, London. 1891.

aşağıdaki gibidir:

1. Bu oymak, totem boylarına (klanlarına) ayrılır. Ancak totem kalıtımsal değildir. Daha sonra aktarılacağı gibi, bireysel olarak belirlenir.

2. Totem klanları, dıştan evlenmeli değildir. Evlenme sınırlamaları, gelişmiş ve totemle ilişkisi olmayan evlilik sınıflarına bölünme sonucudur.

3. Totem boylarının işi, yenebilen totem nesnesinin çoğalmasına, büyüsel biçimde yönelmiş törenlerin uygulanmasından ibarettir.

4. Kendilerine özgü gebelik ve yeniden doğuş kuramı geliştirmiştir Aruntalar. Ülkelerinin belirli noktalarında, aynı totemden, ölenlerin ruhları vardır ve yeniden doğuşlarını beklerler. O noktalarda dolaşan kadınların bedenlerine girer bu ruhlar.

Bir çocuk doğunca, ana ona hangi ruhlar bölgesinde gebe kaldığını düşünüyorsa onu bildirir. Sonra, çocuğun totemi saptanır.

Daha sonra, yeniden doğanların olduğu gibi, ölenlerin ruhunun, o yerlerde bulunan Chirunga denen özel taş muskaya bağlı olduğu sanılır.

İki etmen, Frazer'i, Arunta kurumlarında totemciliğin en eski biçimini bulduğuna inanmaya götürmüştür.

Etmenlerden birincisi, Arunta'nın atalarının, sürekli olarak totemle beslendiği ve kendi totemlerinden başkasına bağlı olan kadınlarla evlenmediği konusundaki efsanedir.

Öbür etmen de, Aruntaların gebe kalma kuramında, cinsel aktın görünüşteki gerilemesidir.

Gebeliğin, cinsel ilişkinin ürünü olduğunu anlamayan insanları, bugün yaşayanlar arasında, en geri kalmış ve en ilkel sayabilirdik pekâlâ.

Frazer'in, totemcilik hakkında bir yargıya varabilmek için, totem nesnesinin törenle yenme törenine (intichiuma) sarılmasıyla, o sistem, bambaşka bir ışık altında, insanın doğal gerekimlerini gideren pratik bir örgüt gibi görünüyor. "Yukarda Haddon'la krş.) ([145]).

Sadece "ortaklaşa büyü"nün bir parçasıdır sistem.

(145) "İnsan düşüncesinin alçakgönüllü başlangıcı üzerine kimi yazarların varsaymak istedikleri gizemsel (mistik) fizikötesi, puslu, karanlık hiç bir şey yoktur bu konuda. Vahşilerin, basit, duyarlı ve somut karakterine son derece yabancıdır böylesi." (Tot. and Ex., I. s. 117).

İlkeller, deyim yerindeyse, bir üretim-tüketim kooperatifi kurmuşlardır.

Her totem boyu, belirli yiyecek maddesinin bolluğunu sağlama görevi yüklemiştir. Eğer totem, yenen cinsten değilse (zararlı hayvanlar, yağmur, yel gibi) totem boyunun (klanının) görevi her doğa parçasını egemenlik altına almak, onun zararını gidermekti.

Böyle bir boyun başarısı, öbürlerinin iyiliğinedir. Boy, kendi totem inden hiç yiyemediği veya çok az yiyebildiği için, bu değerli maddeyi başkaları için sağlıyor. Başka boylardan, onların kendi totem yükümlülükleri nedeniyle yararlanıyor.

Totem yeme törenleri (intichiuma) aracılığıyla sağlanan bu görüşün ışığında Frazer, totem yeme yasağı dolayısıyla, ilişkinin önemli yanını, yani, yenebilir totemden, başkalarının gerekimi için olanaklı ölçüde çok üretme kuralını gözden kaçırdığımızı düşünüyor.

Frazer, her totem boyunun, temelde kayıtsız şartsız kendi totem inden beslendiğine değgin Arunta geleneğini kabul etmişti.

Ancak o zaman, aşağıdaki gelişmeyi anlamak güçleşiyor:

Bu gelişim, totemi, başkalarına peşkeş çekmek ve bizzat tatmamak gibi bir gelişimdir.

Bu sınırlama, dinsel bir saygıdan doğmamıştır. İlkel insanlar, hiç bir hayvanın kendi cinsinden olanları tüketmediğini gözlemişler ve totemi yedikleri zaman onun erkine (iktidarına) zarar vereceklerini düşünmüşlerdir. Bu gözlem ve düşünce sonucu, varılmıştır sözü geçen sınırlamaya.

Veya, yine Frazer'e göre bu sınırlama, söz konusu varlığı koruma çabasının ürünüdür.

Bu açıklamanın güçlüğünü saklamamaktadır Frazer ([146]).

Arunta efsanelerinde betimlenen (tasvir edilen) gelenek totem içinden evlenmenin, nasıl olup da dıştan evlenmeye dönüştüğünü anlatmaya yetmiyor.

Frazer'in totem yeme töreni (intichiuma) üzerine kurulmuş kuramı Arunta kurumlarının ilkel yapısını kabullenmeyi temel alır ve çöker.

(146) I. Bölüm, s. 120.

Bu kuramı savunmak, Durkheim ([147]) ve Lang ([148])'ın eleştirilerinden sonra, artık olanaksızdır.

Aruntalar, daha çok, Avustralya oymaklarının en gelişmiş oymakları görünüyor, totemciliğin başlangıcından çok, gelişme evresini temsil ediyor.

Frazer'e göre bugün geçerli olan kurumlara karşıt olarak, totem yeme, totem içinden evlenme türünden özgürlükleri kapsaması nedeniyle, çok etki yapmış efsaneler, altın çağın efsaneleri gibi, geçmişe yansıtılan istek fantezileri olarak kolayca açıklanır.

(C) TİNBİLİMSEL (PSİKOLOJİK) KURAMLAR

Frazer'in, Spencer ve Gillen'in gözlemlerini öğrenmeden önceki ilk tinbilimsel kuramı "dış ruh" inancına ([149]) dayanır.

Totem, kesin bir sığınaktı ruh için bu görüşe göre, ruh, orada korunurdu.

İlkel, insan ruhunu totemine yerleştirince, totem, zarar verilmez oluyor. Doğallıkla, kendi ruhunu taşıyan bir nesneye zarar vermekten kaçınıyor.

Ancak, hayvan türünden hangi bireyin kendi tinini taşıdığını bilmediğinden, bütün türü korumak akıl kârı oluyor.

Frazer, totemciliği ruh inancından türeten bu kuramı, sonradan kendi de bırakmış, Spencer'le Gillen'in gözlemlerini öğrenince, yukarıda aktarılan öbür totemcilik kuramını kurmuştur.

Ancak Frazer, totemciliği türettiği temelin, usal (rasyonel) olduğunu, böylece, ilkel denmeyecek ölçüde karmaşık bir toplumsal örgütü varsaydığını görmüştür ([150]).

(147) L'année sociologique, I. V ve VIII. ciltlerde ve başka yerlerde. Özellikle sur le totemisme, V. cilt, 1901 adlı denemeye bkz.

(148) Social Origines and the Secret of the Totem.

(149) The Golden Bough, II/332.

(150) "İlkellerin, doğayı isteyerek parsellediğini, her bölgeyi, özel bir büyücüler kümesine ayırdığını ve bütün kümelerden, ortak çıkar adına büyü ve sihirlerini uygulamalarını istediğini düşünmeyiz hiç." (Tot. and Ex., IV, s. 57).

Büyüsel kooperatif toplumlar, totemciliğin önceki tohumu olmaktan çok, sonraki meyveleri gibi görünmüştür ona. Bu tabloların ardında, totemciliği türeteceği basit etkeni, ilkel bir boş inan, aramış, bu temel etmeni, Arunta gebelik kuramında bulmuştur.

Aruntalar, söylendiği gibi, gebelikle cinsel ilişkinin bağını kaldırmıştı. Bir kadın anne olacağını hissetti mi, en yakın tin (ruh) bölgesinde (ruh'luk), yeniden doğmak için fırsat gözleyen ruhlardan biri onun bedenine girmiş ve ondan bir bebek olarak doğacak demektir.

Bebek, o ruhlukta doğma fırsatı bekleyen bütün ruhlarla aynı toteme sahiptir.

Bu doğum kuramı, totemi önceden varsaydığı için, totemciliği açıklayamaz. Ancak, bir adım geri gidilir ve kadının, kendini ilk anne olarak hissettiği an, hayvan, bitki, taş ve cansız nesne türünden şeylerin kendi bedenine girdiğine ve kendisinden, insan biçiminde doğduğuna inandığı kabul edildiği, insanın, totemiyle, ana inancı aracılığıyla özdeşliği, gerçekten kurulmuş olur ve daha ileri totem kuralları (dıştan evlenme hariç) buradan kolayca türer.

Bu hayvan ve bitkiden yemeyecektir kişioğlu. Kendini yemiş gibi olur. Ancak, arada bir, törenlerle toteminden tatmasına izin verilmiştir. Totemciliğin esası olan, totemle özdeşleşme, böylece güçlenir.

W.H.R. Rivers'in, Bank adaları yerlileri üzerindeki gözlemleri, kişioğlunun, böyle bir gebelik kuramı temelinde, totemiyle özdeşleştiğini kanıtlamaktadır ([151]).

Totemciliğin son kaynağı, böylece, vahşilerin, insan ve hayvanların cinslerini nasıl türettiğini bilmemeleridir. Erkek tohumunun, döllenmedeki rolünü bilmemek, özellikle rol oynuyor burada.

Bunun yanında, dölleyici akt'la, (cinsel ilişki), çocuğun doğuşu (veya çocuğun ilk kıpırtıları) arasındaki uzun aralıkta, bu bilgisizliği kolaylaştırmıştır.

Dolayısıyla totemcilik, erkek değil, kadın ruhunun yaratıcısıdır. Gebe dişinin hastalık imgeleri (hayalleri) kökenidir bunun:

"Yaşantısının bu gizemli anında, ana olacağını ilk öğrendiği zaman bir kadının ilgisini çeken, onun tarafından, rahmindeki çocukla özdeşleştirilir."

(151) Tot. and Ex., II/89, IV/59.

"Bu denli doğal ve anlaşıldığına göre, bu denli evrensel olan ana hayallerinin, totemciliğin kökü olduğu anlaşılıyor" ([152]).

Bu üçüncü Frazer kuramına karşı belli başlı itiraz, ikinci ve toplumsal olana karşı ileri sürülen itirazın aynıdır.

Aruntalar, totemciliğin başlangıcından epey uzaklaşmış görünüyorlar. Onların, babalığı reddetmeleri, ilkel bilgisizliğe dayanmıyor. Kimi durumlarda, babadan kalıtımı kabul ediyorlar. Babalığı, ata ruhlarına yol açan bir düşünceye kurban etmiş gibiler ([153]).

Onlar, cinsel işleme girmeksizin ruhtan gebe kalma efsanesinden genel gebelik kuramını çıkardıklarında, çoğalmanın koşulları konusunda, hristiyan efsanelerinin doğuş zamanı, bilgisiz değillerdir.

Totemciliğin kaynağına değgin başka bir tinbilimsel (psikolojik) kuramı, Hollandalı, G.A. Wilcken ileri sürmüş, totemciliği, ruhun aktarımı görüşüne bağlamıştır.

Genel inanca göre, ölülerin ruhlarının aktarıldığı hayvan, kan akrabası ve ata olur. Bu niteliğiyle ululanır.

Ancak, ruhun aktarımı inancı totemcilikten türemiş olmalıdır, totemcilik, ruhun aktarımı inancından değil ([154]).

Başka bir totemcilik kuramının temsilcileri, seçkin Amerikalı budunbilimci (etnolog) Fr. Boas, Hill-Tout ve başkalarıdır.

Kuram, totemcil kızılderili oymaklar üzerindeki gözlemlere dayanır ve totemin, atanın koruyucu ruhu olduğunu ileri sürer. Ata onu, bir düş aracılığıyla elde etmiştir. Ardıllarına kalıt (miras) bırakmıştır.

Totemciliği tek bir bireyin kalıtımından türetmenin güçlüklerini daha önce görmüştük.

Dahası, Avustralya'da yapılan gözlemler, totemin, koruyucu ruha geri götürülmesini hiçbir biçimde desteklemez ([155]).

Tinbilimsel (psikolojik) kuramların, Wundt'a ait olan sonuncusu için şu iki olgu, sonuca götürücü sayılmıştır. Birincisi, en eski ve sürekli

(152) 1. Bölüm, c. IV, s. 63.

(153) "İlkel olmaktan uzak bir felsefedir bu inanç." A. Lang.Secret of the Totem, s. 192.

(154) Frazer, Tot. and Ex. IV, s. 45 v.ö.

(155) Frazer, 1. Bölüm, s. 48.

olarak yapılan totemin hayvan oluşu; ikincisiyse, totem hayvanları arasında en eskilerinin, ruhu olan hayvanlar olmasıdır ([156]).

Kuşlar, yılanlar, kertenkeleler, fareler gibi, ruhu olan hayvanlar, hareketleri, oradan oraya çabucak gitmeleri, şaşkınlık ve ürküntü uyandıran başka özellikleri nedeniyle, bedenden ayrılan ruhlara sahip sayılmışlardır.

Totem hayvanı, insanoğlunun hayvana dönüşmesinin ürünüdür.

Dolayısıyla totemciliği Wundt, doğrudan doğruya ruh inancına veya animizme bağlıyor.

b) ve c) DIŞTAN EVLENMENİN KAYNAĞI VE ONUN TOTEMCİLİKLE İLİŞKİSİ

Totemcilik kuramlarını, az çok ayrıntılı olarak anlatmaya çalıştım. Bununla birlikte, gerekli kısaltmalar nedeniyle, onlar hakkındaki izlenimi bozmuş olmaktan korkuyorum.

Daha ileri sorular konusunda okuyucunun ilgisini karşılamak için biraz daha açıklama yapmak istiyorum.

Totem halklarının dıştan evlenmesi üzerine tartışmalar, ilgili mekanizmanın yapısı nedeniyle, özellikle karmaşıktır. Doğru dürüst kestirilemez.

Bu denemenin ereği, benim, burada birkaç kurala bağlı kalınama ve konunun daha derinden izlenmesi için, okuyucuyu, uzmanlık dergilerine göndermeme elveriyor.

Bir yazarın dıştan evlenme sorununa karşı tavrı, doğallıkla, şu veya bu totem kuramını tutmasından bağımsız değildir.

Totemciliğin bu açıklamalarından bazıları, dıştan evlenmeyle hiç bir bağlantıya sahip değildir. Her iki kurum birbirinden ayrılmıştır böylece.

İki karşıt görüş vardır burada:

Temel görünüşü esas almak isteyen, dıştan evlenmeyi, totemcil sistemin ana parçası sayan görüş.

Böyle bir bağlama karşı çıkan ve en eski kültürlerde, her iki kuru-

(156) Wundt, Elemente der Völkerpsychologie. s. 190.

mun, rastlantısal olarak bir arada bulunduğuna inanan bir başka görüş.

Frazer, sonraki çalışmalarında, kesin olarak bu son görüşü temsil eder:

"Okuyucunun, şunu bilmesini isterim:

Totemcilik ve dıştan evlenme kurumları, köken ve yapı bakımından birbirlerinden iyice ayrıdır, ancak, ilineksel (arazi) olarak, bir araya gelmiş ve karışmıştır." (Totem and Exogamy, I, Önsöz XII).

Frazer bu parçada, karşıt görüşün, sonsuz güçlük ve yanlış anlamalara uzanacağına değgin uyarıda bulunuyor. Buna karşıt olarak, başka yazarlar, dıştan evlenmeyi, totemcil temel görüşlerin zorunlu sonucu saymanın yolunu bulmuşlardır.

Durkheim, makalelerinde ([157]) toteme bağlı tabunun, aynı totemden olan bir kadını cinsel ilişkide kullanma yasağını nasıl birlikte getirdiğini anlatmıştır.

Totem insanla aynı kandandır ve bu nedenle, kan yasağı (kızlığın bozulması, ay hali) konmakta, aynı totemden kadınla cinsel ilişki yasaklanmaktadır ([158]).

Bu konuda Durkheim'a katılan A. Lang, aynı oymaktan kadınları yasaklamak için kan tabusunun gerekmediğini de eklemiştir ([159]).

Totem ağacının gölgesinde oturmayı yasaklayan totem tabusu, Lang'a göre, bu iş için yeterdi.

Lang, dıştan evlenmenin başka bir üreme yolu olduğunu da ileri sürmüş (Aşağıya bkz.) ve her iki açıklamanın birbirine nasıl bağlantılı olduğunu kuşkuda bırakmıştır.

Zaman konusunda yazarların çoğu totemciliğin daha eski bir kurum olduğunu, dıştan evlenmenin daha sonra geldiğini kabul etmişlerdir ([160]).

(157) L'année sociologique, 1898-1904.

(158) Frazer'in, Durkheim'in düşünceleri konusundaki eleştirisine bkz. Tot. and Ex., IV/101.

(159) Secret, s. 125.

(160) Örneğin Frazer, 1. Bölüm, IV. cilt, s. 75.

"Totemcil boy (klan), dıştan evlenme sınıfından bütünüyle ayrı toplumsal bir organizmadır. Onun çok daha eski olduğuna inanmamız için sağlam temeller var."

Dıştan evliliği totemcilikten bağımsız saymak isteyen kuramlardan, yasak sevi sorununu açıklamak amacıyla birkaçını alalım.

Mac Lennan ([161]) hayal gücünü çalıştırarak, yasak sevi'yi, eski kadın kaçırma alışkanlığının kalıntılarından türetmiş; çok eskilerde kadınların yabancı oymaklardan alındığını, kişinin kendi oymağından bir kadınla evlenmesinin, böyle bir şeye alışılmadığı için yersiz sayıldığını kabul etmiştir ([162]).

Lennan, bu dıştan evlenme alışkanlığının gerekçesini, ilkel oymaklarda, kız çocuklarının, doğum sırasında öldürülmesinden ileri gelen kadın kıtlığına bağlıyor.

İlişkilerin, Mac Lennan'ın anlayışını sağlamlaştırdığını yahut çürüttüğünü ölçebilecek durumda değiliz.

Bizi, yazarın varsayımlarında, daha çok oymak erkeklerinin, az olduğu halde, kendi kanından kadınları neden almadığı, yasak sevinin, nasıl olup da bir yana bırakıldığı ilgilendiriyor ([163]).

Avustralya'da, evlilik sınırlamalarının, gittikçe daha karmaşık olması görmezlikten gelinirse, Morgan, Frazer, Howitt ve Baldwin Spencer'in görüşlerine katılmaktan başka yapacak şey kalmaz ([164]).

Bu yazarların görüşüne göre, söz konusu kurumlar, erekli bir tasarıyı (taammüdi bir tasavvuru) (deyim Frazer'indir: "delibarete design") içlerinde bulundururlar. Ve bunlar, uygulamaları gerekenleri uygulamaktadırlar.

"Bütün ayrıntıları içinde bir sistemi, aynı zamanda bu denli karmaşık, bu denli düzenli olarak açıklamak, başka hiç bir biçimde olanaklı değil."

Evlilik sınıfının ilk getirdiği sınırlamalar, genç kuşağın cinsel özgürlüğüne, kız ve erkek kardeşler, oğullarla analar arasındaki yasak seviye uzanır. Babalarla kızlar arasındaki ilişkilerin ise daha ileri önlemlerle (tedbirlerle) ortadan kaldırılmış olması ilginçtir.

(161) Primitive marriage, 1865.
(162) İmproper because it was unusual.
(163) Frazer, I. Bölüm, IV. cilt, s. 73-92.
(164) Morgan, Ancient Society, 1877. Frazer, T. and Ex. IV, s. 105 v.ö.
(165) Frazer, I. Bölüm, s. 106.

Dıştan evlenmeyle ilgili cinsel sınırlamaların, yasa koyucu tasarıya bağlanması, o sınırlamaların gerekçesini anlamamıza yardımcı olmaz. Son çözümlemede, dıştan evlenmenin kaynağı olarak kabul edilmesi gereken yasak sevi korkusu nereden doğmuştur?

Yasak seviyi, kan akrabaları arasındaki cinsel ilişkiye karşı içgüdüsel nefretle, yani yasak sevi korkusunun kendisiyle açıklamak yeterli değildir.

Çünkü, toplumsal deney, günümüz toplumunda bile, bu içgüdünün varolmasına karşın nadir değildir. Çünkü, tarihsel deney, yasak sevisel evliliğin, ayrıcalıklı kişilere bir hak gibi verildiği olaylar aktarıyor bize.

Westermarck ([166]), yasak sevinin açıklanımını şöyle yapıyor:

"Çocukluktan beri bir arada yaşayan kişilerde cinsel ilişkiye karşı bir nefret doğuyor. Bu duygu, bu kişiler, kural olarak kan akrabası olduğundan, anlatımını, yakın akraba arasında cinsel alış verişten kaçınma biçiminde bulur."

Havelock Ellis "Studies in the Psychology of Sex" adlı yapıtında bu nefretin içgüdüsel karakterini tartışır. Ancak yorumu kabullenir:

"Küçüklükten beri birlikte büyümüş kız ve erkek çocuklarda, birbirini kardeş olarak tanıyanlarda, çiftleşme isteğinin ortaya çıkmadan kalması, bu durumlarda çiftleşme etkisi uyandıracak koşulların bulunmayışı nedeniyle salt olumsuz bir görünümdür..."

"... Çocukluktan itibaren birlikte büyümüş olan kişiler arasında, görme, işitme ve dokunmanın bütün duyusal uyarımı körleşir, sakin bir yola girer ve cinsel istek için gerekli erotik gıcıklanmayı uyandırma gücünden yoksunlaşır."

Wistermarck'ın kişinin çocukluğunu paylaştığı kişilerle cinsel ilişkiye girmekten, doğuştan gelme nefretini, aynı zamanda, içten üremenin türe zarar vermesi gibi biyolojik bir olgunun ruhsal temsili olarak görmesi çok garip geliyor bana.

Bu tür bir biolojik içgüdü, ruhsal dışlaşmasında, fazla ileri gidebilir ve çoğalma için zararlı kan akrabası yerine, aynı çatı altında yaşayanı da geçirebilirdi.

(166) Ursprung und Entwicklung der Moralbegriffe, II. Die Ehe 1909. İtirazlara karşı kendini savunuyor yazar orada.

Frazer'in Westermarck'ın görüşüne karşı çıkardığı seçkin eleştiriyi belirtmeden geçemeyeceğim.

Frazer, insanın, cinsel duygularını, bugün, aynı çatı altında yaşayanlarla cinsel ilişki çabasına götürmeyişini, ancak bu çabalardan doğacak olan yasak sevi korkusunun, olağanüstü güç kazanmasını anlaşılmaz bulur.

Frazer'in öbür görüşlerini, tabu hakkındaki makalemde geliştirdiğim düşünceyle uyuştuğu için, kısaltmaksızın vermek istiyorum burada:

"Köklü insani içgüdünün, bir yasağı neden güçlendirmesi gerektiğini anlamak güçtür. Kişioğluna yemeyi içmeyi buyuran, elini ateşe uzatmayı yasaklayan hiç bir yasa yoktur."

"İnsanlar yer, içer, ellerini ateşten çeker. Bu, yasa cezalarının değil, söz konusu itkilerin zarar görmesinden ibaret doğal cezaların ürünüdür."

"Yasa, kişiyi, itkisinin baskısına uyup bir şey yapmaktan engeller"

"Yasanın engellediği ve cezalandırdığını, ceza engelleyip yasaklamak zorunda değildir. Bir yasanın yasakladığı cürümü, çok insanın, doğal eğilimler sonucu işlemeye hazır olduğunu rahatlıkla kabul edebiliriz."

"Böyle doğal bir eğilim olmasaydı, böyle hiç bir cürüm olmazdı. Böyle cürüm işlenmiş olmasaydı, insan onu yasaklama gereği niye duysundu?"

"Böylece, yasak sevi'nin hukuksal yasağından, yasak sevi'ye karşı doğal bir nefret olduğunu değil, yasak sevi yönünde bir eğilim olduğu sonucunu çıkartmak daha doğrudur."

"Hukuk'un bu itkiyi, öbür doğal itkiler gibi bastırması, uygar insanın, böyle bir itkinin doyurulmasının topluma zarar vereceği görüşünden olması demektir ([167])."

Frazer'in, bu değerli usavurmasına (muhakemesine) şunu da eklemek yerinde olur:

Psikanaliz denemeleri, yasak sevi ilişkisine karşı nefreti olanaksız duruma getirmiştir.

(167) I. Bölüm, s. 97.

Psikanaliz, tersine, yeni yetmenin ilk cinsel uyarımlarının, yasak sevisel bir yapıda olduğunu, böyle geri itilmiş uyarımların nevrozlarda itki gücü olarak küçümsenmeyecek bir rol oynadığını da öğretmiştir.

Doğuştan gelen bir içgüdü olarak yasak sevi utangaçlığı, böylece dışarda bırakılmalıdır.

Aynı sonuca varan ve birçok yandaşı olan diğer bir görüşte, yasak sevi yasağını, daha iyi bir tür üretilmesi gereğine bağlıyor. Buna göre, ilkel insanların, iç üremenin kendi cinsleri için hangi açıdan tehlikeli olduğunu çok eskiden farketmiş ve yasak sevi yasağını bilinçli olarak ortaya atmış olmaları gerekiyor.

Bu açıklama çabasına karşı çeşitli itirazlar ileri sürülmüştür ([168]).

Sadece, yasak sevi yasağının, ev hayvanları yetiştiriciliğinden daha eski olduğu değil (kişioğlu, iç üremenin ırk üzerindeki etkisine değgin deneyleri burada yapmıştır) iç üremenin etkileri de bugün her kuşkunun üstünde saptanmış değildir. Onun insan üzerindeki etkisi de güç belirlenir.

Bugünkü vahşilerde gözlediklerimizden edindiğimiz bilgiler, bu vahşilerin uzak atalarının, torunlarının zarardan korunmalarıyla ilgilenmesinin olasılık dışı olduğunu gösteriyor.

Böyle her türlü ön düşünceden yoksun insanoğlunun, sağlıksal ve öjenik (arı ırk yetiştirmek) gerekçelerle davrandığını düşünmek gülünçtür. Böyle bir davranış, bizim kültürümüze bile yerleşmiş değildir ([169]).

Son olarak şurasını da kabul etmek gerekir: Pratik sağlıksal gerekçelerle ortaya konmuş yasak sevi yasağı, ırkı güçsüzleştirici etmenlerden biri sayılan yönüyle, toplumumuzda, yasak seviye karşı gösterilen derin nefreti açıklamaya hiç elverişli görünmüyor.

Başka bir yerde gösterdiğim gibi ([170]), bu yasak sevi korkusu, bugünkü ilkel halklarda, uygarlarda olduğundan daha sağlam ve güçlüdür.

Yasak sevi korkusunun türetilmesi konusunda, toplumbilimsel, yaşambilimsel ve tinbilimsel (sosyolojik, biolojik ve psikolojik) açıklama

(168) Krş. Durkheim, La Prohibition de l'Inceste, L'année sociologique 1, 1896/97.

(169) Vahşiler için Darwin "sonraki kuşakların başına gelecekleri düşünmezler pek." diyor.

(170) Krş. İlk deneme.

olanakları arasında seçim yapmak, dolayısıyla, tinbilimsel gerekçeleri, belki yaşambilimsel güçlerin temsilcisi olarak nitelendirmek olanaklıydı. Ancak, eninde sonunda, Frazer'in, düşüncesinden vazgeçerken ileri sürmüş olduğu şu kanıya varılacaktı:

Yasak sevi korkusunun kaynağını tanımıyoruz. Şimdiye değin karşımıza çıkarılan çözümlerden hiç biri doyurucu değildir ([171]).

Yasak sevi korkusunun doğuşunu anlatmak için, şimdiye değin ele aldıklarımızdan bütünüyle ayrı bir çabayı anmak istiyorum.

Tarihsel türetme olarak nitelendirilebilecek bu çaba, Ch. Darwin'in, insanlığın kaynağı varsayımıyla bağlantılıdır.

Darwin, yüksek maymunların yaşantısından, insanın da aslında, küçük sürüler biçiminde yaşadığı, en yaşlı ve en güçlü erkeğin kıskançlığının herkesle gelişigüzel ilişki kurulmasını engellediği kanısındaydı:

"Rakipleriyle savaşmak için, özel silâhlarla donatılmış önemli hayvanlar hakkında bildiklerimizden, doğa durumunda yaşayan cinslerin olur olmaz karışmasının, çok olasılık dışı olduğunu çıkarıyoruz..."

"Zamanın akışı ve kişioğlunun bugünkü alışkanlığı içinde geriye doğru baktığımızda, kişioğlunun küçük topluluklar biçiminde yaşadığı, her erkeğin bir kadınla veya gücü varsa değişik kadınlarla evlendiği yolundaki görüş, doğru görünüyor. Ya da insan, henüz toplumsal hayvan değildi. Bununla birlikte, goriller gibi birkaç kadınla yaşıyordu.

Bütün yerliler, sadece yetişkinlerin bir küme (grup) içinde bulunduğunda anlaşıyorlar. Genç erkek yetişince başlıyor egemenlik kavgası.

En güçlü olan başkalarını öldürerek, kovarak, toplumun başı oluyor (Dr. Savage, Boston Journal of Natur. Hist., V, 1845-1847). Böylece atılan genç erkekler başıboş dolaşır, kendilerine bir eş bulduklarında, bir ve aynı aile içinde cinsel ilişkiye girmekten kurtulmuş olurlar ([172]).

Atkinson ([173]), Darwin'in ele aldığı ilkel sürüdeki ilişkilerin, genç

(171) Dıştan evlenmenin bitimsel (nihai) kökeni ve onunla birlikte yasak sevi yasası, dıştan evlenme yasak seviyi önlemek için getirildiğinden, her zaman olduğu gibi karanlıktadır." (T. and Ex., 1/165).

(172) Abstammung des Menschen'i V. Caras çevirmiştir. II Cilt, Konu 20, s. 34.

(173) Primal Law, London 1903. A. Lang, Social Origins.

erkeklerin dıştan evlenmesini edimsel (pratik) olarak sürdürme yasasını ilk farkeden kişidir.

Bu kovulmuşlardan her biri, benzer bir sürü kurabilmiş, o sürüde, başkanın kıskançlığı nedeniyle, aynı cinsel ilişki yasağı geçerli olabilmiş, zamanla, şimdi yasa yerini tutan bu kural türeyebilmiştir:

Aynı sürüden olanlarla cinsel ilişki yasaktır.

Totemciliğin işin içine karışmasıyla başka bir biçim almıştır kural:

Totem içinde hiç bir cinsel ilişki olamaz.

A. Lang ([174]), dıştan evlenmeyi bu yoldan açıklamıştır. Ancak, aynı belikte, (kitapta) bir başka kuramın (Durkheimci kuramın) temsilciliğini yapar. Bu kuram, dıştan evliliği, totem kurallarından çıkarır.

Her iki görüşü birleştirmek kolay değildir. Birinci durumda dıştan evlenme, totemcilikten önce geliyor, ikinci durumdaysa totemciliğin ürünü oluyor ([175]).

3

Bu karanlığa tek ışığı psikanaliz tutmuştur.

Çocuğun hayvanla ilişkisi, ilkellerin hayvanla ilişkisiyle büyük benzerlikler göstermektedir.

Yetişkin kültür insanının, kendi yapısını, keskin çizgiyle öbür hay-

(174) Secret of the Totem, s. 114, 143.

(175) Dıştan evliliğin, Bay Darwin'in kuramı çizgisinde, totem inançları, uygulamayı kutsallaştırmadan önce varolduğu kabul edilirse görece (nispeten) kolaylaşır.

İlk edimsel (pratik) kural, kıskanç babanın 'evimde kimse kadına dokunamaz' buyruğuyla oğullarını kovmasından doğar. Zamanla alışılan bu kural "küme içinde evlenme olmaz" kuralına dönüşmüştür.

Sonra, kümelerin, devekuşu, karga, kanguru, yılan adını aldığını varsayalım. Böylece şu biçime girer kural:

"Hayvan adı taşıyan bir küme içinde evlilik yasaktır. Hiç bir yılan, bir yılanla evlenemez."

Ancak, ilk kümeler, eğer dıştan evlenmeli olmasaydı, hayvandan, sebzeden ve başka küçük küme adlarından, totemcil efsaneler ve tabular doğar doğmaz böyle bir şey ortaya çıkacaktı. (See, of the Tot., 143).

Konu üzerindeki son açıklamasında, A. Lang, dıştan evlenmeyi genel totemcil tabudan türetmeyi bir yana bıraktığını bildiriyor. (Folklore, Aralık, 1911).

vansal varlıklardan ayırdeden onurun, çocukta izi görülmez.

Adeta, kendini hayvanla eşit sayar çocuk, hiç bir art düşünceye girmeden. Kendini hayvana, belki bilmeceli bulduğu büyüklere bakıldıkta, daha bir yakın görür, gerekimlerinin akımına kapılarak.

Çocukla hayvan arasındaki bu seçkin uzlaşmada, bir takım bozukluklar görülmesi seyrek değildir.

Belli tür bir hayvandan birden korkmaya başlar çocuk ve o türden hayvanlara bakmak ve dokunmak istemez. Bir hayvan fobisinin klinik tablosunu çizer.

Bu yaşın, psikonevrotik hastalıklarından en çok görülen biri ve belki de, bu tür hastalıkların en eski biçimidir o.

Özellikle hayvanlarla ilgilidir fobi. O zamana değin, canlı bir ilgi gösterdiği hayvanlarla. Tek tek hayvanlarla değil.

Fobi nesneleri olabilecek hayvanların sayısı, kent koşullarında fazla değildir. At, köpek, kedi, arada bir kuş, domuz ve kelebek türünden olanlara özgü kalır.

Bazan, sadece resimli kitap ve masallardan bilinen hayvanlar, anlamsız ve büyük bir endişe kaynağıdır. Endişe konusu hayvanların nasıl seçildiğini anlamak olanaklı olmamıştır pek.

Eşek arılarından korkan bir çocuk hakkındaki şu bilgiyi K. Abraham'a borçluyum:

Çocuk, eşek arısının renginin ve çizgilerinin, işittikleri nedeniyle pek korktuğu kaplanı andırdığını düşünmüş.

Çocukların hayvan fobileri, çözümsel bir araştırmaya konu olmamıştır henüz. Böyle bir araştırmayı büyük ölçüde hak etmelerine karşın.

Kritik çağdaki çocuklar üzerinde yapılacak çözümlemenin güçlükleri, onu bir yana bırakmanın gerekçesi olmuştur.

Bu hastalıkların genel anlamının tanındığı ileri sürülemez. Bu anlamın, kendini tek başına ortaya koyamayacağını söylemek istiyoruz.

Ancak, büyük hayvanlara yönelmiş bazı fobilerde çözümleme olanaklı görünmektedir. Böylece, araştırmacıya bu fobi, gizini (sırrını) açmış olur.

Şöyle gerçekleşir bu:

Çocuk erkek çocuğuysa endişe, babaya yöneliktir. Hayvana itilmiştir. (Babadan hayvana aktarılmıştır ç.n.)

Psikanaliz tecrübesi olan herkes, böyle durumlarla karşılaşmış, on-

lardan aynı izlenimi almıştır. Ama, bu konuyla ilgili yayınlar yeterli değildir.

Literatürün bu durumda, kanımızın sadece bir kaç gözleme dayanabileceği sonucuna varmamak gerekir.

Şimdi, örnek olarak, çocukluktaki nevrozları ele alan M. Wulff'ı (Odessa) anacağım:

Dokuz yaşında bir çocuğun, hastalık tarihini incelerken Wulff, onun, dört yaşındayken köpek fobisine yakalandığını saptamıştır.

Caddeden bir köpek geçerken çocuk:

"Cici köpek. Yakalama beni. Uslu duracağım!" diye bağırmış.

"Uslu durmak"la "artık keman çalmayacağım" (onanizm) demek istemiş ([176]).

Aynı yazar daha sonra şunları kaleme almıştır:

"Köpek fobisi gerçekte, köpeğe itilmiş baba endişesidir. Çocuğun 'artık uslu duracağım', yani 'mastürbasyon yapmayacağım' yargısı aslında mastürbasyonu yasaklayan babaya yöneliktir..."

Bir notunda Wulff, benim deneyimle çakışan, aynı zamanda böyle deneylerin bolluğuna kanıt olan şu sözleri söylüyor:

"Böyle fobiler (at fobisi, köpek fobisi, kedi, tavuk ve başka hayvan fobileri), çocukluktaki gece korkusu denli yayılmıştır. Ve çözümlemede, ana veya babadan hemen daima hayvanlara kaydırılmıştır. (Yaygın fare fobisinin aynı mekanizmaya sahip olup olmadığını söyleyemeyeceğim).

Psikoanalitik ve Psikopatolojik Araştırmalar Dergisi'nin ilk cildinde "Beş Yaşındaki Bir Çocuğun Fobisi Üzerine Çözümleme"yi yazmıştım.

Küçük hastanın babası bildirmişti bana, orada yazdıklarımı. Atlardan korkuyordu çocuk. Bu yüzden sokağa çıkamıyordu. Atın, odasına girip kendini ısıracağını sanıyordu. Atın ölmesini istediği için böyle bir şey olacağını düşünüyordu.

Baba korkusundan kurtarıldıktan sonra, onun, babasının uzakta olmasını, yolculuk etmesini, ölmesini istediği anlaşıldı. Çok açık biçimde gösterdiği gibi, babayı, cinsel isteklerini yönettiği annesine karşı yeni yeni uyanan sevgisinde kendine bir rakip gibi görmüştür. (Biz bunu

(176) M. Wulff, Beitraege zur infantilen Sexualitaet, Zentralblatt für Psychoanaly., 1912. II. sayı I, s. 15 v.ö.

Oedipus kompleksi olarak nitelendirmiş ve nevrozların temel kompleksi saymıştık.)

Erkek çocukların anaya babaya karşı tipik davranışının gözlendiği bu çocukta (adı Hans) totemciliğin değerli bir olgusunu öğrenmiş bulunuyoruz.

Hans, duygularının bir bölümünü, babasından, yaşantısına itmiştir.

Çözümleme, içeriksel olarak, böyle bir kaydırmadan önceki anlamlı ve rastlantısal çağrışım yolunu göstermektedir. Kaydırmanın gerekçesini ölçümlememize de (tahmin etmemize de) yardım eder o.

Ana konusundaki karşıtlıktan doğan nefret, engelsiz gelişmez çocuğun ruhsal yaşantısında. Babasına başlangıçta duyduğu, şefkat ve hayranlıkla savaşmalıdır o önce. Ona karşı, çift değerli bir duyguyla doludur.

Düşmanca ve endişeli duygularını, babasının yerini tutacak bir taslağa kaydırınca, çift değerli duygu çatışması karşısında ferahlık sağlar.

Kaydırma, şefkatli duyguyla düşmanca duyguyu kesin olarak ayırarak çatışmayı kaldırmaz ortadan. İtki nesnesinde (babada ç.n.) sürer gider anlaşmazlık. Çift değerlilik o nesneye sıçramıştır.

Küçük Hans'ın atlardan yalnız korkmadığı, aynı zamanda, onlara saygı ve ilgi gösterdiği, görmezlikten gelinemezdi.

O, endişesini azalttığında, kendini hayvanla özdeşleştiriyor. At gibi zıplıyor, babasını ısırıyordu ([177]).

Fobinin, başka bir çözülme evresinde, anne ve babasını, başka büyük hayvanlarla özdeşleştirmekten çekinmiyordu ([178]) (Zürefa fantezisi).

Bu hayvan fobisinde, belirli totemcilik çizgileri, olumsuz bir damgayla yeniden çıkıyor karşımıza.

Çocuklarda sadece olumlu totemcilik olarak nitelendirilebilecek çok iyi bir gözlemi S. Ferenczi'ye borçluyuz ([179]).

Ferenczi'nin bildirdiği küçük bir Arpad'ta, totemcil ilgiler, doğru-

(177) I. Bölüm, Toplu Yapıtlar, VII. cilt.

(178) Zürefa fantezisi.

(179) S. Ferenczi, Ein kleiner Hahnemann, Intern. Zeitschrift für aertzliche Psychoanalys. 1908. 1. sayı 53.

dan doğruya Oedipus kompleksiyle ilgili olarak değil, aynı kompleksin, narsislik koşulu temelinde, yani iğdiş olma endişesiyle ilgili olarak uyanır.

Küçük Hans'ın öyküsü dikkatle gözden geçirildiğinde, onda, babaya karşı, büyük üreme organları bulunduğu için hayranlık ve kendi üreme organını tehdit ettiği için korku duyulmaktadır.

Oedipus kompleksinde olsun, iğdiş kompleksinde olsun, baba, çocukluktaki cinsel ilgilerin, korkulan bir karşıtıdır. İğdiş olma ve onun yerini tutan körletme, babanın vereceği cezadır ([180]).

Bir küçük Arpad, 2,5 yaşındayken, yazlıktan, tavuk kümesine idrarını etmeye çalışırken bir tavuk yönünden üreme organı gagalanır. Bir yıl sonra aynı yere geri dönünce hep tavuk gibi davranmış, sadece kümesle ve orada olup bitenlerle ilgilenmiş, tavuk gibi gıdaklamaya, horoz gibi ötmeye başlamış.

Gözlem sırasında (beş yaşındayken) yeniden konuşmaya başlamış, ancak sadece tavuk ve başka hayvanlarla ilgilenmiş. Hiç bir oyuncakla oynamamış, sadece içinde tavuk sözcükleri geçen şarkılar söylemiş. Totem hayvanına karşı davranışı son derecede çift değerliymiş, aşırı sevgi ve nefret anlatıyormuş.

Zevkle oynadığı oyun, tavuk kesme oyunuymuş:

"Kümes hayvanlarını kestiği gün bayram yapardı. Hayvanların kesik vücudu önünde saatlerce dans ederdi."

Kesik hayvanı sevip okşarmış da. Tavuk taklidi oyuncakları temizler, öpermiş:

"Babam tavuktu" demiş bir kez.

"Şimdi ben küçüğüm, pilicim. Büyüyünce tavuk olacağım. Daha büyüyünce de horoz."

Başka bir kez, tavuk kızartmasına benzeterek "anne kızartması" istemiş birden.

Üretim organıyla onanistik uğraşısından öğrenmiş olduğu gibi, başkalarını, bol bol iğdiş etmekle korkutuyormuş.

(180) İğdiş olmasının yerine geçen Oedipus efsanesinde de varolan körleştirme hakkında, Reitler'in, Ferenczi, Rank ve Eder'in, Internl Zeitsch, für aertz, Psichoanalys'deki bildirilerine bkz. 1913, I. sayı 2.

Ferenczi'ye göre, çocuğun kümes itkisinin kaynağı konusunda kuşku kalmamıştır artık:

"Horozla tavuk arasındaki açık cinsel ilişki, yumurtlama, civciv çıkarma, çocuğun, insani aile yaşantısında geçerli olan cinsel ilişkiyi öğrenme tutkusunu doyurmuştur."

Tavukların yaşantısının örneğine göre nesne isteklerini biçimlemiştir, komşu kadına şunları söylediğinde:

"Sizinle evleneceğim, kız kardeşinizle, üç yeğenimle, aşçı kadınla, yok yok, aşçı kadınla değil, annemle evleneceğim."

Daha sonra tamamlayacağız bir gözlem hakkındaki değerlendirmemizi.

Şimdi, totemcilikle tam uyuşkun bir özelliğe değineceğiz.

1. Totem hayvanıyla tam özdeşleşme ([181]).
2. Ona karşı çift değerli duygu.

Bu gözlemlere göre, erkek çocuğun, babayı totem hayvanı yerine koyduğunu ileri sürmekte kendimizi haklı buluyoruz. Yeni ve yiğitçe bir adım atmış olmuyoruz bunu yaparken.

İlkeller, totemcil sistem yürürlükte olduğu ölçüde, totemin, kendilerinin atası olduğunu söylüyor. Budunbilimcilerin (etnologların) pek yaklaşmadığı, bu nedenle geriye itmeyi yeğ tuttuğu bir anlatımı, sözcük anlamıyla alıyor.

Psikanalizse, bize, tersine, bu noktayı ön plâna almamızı ve ona totemciliği açıklama görevini vermemizi öngörüyor ([182]).

Bu yerine koymanın ilk sonucu çok dikkate değer:

Totem hayvanı baba olunca, totemciliğin iki ana buyruğu (totemi öldürmeme, toteme ilişkin bir şeyi cinsel olarak kullanmama), şu aşağıdaki gerçeklere içeriksel olarak uygun düşer:

1. Babasını öldüren ve eş olarak annesini alan Oedipus'un bu çifte cürmüne.

(181) Frazer'e göre özüdür bu totemciliğin, T. and Ex. IV/5.

(182) Zeki bir genç erkeğin köpek fobisi hakkındaki bildiriyi O. Rank'a borçluyum.

Gencin bu hastalığa nasıl yakalandığının açıklanımı, Arunta'lar hakkındaki totem kuramıyla ilişkilidir.

Genç, annesinin, kendisine gebe kaldığı sırada bir köpekten korktuğunu söylemiş.

2. Çocuğun yetersiz geriye itkisinin veya yeniden uyanmasının, psikonevrozların, belki bütün psikonevrozların çekirdeğini biçimlemesine.

Bu benzeme, bir rastlantının yanıltıcı sonucu olmaktan daha öte bir şeydir. Böylece o, totemciliğin düşünülmeyecek denli eski bir zamanda ortaya çıkışına ışık tutmaktadır.

Başka sözcüklerle, totemcil sistemi, Oedipus kompleksi koşullarıyla açıklama olanağı vardır. Küçük Hans'ın hayvan fobisi, küçük Arpad'ın kümes hayvanları sapıklığı.

Bu olanağa yaklaşmak için aşağıda totemcil sistemin bir özelliğini veya totem dininin bir özelliğini inceleyeceğiz. Şimdiye değin fırsat bulamadık buna.

4

1894 yılında ölen, fizikçi, filolog, incil eleştiricisi, eski çağ tarihçisi, keskin görüşlü, özgür düşünceli W. Robertson Smith, 1889'da yayınlanan, Samilerin dinleri hakkındaki yapıtında ([183]), totem yemeği denen törenin, daha başlangıçta, totemcil sistemin bütünleyici bir öğesi olduğunu yazmıştır.

İsa'dan 500 yıl sonraki bir belge, Smith'in bu kanısını desteklemiş, Smith, bu belgede, totem yemeğinin, totemcil sistemin bütünleyici bir öğesi olduğunun kanıtını görmüş.

Kurban, tanrısal bir kişiyi koşul koştuğundan, yüksek dinsel tören aşamasından, en aşağı totemciliğe iner o.

R. Smith'in seçkin betiğinden, bizim için kurban töreninin kaynak ve önemini ortaya koyacak tümceleri (cümleleri) ele almaya çalışacağım. Çok ayrıntılı noktaları ve kurban töreninin sonraki gelişmelerine ilişkin parçaları bir yana bırakacağım.

Böyle bir seçmede, yapıtın aslındaki duruluğu ve kandırıcılığı, okuyucuya duyurmak olanaksızdır.

R. Smith, sunaktaki kurbanın, eski din töreninin ana parçası olduğunu belirtmiştir. Bütün uygarlıklarda aynı rolü oynamıştır kurban.

(183) The Religion of the Semites, ikinci baskı Londra 1907.

Böylece, onun doğuşu, çok genel ve aynı biçimde etki eden nedenlere geri götürülmelidir.

Kurban — kutsal eylem "kat eksohin" (sacrificium, ierourgia), başlangıçta, sonrakinden başka bir anlamda kullanıldı. Tanrı'yı yatıştırmak, onu elde etmek amacıyla bir armağan anlamında. (Onun, din dışındaki anlamı, kendini feda etme biçimindeki yardımcı anlamından çıkar.)

Kurban, önce, tanrıyla ona tapınanlar arasında toplumsal bir arkadaşlık, bir dostluk eylemi, inananların, tanrılarıyla komünyonu biçiminde kendini göstermiştir.

Kurban olarak, yenilecek içilecek şey, kişiyi besleyen et ve tahıl, meyva, şarap, yağ getirilir. Yalnız kurban etiyle ilgili olarak bir takım yasaklar ve izinler söz konusudur.

Hayvan kurbanlarını tanrı, onu sunanlarla birlikte yer. Bitki türünden olanlar, yalnız kendisine bırakılır.

Hayvan kurbanın, daha eski ve bir ara tek kurban türü olduğunda kuşku yok. Sebze kurbanı, turfanda meyvaların sunulmasından doğmuştur. Toprağın ve ülkelerin efendilerine verilen bir haraç gibidir. Halbuki, hayvan kurbanı tarımdan eskidir.

Tanrı için, kurbanın belli bir parçasının, onun gerçek besini olduğu, dilin kalıntılarından anlaşılmaktadır Tanrısal varlığın, zamanla madde dışına çıkarılmasıyla bu görüş çatışmış, Tanrı'ya sadece, yiyeceklerin sıvı bölümü sunulmaya başlamıştır.

Sonra, kurban etini sunakta kavurma alışkanlığı başgösterdi. İnsanların besin hazırlaması, tanrıların besin hazırlamasına uygun düşüyordu böylece.

İçki kurbanının özü, aslında, kurban hayvanlarının kanıydı. Sonra, şarap aldı kanın yerini. Şairlerin dediği gibi, şaraba "üzüm kanı" gözüyle bakıldı.

Kurbanın, ateşin kullanılmasından, tarım bilgisinden de eski olan biçimi, hayvan kurbanı oluyor böylece: Kanı ve eti, tanrılarla birlikte tadılan hayvanın kurbanı. Tanrılarla kulların paylarının ayrı olduğu kurban.

Böyle bir kurban, tanrısal bir tören ve bütün boy (klan) için bayramdı. Din, genellikle, yaygın bir olanak, dinsel görev ve toplumsal görevin bir parçasıydı.

Toplumla kurban her halkta çakışır. Her kurban, bir bayramı birlikte getirir. Hiç bir bayram kurbansız kutlanmaz..

Kurban bayramı, kişinin, kendi çıkarları üstüne çıkması, başkaları ve tanrılarıyla kaynaşmasıdır.

Kamusal kurban yemeğinin ahlâki gücü, ortaklaşa yeme içme konusundaki çok eski kanılara dayanır. Başkasıyla yemek içmek, aynı zamanda, toplumsal ortaklaşalığın, karşılıklı yükümlülükler almanın sağlamlaştırılmasıdır.

Kurban yemeği, Tanrı'nın ve kullarının birlikte olduklarını doğrudan doğruya dile getirmiş, onların her türlü ilişkisini sağlamıştır.

Çöl Arapları arasında bugün de geçerli olan gelenek, ortak bir yemekte bağlayıcı olanın, dinsel bir etmen değil, yeme eyleminin kendisi olduğunu kanıtlar.

Bir bedeviyle küçük bir lokma yiyen veya onun sütünden bir lokma içen, artık onun düşmanı olamaz, tersine, bedevi tarafından korunacağından, onun yardımını alacağından güvenli olmalıdır.

Ancak, sürekli değildir bu. Ortaklaşa yenen şey bedende kaldığı sürece sürer.

Birleşme bağı bu denli gerçekçidir. Onun güçlenmesi ve sürekliliği için yinelenmesi gerekir.

Ortaklaşa yeme içmeye, bu bağlayıcı güç neden yüklenmiştir? En ilkel toplumlarda, koşulsuz ve ayrılsız (istisnasız) birleştiren bağ, oymak bağıdır.

Oymak cemaatinin üyeleri birbirlerine karşı dayanışmalı davranır. Bir oymak cemaati, yaşantıları fiziksel birliğe bağlı bir insan kümesidir. Bu kimse, ortaklaşa yaşantının parçası sayılabilir.

Yani, oymak cemaatinden (kin, nesep, sop) tek bir bireyin ölmesiyle, şunun veya bunun kanı değil, bizim kanımız dökülmüş olur.

Oymak akrabalığını kabul eden İbranice tümce (cümle) "benim kemiğim ve etimsin" der.

Aynı soptan olma (kinship) böylece, ortak bir töze katılma demektir.

O halde sopdaşlık, sadece, kişinin, kendini doğuran ve sütüyle besleyen annesinin bir parçası olduğu gerçeğiyle değil, sonradan alınan kişinin bedenini yenileyen besin maddesiyle de elde edilip güçlenir.

Kişi, yemeğini tanrısıyla bölüşünce, onunla aynı maddeden olduğu

kanısını ileri sürmüş olur. Yabancı biriyle yemeğini bölüşmez insan.

Kurban yemeği, böylece, sadece oymak akrabasının birlikte yiyebileceği bayram yemeği oluyor. Toplumumuzda yemek, aile bireylerini bir araya toplar. Ancak kurban yemeğinin, aileye özgü kalmakla bir ilişkisi yoktur.

Aile yaşantısından daha eskidir sopdaşlık. Bizce bilinen aileden en eskisi, değişik akraba öbeklerine ilişkindir.

Erkekler, yabancı boylardan evlenir. Çocuklar, ana boyunu (klanını) kalıt alır. Erkekle, ailenin öbür üyeleri arasında oymak akrabalığı yoktur. Böyle bir ailede ortak yemek yoktur.

Vahşiler bugün ayrı ve yalnız yerler. Totemciliğin dinsel yiyecek yasağı, çok kez onların, karıları ve çocuklarıyla yemesini olanaksız kılar.

Kurban hayvanına dönüyoruz şimdi:

Gördüğümüz gibi, hayvan kurbanı olmaksızın bir araya gelinmez. Ancak, anlamlı olan, böyle bir hayvanın, böyle bir olanak dışında kesilmemesidir.

Vahşi, meyvayla ve hayvanlarının sütüyle beslenir. Ancak, dinsel endişe, bireyin, ev hayvanını, kendi kullanımı için öldürmesini engeller.

Robertson Smith, her kurbanın, temelde, bir boy (klan) kurbanı olduğunda kuşku bulunmadığını ve bir kurban hayvanını öldürmenin, temelde, bireye yasaklanmış ve sorumluluğu ancak bütün oymak yüklendiğinde haklı bulunan işlemlerden oluştuğunu söylüyor.

İlkellerde sadece bu özelliğe uygun düşen, boyda (klanda) ortak olan kanın kutsallığıyla ilgili tek bir işlem vardır.

Bir hayvanın, hiç bir bireyin tek başına almayacağı bir canı, aynı boydan olanların rızası ve katılmasıyla alınabilir. O can, boydan birinin canıyla aynı değerdedir.

Her kurban yemeği konuğunun, kurban etinden tatması gerektiği kuralı, suçlu bir totem üyesinin cezasının, oymağın tümünce yerine getirilmesi kuralıyla aynı anlama sahiptir.

Başka sözcüklerle, totem hayvanı, oymak akrabası gibi ele alınmıştır. Kurban kesen cemaat, onun tanrısı ve kurban, bir kandan olan bir boyun üyeleridir.

Robertson Smith, zengin kanıtlara dayanarak, kurban hayvanını, eski totem hayvanlarıyla özdeşleştirmiştir.

Eski çağın sonralarında iki tür kurban vardır:

1. Her zaman yenen, ev hayvanları kurbanı.

2. Her zaman yenmeyen, kurban edilmediği zaman kirli damgası taşıyan kurban.

Daha yakın bir araştırma, bu kirli hayvanların kutsal olduğu, kutsal sayıldıkları tanrılar katına sunulduğu, temelde tanrılarla özdeş olduğu, müminlerin, kurbanla tanrıyı kan akrabası gibi gördüğü sonucunu vermektedir.

Daha önceleri, her zamanki kurbanla gizemci (mistik) kurban arasında ayrım (fark) vardı.

Bütün hayvanlar, temelde kutsaldır. Eti yasaklanmıştır onların. Sadece bayramlarda, bütün oymağın katılmasıyla tadılabilir.

Hayvanın kesilmesi, oymak kanının dökülmesi demek oluyor. Kesimle ilgili herhangi bir kınanmanın önlenmesi için de bu iş, yukarıda sözü geçen önlem (tedbir) ve güvenceyle yapılıyor.

Ev hayvanlarının ehlileştirilmesi ve hayvan yetiştiriciliğinin başlaması, antik çağın, salt güçlü totemciliğine son verir görünmektedir ([184])

Pastoral dinde ev hayvanlarının kutsallığından kalanlar, bize totem karakterinin aslını anlatacaktır.

Sonraki klâsik zamanlarda, kurban kesenin, kurbandan sonra, öç alınmasından kaçar gibi, kaçtığı saptanmıştır.

Eski Yunanistan'da, bir öküzün öldürülmesi cürümdü bir zamanlar. Atina'da Bouphonia töreninde, kurbandan sonra biçimsel bir sürece baş vurulurdu:

Kurbandan sonra, ona katılanlar sorguya çekilir. Öldürmenin suçu bıçağa yüklenir ve o bıçak denize atılırdı.

Kutsal hayvanın, bir totem üyesi olarak, yaşantısını koruyan çekinmeye karşın, böyle bir hayvanı zaman zaman törenlerle öldürmek ve onun kanını ve etini, boy (klan) üyeleri arasında bölüştürmek zorunlu olmuştur.

Bu işin gerekçesi, sonraları, kurbana en derin anlamını kazandırmıştır.

(184) Totemciliğin, değişmez biçimde ukıştığı ehlileşme (ona elverişli hayvanlar bulunduğunda) totemciliği öldürmüştür. Jevons, An Introduction to the History of Religion, 1911, 5. Baskı, s. 120.

Sonraları, her ortak yemek, bedene giren bu töze (kurban eti) katılma, yemeğe katılanlar arasında bir bağ yaratmıştır.

Daha eskiden bu anlam, sadece, kutsal bir kurbanın tözüne katılma olarak görünüyor.

Kutsal bağ, ancak kurban törenine katılanların birbirleriyle ve tanrıyla birleştiği bu törenler yoluyla ortaya çıkar. Kurban etmeninin (faktörünün) kutsal sırrı buradadır ([185]).

Kurbanın yaşantısından başka bir şey değildir bu bağ. O yaşantının, kurban yemeğine katılanların paylaştığı etinde ve kanındadır.

Sonraları bile, kişioğlunu birbirine bağlayan bütün kan bağlarının, temelinde böyle bir düşünce yatar.

Kan ortaklığının, töz özdeşliği biçiminde gerçekçi olarak kavranması, o ortaklığın zaman zaman, fiziksel kurban yemeği süreciyle yenilenmesi gerekimini anlamamıza yardım eder.

Robertson Smith'in düşüncesini, onun özünü, ivedilikle ve kısaca özetlemek için kesiyorum:

Özel mülk düşüncesi ortaya çıkınca, kurban, tanrıya, insanın mülkiyetinden, tanrının mülkiyetine bir sungu oldu.

Ancak, yorum, kurban törenlerinin bütün özelliklerini karanlıkta bırakmaktadır. Eski zamanlarda, kurban hayvanı kutsaldı, dokunulmazdı. Bütün oymağın katılması, suçluluğun bölüşülmesiyle ve tanrının huzurunda son verilirdi onun yaşantısına.

Kutsal töz, böylece alınabilir ve aynı boydan (klandan) olanlar, birbirleriyle ve tanrılarıyla aynı maddeye sahip olduklarını böylece ortaya koyabilir.

Kurban bir sakrament, kurban hayvanıysa bir oymak üyesidir.

Gerçekte eski totem hayvanı, ilkel tanrının kendisidir.

Onların öldürülüp yenmesiyle, boy (klan) üyeleri tanrıya benzerliklerini tazelemiş ve güvence altına almış oluyorlar.

Kurbanın bu çözümlenmesinden şu vargıyı çıkartmıştır Robertson Smith:

Totemin, insan biçimli tanrıların ululanmasından önce, zaman zaman öldürülüp yenmesi, totem dininin anlamlı bir parçasıdır.

Böyle bir totem yemeğinin, Smith, sonraları, kurbanın betimlenme-

(185) 1. Bölüm, s. 113.

sinde (tasvirinde) alıkonulduğu; böyle bir totem yemeği töreninin, sonraki kurban betiminde (tasvirinde) yer aldığı kanısındadır.

St. Nilus, Sina bedevileri arasındaki bir kurban alışkanlığından söz ediyor:

Buna göre, kurban edilecek deve, taştan yapılmış kaba bir sunağa yayılırmış. Oymak başkanı, törene katılanları, sunak çevresinde, ilâhiler söyleyerek üç kez döndürürmüş. Hayvanda ilk yarayı kendisi açarmış. Akan kanı hırsla içermiş.

Sonra, bütün cemaat, kurbanın başına üşüşürmüş, onun titreyen etinden, kılıçlarıyla parçalar koparırlarmış. Çiğ eti öylesine ivediyle yerlermiş ki, kurbanın sunulduğu sabah yıldızının doğuşuyla, onun güneş ışınları önünde soluşuna değin geçen kısa zamanda, devenin eti, kemikleri, kanı ve barsakları tüketilirmiş.

Bu barbarca ve çok eski çağa geri giden tören, kanıtlara göre, tek bir örnek değil, gücü sonraki zamanlarda çok değişen totem kurbanının genel biçimidir.

Çok yazar, totemcilik aşamasındaki dolaysız gözlemlerle sağlamlaştırılmadığından ötürü, totem yemeğine ağırlık vermek istememiştir.

Robertson Smith, kurbanın kutsal anlamının kesin olduğuna değgin örnekler veriyor:

Azteklerdeki insan kurbanı.

Ve totem yemeği koşullarını anımsatan örnekler:

Ouataouak'lardaki (Amerika) ayı oymağının ayı kurban etmesi, Ainos'lardaki (Japonya) ayı bayramı gibi.

Frazer, büyük yapıtının son yayınlanan bölümlerinde ayrıntılı olarak anlatmıştır bunları ([186]).

Kaliforniya'da yaşayan ve büyük bir yırtıcı kuşu ululuyan bir kızılderili oymağı onu on yılda bir kez törenle öldürür. Sonra, onun yasını tutar ve derisini tüyleriyle saklar.

Yeni Meksika'daki Zuni kızılderilileri, kutsal kaplan ve boğalara aynı biçimde davranırlar.

Merkezi Avustralya oymaklarındaki intichiuma (totem yeme) tö-

(186) The Golden Bough V. Bölüm, Spirits of the Corn and of the Wild, 1912, Tanrı'yı yeme ve tanrısal hayvanı öldürme kesimlerinde.

renleri, Robertson Smith'in düşüncelerine tıpatıp uyan bir görünümdedir.

Yenmesi yasak totemin çoğalması için büyü yapan her oymak, başka oymaklar dokunmadan ondan tatmak zorundadır:

Totemin kutsal tadımının en güzel örneği, Frazer'e göre, gömme töreniyle ilgili olarak, Batı Afrika'daki Bini'lerde görülür ([187]).

Başka zamanlarda yasaklanan totemin, belli zamanlarda kutsal törenlerle öldürülüp ortaklaşa yenmesinin, totem dininin ortak özelliği olduğunu kabullenen Robertson Smith'e uymaktayız ([188]).

5

Böyle bir totem yemeği sahnesini göz önüne alıyor ve onu, önceden düşünülmeyen, belkili (muhtemel) bir takım özelliklerle tamamlıyoruz. Totem hayvanını, törenlerle feci biçimde öldüren ve onun, etini, kanını, kemiklerini tüketen boy (klan) var ortada. Sonra, totemle özdeşleşmek istermişçesine, totem gibi giyinen, onun ses ve davranışlarını taklit eden oymak üyeleri.

Yasaklanan, ancak herkesin katılmasıyla yerinde görülebilecek bir işleme girişildiği, kimsenin, bu öldürme ve yeme işleminin dışında kalamayacağı bilinci var.

Öldürme işleminden sonra, hayvan için yas tutuluyor.

Ölüye dövünme zorunludur ve bu, öç korkusundan doğmuştur. Onun asıl ereği, Robertson Smith'in benzer bir olayda değindiği gibi, öldürme sorumluluğunu üzerinden atmaktır ([189]).

Ama, bu yastan sonra en gürültülü eğlenti başlar. Bütün itkilerin (güdülerin) boşaldığı, bütün doyumlara ulaşılan bir eğlenti. Bayramın özüne kolayca girilebilir.

Bir bayram, bir yasağın törenlerle çiğnenmesi, izin verilen, istenen

(187) Frazer, T. and Ex., II/590.

(188) Bu kurban kuramına karşı değişik yazarlarca (Marilles, Hubert, Mauss ve başkaları) ileri sürülen itirazlar bence bilinmez (meçhul) değildir. Ancak, Roberston Smith'in öğretisinin özünü silemez onlar.

(189) Religiua of the Semites, 2. Baskı, 1907, s. 412.

bir aşırılıktır. Kişioğlu herhangi bir kurala uyarak bu aşırılıklara girmiyor. Bayramın özünde yatıyor onlar. Bayram, başka zaman yasak olanın bağımsız kalması ile belirleniyor.

Ya bu bayram zevkinin başlangıcı, totem hayvanının ölümü üzerine tutulan yas ne oluyor? Öldürülmesi genel olarak yasaklanan totem hayvanının ölümünden sevinç duyuluyorsa neden üzülünüyor?

Aynı boydan olanların, totemden yiyerek kutsallaştıklarını, onunla ve birbirleriyle özdeşleşerek güçlendiğini öğrendik. Sahibi, totemin tözü olan bu kutsal yaşantıyı, onların kendi bünyelerine alması, bayramın koşuludur ve ondan doğan sonuçları açıklar.

Psikanaliz, totem hayvanının, gerçekten babası yerini tuttuğunu göstermiştir. Onu öldürmeyi yasaklama ve öldürüldüğünde de sevinme çelişkisine de uyar totemin yasaklanması ve öldürüldüğünde bayram edilmesi.

Baba kompleksinin, çocuklarınızda bugün de geçerli ve çok kez, yetişkinlerin yaşantısında da süregelen çift değerli duygu konumu, totem hayvanının, babanın yerini tutmasına uzanır.

Ancak, psikanalizin verdiği totem çevirisi, totem yemeği ve insani toplumsal Darwinci kuramla birlikte alınırsa, daha derin bir anlayış olanağı doğar.

Öte yandan fantastik görünen, ancak şimdiye değin ayrı kalan görüntüler dizisi arasında, ölçümlenemeyen (tahmin edilemeyen) bir birliğe götüren bir sonuç da çıkar buradan.

Darwin'in ilk sürü görüşü, doğallıkla totemciliğin başlangıcına yer vermez. Aile içindeki bütün kadınları kendine ayıran ve yetişkin oğulları kovan kıskanç ve zorba bir baba söz konusudur orada.

Toplumun bu en eski durumu hiç bir zaman gözlem konusu olmamıştır.

En ilkel örgüt olarak bulduğumuz, bugün kimi oymaklarda geçerli olan, eş hakka sahip, totemcil sistemin sınırlamaları dolayısıyla ana kalıtımına bağlı üyelerden kurulu erkek birlikleridir.

Bunlardan biri öbüründen çıkabilir mi, çıkarsa hangi yolda çıkar?

Totem yemeği törenine baş vurarak yanıtlayabiliriz bu soruyu:

Günlerden bir gün ([190]) sürülen kardeşler bir araya geliyor, babala-

(190) Başka türlü yanlış anlaşılacak bir betimin (tasvirin), aşağıdaki parça-

rını parçalayıp yiyor. Baba sürüsüne son veriyorlar böylece. Bireysel olarak yapamadıklarını, birleşik olarak yapıyorlar. Belki, kültürel bir ilerleme, yeni bir silâh, onlara bir üstünlük duygusu veriyor.

Öldürdüklerini yemeleri, yamyam vahşiler için doğal.

Zorba büyükbaba, kesinlikle, erkekler birliğinin her üyesinin kıskandığı ve korktuğu bir modeldir. Dolayısıyla onlar, kurban yeme işini, atalarını yeme işiyle özdeşleştirir. Her biri, onun gücünden bir parça alır.

İnsanoğlunun belki ilk bayramı olan totem yemeği, toplumsal örgütleri, ahlâki kuralları ve dini başlatan totem yemeği, bu dikkate değer ve canice olayın yinelenmesi (tekrarı) ve anılmasıdır ([191]).

nın son tümcesiyle (cümlesiyle) düzeltilmesi yerinde olur.

Sürülen kardeşler bir araya geliyor, babalarını parçalayıp yiyor. Baba sürüsüne son veriyorlar böylece. Bireysel olarak yapamadıklarını toplu olarak yapabiliyorlar. (Belki bir kültür ilerlemesi, bir silalun elde edilmesi, onlara bir üstünlük duygusu vermiştir.)

(191) Zorba babanın, kovulan oğulların elbirliğiyle alaşağı edilip öldürülmesi gibi inanılmaz bir varsayımı Atkinson, Darwin'in ilk sürü düşüncesinden doğrudan doğruya çıkarmıştır:

"Genç kardeşler, zorla bekâr yaşıyorlardı. Ya da olsa olsa, kaçırdıkları bir dişiyle ilişki kuruyorlardı. Yetişkinlerini henüz tamamlayamamış bir sürü olduklarından, tam yetişince hep birlikte arka arkaya saldırarak, karılarını ve yaşantılarını, babalarından zorla koparıp almışlardır" (Primal Law, 220-21).

Yaşantısını Yeni Kaledonya'da geçiren ve yerlileri inceleme olanağına sahip Atkinson, Darwin'in varsaydığı ilk sürü durumunun, yaban sığır ve at sürülerinde de gözlendiğini ve baba hayvanın öldürülmesine yol açtığını söylüyor.

Atkinson, babanın bertaraf edilmesinden sonra, sürünün, muzaffer oğulların birbiriyle kavgası nedeniyle çöktüğünü kabul ediyor. Böyle bir durumda, hiç bir yeni toplumsal örgüt çıkmayacaktır ortaya.

"Babanın tek başına sürdürdüğü tiranlığın yerine, oğullarının tiranlığı geçer. Birbirinin ölümüne susamış kardeşlerin tiranlığı" (s. 128).

Psikanalizden hiç haberi olmayan, Robertson Smith'in çalışmalarını bilmeyen Atkinson, pek çok erkeğin barış içinde yaşadığı bir sonraki toplumsal aşamaya daha az zorlu bir geçit bulmuştur.

Atkinson, sürüde, önce sadece en genç, sonra öbür oğulların kalmasını ana sevgisine veriyor.

Onların sürüde kalmalarının hoş görülmesine karşılık babanın, önceden reddettikleri anne ve kız kardeşler karşısındaki cinsel ayrıcalığını tanımış oluyorlar.

Atkinson'un çok dikkate değer kuramı bundan ibaret. Ana noktayı da birlikte getiriyor.

Yukarıdaki özetin belirsizliğini, kısa ve yetersiz oluşunu, konunun zengin oluşuna bağlayabiliriz. Bu konuda kesinlik istemek anlamsızdır, güvenle konuşmak olanaksızdır.

Varsayımı bırakıp, sonuçlara inancı sağlayabilmek için, kardeşler birliğinin, çocuklarımızdaki ve nevrozlarımızdaki çift değerli baba kompleksiyle kanıtlayabildiğimiz durumda, babaya karşı çelişik duygular içinde olduğunu kabul etmek gerekir.

Onlar, güç elde etmeleri ve cinsel savlarına iyice karşı duran babalarından nefret etmişlerdi, ancak, onu sevmişler ve ona hayran olmuşlardı.

Onu, bir yana iteledikten sonra nefretlerini yatıştırmışlar, istekleri uyarınca, onunla özdeşliği sağlamışlar, böylece, bastırılmış şefkatli duygular başgöstermiştir ([192]).

Pişmanlık biçiminde olmuştur o. Suçluluk bilinci doğurmuştur. Ortaklaşa algılanmış pişmanlıkla birlikte bir suçluluk bilinci.

Şimdi, ölü, yaşayandan daha güçlü olmuştur. Bugün de insan yazıtında rastlıyoruz bunlara.

Ölünün, sağlığında yasakladığını (yani babanın yasakladığını ç.n.) yaşayanlar (oğullar ç.n.), psikanalizin, bize çok iyi gösterdiği "arda kalmış baş eğme"denen ruhsal durum içinde yasaklıyor.

Babanın yerini tutan şeyi, totemi, yasak etmekle, babalarının yaptığını yapıyor onlar (babalarının, kadınları kendilerine yasaklamasında olduğu gibi davranıyorlar ç.n.), ancak, özgüleşmiş kadınları (totemi) kendileri için reddetmekle, bu yasağın meyvalarından da vazgeçmiş oluyorlar (babalar, oğulları kovduktan sonra kadınlara sahip oluyordu ç.n.)

Dolayısıyla oğullar, suçluluk bilincinden, totemciliğin iki temel kuramını türetiyorlar. Oedipus kompleksinin, geri itilmiş her iki isteğiyle çakışan iki temel kuramı.

Bunlara karşı çıkan, ilkel toplumu rahatsız eden iki cürmü işlemiş oluyor ([193]).

Totemciliğin bu iki tabusu, insanın ahlâk sistemini başlatan bu tabular, tinbilimsel (psikolojik) olarak eşdeğer değildir. Sadece biri, to-

(192) Bu işin, o işi yapana tam doyum (tatmin) duygusu verebilmesine bu duygu etki etmiş olmalı. Bir anlamda boşunadır o. Çocuklardan hiç biri kendi ana isteğini, babanın yerini alma isteğini yerine getirememiştir.

Ancak, başarısızlık, bildiğimiz gibi, ahlaki tepki için doyumdan daha elverişlidir.

(193) Öldürme ve yasak sevi, kutsal kan yasasına karşı kabahat, ilkel toplumda bilinen tek cürümlerdir. (Religino of the Semites, 419).

tem hayvanının korunması, bütünüyle duygu gerekimlerine dayanır. Baba bir yana bırakılmıştır. Gerçekte hiç bir şey bu boşluğu dolduramayacaktır.

Öbür yasak, yasak sevi yasağı da güçlü bir pratik temele dayanır. Cinsel gerekim, erkekleri, birleştirmez, tersine ayırır. Babayı alaşağı etmek için birleşiyorlarsa da, kadınlar karşısında birbirlerine rakiptir onlar. Her kardeş, babaları gibi, bütün kadınları avucuna almak ister.

Herkesin herkese karşı kavgasında, yeni toplumsal örgüt çökebiliyor. Babanın rolünü başarıyla yüklenebilecek aşırı güçlü kalmıyor geride.

Birbirleriyle yaşamak isteyen kardeşler için, belki ağır olayların üstesinden gelerek - yasak seviyi yasaklamaktan başka yapacak şey kalmıyor. Göz koydukları kadınlardan vazgeçiyorlar. Uğurlarına, babalarını bile ortadan kaldırdıkları kadınlardan.

Böylece, kendilerini güçlü kılan ve eşcinsli (homoseksüel) duygu ve işlevliklere dayanabilen sürüldükleri sırada içine girmiş oldukları örgütü kurtarmış oluyorlar.

Bachofen'ın kabul ettiği ana hakkı kurumlarının, babaerkil (patriarkal) aile düzeni bu hakkı çözüştürene değin, özünü kuran da belki budur.

Totem hayvanının yaşantısını koruyan başka bir tabuya tersine, ilk din çabası olarak değerlendirilebilecek totemcilik savı bağlıdır.

Çocukların izleniminde hayvan, babanın doğal ve en yakın temsilcisi olarak belirir. Böylece, ona karşı başvurdukları zorlama işlem, onların öç alma duygusunu dile getirme gerekiminden daha çok şey anlatır.

Babayla bir anlaşmadır totemcil sistem. Bu anlaşmada baba, çocuk fantezisinin beklediği, koruma, bakım ve esirgeme sözü veriyor. Buna karşılık, onun yaşantısına saygı zorunluğu oluyor. Gerçek babayı ortadan kaldırma işinin toteme uygulanamayacağı belirleniyor.

Bir haklı çıkarma çabası da yer alıyor totemcilikte. "Babamız, bizi totem gibi ele alsaydı, onu öldürme çabasına girmeyecektik."

Böylece, totemcilik, ilişkileri düzeltmeye, doğuşunu borçlu olduğu olayı unutturmaya yardımcıdır.

Din karakteri için belirleyici bir takım özellikler buradan doğmuştur. Totem dini, oğulların suçluluk bilincinden, bu duyguyu yatıştırma

ve kırılan babanın, kendisine gösterilen saygıyla gönlünü alma çabasın dan doğmuştur.

Sonraki bütün dinler, aynı sorunu çözme çabaları olarak görünmektedir. Bu dinler içinde bu çabaların gösterildiği kültürün kurumuna ve onların yönüne göre değişmiştir. Ancak, dinler, kültürü başlatan ve o zamandan beri insanlığa huzur vermeyen aynı büyük olaya karşı, aynı yönde gösterilen tepkidir.

Dinin kıskançlıkla koruduğu bir başka öz çizgi (karakter), bir zamanlar totemcilikte ortaya çıkmış olan öz çizgidir. Çift değerli gerilim, herhangi bir vesileyle giderilemeyecek denli büyüktür. Tinbilimsel koşullar da bu duygu karşıtlığını yenecek durumda değildir.

Baba kompleksine bağlı çift değerliliğin, aynı zamanda totemcilikte ve dinlerde sürdüğü de gözlenmektedir.

Totem dini, sadece pişmanlık dışlaşmalarını kapsamamakta, aynı zamanda babaya karşı kazanılan zaferi de anımsatmaktadır.

Bu konudaki doyum, totem yemeği biçiminde anımsama törenine yer hazırlamıştır. Sonraki baş eğmenin yasaklamaları ortadan kalkmıştır burada.

Sağlanan kazanç, baba sıfatlarının benimseenmesi ve yaşantının değişen etkileriyle ortadan kalkmaya yöneldiğinde, totem hayvanı kurbanındaki babayı öldürme cürmünü daima yeniden tekrarlamak bir görev olmuştur.

Oğulların babaya baş kaldırmasının, sonraki dinsel kuruluşlarda, dikkate çarpıcı giysiler ve başka değişmeler altında yeniden ortaya çıkışı bizi şaşırtmasın.

Totemcilikte henüz keskin biçimde ayrılmamış olan dinde ve totemcil yasada, babaya karşı pişmanlığa dönüşmüş şefkatli duyguları incelemekteyiz. Bununla birlikte, esas olarak, babayı öldürmeye götüren itkilerin başarı kazandığı eğilimleri gözden uzak tutmak istemiyoruz.

Büyük değişmenin dayandığı toplumsal kardeşlik duygusu, o zamandan başlayarak uzun zaman, toplumun gelişmesine en derin etkiyi yapmıştır.

Bu duygu ortak kanın kutsal sayılmasında, aynı boydaki (klandaki) bütün canlıların dayanışmasında anlatımını bulur.

Burada kardeşler, birbirinin yaşantısını güvenlik altına almakla babalarına ortaklaşa yaptıklarını birbirlerine yapmayacaklarını söylüyor

lar. Babalarının yazıtını (kaderini) yineleme olanağını dışarda bırakmıyorlar böylece.

Totemi öldürmek gibi, dinsel temeli olan bir yasağa, kardeş öldürme yasağı gibi toplumsal bir yasak eklenmiş oluyor.

Yasağın, boy (klan) üyelerine özgü olmaktan çıkıp "öldürmeyeceksin" biçiminde genel bir kurala dönüşmesi için uzun zaman geçmesi gerekmemiştir.

Bunun üzerine "baba sürüsü" yerine, kendini kan bağıyla güvenliğe alan, kardeşler boyu (klanı) geçmiştir.

İmdi toplum, toplu olarak işlenmiş cürüme, din, suçluluk bilinci ve ondan doğan pişmanlığa, ahlâka, kısmen bu toplumun gerekimlerine, kısmen suçluluk bilincinin gerektirdiği kefaret duygusuna dayanıyor.

Yeni görüşlere karşıt olarak ve totemcil sistemin eski görüşlerine dayanarak psikanaliz, totemcilikte dıştan evlenmeyi içten bağlantılı sayıyor ve eşit zamanlı kaynaklara bağlıyor.

6

Dinlerin totemcilik biçiminden bugüne doğru gelişimini açıklamaya çok ve güçlü nedenlerle girmiyorum. İki ipucunu izleyeceğim sadece. İşin dokusuna açıkça girmiş ikisini:

1. Totem kurbanı gerekçesi.
2. Oğul baba ilişkisi ([194]).

Robertson Smith, eski totem yemeğinin, eski kurban biçiminde ortaya çıktığını öğretmiştir bize.

İşlemin anlamı aynıdır:

Ortak yemeğe katılmak suretiyle kutsallaşma. Burada, suçluluk bilinci yine vardır. Yemeğe katılanların tümünün dayanışmasıyla susturulabilen suçluluk bilinci.

Yemeğe bir oymak üyesi gibi katılan, kurbanının, huzurunda kesildiği varsayılan, kurbandan birlikte tadıldığı için, herkesin kendini özdeşleştirdiği bir oymak tanrısı belirir.

(194) C.G. Jung'un, kısmen değişik görüş noktalarından kaleme aldığı yapıta bkz. Jahrburck füt psychoanalyt. Forschung, IV. 1912.

Tanrı, aslında, kendine yabancı bir konuma nasıl geliyor?

Şöyle olabilirdi bu sorunun yanıtı:

Nereden doğmuşsa bir Tanrı düşüncesi doğmuş, bütün dinsel yaşantıyı egemenliği altına almıştır. Ve, ayakta kalmak isteyen her şey gibi, totem yemeği de yeni bir sisteme katılmak zorundadır.

Psikanaliz araştırma, tanrının herkes için, baba örneğine göre kurulduğunu, tanrıyla kişisel ilişkinin, babayla kişisel ilişkiye bağlı bulunduğunu, babayla ilişki zayıflayınca, tanrıyla ilişkinin de zayıfladığını, o değiştikçe, tanrıyla ilişkinin de değiştiğini ve tanrının yüceltilmiş babadan başka bir şey olmadığını vurguyla öğretmiştir.

Psikanaliz burada, totemcilikteki gibi, inananların totemi ata sayışına benzer biçimde, tanrıyı baba saymalarını, böyle bir inanca sahip olmalarını da salık veriyor.

Eğer psikanaliz herhangi bir dikkate değerse, onun ışık tutamadığı, öbür tanrı kaynak ve anlamlarına hiç bir zaman zarar gelmeden, babanın, tanrı düşüncesindeki payı, çok önemli bir özellik olarak kalır.

O halde, ilkel kurbanda baba iki kez temsil ediliyor:

1. Totem olarak,
2. Totem kurban hayvanı olarak.

Psikanaliz çözümlerinin çok katlılığıyla ve olduğunca alçakgönüllülükle, bunun olanaklı olup olmadığını ve hangi anlamda olanaklı olduğunu sormalıyız.

Tanrıyla kutsal hayvan (totem kurban hayvanı) arasında çok katlı bir ilişki olduğunu bilmekteyiz.

1. Her tanrı için bir hayvan kutsaldır. Birkaç hayvanın kutsal oluşu da seyrek değildir.
2. Özellikle kutsal olan belli "gizemci" (mistik) kurbanlarda, Tanrı'ya kutsal olan hayvan sunulur ([195]).
3. Tanrı çok kez, bir hayvan biçiminde ululanır. Başka türlü söylersek hayvanlar, totemcilik çağından çok sonra bile, tanrısal ululamanın tadını tatmışlardır.
4. Efsanelerde çok kez bir hayvan biçimindedir tanrı. Kendince kutsal olan bir hayvan biçiminde.

(195) R. Smith, Religion of the Semites.

Böylece, tanrının kendinin bir totem hayvanı olduğunu, dinsel duygunun daha sonraki basamaklarında totem hayvanından geliştirildiği kabul edilebilir.

Daha ileri tartışmalar, totemin, baba yerini tutan bir varlıktan başka bir şey olmadığını göstermektedir. Baba yerini tutan biçimlerin ilki olabilir tanrı. Babanın insani biçimini kazandığı sonraki bir biçimdir.

Bütün dinsel kuruluşun köklerinden böyle bir yaratma, yani baba özlemi, zamanla babaya ilişki —belki hayvanlara ilişki— değişince olanaklı olabilmiştir.

Böyle değişmeler, hayvandan tinsel (ruhsal) olarak uzaklaşmanın başlaması ve totemciliğin ehlileşmeyle bozulması bir yana bırakılırsa da kolayca ölçümlenebilir ([196]).

Babanın bir yana bırakılmasıyla içine girilen konumda, baba özlemini, zamanla olağanüstü biçimde arttırması gerekli bir etmen yer alır.

Elbirliğiyle babayı öldüren kardeşlerden her biri, babayı öldürme isteğiyle doludur. Totem yemeğinde onun, temsilcisini ileri sürmekle bu isteği yerine getirirler. Kardeşler boyu (klânı) birliğinin, yemeğe her katılana uyguladığı baskı sonucu, yerine getirilmeden katılmıştır bu istek.

Babanın, herkesçe istenen, ulaşılmasına çaba gösterilen eksiksiz gücüne kimse ulaşamazdı. Ulaşım iznine sahip değildi.

Böylece, uzun süre, babaya karşı suç işlemeye götürmüş olan kızgınlık bırakılmıştır. Onun gönlünü alma isteği baş gösterir. Bir zamanlar mücadele edilen babanın gücünün sınırsızlığını kabullenen, onun karşısında baş eğmeye götüren bir ideal doğmuş olur.

Her bir oymak üyesinin temel demokratik eşitliği, keskin kültürel değişmeler sonucu, artık tutunamazdı. Dolayısıyla, ön plâna çıkmış bireylerin ululamasına dayanarak, tanrıları yaratmadaki eski baba idealini yaratma eğilimi baş gösterdi.

Bir insanın tanrı olması ve bir tanrının ölmesi türünden bize saçma görünen ölçümlemeler (tahminler), klâsik çağların düşüncesine hiç de ters değildi ([197]).

(196) Yukarıya bkz.

(197) "To us moderns for whom the breach wich divides the human and the divine has deepened into an impassible gulf such mimicry may appear impious,

Bir zamanlar öldürülmüş olan babanın, oymağın kökenini bağladığı tanrı aşamasına yükseltilmesi, totemle bir zamanlar yapılan anlaşmadan daha ciddi bir kefaret çabasıydı.

Bu gelişimde, belki baba tanrılardan önce geçen ana tanrıların hangi yeri aldığını bilmiyorum. Ama, babaya olan ilişkideki değişme, dinsel alana özgü kalmamış, insan yaşantısının, babanın bir yana bırakılmasından etkilenen yanına, toplumsal örgüte de uzanmıştır.

Baba tanrılarının işe karışmasıyla, babasız toplum, yavaş yavaş babaerkil (patriarkal) biçimde düzenlendi.

Aile, bir zamanlar varolan temel sürünün ortaya konmasıydı. Babalara, önceki haklarının büyük bir bölümünü verdi.

Babalar yine vardı. Ama kardeşler boyunun (klan) toplumsal başarılarından vazgeçilmemişti. Yeni aile babalarının, sınırsız güce sahip, sürü durumundaki babalardan olgusal uzaklığı, dinsel gerekimlerin sürmesini, dindirilmeyen bir özleme ulaşılmasını sağlayacak ölçüde büyüktü.

Baba, oymak tanrısı önündeki kurban sahnesinde, iki kez vardı:

1. Tanrı olarak
2. Totemcil kurban hayvanı olarak.

Ancak, bu durumu anlama çabasında, buna yüzeyden bir benzetme gibi bakmak isteyenlere ve tarihsel katmanlaşmayı (tabakalaşmayı) unutanlara dikkat gerekir.

Babanın iki katlı varlığı, kurban sahnesinin, birbirini zaman bakımından izleyen iki anlamına karşılık olur.

Babaya karşı çift değerli davranış ve oğlun şefkatli duygularının, düşmanca duygular üzerindeki zaferi, burada plastik bir anlatım bulmuştur.

Babaya baş eğdirilme sahnesi, onun büyük ölçüde aşağılanması, oğulun yüksek zaferini anlatan araç olmaktadır.

Kurbanın genel olarak kazandığı anlam, babaya karşı girişilen aşa-

but it was otherwise with the ancients.

To their thinking gods and men were akin, for many families traced their descent from a divinity, and the defication of a man probably seemed as little extraordinary to them as the canonisation of a saint seemes to a modern catholic" (Frazer, Golden Bough, I. The Magic Art and the Evolution of Kings, II, s. 177.

ğısamanın (hakaretin), bu aşağısamanın anısını sürdüren kurban işleminde giderilmesidir.

Hayvan, gittikçe kutsallığını ve kurban, totem törenine ilişkisini yitirmiştir. Tanrıya basit bir sunu, tanrı adına bir özveri (fedakârlık) gibi olmuştur. Tanrı şimdi insanın öylesine üstüne çıkmıştır ki, onunla sadece rahip aracılığıyla görüşülür.

Toplumsal düzen, aynı zamanda tanrılara benzer krallar da tanır. Babaerkil sistemin devlete aktardığı krallar.

Düşürülen ve yeniden tahta çıkarılan babanın öcünün çok acı olduğu ve onun otoritesinin en yüksek dereceye çıktığı söylenmelidir.

Baş eğdirilen oğullar, yeni ilişkiyi, suçluluk bilincinden kurtulmakta kullanmışlardır.

Bu görünümüyle kurban töreni, artık onların sorumluluğundan çıkmış, tanrının istediği ve düzene koyduğu bir şey olmuştur.

Tanrı'nın kendisi için kutsal olan hayvanı, yani bizzat kendini öldürdüğü efsaneler, bu evreye ilişkindir. Toplumu ve suçluluk bilincini başlatan en büyük kabahatın en büyük yalanlamasıdır bu.

Bu son kurban sunumunun ikinci anlamını gözden uzak tutmamak gerekir. Kişioğlunun, daha önce baba yerini tutan her şeyi, daha yüksek bir tanrı tasarısı lehine bırakmaktaki gönençliğini (memnunluğunu) dile getirmektedir.

Sahnenin alegorik yorumu, onun tinbilimsel (psikolojik) yanıyla çakışır. Bu yan, tanrının, varlığının hayvansal bölümünü yendiğini anlatır ([198]).

Baba otoritesinin yenilendiği şu sıralar, baba kompleksine ilişkin düşmanca uyarımlar bütünüyle körleşmiştir.

(198) Mitolojide, bir tanrı kuşağının bir başkasını yenilemesi, bir dinsel sistem yerine, başka bir dinsel sistem konulması, yukarıdaki tarihsel gerçeği belgiler (işaretler).

Bu, yabancı bir kuşatma veya tinbilimsel, (psikolojik) bir gelişme sonucu olabilir.

İkinci durumda efsane, "fonksiyonel görünümler"e yaklaşır (H. Silberer'in anladığı anlamda).

Hayvanı öldüren tanrının Jung'un kanıtladığı gibi, bir libido simgesi (sembolü) olması, şimdiye değin kullanılanlardan başka bir libido kavramı getiriyor ve bana tartışmalı geliyor.

Baba yerini tutan iki varlıkta, tanrılar ve krallarda, din için karakteristik kalan bir çift değerliliğin enerjik dışlaşmasını buluyoruz.

Frazer, büyük yapıtı, "Golden Bough"da, lâtin oymaklarının ilk krallarının, tanrı rolü oynayan, belli bayram günleri törenlerle öldürülen yabancılar olduğunu yazıyor.

Bir tanrının her yıl kurban edilmesi, dinlerin ana özelliği gibi görünüyor (Kişinin, kendini kurban veya feda etmesi, bu anlayışın değişik bir biçimidir.)

Yeryüzünün değişik yerlerindeki insan-kurbanlar, bu insanların, tanrıların temsilcisi olarak can verdiğinde kuşku bırakmıyor. Canlı insan yerine cansızın (kukla) konulmasıyla, bu kurban alışkanlığının sonraları da sürdüğünü görüyoruz.

Burada, maalesef, hayvan kurbanı gibi derinliğine inceleyemeyeceğim "tanrıyı temsil eden insanla tanrı kurbanı (teantropik tanrı kurbanı)" geriye doğru kurban biçimlerine ışık tutmaktadır.

Kurban işleminin nesnesinin daima aynı olduğu, tanrı olarak ululanan şeyin, aynı zamanda baba olduğu, tartışmaya hiç yer bırakmayacak ölçüde açıktır.

İmdi, hayvan ve insan kurbanının ilişkisi basit bir çözüm bulmuştur.

Başlangıçtaki hayvan kurbanı, insan kurbanının, babanın törenle öldürülmesinin yerini tutuyordu. Babanın yerini tutan, yine insansal biçime sahip olduğundan, hayvan kurbanı, yine insan kurbanına dönüşebilirdi.

Bu ilk büyük kurbanın anısı unutulmuyor demek ki. Bütün unutturma çabalarına karşın.

Kişioğlu, kendini, onun gerekçelerinden kurtarmak istediği an, o, eski biçimini değiştirmeksizin, tanrı kurbanı olarak yeniden beliriyor.

Bir takım usullamalarla (rasyonelleştirme), bu yeniden ortaya çıkışı olanaklı kılan dinsel düşünce gelişimlerini burada sayıp dökmeye gerek yok.

Kurbanı, insanlığın ilk tarihine geri götürme düşüncesinden uzak olan Robertson Smith, eski samilerin, tanrının ölümünü kutladığı bu şölenlerin "efsanevi" bir trajediyi anmak olduğunu söylüyor. Onlardaki yakınmaların, kendiliğinden, tanrının öfkesinden korku sonucu olduğu-

nu ekliyor ([199]).

Bu yorumun yerinde olduğunu sanıyoruz. Ve kutlamaya katılanların duygularında, söz konusu durumun doğrudan doğruya anlatımını buluyoruz.

Dinlerin daha ileri aşamalarında her iki sürükleyici etmenin, oğlun suçluluk bilinci ve başkaldırma duygusunun aradan çıkmadığını bir olgu olarak kabul ediyoruz.

Dinsel sorunun her çözümü, çatışan dinsel güçlerin her uyuşumu, tarihsel olayların, kültürel başkalaşmaların ve iç ruhsal değişmelerin toplam etkisiyle yavaş yavaş çöker.

Oğlun çabası, hep daha büyük açıklıkla çıkar ortaya. Tanrının işe karışmasıyla oğulun, babaerkil aile içindeki önemi artmıştır. Ana-toprağını işlemekte, imgesel bir doyum bulan yasak sevisel libidosuna yeni bir dışlaşma kazandırmıştır oğul.

Attis, Adonis, Tamuz ve başkaları türünden bereket tanrıları ortaya çıkar ve ana tanrıların sevgisini kazanmış, ana yasak sevisini babaya karşın sürdüren genç tanrılardır bunlar.

Bu yaratımlarla bastırılmayan suçluluk bilinci efsanelerde ortaya çıkar. Ana tanrıların bu genç sevgililerinin kısa ömürlü olduğu, iğdiş edildiği veya baba tanrılar tarafından hayvan biçimine çevrildiği efsanelerde.

Adonis'i, Afrodit'in kutsal hayvanı olan domuz öldürmüştür. Kybele'nin sevgilisi Attis, iğdiş edilirken ölmüştür([200]).

(199) Religion of the Semites, 12-13. "The mourning is not a spontaneous expression of sympathy with the divine tragedy but obligatory and enforced by fear of supernatural anger."

"And o chief object of the mourners is to disclaim responsibility for the god's death-a point which has already come before us in connection with the anthropic sacrifices, such as the oxmurder at Athens."

(200) İğdiş korkusu, gen nevrotiklerimizin babaya ilişkilerinin bozulmasında olağanüstü bir rol oynar. Ferenczi'nin yerinde gözlemiyle, çocuğun hayvanda, kendisinin üreme organını kapan totemi gördüğünü anlatır.

Çocuklarımız, sünnet edilecekleri sıra, iğdiş korkusuna düşerler. Onların bu davranışının koşulu, bildiğime göre halklartinbiliminde (toplumsal psikolojide) henüz gösterilmemiştir.

En eski dönemlerde ve ilkel halklarda çok sık rastlanan sünnet, ergenliğe ulaşma zamanına ilişkindir. Anlamını o zaman bulur. Daha erken yıllara alınması

Bu tanrıların ölümüne üzülme ve onların yeniden ortaya çıkışına sevinme, başarısı sürekli olan bir oğul tanrısı geleneğine aktarılmıştır.

Hristiyanlık, eski dünyada yayılmaya başlayınca, Mitra dininin rekabetiyle karşılaştı. Bir süre, hangi tanrının başarı kazanacağı belli olmadı.

Genç İran tanrısının ışıklara bürülü çehresi bizim için karanlıktır. Belki Mitra'nın boğayı öldürdüğünü gösteren tasvirlerden, Mitra'nın, babayı kurban eden ve kardeşleri suça katılma yükünden kurtaran oğlu temsil ettiği sonucunu çıkarıyoruz.

Bu suçluluk bilincini susturmanın başka bir yolu da vardır. İsa bu yola girmiş, o yolda yaşantısını kurban etmiş ve kardeşlerini ilk günahtan kurtarmıştır.

İlk günah düşüncesi Orpheos'çu kökenlidir. Gizemcilerde (mistiklerde) vardır ve oradan eski çağın Grek felsefe okullarına yönelmiştir ([201]).

İnsanlar, titanların ardılıydılar. Dionysos-Zagreus'u öldürüp parçalayan titanların. Bu cinayetin yükü çökmüştü onların üstüne.

Anaximander'den kalan bir parça, dünyanın birliğini, bu ilk cinayetin bozduğunu ve oradan doğan her şeyin, bu cinayetin cezasını çekmesi gerektiğini anlatır ([202]).

Titanların yaptıkları, bağlama, öldürme ve parçalama olayları nedeniyle, St. Nilus'un bildirdiği totem kurbanını anımsatıyorsa da —eski çağın öbür efsaneleri, örneğin Orpheus'un ölümü gibi— ölümün genç bir tanrıya yöneltilmesi türünden bir sapma var ortada.

Hristiyan efsanesinde, insanın ilk günahı, kuşkusuz, tanrı babaya karşı bir günahtır. İsa, insanları, kendi yaşantısını kurban ettiği ilk günahın baskısından kurtarınca, bu günahın bir cinayet işi olduğu sonucuna götürmüştür.

İnsan duygusuna iyice yerleşmiş olan "dişe diş, göze göz" yasasına göre, bir ölümün kefareti, ancak bir yaşantının kurban edilmesidir.

ikincildir (ikinci derecede anlama sahiptir ç.n.)

İlkellerde, saç kesme ve diş çıkarmanın sünnetle birleşmesi veya sünnet yerini tutması ve bu içerikleri bilebilecek durumda olmayan çocuklarımızın, bu işlemleri iğdişin eşdeğeri gibi görerek korkmaları, gerçekten ilginçtir.

(201) Reinach. Cultes, Mythes et Religions, II/75, v.ö.

(202) Une sorte de péché proethnique, I. Bölüm, s. 76.

Kendini kurban etmek, kan borcuna geri gider ([203]).

İnsanın kendi yaşantısını kurban etmesi baba tanrıyla uyuşmayı sağlıyorsa, kefareti verilmesi gerekli cürüm, babanın katlinden başkası değildir.

Hristiyanlık öğretisinde böylece, eski zamanlarda işlenen suç, en açık biçimde kendini gösterir. Çünkü, oğulun kurbanında, o suçun en cömert kefareti bulunmuştur.

Babayla uzlaşma çok daha temeldir bu inançta. Çünkü, kurbanla, aynı zamanda, uğruna babaya karşı başkaldırılan kadından vazgeçilmiştir. Ama imdi, çift değerliliğin tinbilimsel (psikolojik) zoru hakkını ister.

Babaya, olanaklı en büyük kefareti sağlayan aynı olayla, oğul da babaya karşı isteğinin ereğine ulaşır. Babasının yanında, gerçekte, onun yerine tanrı olur. Oğlun dini, babanın dinini çözüştürür, aşar.

Oğlun dininin, babanın dininin yerini almasının belgisi (işareti) olarak, eski totem yemeği komünyon olarak canlandırılmıştır.

Komünyonda kardeşler birliği, artık, babanın değil, oğlun etini yemekte, kanını içmekte, kendini böylece kutsallaştırmakta ve oğulla özdeşleşmektedir.

Zamanla, totem yemeğinin hayvan kurbanıyla, tanrıya benzer insan kurbanının, hristiyan ökaristisiyle özdeşleştiğini görüyoruz; bütün bu törenlerde, insana o denli baskı yapan, onları aynı zamanda onur duymaya götüren cinayetin izlerine rastlıyoruz.

Hristiyan komünyonu, kendi içinde, kuşkusuz, hristiyanlıktan çok eski bir kutsallık taşıyor ([204]).

7

Atanın, kardeşlerin, birliğiyle, bir yana bırakılması gibi bir olay, insanlık tarihinde silinmez izlere sahip olmalıdır ve kendini aynen olma-

(203) Nevrotiklerimizin intihar-itkisinin, kural olarak, başkasına yöneltilen öldürme isteği nedeniyle onların kendini cezalandırması olduğu anlaşılıyor.

(204) Eating the God. s. 51.

Konuyla ilgili literatürü bilenler, hristiyan komünyonunu totem yemeğine bağlamanın, bu yazarın işi olmadığını söyler.

sa da zengin biçimlerde ortaya koymuş olmalıdır ([205]).

Bu değişik biçimleri mitolojide bulmaya çalışacak (güç değildir bu) ve başka bir alana geçerek, S. Reinach'ın Orpheus'un ölümüne değgin zengin içerikli denemesinde belgilediklerine (işaret ettiklerine) değineceğiz ([206]).

Grek sanatında, Robertson Smith'in kabullendiği totem yemeği sahnesiyle dikkate değer benzerlikler ve iyice derine inen ayrılıklar vardır.

En eski Grek trajedisidir bu sanat. Hepsi aynı adı taşıyan ve aynı biçimde giyinen bir takım insanlar, konuşması ve davranışına bağlandıkları bir takım kişilerin çevresine toplanıyor. O insanlar koro, çevresine toplanılan kişi, kahramandır.

(205) Shakespeare'in Fırtına'sında şöyle diyor Ariele:
Full fathom five the father lies:
Of his bones are coral made;
Those are pearls the were his eyes; ;
Nothing of him that doth fade
But doth suffer o sea-change
Into something rich and strange
Bu parçayı Schlegel, Almancaya çok güzel çevirmiş:
Fünf Faden tief liegt Vater dein.
Sein Gebein wird zu Korallen
Perlen sind die Augen sein.
Nichts an ihm, das soll verfallen,
Das nicht wandelt Meeres-Hut
In ein reich und seltnes Gut.
Türkçesi şöyle:
Suyu altında baban
Suyun altında baban
Beş kulaç.
Mercanlar kemikleri onun
İnciler gözleri.
Bir yanı yok
Solup yitmiş.
Her şeyi
Denizle değişmiş.
Zenginleşmiş
Ve
Şaşılası olmuş.

(206) La mort d'Orphée. Burada sık sık anılığımız Cultes, Mythes et Religions'da, II, 100 v.o.

Sonraki gelişmeler, ikinci ve üçüncü oyuncuyu gerektirdi. Karşıt oyuncuyu ve kahramanın rakiplerini temsil için. Ancak, kahramanın karakteri, koroyla ilişkisi gibi değişmeksizin kalmıştır.

Trajedi kahramanı eziyet çekmeliydi. Bugün de ana içeriği budur trajedinin. Temellendirilmesi güç olan trajik suçu kendine çekmiştir. Gündelik yaşantıda çok kez suçu yoktur onun. Çoğunluk, tanrısal veya insansal otoriteye karşı çıkış dolayısıyladır o suç.

Koro, sempatik duygularla eşlik eder kahramana. Onu suçtan alıkoymaya, yatıştırmaya çalışır. Hak edilmiş cezaya çarptırılan girişimi için de yas tutar.

Ancak, trajedi kahramanı neden eziyet çekmelidir? Onun trajik suçu ne demektir?

Tartışmayı, hemen vereceğimiz bir karşılıkla kesmek istiyorum:

O, maalesef, ata ve eski, şimdi belli bir erekle yinelenen trajedinin kahramanı olduğundan böyledir durum. Trajik suç, koroyu suçundan kurtarmak için, kahramanın, üzerine almak zorunda olduğu suçtur.

Sahnedeki görünüm, olayın erekli (maksatlı) biçimde değiştirilişidir. İki yüzlülüğün hizmetinde tarihsel görünümdür.

Tarihsel gerçeklikte, kahramanın acısına yol açan korodur. Ancak burada, onun acısına katlanıp dövünmeyi bırakır. Acısından, kahramanın kendisi suçludur. Büyük bir otoriteye karşı direnme, onu ortadan kaldırmanın suçu, kahramana yüklenir. Koroyu, kardeşler birliğini, zorlayan suçun aynıdır o.

Böylece, trajik kahraman, istemine karşıt olarak, koronun kurtarıcısı oluyor.

Tanrısal teke Dionysos'un acısı ve kendini onunla özdeşleştiren tekelerden kurulu çevrenin yakınması, Grek trajedisinin özel içeriğidir. Bu durumda sönmüş olan dramın, İsa'nın acısında yeniden tutuşmasını anlamak kolaydır.

Yaptığımız son derece kısa tartışmayı bitirirken, Oedipus kompleksinde, dinin, ahlâkın, toplumun ve sanatın başlangıcına rastladığımızı, bu kompleksin, anlayışımızın elverdiği ölçüde, bütün nevrozların çekirdeğini biçimlediğini sonuç olarak bildirmek isterdim.

Halkların ruhsal yaşantısının (toplumsal psikolojisinin) bu sorunlarının da sadece babaya ilişki gibi tek somut noktadan çözümlenmesi, büyük şaşkınlık veriyor bana.

Belki, başka bir ruhsal sorunu da bu bağlama sokmak gerekir.

Çift değerli duyguyu, önemli kültür kuruluşlarının, kökensel, özel anlamıyla bir araya gelmesi biçiminde gösterme olanağına sahip olduk çok kez.

Bu çift değerliliğin kökenine değgin bir şey bilmiyoruz. Onun, duygusal yaşantımızın temel görüntüsü olduğu söylenebilir.

Başka bir olanak da dikkate değer görünüyor bana:

Çift değerliliğin, aslında duygusal yaşantıya yabancı olduğu, tek tek insanlar üzerindeki tinbilimsel (psikolojik) araştırmanın en güçlü belirtisini saptadığı ([206]), baba kompleksinden doğduğu ([207]).

Konuyu kapatmadan, şunu da belirtmeliyim: Söylediklerimizle geniş sonuca büyük ölçüde yaklaşmamız, varsayımlarımızın güvensizliğini, sonuçlarımızın güçsüzlüğünü örtemez.

Sonuçlarımızın güçsüzlüğü konusunda okuyucularımızın gözüne çarpabilecek iki noktaya değineceğim:

1. Ruhsal süreçleri, bireylerin yaşantısında olduğu gibi uygulayan bir kitle ruhu (kollektif ruh) kabullendiğimiz, okuyucunun gözünden kaçmamıştır herhalde.

2. Öte yandan, onbinlerce yıldır yaşayan ve onu hiç bilemeyecek kuşaklarda, bugünkü kuşaklarda izleri görülen bir suçluluk bilincine yer veriyoruz.

Bir duygu sürecinin yeni kuşaklarda da sürdüğünü kabul ediyoruz. Babaların kötü davrandığı oğullar kuşağında. Böyle bir duygudan, ancak babayı bertaraf ederek kurtulan kuşaklarda.

Gerçekten eleştiriye gelir düşünce konusu bunlar. Onlardan kaçınabilecek varsayımlar yeğdir.

Daha esaslı düşünürsek, böyle bir girişimin sorumluluğunu tek başımıza taşımadığımızı anlarız. Böyle bir kitle ruhu, insan duygusal yaşantısının sürekliliği (bireyleri ortadan kaldırarak ruhsal yaşantının kesinti-

(207) Yanlış anlaşılmaya alıştığım için, onları türeten görünümlerin (fenomenlerin) karmaşık yapısına burada geri gittiğimi açıkça belirlemeyi gereksiz saymıyorum. Bu görünümler, din, ahlâk ve toplumun zaten tanınan veya henüz bilinmeyen köklerine, psikanalizin gerekinleriyle, yeni bir etmen katmayı da zorunlu kılmaktadır.

Açıklamaların bir bütün durumuna getirilmesini başkalarına bırakıyorum. Bu yeni bireşimin, merkezsel olmaktan başka rol oynamayacağı, böyle bir anlam kazanması için "onların büyük duygu süreçlerinin yenilmesini gerektireceği açıktır. (Bireşim: Sentez).

lerini kapatan bir süreklilik) kabul edilemezse halklar tinbilimi (toplumsal psikoloji) geçerli olamaz.

Bir kuşağın ruhsal süreci öbüründe yaşanmıyorsa, her biri, yaşantısında kendi görüşünü kendi elde etmeliydi. Böyle bir durumda da ruhsal yaşantıda hiç bir ilerleme, gelişme olmazdı.

İmdi iki yeni soru çıkıyor ortaya:

1. Kuşaklar boyu gelen tinsel sürekliliğe ne denli güvenilebilir?
2. Bir kuşak, ruhsal durumlarını, hangi araç ve yollarla kullanır?

Soruların yeter ölçüde açıklandığını, dolaysız aktarım ve geleneğin, onları açıklamaya yeterli olduğunu sanmıyorum.

Halklar tinbilimi (toplumsal psikoloji) birbirinin yerini alan kuşakların ruhsal yaşantısındaki sürekliliği ne yolda ortaya koyduğunu araştırmaz pek.

Süreklilik görevinin bir bölümü, tinsel eğilimlerin kalıt (miras) bırakılmasıyla sağlanabilir. Şairin şu sözüne uygundur bu:

"Çalış sahip olmaya,
Babandan kalıt aldıklarına."

İz bırakmadan bastırılabilen ruhsal uyarımlar olduğunu kabul edebilirsek, daha güçlenir sorun. Ancak, yoktur böyle uyarımlar. Her güçlü baskı, biçim değiştirmiş başka uyarımlar ve ondan doğan tepkiler getirir.

O halde bir kuşağın, öbürleri önünde, daha anlamlı ruhsal bir sürece sahip olamayacağını kabul edebiliriz.

Psikanaliz, her insanın bilinçsiz ruhsal işlevliğinde, ona, başka insanların tepkilerini yorumlama olanağı veren bir aygıt bulunduğunu göstermiştir. Yani, başkalarının duygularını dile getirirken, yaptığı bozmaları (tahrifleri) düzelten bir aygıt vardır kişioğlunda.

Babayla ruhsal ilişkiden artakalan, bütün ahlâk, tören ve kuralları hiç bilinçsel yolla algılayarak bir duygu kalıtımına sahip olmuş görünüyor o.

Psikanaliz açısından, başka bir düşünce de koyulabilir ortaya:

İlkel toplumun bir cinayete tepki olarak ortaya koyduğu ahlâk kuralı ve yasakları gördük. Onlara uymayan, cinayet işlemiş gibi oluyordu.

İlkeller bu işten pişmanlık duymuş ve onun yinelenmemesi gerektiğine, böyle bir işe girişmenin hiç bir yararı olamayacağına karar vermişlerdi.

Bu yaratıcı suçluluk bilinci, bizim aramızda da yitmiş değildir. Nevrozlarda, onun toplumsal olmayan nitelikte etkidiğini görüyo-

ruz ([208]). Nevrozlar, onu, yaptıkları, yapacakları kötülüklerin kefareti olmak üzere, yeni ahlâk kuralları, daha ileri yasaklarla karşılar.

Onlarda, böyle tepkiler yaratmış olan işleri araştırdığımızda, eylem değil de, kötüyü gerektiren, uygulanmasına geçilmemiş itki ve dürtülerden başka bir şey bulamadığımızda şaşarız. Bu sayrıların suçluluk bilincinde olgusal değil de ruhsal gerçekler yer almıştır.

Nevrozlar, ruhsal gerçekliği olgusal gerçeklik üzerine çıkarmakla, normallerin gerçekliğe karşı gösterdiği tepkilerin aynılarını düşüncelere karşı göstermekle ayırtedilirler.

Benzer biçimde davranmıyor mu ilkeller?

Onların ruhsal aktlarına, narsistik kuruluşlarının kısmi görünüşleri olarak, olağanüstü bir değer verdikleri ileri sürülebilir ([209]).

Babaya karşı çıplak düşmanlık itkisi, onu öldürme ve yeme isteği, totemciliği ve tabuyu yaratan tepkiyi getirmiş olmalı.

Böylece, haklı olarak çok övünç (iftihar) duyduğumuz kültürel varlığımızın başlangıcını, çirkin ve bütün duyguları incitici cürme bağlama zorunluğundan kurtulmuş oluyoruz.

Başlangıçtan günümüze dek gelen nedensellik bağlantısı zarar görmemiş oluyor sonuçta. Ruhsal gerçeklik, bütün o bağı yüklenmeye yetiyor.

Tersine, toplumun, baba sürüsünden kardeş boya (klana) doğru her adımında değiştiği, itiraz olarak sürülebilir ileri.

Güçlü bir kanıt olmakla birlikte kesin değildir bu. Değişme bu denli zorlu olmayabilir. Yine de ahlâki tepkiyi kapsayabilir.

Babanın baskısı kendini duyurunca, ona karşı düşmanca duygular haklı olur ve onların yol açacağı düşmanlık başka bir zamanı bekleyebilir.

Babaya karşı çift değerli tepkiden türeyen tabu ve kurban yasasının en yüksek ciddilik ve tam gerçeklik karakterine sahip olduğu itirazı da pek sağlam değildir.

Zorlama nevrozların davranışı ve yasakları aynı karakteri gösteriyor, bununla birlikte uygulamaya değil, tasarıya geri gidiyor.

Maddi değerlerle dolu gerçek dünyamızın, sadece düşünülen ve iste-

(208) Bu dizinin, totem üzerine olan makalesine bkz.
(209) Animizm, Büyü ve Düşüncenin Üstün Gücü makalesine bkz.

nen şeyleri küçümseme alışkanlığını, ilkellerin ve nevrozların içten zengin dünyasına aktarmaktan kaçınmalıyız.

Şimdi bizim için gerçekten kolay olmayan bir karar vermek zorundayız:

Başkalarına temel olarak görünebilen ayrımın, bizim yargımızda temel olmadığını söyleyerek başlayacağız işe.

İlkeller için istek ve itkiler eksiksiz olgu değerine sahipse, onları kendi ölçümüze göre düzeltmek değil açıklamak düşer bize. O halde, bizi bu kuşkuya düşüren nevroz tipini gözden uzak tutmamalıdır.

Bugün, aşırı ahlâklılığın baskısı altındaki zorlama nevrozların, kendilerini, sadece ruhsal baştan çıkma gerçekliğine karşı koruduğu ve sadece algıladıkları itkiler nedeniyle cezalandırdığı doğru değil. Bir parça gerçek var işin içinde.

Bu insanlar çocukluklarında, kötü itkilerden başka bir şey duymamış, çocukluk güçsüzlüğünün elverdiği ölçüde onları uygulamışlardır.

Böyle aşırı iyi insanlar, çocukluğunda bir ara kötü de olmuş, sonraki aşırı ahlâki dönemin öncüsü ve koşulu sayılabilecek sapık bir evre geçirmişlerdir.

İlkellerin nevrotiklere benzetilmesi, birincilerde de, biçimlenmesinde bir kuşku bulunmayan ruhsal gerçekliğin, olgusal gerçekliğe uygun düşmesi ve onların bütün kanıtlara göre yapmak istediklerini gerçekten yaptıkları kabul edilirse daha sağlam biçimde açıklanmış olur.

İlkeller üzerindeki yargımız, nevrozlar üzerindeki yargımızın etkisinde kalmamalı. Ayrılıkları dikkate almalıyız.

Vahşilerin de nevrozlar gibi, düşünceyle eylem arasında bizim gözettiğimiz ayrımı gözetmediği kesin.

Ancak nevrozlar, her şeyden önce, yapacağını engellemiş kişilerdir. Onlar için düşünce, eylem yerini tutar.

Kendini engellememektedir ilkel. Düşüncesini, ince eleyip sık dokumadan eyleme dökmektedir. Onun eylemi, düşüncesinin yerini tutmaktadır.

Bu nedenle diyoruz ki, bir karar kesinliğine girmemekle birlikte, tartıştığımız durumda en son şu ilke geçerlidir:

"Başlangıçta eylem vardır." ([210])

(210) Hristiyan kutsal kitabının ünlü yargısına değiniyor (ç.n.)

S. FREUD

CİNSEL YASAKLAR VE NORMALDIŞI DAVRANIŞLAR

Cinsel Yasaklar Ve Normaldışı Davranışlar adı altında toplanan ve üç ana bölumden oluşan bu kitap; Freud'un çocukluktan ergenlige, ergenlikten yaşlılıga kadar cinsel yaşantıya karşı geliştirilen yasakların kokenlerine, geçmişte ve günumuzde, toplumsal yaşamda boy gösteren normaldışı davranışların nedenlerine ilişkin ortaya koyduğu psikanalitik çalışmalarını içermektedir.

ara